

CHRISTOPHER MARLOWE

Teatru

Editura Univers

clw

Clasicii

Literaturii Universale

Coperta de : *Vasile Socoliuc*
Pe copertă gravură elisabetană

Volumul de față urmează ediția
Marlowe's Plays and Poems,
Everyman's Library J. M. Dent, London, 1967
completată cu alte ediții critice.

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS.

Christopher Marlowe

TEATRU

TAMERLAN CEL MARE

EVREUL DIN MALTA

TRAGICA ISTORIE A DOCTORULUI FAUST

EDUARD AL II-LEA

Traduceri de

Leon LEVIȚCHI, Andrei BANTAȘ, Florentin TOMA

Note de Leon LEVIȚCHI și Andrei BANTAȘ

Prefață și repere cronologice de Leon LEVIȚCHI

București, 1988

Editura Univers

CHRISTOPHER MARLOWE

— VIAȚA ȘI OPERA

I

Imaginea adevărată a scriitorului elisabetan socotit îndeobște cel mai de seamă înaintaș al lui Shakespeare se deslușește cu greu în oglinda vremii. Amăgitoare este, bineînțeles, orice oglindă, în orice împrejurare; oglinda vremii (ca și cea a vîrstei) este mai amăgitoare încă; dar în cazul special al lui Christopher Marlowe, ea este și spartă. Și te cuprinde mirarea cînd cercetători moderni foarte avizați, mai avizați decît alții în primul rînd pentru că sînt britanici, deci din neamul lui Marlowe (sau Marlow, Marley, Merling, Marling, ba chiar și Merlin...), afirmă că știm mai multe despre el „decît despre cei mai mulți dramaturgi elisabetani și iacobiți” pentru a-l cita pe profesorul Maxwell¹, sau „considerabil mai multe lucruri bune sau rele decît despre oricare (subl. n.) alt dramaturg al epocii elisabetane”, cum se exprimă Henderson². Dacă e vorba de amănunte *nesemnificative*, un rival redutabil este Shakespeare (numele lui apare și ca Shakspeare, Shaxpear etc.), iar cît privește amănuntele *semnificative*, biografia lui Ben Jonson e mai bogată. De altfel, chiar Henderson vine cu un corectiv binevenit:

„De la descoperirea în 1925 a cercetărilor procedurale întreprinse după moartea sa, precum și în urma lucrării din 1929, *Marlowe and his Circle* a lui F. S. Boas, interesul studiilor cri-

¹ J. C. Maxwell, *The Plays of Christopher Marlowe*, în „The Age of Shakespeare”, edited by Boris Ford, Harmondsworth, 1964, p. 162.

² Philip Henderson, *Christopher Marlowe*, 1956, Longmans, London, 1972, p. 3.

tice recente s-a deplasat considerabil de la operă spre biografie. Despre Marlowe se ştiu mai multe îndeosebi pentru că numele lui apare destul de frecvent în dosarele universitare, ale serviciilor secrete şi ale poliţiei [...]. Nu ştim totuşi suficient ca să ne formăm o imagine completă, deşi critica psihologică din propria noastră epocă a dedus multe.”¹

Am subliniat ultimele cuvinte ale citatului deoarece, într-adevăr, s-au dedus multe, prea multe chiar. Imaginaţia, cu promptitudinea ei caracteristică atunci când este în discuţie viaţa unui om mare învăluit în mister, nu l-a ocolit nici pe Marlowe: în 1955 americanul Calvin Hoffman a publicat o carte care, datorită caracterului ei senzaţional şi fantezist, avea să prolifereze, *The Murder of the Man Who was Shakespeare (Uciderea unui om care era Shakespeare)*, avansînd teoria că Marlowe nu a fost omorît în 1593, ci a trăit în exil unde a scris toate piesele şi poemele atribuite actorului Shakespeare. Aceasta, după ce lista altor pretendenţi la gloria lebedei de pe Avon părea suficientă: Francis Bacon, Walter Raleigh, nişte conţi etc.

Nu este mai puţin adevărat că natura datelor mai mult sau mai puţin certe solicită din plin imaginaţia, după cum se poate vedea din schiţa biografică de mai jos, compilată după mai multe surse, mai ales după Jump (1968), Henderson (1972) şi Parfenov (1980).

Christopher s-a născut în 1564, la 23 februarie (cu două luni înaintea lui Shakespeare) şi a fost botezat la 26 februarie în biserica St. George din Canterbury, fiind primul din cei şase copii (din cinci surori vor rămîne în viaţă numai două) ai lui John Marlow, membru al breslei cizmarilor. Soţia acestuia, Katherine Arthur, se trăgea dintr-un neam de *yeomen-i* (răzeşi) din Dover şi, judecînd după recent descoperitul ei testament, familia era destul de înstărită.

În ianuarie 1579 a fost înscris la şcoala regală de pe lîngă Catedrala din Canterbury, unde erau primiţi „cincizeci de băieţi săraci, lipsiţi de ajutorul prietenilor şi capabili de învăţătură”, totuşi, nestatutar, şi copii din familii nobile sau cu dare de mînă.

În decembrie 1580 e înmatriculat la colegiul Corpus Christi din Cambridge ca beneficiar al bursei de şase ani pe care o înstituisese Matthew Parker, director al colegiului, apoi arhiepiscop-

¹ Ibid.

cop de Canterbury. Bursa era acordată celor ce urmau să îmbrățișeze cariera ecleziastică, dar „Merling”, informează arhiva colegiului, a studiat „dialectica”. Pînă în 1587 merită reținute succesele lui la învățătură, „absențele din ce în ce mai îndelungate după al doilea an de studii” și faptul că la Cambridge „a absorbit muzica și legendele poeziei latine și s-a cufundat în lecturi neobișnuite și speculații” (G. Sampson). Probabil că tot pînă atunci el a tradus din Lucan și Ovidiu și a compus prima sa piesă, *Didona, regina Cartaginei*.

În iulie 1587 își susține examenul de licență (M.A.), după ce, în iunie, Consiliul Privat a intervenit în favoarea lui Marlowe, trimițînd universității o hotărîre care se încheie astfel :

„...amintitele zvonuri să fie reduse la tăcere prin toate mijloacele posibile, iar dumnealui să fie promovat la gradul pe care urma să-l capete în proxima sesiune ; pentru că Maiestatea Sa nu îngăduie ca vreo persoană folosită în chestiuni ce privesc binele țării să fie defăimată de oameni necunosători ai treburilor de care s-a ocupat”.

După John Jump,

„Se poate deduce din acest document că autoritățile universitare îl suspectaseră pe Marlowe că s-a convertit la catolicism și că ar fi avut de gînd să se transfere la seminarul englez de la Reims. Punînd capăt acestui zvon, Consiliul Privat lăsa să se înțeleagă că, de fapt, lui Marlowe îi fusese încredințată o misiune confidențială de oarecare importanță politică. Nu avem certitudini cu privire la caracterul acestei misiuni”.¹

În 1587 Marlowe s-a stabilit la Londra (nu departe de teatrele *The Theatre* și *The Curtain*) unde a pus în scenă prima parte a tragediei *Tamerlan* și, în urma succesului acesteia, a compus o a doua parte (în același an). Cronologia celorlalte piese (*Evreul din Malta*, *Doctorul Faust*, *Eduard al II-lea*, *Masacrul de la Paris*) nu a fost stabilită exact.

În septembrie 1589 Marlowe a fost întemnițat pentru două săptămîni pentru că participase la o încăierare de stradă în care a duelat cu William Bradley, fiul unui circiumar ; un prieten al lui Marlowe, dramaturgul Thomas Watson, care îl dușmănea pe Bradley, a intervenit și l-a ucis pe acesta din urmă. La

¹ Christopher Marlowe, *Doctor Faustus*, edited by John D. Jump, 1962, Methuen, London, 1968, p. XVIII.

procesul din 3 decembrie juriul a considerat că Watson acționează în legitimă apărare iar lui Marlowe i s-a recomandat să respecte „ordinea publică“.

La începutul lunii mai 1593, dramaturgul Thomas Kyd, bănuț de instigare la tulburări politice, a fost arestat iar la percheziția din locuința sa s-a descoperit și un tratat cu conținut eretic. Supus la cazne, Kyd a declarat că manuscrisul îi aparține lui Marlowe, cu care în urmă cu doi ani locuise în aceeași cameră. La 18 mai Marlowe a fost adus în fața Consiliului Privat, dar aici i s-a cerut doar să se oblige în scris că nu va părăsi Londra (în ultima vreme, datorită ciumei care bîntuia aici, el locuise în casa din Scudbury, comitatul Kent, a lui Thomas Walsingham, văr de-al doilea cu ministrul de interne Sir Francis Walsingham).

Bazîndu-se pe documentele publicate de J. L. Hotson în *The Death of Christopher Marlowe* (Londra, 1925), Jump rezumă astfel evenimentele :

„În dimineața zilei de 30 mai Marlowe s-a dus la cîrciuma unei văduve pe nume Eleanor Bull, s-ar părea la invitația unui oarecare Ingram Frizer. Frizer, agent al lui Thomas Walsingham, era un personaj cu totul reprobabil. Și-a sfîrșit zilele ca epitrop ; dar dacă ar fi să credem acuzațiile aparent întemeiate care i-au fost aduse la cîțiva ani după moartea lui Marlowe, el și Nicholas Skeres, un alt membru al grupului din cîrciuma Eleanorei Bull, erau niște escroci la fel de desăvîrșiți ca Subtle și Face din piesa *Alchimistul* a lui Ben Jonson. Cel de al patrulea, Robert Poley, sperjur și dublu spion, era poate cel mai sinistru dintre tovarășii dubioși ai lui Marlowe.

Oamenii au prînzit împreună, s-au plîmbat prin grădina cîrciumii, apoi au cinat. După cină, Frizer și Marlowe s-au certat în legătură cu plata consumației. Marlowe i-a smuls lui Frizer pumnalul din mînă și l-a rînit ușor în două rînduri. Frizer s-a zbătut apărîndu-se și în cursul încheștării pumnalul a pătruns în capul lui Marlowe deasupra ochiului drept pînă la o adîncime de două inci. După mărturia celor prezenți, Marlowe a murit imediat. La ancheta care a avut loc a treia zi, coronerul a acceptat relatarea rezumată aici, constatînd că Frizer l-a omorît pe Marlowe în legitimă apărare. Urmarea a fost că, o lună mai tîrziu, regina i-a acordat lui Frizer iertarea formală.“¹

¹ John D. Jump, *Op. cit.*, p. XXI.

„...ramul ce putea să crească / Și să dea rod“ (*Doctorul Faust*) a fost „tăiat“ la douăzeci și nouă de ani.

În completarea datelor de mai sus pot fi amintite două păreri ale contemporanilor.

După moartea lui Marlowe, dramaturgul Thomas Kyd (1558—1594), care îl denunțase autorităților ca autor al unui tratat plin de erezii, spunea că „avea o inimă nestăpinită și crudă“, și obișnuia „să-i atace din senin pe oameni“; totodată, afirma în scris că Marlowe „făcea glume pe socoteala scripturilor, zeflemisea rugăciunile și căuta să respingă cu argumente ceea ce fusese rostit de profeți și de alți asemenea oameni sfinți“. Dar, cum susțin unii comentatori, e foarte probabil ca Thomas Kyd să fi făcut aceste declarații numai pentru a se disculpa pe sine când era suspectat de autorități.

Cu trei zile înaintea morții lui Marlowe, un informator de josnică speță în slujba lui Thomas Walsingham, anume Richard Baines, înainta Consiliului Privat o listă de blasfemii „ale unui membru atît de primejdios, a cărui gură ar putea fi astupată“. După Henderson, lista cuprindea, pe de o parte, blasfemiile „oribile“ rostite de Marlowe în discuțiile cu Baines și, pe de altă parte, o critică raționalistă a Scripturilor, foarte asemănătoare cu aceea a deiștilor.

Sărăcia și adesea neconcludența datelor „obiective“ privind trăsăturile spirituale ale lui Marlowe i-au îndemnat pe cercetători să le definească făcînd „cale întoarsă“, de la operă spre scriitor. După Danchin, Marlowe „se revarsă de obicei în suflul personajelor sale... Se descrie bucuros pe sine însuși prin trăsăturile actorilor“.¹ După Levin, „...el este și un simbol elisabetan caracteristic: tipul zugrăvit de autor în *Tamerlan*, *Faust* și figurile de mai mici proporții ale lui Gaveston și Spencer...“²

Intr-adevăr, Marlowe nu pare să cunoască „empatia“, împrumutînd trăsături proprii de caracter personajelor zugrăvite. Totuși, cîteva obstacole stînjenesec și aici reconstituirea personalității lui Marlowe dincolo de vagile aprecieri de pînă acum. Primul obstacol e datarea aproximativă a operelor, ceea ce nu permite studierea lor în ordinea în care au fost scrise pentru a se putea urmări evoluția gîndirii, simțirii și artei dramaturgului. Al doi-

¹ Pierre Danchin, în Christopher Marlowe, *La tragique histoire du Docteur Faust*, Paris, 1947, p. XIII.

² Harry Levin, *The Over-reacher: A Study of Christopher Marlowe*, citat reproduș din „Shakespeare Survey“, Extract No. 14, 1961, p. 10.

lea — condițiile defectuoase în care ne-au parvenit cele mai multe piese. Al treilea obstacol îl constituie necunoașterea contribuției exacte a colaboratorilor uneori menționați pe pagina de titlu. În sfârșit, chiar unele texte considerate a fi autentic marlowiene îngreunează interpretarea prin aceea că, întrucît nu cunoaștem atitudinile reale ale scriitorului față de o problemă sau alta, nu sesizăm nici tonalitatea lor reală: convingere sau ironie? simpatie sau indiferență? etc. Ambiguitatea caracteristică unor piese întregi ale lui Shakespeare (e vorba în primul rînd de „comediile sumbre“) nu este oare prezentă și în operele dramatice ale lui Marlowe, adresate nu numai spectatorului și cititorului de rînd, dar și celui cultivat, capabil să înțeleagă subtilități și aluzii care sînt adesea literă moartă pentru noi?

II

Marlowe și-a făcut debutul literar prin traduceri, *Pharsalia* de Lucan și *Amores* de Ovidiu fiindu-i atribuite fără rezerve, două experiențe formative, pline, cum apreciază un comentator englez, de „stîngăcii“, „greșeli“, „greșeli boacănă“ — atît de boacănă încît „...lucrările ar fi un periculos refugiu clandestin pînă și pentru școlari“, chiar dacă pe alocuri apar „frumuseți de vocabular și ritm“. ¹

A urmat *Tragedia Didonei*, revizuită ulterior (v. apud.).

Cele două părți (5+5 acte) ale tragediei *Tamerlan cel Mare* (*Tamburlaine the Great*, jucată în 1587) au fost tipărite în 1590 fără specificarea autorului.

Ca îndrumar pentru viața lui Tamerlan, Timurleng sau Timur Lenk (în engleză Tamburlaine, Timurlane sau Timur) — conducător mongol turcizat din sec. al XIV-lea, descendent după mamă din Genghis-han — lui Marlowe i-a servit biografia redactată în spaniolă de Pedro Maxia și tradusă în engleză în 1571 sub titlul *The Forest (Codrul)* de Thomas Fortescue. Persia este Persia lui Herodot și Xenofon, unele informații sînt preluate din Plutarh, Cambinus, Shute, La Primaudaye; dar se pare că există și momente inventate de Marlowe însuși, de pildă cel în care Tamerlan își înlocuiește straiul de păstor cu

¹ Marlowe's *Plaus and Poems*, edited by M. R. Ridley, 1909, Everyman's Library, London, 1967, p. VI.

armura. Ca gândire, în piesă se regăsesc ecouri din Platon, Seneca și Machiavelli.

Folosind un atlas aflat în biblioteca colegiului de la Cambridge, Marlowe îi trasează eroului său un itinerar mai bogat decât cel real, reconstituit de Tamerlan însuși în actul al IV-lea din Partea a II-a, când le arată fiilor săi drumul străbătut (Persia, Armenia, Marea Caspică, Bithynia, Egipt, Arabia, Nubia, Marea Etiopiei, Tropicul Capricornului, Zanzibar, partea de miazănoapte a Africii, Grecia, Sciția — în total aproape cinci mii de leghe).

Pe harta din fața sa el le arată și regiunile globului pe care nu a mai avut timpul să le supună :

*Priviți, feciori, pământul ce se-ntinde
Către apus pe-al Cancerului Tropic,
Către curbura globului terestru,
Cînd soarele, ascuns vederii noastre
Incepe ziua drept la antipozi [...]
Vedeți, acolo-s mine-adînci de aur,
Odoare, nestemate, leacuri scumpe
Ce-ntrec în preț și Asia și restul.
Aici, la răsărit de Polul Sud,
Se-ntind pămînturi încă neștiute...*

Comentînd acest citat pe marginea observației profesorului Walter Raleigh, „Fără navigatori Marlowe este de neconceput“, G. H. Mair spune că el este un rezumat al epocii descoperirilor, face trimitere la Hakluyt (*Principal Navigations*, 1589) și reproduce un citat comparabil din *Doctorul Faust* (Scena 1, p. 79 și urm.).¹

Traseul „circular“ al cuceririlor lui Tamerlan condiționează în parte și firul epic al piesei, cu popasuri în scenele pline de dramatism : „pețirea“ Zenocratei ; ascensiunea păstorului și înfrîngerea prin manevre abile a regelui persan Cosroe ; preluarea coroanei ; înfrîngerea lui Baiazid și virirea lui și a sultanei Zabina într-o cușcă de fier ; sinuciderea acestora ; uciderea fecioarelor din Damasc ; încoronarea Zenocratei, căsătoria ; în Partea a II-a : o serie de cuceriri, inclusiv a Babilonului ; înhămarea la rădvanul lui Tamerlan a regilor Trebizondei, Siriei,

¹ G. H. Mair, *English Literature 1450—1900*, 1911, Oxford University Press, London, 1969, p. 12.

Anatoliei și Ierusalimului ; moartea Zenocratei ; omorirea unuia din fiii săi ; moartea lui Tamerlan.

Fizionomia eroului în contextul general al filozofiei morale din epoca Renașterii engleze precum și involuția lui au fost analizate pe larg de Battenhouse într-un studiu monografic, mai ales în capitolul *Folosirea de către Marlowe a surselor istorice*¹, unde insistă asupra titlului preferat al lui Tamerlan, acela de „biciul lui Dumnezeu” (*the Scourge of God*). Epitetul era bine-cunoscut de elisabetani prin asocierea lui cu Atila și apărea în *The English Mirror* (*Oglinda englezească*, 1586), sursă istoric-teoretică sigură a lui Marlowe. Battenhouse îi subliniază semnificația în cele două părți ale tragediei :

„Tamerlan își proclamă calitatea de «bici» atît mai devreme cît și mai tîrziu în cursul acțiunii, cu o frecvență care face din ea tema permanentă a dramei (subl. n.). Cam în douăsprezece rînduri protagonistul ne atrage atenția asupra titlului său.”²

Semnificația caracterizării sporește prin numărul impresionant de sinonime ale „biciului” (groază, urgie, blestem etc.), uneori însoțind epitetul, ca în replica lui Tamerlan :

*Eu, bici, urgie-a Celui Prea-Înalt,
Unica spaimă și teroare-a lumii...*

(1 T., III, 3, 44—45)

prin poziția inițială și finală cu care încadrează întreaga piesă, respectiv în versul al 6-lea din Prolog :

Și biciuiește țări cu spada-i cruntă

și în versul al 6-lea de la sfîrșitul Părții a II-a :

*...Tamerlan,
Biciul lui Dumnezeu, își dă sfîrșitul.*

precum și prin așezarea sa în contexte hiperbolice, adesea în „pasajele colorate”, de pildă atunci cînd Tamerlan discută cu Baiazid:

*Te limpezește, aer cu trei straturi,
Ca din înalturi Dumnezeu să vadă
Cum Biciul lui îi calcă pe-mpărați...*

(1 T., IV, 2, 30 și urm.)

¹ Roy W. Battenhouse, *Marlowe's „Tamburlaine”*, 1941, Vanderbilt, Nashville, 1964, pp. 129—149.

² Roy W. Battenhouse, *Op. cit.*, pp. 132—133.

Cu excepția puternicului sentiment de dragoste pentru Zenocrate, toate trăsăturile caracterului lui Tamerlan — vitejia, ambiția, „aspirația” continuă, sporadicul cavalerism medieval (ca atunci când îi împrumută inamicului soldați de-ai săi pentru ca oștile să fie „egale”) — pălesc în fața convingerii sale că este „biciul lui Dumnezeu”. Imaginea îi impresiona pe spectatorii obișnuiți, avizi de spectacole „tari” și de „rostiri tunătoare” și arătând mult interes pentru problemele de justiție, pedeapsă și răzbunare divină și omenească, iar în mintea spectatorilor și cititorilor avizați ea trezea conotații subtile și era o explicație

„...a calamităților istorice, acestea fiind pedepsi ale păcatului îngăduite de Dumnezeu; iar Tiranilor li se arăta că Dumnezeu nu este bicisnic în fața puterii lor și că, după ce se va fi folosit de dinșii, îi va nimici.”¹

Preluând un termen folosit în shakespeareologia din ultimele decenii, putem califica „biciul lui Dumnezeu” drept un „cuvînt-cheie” (*key-word*), respectiv un cuvînt sau o sintagmă importantă din diferite puncte de vedere, adesea sub raport tematic, așa cum este *honour* (onoare) într-o serie de piese shakespeareiene. Epitetul dat de Marlowe lui Tamerlan nu este însă important numai tematic (prin implicațiile sale etice și filozofice), ci și psihologic, întrucît subliniază megalomania eroului în cadrul exprimării sale predominant hiperbolice:

„Pentru această mare figură «vorbirea grandilocventă și tunătoare»... reprezintă, de fapt, unica formă în care Tamerlan există. /.../ Tirada este însăși miezul și-substanța rolului pe care-l joacă în piesă.”²

Conturul unei dedublări a personalității devine perceptibil: în parte, Tamerlan este un Richard al III-lea (activ, zbuciumat, programatic, bestial, depășind orice măsură) și, în parte, un Richard al II-lea (contemplativ, visător, cu o imaginație „ce reprezintă unica formă în care există”).

„Interpretarea dorințelor drept realități” ia un aspect extrem încă în dialogul lui Tamerlan cu Theridamas, nobilul persan pe care el încearcă să-l convingă că ei „vor triumfa asupra lumii

¹ Roy W. Battenhouse, *Op. cit.*, p. 113.

² Wolfgang Clemen, *English Tragedy before Shakespeare*, 1955 (în germană), 1961 (în engleză), Methuen, London, 1967, pp. 113—114.

întregi" (1 T., I, 2, 173) dacă el i se alătură și adaugă că „pot deveni nemuritori precum zeii" (versul 201).

Megalomania, totuși, nu-l împiedică pe Tamerlan să „raționeze", de pildă atunci când caută să-și motiveze ambiția de a-l detrona pe Cosroe, regele Persiei :

*Nu este Joe cel atotputernic
Din pilde cea mai grăitoare ? Firea
Ne-a întocmit din patru elemente
Ce luptă-n piepturi pentru stăpînire
Și ea ne-a învățat să năzuim ;
Iar sufletele noastre-a căror daruri
Pricep măreața-arhitectură-a lumii,
Măsoară drumul aștrilor, urcînd
Mereu către știința nesfîrșită
Și, prinse de al bolții neastîmpăr,
Nu ne vor da o clipă de răgaz
Cît nu vom smulge rodul pîrguit,
Unica și deplina fericire,
Dulcețile coroanei pămîntești.*

(1 T., II, 7, 17—29)

După ce ascultă aceste cuvinte, primite aprobator de către Theridamas și Techelles, Cosroe exclamă :

*Natura n-a zidit mai straniu oameni !
(Ibid., versul 40)*

Probabil că unii spectatori elisabetani au exprimat o uimire asemănătoare, pentru că, așa cum explică Parfenov :

„La prima vedere nu e nimic straniu în ceea ce spune Tamerlan. La baza argumentării sale stă ideea «vitejiei» și a Marelui Lanț al existenței. Tamerlan își justifică aspirația spre o coroană pămîntească pornind de la unitatea organică dintre om, societate și natură (macrocosm și microcosm). Dar la o examinare mai atentă se va constata că ordinea universală despre care vorbește cuceritorul este, potrivit concepției sale, o lege a mișcării și a luptei tuturor împotriva tuturor. El amintește despre elementele care se războiesc între ele pentru putere și consideră că «știința nesfîrșită» (adică absolută) este scopul eforturilor oamenilor de a cunoaște lumea. Or, aceasta se deosebea radical de ideile umaniste clasice.”¹

¹ Christopher Marlowe, *Two Tragedies*, edited by A. T. Parfenov, Moscow, 1980, p. 200.

Și noi am putea fi surprinși. Deși cunoaște „plăcerile intelectuale” (cum se exprimă un critic¹), Tamerlan nu știe sau nu vrea să știe că „o coroană pămîntească” nu aduce cu sine „unica și deplina fericire”. Iar o fisură a judecății apare după afirmația falsă că „darurile sufletelor noastre pricep marea-arhitectură-a lumii”, atunci cînd Tamerlan confundă năzuința spre știința absolută (scopul nobil al umaniștilor) cu dorința de a se înfrupta cu „dulcețile coroanei pămîntești” (bunuri obținute cu orice preț, scopul piraților, nu al „navigatorilor”).

În continuare, pe fondul permanent al masacrelor și jafurilor comise în numele „răzbunării divine”, se desprind mai multe momente care trădează întunecarea din ce în ce mai accentuată a lucidității :

— la moartea Zenocratei, dorința de a se răzbuna pe zei :

*Urcați pe creasta munților soldați,
Zdrobiți cu tunul zidurile bolții,
Palatul soarelui îl faceți pulberi
Și zguduiți întregul firmament,*

(2 T., II, 4, 103—106)

— în scena regilor învinși și siliți să-i tragă carul, jubilarea în care el confundă „umbra cu substanța” :

*Așa-s pe drept Biciul lui Iupiter
Și-l văd pe zeu răsfrint în chipul sacru
Care-mi păstrează numele și slava.*

(2T., IV, 3, 24—26)

— în clipa cînd „nu se simte bine”, convingerea că este un supraom :

Boala sau moartea nu mă-nving nicicînd

(2 T., V, 1, 230)

— cînd simte că i se apropie sfîrșitul, motivarea demențială a hotărîrii de a lua cerurile cu asalt :

*Sus lancea, să străpungem pieptu-acelui
Care pe umeri poartă axul lumii ;
Dacă pier eu, pier Cerul și Pămîntul.*

(2 T., V, 3, 58—60)

¹ Martin Day, *History of English Literature*, Doubleday, New York, 1963, p. 264.

În replicile sale din scena finală, printre propozițiile exclamative și imperative se strecoară, totuși, și două propoziții interogative exprimând contrarietatea și uimirea :

*Cum, poate oare boala dovedi
Că-s doar un muritor, eu, Spaima lumii ?*
(*Ibid.*, 44—45)

Iar eu să mor, necucerind acestea ?
(*Ibid.*, 150 și 158)

Filozofia începe cu uimirea... Tamerlan nu mai are însă răgazul să cugete asupra fazei următoare, cea a autocunoașterii („cunoaște-te pe tine însuși“).

Din punct de vedere dramatic, Tamerlan este personajul care le umbrește pe toate celelalte — acestea se supun voinței sale uriașe, îi împrumută chiar exprimarea grandilocventă și au rolul de a duce mai departe acțiunea și de a-l caracteriza mereu pe erou. Totodată, Tamerlan este factorul unificator al piesei, slabă ca structură, cu o intrigă reprezentând o suită de episoade remarcabile prin dramatism, dar discontinui ca „scenele de carnaval“ din evul mediu, „cînd carele breslelor le interpretau în Joia Verde“.¹

Glasuri răzlețe au vorbit la superlativ despre înzestrările de dramaturg ale lui Marlowe în general („Nici un autor dramatic englez nu avusese un asemenea simț al teatrului“²) sau despre *Tamerlan* (unde „...instinctul pentru situația dramatică e prezent pretutindeni“³ etc.), dar chiar dacă am putea subscrie la unele ilustrări, rămîne incontestabil faptul că scriitorul a fost în primul rînd poet, un mare artist al cuvîntului, și aceasta în contextul generalizării lui M. C. Bradbrook „Structura fundamentală a dramei elisabetane nu stă în narațiune sau personaj, ci în cuvinte“.⁴

Unitatea metrică folosită de Marlowe pentru vocabularul și sintaxa eroilor săi a fost ceea ce Ben Jonson avea să denumască „vigurosul vers al lui Marlowe“ (*Marlowe's mighty line*) — versul

¹ Roy W. Battenhouse, *Op. cit.*, p. 150.

² Martin Day, *Op. cit.*, p. 263.

³ Tucker Brooke and M. A. Schaaber, *The Renaissance*, 1948, în „Literary History of England“, edited by Albert C. Baugh, Routledge, London, 1967, p. 511.

⁴ M. C. Bradbrook, *Themes and Conventions of Elizabethan Tragedy*, Cambridge, 1935, p. 5.

alb sau pentametrul iambic nerimat. Acest vers, introdus în poezia engleză de Henry Howard în traducerea *Eneidei* (1540 ?), după modelul traducerilor italiene ale acesteia de către Molza („*versi sciolti della rima*” — versuri eliberate de rimă), a fost folosit în prima tragedie engleză *Gorboduc* (1561) de Sackville și Norton, iar Marlowe i-a dat o considerabilă flexibilitate și varietate. După Marlowe, versul alb a devenit structura specifică a versului dramatic și s-a bucurat de o largă răspândire și în alte compartimente ale poeziei.

Faimoasa tragedie a bogatului evreu din Malta (*The Famous Tragedy of the Rich Jew of Malta*) se presupune că a urmat după *Tamerlan*, deși nu se știe precis anul când a fost scrisă (1588—1589 după Maxwell, 1589 după Craig, 1590 după F. E. Halliday) sau jucată întâia oară. Primul spectacol cunoscut astăzi e cel din 26 februarie 1592, interpretat la teatrul *The Rose* de trupa lordului Strange și avînd în rolul titular pe Edward Alleyn (actorul pe care se pare că Marlowe îl avea în vedere când zugrăvea eroi importanți). Înregistrată oficial la 17 mai 1594, tragedia a fost tipărită abia în 1633, într-o ediție in-cuarto. Numele autorului este menționat („Christopher Marlo”), dar unui comentator susțin că actele III—V reprezintă contribuția altor scriitori.

Părerea curentă este că Marlowe a redactat întreaga piesă, deși, într-adevăr, în comparație cu primele două acte, celelalte „fac impresia unei schițe brute” (Clemen).

Maxwell consideră semnificative coordonatele locului unde se desfășoară acțiunea :

„*„Lumea” piesei e un lucru deosebit de important. După cum subliniază M. M. Mahood, ea e restrînsă, comprimată. Spre deosebire de spațiile din Tamerlan, scena e «o insulă în Mediterana cea închisă de pămînturi». Ambițiile lui Barabas sînt satisfăcute de «bogățiile imense» aflate «într-o cameră mică». Atunci cînd, în actul II, 3, 175—202, el vorbește despre un spațiu mai larg pentru activitățile sale, interpretarea firească este că inventează ca să-l impresioneze pe sclavul său și să-l încurajeze în săvîrșirea oricărei ticăloșii ce-i va cere.»¹*

Și coordonatele temporale diferă în cele două piese: *Evreul din Malta* descrie o societate contemporană cu cea a spectatorilor elisabetani, nu-i poartă spre evul mediu. Totuși, această

¹ J. C. Maxwell, *Op. cit.*, pp. 166—167.

deosebire e mai curînd aparentă pentru că, de fapt, ambele „lumi“ își dau întîlnire la Londra, unde se completează ca realități și actualitate. Așa cum avea să procedeze Shakespeare în toate operele sale dramatice, Marlowe zugrăvește societatea engleză a vremii. Între cele două tragedii există, dacă ne este îngăduită comparația, un raport de sinonimie relativă; iar diferența specifică rezidă în accentuarea lui „a fi“ în *Tamerlan* și a lui „a părea“ în *Evreul din Malta*, impulsul comun fiind „a avea“. Marlowe condamnă ferocitatea și dorința de posesiune a scitului dar arată că acesta nu e lipsit de sentimentul onoarei, pe cînd la Barabas și ceilalți maltezi, el stigmatizează aceleași păcate plus machiavelismul. De altfel, autorul lui *Il Principe* (*Principele*, 1513, tradus în engleză sub titlul *The Prince* de Edward Dacres în 1540) apare ca personaj în Prologul piesei.

Raportînd conținutul Prologului la cele ce se întîmplă în cursul tragediei, criticii au remarcat că ironia „personajului“ Machiavelli reverberează în toate cele cinci acte pentru că „machiavelici“ nu sînt numai evreii, ci și creștinii sau musulmanii.

Barabas însuși știe „să se gudure, să rînjească și să muște“. Mai mult decît atît, el știe și să aștepte, să se stăpînească pînă la momentul prielnic și, spre deosebire de Tamerlan, cumpănește mult lucrurile înainte de a lovi. Altminteri, ca și la Tamerlan, la Barabas se poate urmări un crescendo în privința modalităților omorului.

Eroul își motivează ura împotriva creștinilor și musulmanilor prin deosebirile de convingeri religioase, dar în primul rînd prin intoleranța celorlalți față de evrei și prin aceea că atentează la banii lui, singura sa armă de apărare și afirmare într-o lume a banilor (cuvînt cheie, reprezentat și prin numeroase sinonime): „Azi cine se mai bucură de cînte / Afară doar fiindcă e bogat?“ (I, 112). Dar prețuirea aurului ia la Barabas forme de idolatrie încă la începutul tragediei, unde, ca și pe Tamerlan, Marlowe îl ajută să fie poet (I, 19—28). „Sacii cu opal de foc, safirul, amestitul, hiacintul“ etc. sînt bogățiile care, odată cu casa, i-au fost confiscate de autoritățile malteze. Actul samavolnic i-a stîrnit ura și ura i-a stîrnit setea de răzbunare; iar felul cum a înțeles Barabas să și-o astîmpere a făcut din *Evreul din Malta* una din primele piese „ale răzbunării“ (alături de *Tragedia spaniolă*, 1584—1589?, de Thomas Kyd).

Într-o măsură considerabilă influența tragediei lui Marlowe asupra unor opere ca *Arden din Feversham* (publicată anonim

în 1592), *Neguțătorul din Veneția* (în care Shylock împrumută unele trăsături de la Barabas sau Jessica de la Abigail), *Othello* sau *Volpone* (1605—1606) de Ben Jonson, se explică și prin atracția elementelor realiste, începînd cu un vers alb adaptat conversației firești prin întreruperi și scurtări și terminînd cu aspectele dramatice. Clemen observă :

„*Tamerlan* e alcătuit dintr-o serie de episoade clar definite în care grupuri izolate de personaje apar și dialoghează. *Evreul din Malta*, pe de altă parte, are o intrigă plină de întîmplări și variate episoade secundare ce se desfășoară rapid și se întreșes măiestrit. Această intrigă, spre deosebire de *Tamerlan*, nu depinde întru totul de protagonist. /.../ Ea seamănă mai curînd cu un fragment de viață cotidiană deoarece se dezvoltă independent de eroul ei principal, Barabas ; intriga reacționează la ceea ce face el și-l obligă să acționeze și să reacționeze la rîndul lui, iar prin permanenta ei alternare a mișcării și contramișcării, a loviturii și contraloviturii, face posibil un nou mod de interacțiune dramatică în care eroul este plasat pe un fond de situații veșnic schimbătoare, acestea fiind factorul ce-l determină să întreprindă o acțiune sau să se abțină de la ea.”¹

Dar în acest moment ne vom aminti de severul avertisment al lui Brooke :

„Critica *Evreului din Malta* /.../ seamănă cu restaurarea unei capodopere care a fost repictată prost (*aluzie la ediția din 1633, n.n.*)”.²

Aprecierea lui Brooke se aplică și celei mai importante creații dramatice a lui Marlowe, *Tragica istorie a doctorului Faust* (*The Tragical History of Doctor Faustus*). Anul cînd a fost scrisă e tot atît de ipotetic ca și anul primei reprezentări scenice. Dovezile „interne” așază piesa imediat după *Tamerlan* ; cele „externe”, mult mai tîrziu, totuși înainte de 1592 cînd se știe că s-a retipărit traducerea în limba engleză a cărții populare germane despre doctorul Faust, *Volksbuch vom Doktor Faust* sau *Faustbuch* (autor necunoscut, tipograf Johann Spiess, Frankfurt-am-Main, 1587). Titlul englezesc al lucrării este *The History of the Damnable Life and Deserved Death of Dr. John*

¹ Wolfgang Clemen, *Op. cit.*, pp. 141—142.

² Tucker Brooke, *Op. cit.*, p. 517.

Faustus (Istoria condamnablei vieți și a meritatei morți a dr. John Faust) iar traducătorul semnează P. F.

Prima ediție cunoscută a piesei lui Marlowe a apărut abia în 1605 — textul A (1517 rînduri). Un alt text, B, a fost tipărit în 1616 (2121 rînduri), după două reeditări ale textului A, și la rîndul lui a fost reeditat de mai multe ori. În 1663 textul B, transformat radical, a devenit o farsă menită să-i amuze pe noii spectatori ai Restaurației. Textul în general acceptat astăzi este B₁, corectat și colaționat cu celelalte ediții.

Scenele comice ridică cele mai spinoase probleme. Actori, regizori, textologi „reparatori” au intervenit în diverse ediții inițiale, fie pentru că erau convinși de superioritatea propriilor resurse umoristice, fie pentru că urmăreau să recruteze mai mulți spectatori de tipul „spărgătorilor de nuci” (așa îi caracteriza Ben Jonson pe spectatorii indezirabili), să atenueze în felul acesta pasajele prea provocatoare din punct de vedere religios ori să le actualizeze pe cele prea învechite ca aluzii politice. Eliminarea totală a scenelor comice fiind contraindicată (în alte situații Marlowe nu s-a dovedit un umorist de înaltă clasă), chirurgul literar acceptă astăzi menținerea lor parțială alături de părțile tragice sau serioase, unde problemele țin mai curînd de interpretare decît de restaurare.

Contractul omului cu diavolul își are sorgintea în opoziția veche de cînd lumea dintre „bine” și „rău”, dintre forțele „luminii” și cele ale „întunericului”, iar pe terenul creștinismului medieval a făcut posibilă legenda lui Faust. Această legendă a căpătat o formă literară distinctă în Germania renașcentistă după viața și moartea unui personaj istoric (Georg Sabellicus, menționat de Tritenius în 1507 ?, Johann Faust, menționat de Facultatea de filozofie a Universității din Heidelberg, 1509 ? etc.) — un doctor prezentat adesea ca șarlatan.

După originalul german al lui Spiess, *Doctorul Faust* al lui Marlowe a marcat următorul pas important în evoluția lui Faust pe scena literaturii universale. Piesa a înregistrat un mare succes atît în Anglia cît și în Germania, unde a fost jucată de actori englezi ambulănți, apoi imitată și adaptată pe baza textului din *Faustbuch*, pătrunzînd și în spectacolele de marionete. Versiunea lui Marlowe a constituit una din sursele folosite de Goethe pentru *Faust* (partea I, 1808 ; partea II, 1831).

Linia epică generală corespunde celei din *Faustbuch* : doctorul Faust(us), un cărturar însetat de cunoaștere și putere absolută, semnează un contract cu diavolul și acesta va deveni

stăpînul sufletului lui Faust după ce se vor fi scurs douăzeci și patru de ani în care diavolul va îndeplini orice dorință a învățatului. Marlowe elimină o serie de episoade și introduce altele (unele scene umoristice parodiind pe cele serioase, apariția celor doi îngeri, spectacolul celor șapte păcate etc.).

În multe privințe Faust seamănă cu Tamerlan: e dotat excepțional, încrezător în sine, volitiv, arogant, ambițios, ținînd atît de departe încît vrea să depășească limitele umane și să devină „un părtaș al tainelor divine” (Marguerite Alexander) și astfel, ca și eroul scît, Faust se depărtează de ideea renascen-tistă a „ordinii” și „căii de mijloc”. De asemenea, ambele piese sînt „tragedii ale prezumției”.

În alte privințe, însă, cei doi „titani” diferă considerabil și sînt uneori chiar opuși unul altuia. Tamerlan e incult (chiar dacă, anacronic, Marlowe îi împrumută oarecare cunoștințe umaniste), Faust e un cărturar de seamă. Faust apare pe scenă punîndu-și întrebări fundamentale, Tamerlan părăsește scena cu întrebări strict egocentrice. Tamerlan gîndește rareori, Faust gîndește tot timpul și are conflicte interioare, redată cu măiestrie dramatică. Pe Tamerlan îl desfată vărsarea de sînge: Faust a fost „neînțelept și ușuratic, dar niciodată criminal” (Clemen). Iar între cuvintele-cheie *bici* și *carte (book)* există și o anume antonimie.

Statistic, frecvența cuvîntului *carte* în *Doctorul Faust* o depășește pe cea a cuvîntului *bici* din *Tamerlan* — 21 de cazuri, în afară de sinonime ca *artă (art)*, *Scriptură (Scripture)*, *studiu (study)* etc.

În Prolog „cartea” e reprezentată abstract prin *învățătură (learning)*:

Se-nfruptă-n vremea asta cu nesaț

Din ale-nvățăturii scumpe daruri (v. 24)

sau (fără a împinge prea departe parafrazarea) „din darurile scumpe ale cărților bune”, ale cărților care le îngăduie oamenilor să înainteze pe calea ce duce la o cunoaștere serioasă / științifică a lumii.

Dar Faust este *glutted* (ghiftuit, sătul, prea plin etc.) de darurile unor asemenea cărți; se consideră, prezumțios, fără egal în stăpînirea cunoștințelor oferite de ele, își ia rămas bun de la filozofie și chiar de la logică pentru a recunoaște numai cărțile de magie, pe care mai tîrziu i le oferă Mefisto:

MEFISTO :

Ia cartea asta și-o citește toată (v. 159).

FAUST :

Îți mulțumesc, Mefisto ; dar aș ține să am o carte cu tot felul de vrăji și incantații, ca să chem duhurile ori de câte ori am poftă.

MEFISTO :

Sint toate-n cartea asta. (Le arată.)

FAUST :

Apoi vreau o carte care să cuprindă toate semnele și planetele cerului ca să le cunosc mișcările și așezarea (V, 166—172).

FAUST :

Mai vreau o carte — și cu asta am isprăvit — în care să gășesc toate plantele, ierburile și pomii de pe pământ (v. 174).

În scena finală Faust se căiește :

.... ce bine ar fi fost ca eu să nu fi văzut niciodată Wittenbergul, să nu fi citit niciodată o carte ! (XIV, 20—21)

și exclamă :

Sint gata să-mi ard cărțile ! (XIV, 135)

Cărți bune, cărți rele, cărți de știință, cărțile cu superstiții, cărțile de magie... Doctorul *Faust* e un fel de „bătălie a cărților“ în cadrul a ceea ce s-ar putea numi un „război al cărților“ (aprox. 1590—1610). În afară de „cărțile“ lui Marlowe, au fost și cele ale lui Robert Greene în *Călugărul Bacon și călugărul Bungay* (*Friar Bacon and Friar Bungay*, comedie jucată în 1594), ale lui Shakespeare (mai ales în *Hamlet* și *Furtuna*, unde cartea lui Prospero e un sinonim pentru „magia albă“), ale lui Ben Jonson în *Alchimistul* (*The Alchemist*, 1610).

Asemenea lui Tamerlan sau Barabas, Faust trece printr-un proces de dezagregare spirituală, deși dorința de putere și stăpânire a „supraomului“ este exprimată limpede de la început :

*Ce lume de foloase, de-ncântări,
Putere, slavă și atotputință
L-așteaptă pe artistul trudit !
Tot ce viază între-ai lumii poli
Va fi înstăpânirea mea. Pe regi
I-așcultă-o lume, două ; ei nu pot*

*S-asmută vîntul, norii să-i destrame ;
Însă puterea unui magician
E necuprinsă-asemena gîndirii (I, 52—60)*

pentru că „un bun magician e-un semizeu” (v. 61) (cf. Usumcasane : „Un rege e pe jumătate zeu”, I, Tamerlan, II, 5, 56).

În cursul tragediei

„Patosul eroic al «aspirației» lui Faust se preschimbă într-un patos al ticăloșiei și capriciilor personale /.../

/.../ În fața spectatorilor se desfășoară procesul ireversibil și dezgustător al identificării lui Faust cu diavolul”.¹

Plictisit la un moment dat de discutarea inutilă a problemelor abstracte cu Mefisto, Faust formulează cererea :

Dar lasă astea: Adă-mi o soție, pe cea mai frumoasă fetișcană din Germania, căci sînt iubăreț din fire și nu pot trăi fără o soție (v. 141—142.)

„Anticlimaxul” e repetat și în momentul cînd Faust comite eroarea tragică de a vrea să intre în relații intime cu Elena din Troia (XIII, 83 și urm.).

Totuși, în marele său monolog final, dorința lui Faust de a se transforma într-un „dobitoc fără judecată” îi reabilitează umanitatea dacă interpretăm versul ca paroxism al chinurilor sufletești, exprimate shakespearian și ilustrînd teribilele cuvinte ale lui Mefisto :

Iadul

*Hotar nu are, nici îl mărginește
Un singur loc ; e iad unde sîntem
Și unde-i iadul, noi sîntem de-a pururi.*

(vv. 122—124)

Tragedia *Masacrul de la Paris (The Massacre at Paris)* a fost redactată între 1590—1593 și jucată cu mult succes la teatrul *The Rose* în 1593. Singura ediție cunoscută e cea din 1594—1596, care, pe lângă că nu reprezintă, probabil, decît cel mult o jumătate din manuscrisul original, este „un lucru haotic” (Saintsbury), „desfiurată” (Mincoff), „jalnic” (Danchin).

În piesă sînt descrise faptele legate de masacrul de la Paris din noaptea Sfîntului Bartolomeu (23/24 august 1572) ; pus la cale de Catherina de Medici, mama catolică a regelui Franței

¹ A. T. Parfenov, *Op. cit.*, p. 225—227.

Charles al IX-lea, el s-a soldat cu uciderea a peste două mii de hughenoți și, extinzându-se asupra întregii Franțe, a dat naștere războaielor religioase ce au durat pînă la încoronarea regelui hughenot, Henric al IV-lea în 1589. În piesă abundă omorurile și intrigile.

Marlowe a cunoscut îndeaproape implicațiile politice ale conflictului (v. și datele biografice), iar în *Masacrul de la Paris* ostilitatea sa împotriva catolicilor, mai ales împotriva reginei-mame și a machiavelicului Duce de Guise, se poate vedea din vigoarea dramatică a unora dintre crîmpeiele păstrate.

Piesa istorică *Tulburata domnie și jalnica moarte a lui Eduard al II-lea* (*The Troublesome Reign and Lamentable Death of Edward the Second*) a fost scrisă în 1592, jucată probabil în iarna aceluiași an și tipărită în 1594. Alături de Marlowe pe pagina de titlu apare și numele lui Thomas Nashe.

Ca și Thackeray, care și-a subintitulat *Bîlciul deșertăciunilor* „roman fără erou“, Marlowe ar fi putut să-și completeze titlul lucrării „tragedie fără erou“ sau „fără un personaj principal“. Altminteri regele din piesă a fost la fel de puțin „eroic“ ca și istoricul Edward al II-lea din a cărui domnie (1302—1327) Marlowe s-a inspirat folosind Cronicile lui Raphael Holinshed și ocupîndu-se mai ales de perioada anilor 1307—1312, cînd tînărul aventurier gascon Piers Gaveston acaparase bolnăvicioasa afecțiune a monarhului.

În piesă, pentru Gaveston, iar după execuția acestuia, pentru un alt favorit, Spenser, regele e în stare de orice mîrșăvie. Interesele țării nu-l preocupă cîtuși de puțin. Atunci cînd răzvrătitul Mortimer cel tînăr îl întreabă :

*Deci, Edward, vrei să lupți pînă la capăt
Și mai curînd ești gata să-ți scalzi spada
În sîngele supușilor decît
S-alungi asemeni soți primejdioși ?*

Eduard răspunde :

*Da, trădătorilor, decît să fiu
Intr-ăst chip înfruntat, am să prefac
Orașele engleze în mormane...*

(III, 3, 26—30)

Henderson consideră că *Edward*, „ființă blind, poetică“ este „cea mai umană creație a lui Marlowe“, „deși e împins la ac-

cese de cruzime disperată de haita de șacali care-l înconjoară¹. Într-adevăr, nici alte personaje importante nu țin seama de interesele țării (Gaveston, un sicofant abject, Mortimer, machiavelic, Baldock, învățatul oportunist etc.); dar cel mai vinovat rămîne regele, preocupat numai de satisfacerea plăcerilor sale nefirești. Iar „blînd“ și „poetic“ el nu ne apare cu limpezime decît după ce e detronat și azvîrlit în închisoarea plină de scîrnăvii de la subsolul castelului Killingworth, unde va fi ucis de sinistrul călău Lightborn (V, 3).

Privită în ansamblu, „cronica“ lui Marlowe e mai bine construită decît toate celelalte lucrări dramatice ale sale, acțiunea se desfășoară alert, declamațiile lirice și tiradele sînt mai reținute.

Tragedia Didonei, regina Cartaginei (The Tragedy of Dido, Queen of Carthage), deși publicată în 1594 (cu Thomas Nashe drept coautor), a fost redactată cu mult mai devreme, înainte chiar de *Tamerlan*, fiind revizuită ulterior. Nu se știe dacă și cînd a fost jucată. Materialul de bază e preluat din *Eneida*, cărțile I, II și IV (căderea Troiei, naufragiul lui Aeneas pe coasta Cartaginei după o călătorie zbuciumată, dragostea dintre Aeneas și Didona, părăsirea reginei care se sinucide aruncîndu-se în foc), dar scenele descriind pustiirea Troiei și omorurile trimit la romanele medievale; îndeosebi la *Troy Book (Cartea Troiei, 1412—1420)* de John Lydgate.

Deși deficitară ca organizare dramatică, piesa trebuie să fi fost apreciată de cititorii luminați ai epocii. *Eduard al II-lea* s-a adresat spectatorilor, prin dramatism; *Didona*, în primul rînd cititorilor, nu numai prin reperele clasice și abundentele citate în limba latină, ci și prin poezie.

Întîmplător sau nu, se pare că cerul creației literare a lui Marlowe, început cu traduceri în versuri din Lucan și Ovidiu, s-a închis cu o realizare poetică pură: primele două sestiiade (800 de versuri) din poemul *Hero și Leandru (Hero and Leander)*, terminat de Chapman și publicat în 1598, deși înregistrarea oficială avusese loc la 28 septembrie 1593. Poemul transcrie binecunoscuta legendă a lui Leandru, tînărul din Abydos care noapte

¹ Philip Henderson, *Op. cit.*, p. 27.

de noapte trecea înot Hellespontul ca s-o vadă pe Hero din Sestos, preoteasa Venerei-Afrodita, pînă cînd a murit prin înec și Hero l-a urmat.

Contribuția lui Marlowe este deosebit de poetică și ardoarea și gingășia ce o caracterizează sînt comparabile numai cu cele mai frumoase părți din *Venera și Adonis* (Shakespeare) sau cu *Endymion* (Keats).

LEON LEVIȚCHI

REPERE CRONOLOGICE

Evenimente politice

- 1559 Incoronarea reginei Elisabeta I (1559—1603).
- 1564 În Sfântul Imperiu de națiune germană, încoronarea împăratului Maximilian al II-lea (1564—1576).
- 1568 Revolta Țărilor-de-Jos împotriva lui Filip al II-lea al Spaniei.
- 1570 Excomunicarea reginei Elisabeta I de către Papa Pius al V-lea.
- 1572 La Paris, masacrul din noaptea Sfântului Bartolomeu pus la cale de partidul catolic (omorîrea hughenotilor).
- 1572—3 Marea expediție a lui Francis Drake pentru capturarea comorilor spaniole de pe coasta Pacificului.
- 1574 În Franța, încoronarea lui Henric al III-lea (1574—1589).
- 1576 În Sfântul Imperiu de națiune germană, încoronarea împăratului Rudolf al II-lea (1576—1612).
- 1580 Spania pune stăpînire pe Brazilia. Portugalia devine o provincie a Spaniei.
- 1586 Leicester conduce corpul expediționar englez în Țările-de-Jos.
- 1587 Execuția Mariei Stuart.
- 1588 Spania pierde supremația maritimă prin înfrîngerea de către englezi a Invincibilei Armada, flotă trimisă împotriva Angliei de Filip al II-lea.
- 1589 Essex debarcă în Portugalia în fruntea unei armate engleze. În Franța, încoronarea regelui Henric al IV-lea (1589—1610).

Literatură, arte, filozofie, științe

- 1564 Anul nașterii lui William Shakespeare și al lui Galileo Galilei.

- Anul morții lui Michelangelo și al lui Jean Calvin.
- 1565 Pierre de Ronsard, *Compendiu de artă poetică franceză* (*Abrégé de l'art poétique français*).
- 1566 Reprezentarea piesei *Presupușii* (*The Supposes*) de George Gascoigne.
- 1567 Se naște pictorul italian Caravaggio.
- 1568 Anul de naștere al socialistului utopic italian Tommaso Campanella și, probabil, al dramaturgului englez Thomas Dekker. Moare Roger Ascham, autorul lucrărilor *Toxophilus* și *Învățătorul* (*The Scholemaster*).
- 1570 Primarul Londrei interzice spectacolele de teatru în centrul orașului (City).
Este tipărită, postum, lucrarea *Învățătorul* (de Roger Ascham).
- 1571 Moare matematicianul și arhitectul englez Leonard Digges.
- 1572 Anul de naștere a lui Ben Jonson și a compozitorului Thomas Tomkins.
- 1573 Anul de naștere a arhitectului englez Inigo Jones și al morții compozitorului Christopher Tye.
- 1574 Se naște compozitorul John Wilbye și moare un alt compozitor, Robert White.
- 1575 Se naște scriitorul german Jacob Boehme.
Johann Fischart publică, *Geschichtsklitterung* (prelucrare liberă a lui Gargantua de Rabelais).
- 1576 Primele două teatre publice construite la Londra, *Teatrul* (*The Theatre*), de către Richard Burbage și *Cortina* (*The Curtain*) de către Henry Laneman; primul teatru particular, *Domicanii I* (*The Blackfriars I*, de către Richard Farrant).
Moare poetul german Hans Sachs și pictorul venețian Tiziano.
- 1579 *Viștile paralele* de Plutarh traduse în engleză de Thomas North.
John Lyly, romanul *Euphues*.
Edmund Spenser, poemul *Calendarul păstorului* (*The Shepherd's Calendar*).
Stephen Gosson, pamfletul *Școala invectivei* (*The School of Abuse*).
- 1580 Romanul *Arcadia* și lucrarea teoretică *Apărarea poeziei* (*Apologie for Poetrie*) de Sir Philip Sidney.
Cartea I și II a *Eseurilor* lui Montaigne.
Se naște scriitorul spaniol Francisco Gomez de Quevedo.

- 1581 Se publică poemul *Ierusalimul eliberat* de Torquato Tasso. Probabil, George Peele compune piesa *Judecata lui Paris* (*The Arraignment of Paris*).
- 1582 Richard Hakluyt, *Felurite călătorii de descoperire a Americii* (*Divers Voyages touching the Discovery of America*).
- 1584 John Lyly, piesele *Alexandru și Campaspe* (*Alexander and Campaspe*) și *Sapho și Phao* (*Sapho și Phao*).
- Giordano Bruno, *Despre cauză, principiul și unitate și Despre infinit, univers și lumi*.
- 1584 (—1589) Thomas Kyd, *Tragedia spaniolă* (*The Spanish Tragedy*).
- 1585 Moare poetul Pierre de Ronsard.
- 1586 Prima reprezentare a *Tragediei spaniole* de Thomas Kyd.
- 1587 Johann Spiess din Frankfurt pe Main publică lucrarea anonimă *Istoria doctorului Johann Faust*.
Moare pictorul venețian Veronese.
- 1588 Robert Greene, piesa *George-a-Greene, pindarul din Wakefield* (*George-a-Greene, the Pinner of Wakefield*).
Sint publicate la Paris cele trei cărți ale *Eseurilor* lui Montaigne.
Tycho Brahe publică tratatul astronomic *De mundi aetherei recentiribus phaenomenis*.
- 1589 Reprezentarea piesei *La gura sobei* (*Old Wives' Tale*) de George Peele.
Giovanni Battista Guarini, drama pastorală *Păstorul devotat* (*Il Pastor Fido*) (tradusă curînd în engleză).
Anul probabil în care Thomas Kyd a terminat *Tragedia spaniolă*.
Richard Hakluyt, *Cele mai de seamă navigări, călătorii și descoperiri ale poporului englez* (*The Principal Navigations, Voyages and Discoveries of the English Nation*).
- 1590 Probabil, primele trei cînturi din *Crăiasa zinelor* (*The Faerie Queene*) de Edmund Spenser.
Thomas Lodge, romanul *Rosalinda* (*Rosalynde*).
Shakespeare redactează (probabil) cele trei părți ale piesei istorice *Henric al VI-lea*.
- 1591 John Lyly, piesa *Endymion*.
Piesa anonimă *Arden din Feversham* (*Arden of Feversham*).
Poemul shakespearian *Venera și Adonis* (*Venus and Adonis*).
Probabil, piesa anonimă *Woodstock*.

Tommaso Campanella, *Filozofia demonstrată prin simțuri*.
Anul de naștere al poetului german Friedrich Spee.

1592 Shakespeare, *Richard III* și *Comedia erorilor*.

John Lyly, piesa *Midas*.

Robert Greene, pamfletul *Minte de un ban, cumpărată cu un milion de căințe* (*A Groat's Worth of Wit, Bought with a Million of Repentance*).

Se naște matematicianul, fizicianul și astronomul francez Pierre Gassendi.

Moare Michel de Montaigne.

1593 Shakespeare, *Titus Andronicus* și poemul *Necinstirea Lucreției* (*The Rape of Lucrece*).

Richard Hooker, *Legile politice eclesiastice* (*The Laws of Ecclesiastical Polity*).

L. LEVIȚCHI

TAMERLAN CEL MARE

Partea I

Traducere și note de LEON LEVIȚCHI

Persoanele :

MYCETES, *regele Persiei*
 COSROE, *fratele său*
 MEANDRU
 THERIDAMAS
 ORTYGIUS
 CENEUS
 MENAPHON
 TAMERLAN, *păstor scit*
 TECHELLES
 USUMCASANE
 BAIAZID, *împăratul Turciei*
 REGELE FEZULUI
 REGELE MAROCULUI
 REGELE ALGERULUI
 REGELE ARABIEI
 SULTANUL EGIPTULUI
 GUVERNATORUL DAMASCULUI
 AGYDAS
 MAGNETES
 CAPOLIN, *un egiptean*
 PHILEMUS *și alți soli*
Pașale, nobili, cetățeni, mauri, soldați și aghiotanți
 ZENOCRATE, *fiica Sultanului Egiptului*
 ANIPPE, *camerista sa*
 ZABINA, *soția lui Baiazid*
 EBEA, *camerista sa*
Fecioare din Damasc

Prolog

Lăsînd în urmă rimele săltate
Pe care apasă-ntruna poetaştrii
Şi piesele de bîlci ce le-ntocnesc
Autori profani dar plini de ciudăţenii,
Vă vom purta spre-un falnic cort de luptă
Ca s-auziţi cum scitul Tamerlan
Aruncă vorbe tunătoare lumii
Şi biciuieşte ţări cu spada-i cruntă.
Priviţi-l dar în tragică oglindă
Şi soarta judecaţi-o cum credeţi.

Actul I

SCENA 1

Intră Mycetes, Cosroe, Meandru, Theridamas, Ortygtus, Ceneus, Menaphon și alții.

MYCETES :

Frate Cosroe, -ncerc mîhnire grea
Dar nu știu să-i dau grai — ar fi nevoie
De vorbe tunătoare. Scumpe frate,
Temeiul spune-l sfetnicilor mei ;
Ești mai deștept ca mine, recunosc.

COSROE :

Sărmană Persie, cîndva
Erai lăcaș de mari cuceritori
Ce prin curaj și minte au supus
Și Africa, și granița Europei
Pe unde soarele nu prea cutează
De-atîția munți de gheață și zăpezi,
Și azi e-n mîna unui om născut
Cînd luna cu Saturn s-a-ncrucișat
Iar Zeus, soarele, Mercur, n-au vrut
Să-nsîngereze mîntea-i schimbătoare.
Turci și tătari te-amenință cu spada,
Cu gînd să-ți smulgă ce provincii ai.

MYCETES :

Văd unde bați și prin planete crezi
Că nu-s mintos de-ajuns ca să fii rege.
Dar nobilii acești ai mei știu bine
Ce minte am și sînt aici de față.

Pentru acestea, eu pot porunci
Să fii ucis. Nu pot, Meandru ?

MEANDRU :

Nu pentru-atîta doar, mărite doamne.

MYCETES :

Nu am de gînd, dar ştiu că aş putea.
Trăieşte, da, trăieşte, vrea Mycetes.
Meandru, sfetnic credincios, arată
De ce sînt supărat — mi-e martor Cerul.
De vină-i Tamerlan, care, ca vulpea
În plin cules mi-atacă turmele nomade
Şi, cum aud, vrea penele să-mi smulgă.
Deci bine-i şi cu cale să fim ageri.

MEANDRU :

Ades te-am auzit cum te plîngi, doamne,
De Tamerlan, voinicul lotru scit
Ce pradă negustorii din Persepolis ¹
Cari fac negoţ cu-Ostroavele de-Apus ²
Şi zi de zi cu haite de tîlhari
Dă iama în ţinuturile noastre.
Mînat de-un vis nebun, vrea să domnească
În Asia şi cu oştiri barbare,
S-ajungă-al Răsăritului stăpîn.
Cît încă n-a pornit şi n-a înfipt
Nomadul steag pe văile persane,
Lui Theridamas dă-i poruncă, doamne,
Să plece cu o mie călăreţi
Şi prins să ţi-l aducă dinainte.

MYCETES :

Cinstit vorbeşti, aşa cum te cunosc,
Te poţi numi un Damon ³ în credinţă.
Cu voia voastră, dar, e foarte bine
Să plece-o mie de ostaşi călări
Şi pe acest nemernic scit să-l prindă.
Ei, ce părere-aveţi, cinstite feţe ?
Nu este hotărîrea unui rege ?

¹ Vechea capitală a Persiei.

² Insulele britanice.

³ Personaj grec, devenit faimos datorită lealităţii faţă de Phintias, prietenul său (în timpul domniei tiranului siracuzan Dionysius I, 405—367 î.e.n.).

COSROE :

Cum e a ta, eu nu am de ales.

MYCETES :

Ascultă, dar, viteze Theridamas,
Cap-căpitan al oastei lui Mycetes,
Nădejdea Persiei, spada pe care
Se sprijină ca-ntr-un tolag regatul
Și scutul ce-l oprește pe vrăjmaș :
Tu însuți vei conduce călărașii
Cari spumegă de furie, jurînd
Pe Tamerlan proclétul să-l ucidă.
Pleacă-ncruntat, te-ntoarnă rîzător
Ca Paris cu grecoaica. ¹ Să nu-ntîrzii
Căci timpul trece iute, viața noastră
E șubredă, putem muri chiar azi.

THERIDAMAS :

Pîn-ce lumina de-mprumut a lunii
Se va fi înnoit, mărite doamne,
Și Tamerlan și hoarda tătărască
Ori vor pieri de mîna noastră aspră,
Ori vor cerși-ndurare de la tine.

MYCETES :

Mergi, Theridamas, vorbele ți-s săbii
Și cu privirea-nchini orice dușman.
Te-aștept nerăbdător ca să-mi văd caii,
Albi cum e laptele, împovărați
Cu căpățînile celor uciși,
Mînjiți de sînge pînă la genunchi.
Priveliște cum nu s-a mai văzut !

THERIDAMAS :

Mă duc, stăpîne, prea supusul tău.

MYCETES :

De mii de ori cu bine, Theridamas ! (*Iese Theridamas.*)
Tu, Menaphon, de ce te ții în umbră
Cînd alții se înghesuie spre slavă ?
Tu mergi în Scitia ² și pas cu pas
Încearcă să-l urmezi pe Theridamas.

¹ Referire la răpirea Elenei (soția regelui grec Menelau) de către Paris (unul din fiii regelui Priam al Troiei) — cauza războiului troian.

² Ținut străvechi pe țărmul de nord al Mării Negre.

COSROE :

Lasă-l aici, te rog. L-așteaptă sarcini
Mai mari decât să lupte cu un hoț.
Numeste-l prorex ¹ al întregii Africi,
Ca să-i câștige pe babilonieni
Cari se vor răzvrăti-mpotriva noastră
De n-au un crai mai înțelept ca tine.

MYCETES :

„De n-au un crai mai înțelept ca tine“.
Așa a zis, Meandru, să-ți însemni.

COSROE :

Adaugă însă : Asia deplînge
Prostiile acestui rege-al ei.

MYCETES :

Așa ? Mă jur pe tronul meu regesc...

COSROE :

(aparte) :

Îți mai rămîne doar să-l și săruți.

MYCETES :

Brodât cu fir cum cere cinul meu
Că-ți voi plăti aceste vorbe dîrze.
Vai, unde-s datoria și-ascultarea ?
În Caspica s-au stins sau în Ocean ?
Mai pot să-ți spun eu frate ? Nu ! Dușman,
Rușine-a viței tale, slut al firii,
Care-ndrăznești să rîzi de domnul tău !
Meandru, vino ! M-a jignit, Meandru.

(Iese împreună cu Meandru și ceilalți. Rămîn Cosroe și
Menaphon.)

MENAPHON :

Cum, doamne ? Te mai miră și-nspăimîntă
Acele-amenințări obișnuite ?

COSROE :

Nu-mi pasă, Menaphon, de-amenințări.
Nobili din Persia și căpitani
Din garnizoana Medie ² urzesc
Monarh al Asiei să mă-ncunune.

¹ Vicerege (lat.).

² Regat străvechi în partea de nord-vest a Iranului de astăzi.

Sînt însă tulburat și zguduit
Pînă-n străfundurile firii mele
Cînd văd vecinii, pînă-acum deprinși
Să dîrdîie cînd auzeau rostit
Doar numele monarhului persan,
Cum stau și-și rîd de stăpînirea noastră.
În India chiar dinspre ecuator
Se-abat pirați ce-și umplu-a lor corăbii
Cu aur și cu pietre prețioase
Și pradă ce ținuturi ne-apartîn.

MENAPHON :

Ar trebui, mărite, să te bucuri
Că soarta-ți dă prilejul să cîștigi
Renumere de cuceritor, în stare
Să dreagă mult ciuntita-mpărăție.
Ni-e Africa vecină și Europa
Iar Asia îți e supusă toată.
În țara grecilor, ca un alt Cyrus¹,
Cu oaste mare poți intra ușor
Silindu-i să se tragă, căci altminteri
Le faci de rîs fala creștinătății !

COSROE :

Se-aud trompete... Ce să fie, oare ?

MENAPHON :

Măria ta, Ortygius și ceilalți
Coroana de-mpărat vin să-ți aducă !

*(Intră Ortygius și Ceneus purtînd o coroană. Sînt urmași
de alții.)*

ORTYGIUS :

Slăvit, puternic prinț Cosroe, noi
În numele și-al altor dregători
Îți dăruim coroana de-mpărat.

CENEUS :

Războinicii și toți mai-marii
Cari în Persepolis au grămădit
Pe căpitani africani prinși în războaie,
Răscumpărați cu straie numai aur,
Cu giuvaeruri scumpe la urechi,
Și geme în panașurile mîndre,

¹ Intemeietorul imperiului persan (424—401 î.e.n.).

S-au săturat de tihna dintre ziduri,
Cer plată, disciplină marțială,
Amenință cu un război civil
Și îl cîrtesc pe rege-n chip fățiș.
Spre-a-năbuși asemeni răzvrătiri,
Soldații se vor bucura mai mult
Decît macedonenii la vederea
Comorilor lui Darius și-ale oastei.

COSROE :

Cum văd că Persia se ofilește
Sub cîrma fratelui meu bun Mycetes,
Primesc voios coroana-mpărătească.
Și jur s-o port spre-al țării noastre bine
Și spre necazul oricărui vrăjmaș.

ORTYGIUS :

Și ca încredințare a izbînzii,
Te-ncoronăm monarh în Răsărit,
În Asia și Persia-mpărat,
Rege în Media și-Armenia,
Principe-n Africa, Albania ¹,
Mesopotamia și Parția ²,
În India și insulele noi.
Stăpîni ai necuprinsului Euxin ³,
Și-al Caspicei în veci neostoite.
Trăiască marele-mpărat Cosroe !

COSROE :

Iar Zeus să mă țină-n viață-atît
Cît pot să răsplătesc iubirea voastră
Și a soldaților — îi voi conduce,
Biruitori prin țările dușmane.
Cu zelul lor și bună disciplină
Nu mă-ndoiesc că voi fi singur rege,
Iar cu oștirile lui Theridamas —
Spre dînsul plec îndată — voi înfrînge
Împotrivirea fratelui Mycetes.

ORTYGIUS :

Stăpîne, nu ți-am fi adus coroana
Atît de-aproape de palatul lui

¹ Denumire antică a unei regiuni din Caucazia de Est.

² Stat sclavagist în Asia Anterioară creat în sec. al III-lea
i.e.n.

³ Marea Neagră.

De nu știam că nimeni nu dorește
Să-ți facă rău sau titlul să ți-l smulgă.
Oricum, te-așteaptă zece mii de cai
Ca să te ducă de aici aiurea
Dacă te-ar supăra vreun neprieten.

COSROE :

Știu, dragul meu. Vă mulțumesc la toți.

ORTYGIUS :

Trăiască regele ! Sunați, trompete !

(Ies.)

SCENA 2

*Intră Tamerlan, conducind-o pe Zenocrate ; e urmat de
Magnetes și Agydas. Techelles, Uzumcasane, alți dregători,
soldați cu odoare.*

TAMERLAN :

Domniță, nu mai plînge ; fii pe pace,
Comorile ce-am luat vor fi păstrate ;
La noi ești mai ferită chiar decît
De-ai fi ajuns în Siria și-acolo
Te-ar fi păzit cu brațul tatăl tău,
Sultanul mult puternic din Egipt.

ZENOCRATE :

Păstorule, îndură-te de mine
(De ești, cum pari a fi, din neam de rînd)
Și nu lăsa pe-nsoțitorii tăi
Să prade-o fată fără ajutor.
Stăpînul Mediei e unchiul meu,
La el mi-am petrecut eu anii fragezi
Și-acum, cu nobilii aceștia mezi,
Ne îndreptăm spre Memfis, în Egipt.
Însuși sultanul turc ne-a dat înscris
Cu semnătura lui și cu pecete
Că ni s-a-ngădui să trecem liberi
Prin oastea turcă înspre Africa.

MAGNETES :

În Scitia, pe lingă daruri scumpe,
Marele Han ¹ ne-a dat scrisori care cer
Să fim ajutorați cînd e nevoie.

TAMERLAN :

Dar vezi că azi poruncile acestea
Sînt încălcate de un om mai mare.
În tot ținutul meu vă trebuiesc
Scrisori de la Măria mea, de vreți
Comorile să vă rămînă-ntregi.
Dar cum vreau liber să trăiesc, mai lesne-i
Să dobîndiți coroane de sultan,
Cu ele pot să-mi întăresc puterea
Pîn-ce mi-ajută oameni și regate
Și nu cerșesc simbria nimănui.
Domniță, nu cumva ești logodită ?

ZENOCRATE :

Sînt, doamne ; -mi pare că ești rege-aici.

TAMERLAN :

Sînt rege și voi dovedi prin fapte,
Chiar dacă tatăl meu a fost păstor.
Dar, doamnă, chipul tău frumos ca bolta
Va trebui să-mpodobească patul
Aceluia ce Asia supune
Și vrea să fie spaima-ntregii lumi,
Hotarele moșiei măsurîndu-și
Din răsărit pîn-la apus, ca Phoebus ²,
Vă scot, veșminte ce nu pot să sufăr !
Acele zale și acest hanger
Mai bine-i vor șede a lui Tamerlan.
Să nu mai plîngi, domniță, ce-ai pierdut
Căci, poate, cu-acest preț vei deveni
A Răsăritului împărăteasă.
Și poate-acești ciobani ce par nătingi
Vor comanda atîtea oști că munții
Se vor cutremura sub pasul-lor,
De parcă din adîncuri de pămînt
S-ar zbate în afară-un vînt năprasnic.

¹ Marele Han al Hoardei de aur.

² Epitet dat lui Apolo.

TECHELLES :

Un leu trezit ce labele-și întinde
'Nainte de-a sări asupra turmei,
Așa arată-n zale Tamerlan.
Văd, parcă, regi căzîndu-i la picioare
În timp ce dînsul, aprig și-ncruntat,
Coroana le-o înșfacă de pe creștet.

USUMCASANE :

Ne face regi pe amîndoi, Techelles,
Iar noi pînă la moarte nu-l trădăm.

TAMERLAN :

Vă mulțumesc, prieteni luptători,
Pesemne domnii ăștia mezi își spun
Că-s vorbe nebunești ce-aud. Prea bine !
Cum n-avem nici un preț în ochii lor
(Noi, gîndul căror e-avîntat ca norii
Căci poartă-mpărății în vîrf de lănci),
Îi vom sili să ne-nsoțească-alături
Ca să ne vadă împărați.

ZENOCRATE :

Ah, zeii,
Apărători ai celor fără vină,
N-ascultă vrerea unor oameni cari
Obijduiesc astfel drumeți stingheri.
Măcar ne lasă liberi — și atunci
Puternic al Egiptului sultan
Dorințele-ți va-ndeplini — pe toate.

AGYDAS :

Odoarele prințesei și-ale noastre
Pot fi răscumpărare-a libertății.
Cămile și catiri ne-napoiază,
Atît doar — să plecăm în Siria,
Unde, logodnicul ei, Alcidamus,
De-abia așteaptă s-o-ntîlnească.

MAGNETES :

Pe unde o să trecem vom vorbi
Numai de bine despre Tamerlan.

TAMERLAN :

Nu vrea să stea cu mine Zenocrate ?
Voi, domnii mei, să-mi fiți însoțitori ?
Cum, să primesc comori în schimbul vostru ?
Tot aurul din India nu face

Cit un oștean de-al meu. O, Zenocrate,
Mai chipeșă ca dragostea lui Zeus,
Mai scînteioasă ca-n Rhodope creasta,
Mai mîndră ca zăpada cea mai albă
Pe munții Sciției, făptura ta
Mai scumpă este pentru Tamerlan
Ca tronul Persiei, mie ursit
La naștere de stelele propice.
Te vor sluji o sută de tătari,
Suiți pe cai mai iuți decît Pegas¹.
Nu vei purta decît mătăsuri mede
Cusute doar cu steme, mai de preț
Ca ale tale. Și cerbi albi ca neaua
Te vor purta pe-o sanie de fildeş
Printre-nghețate lacuri, spre cleștarul
Din coama munților ca să-l topești
Cu frumusețea ta. Prăzi de război
Și cinci sute de oameni capturați
Pe miile de valuri ale Volgei,
Acestea am să-ți dăruiesc. Și dar
Voi fi eu însumi, pentru Zenocrate.

TEHELLES :

Cum ? Te-ai îndrăgostit ?

TAMERLAN :

Femeile se măgulesc, Techelles.
Pe ea însă-o iubesc cu-adevărat.

(Intră un soldat.)

SOLDATUL :

Vești, vești !

TAMERLAN :

Ce s-a-ntîmplat ?

SOLDATUL :

Vin cam o mie de persani călări,
Trimiși de rege ca să ne doboare.

TAMERLAN :

Ce credeți, egipteni și Zenocrate ?
Că veți primi-ndărăt avutul vostru

¹ Cal înaripat născut din picăturile de sînge căzute pe pămînt atunci cînd Perseu i-a tăiat capul Meduzei. Pegas s-a înălțat la ceruri și în Olimp a devenit slujitorul lui Zeus.

Și dîrzul Tamerlan va-ngenunchea ?
Nu asta vi-i nădejdea, domnii mei ?

AGYDAS :

Nădăjduim că ni-l vei da tu însuși.

TAMERLAN :

Așa nădăjduiesc și cei o mie.
Pîn-ce plecați, întîi să mă silească !
Ei, deci, o mie ? și sînt călărași.
Noi, doar cinci sute ? și sîntem pedestri.
Prea mulți spre-a ne putea împotrivi ?
Dar sînt bogați ? Și au armuri frumoase ?

SOLDATUL :

Din aur coifurile cu panaș,
Smălțate săbiile și de gît
Le-atîrnă lanț de aur pîn-la piept —
Sînt foarte înzestrați cu toate cele.

TAMERLAN :

Atunci să-i înfruntăm cu bărbăție —
Sau poate să vă-mbărbătez cu vorbe ?

TECHELLES :

Doar lașii și fugarii cer cuvinte
În clipa cînd dușmanul e aproape.
Mai grăitoare-s paloșele, nu ?

USUMCASANE :

Să-i așteptăm pe culmile de dealuri
Și să cădem asupra-le, dînd caii
De-a berbeleaca-n văile costișei.

TECHELLES :

Să mergem.

TAMERLAN :

Mai stai, Techelles — nu pornim acum.

(Intră soldați.)

Deschideți lăzile, dar puneți străji.
În față scoateți aurul ca perșii
Să fie de lucirea lui orbiți ;
Cînd vin, primiți-i cu prietenie,
Dar dacă-s dușmănoși, o să luptăm,
Cinci sute-n cap, nainte de-a le da
Scumpeturile. Noi pe comandant
Cu spada-l înfruntăm ; ori i-o vîrîm
În lacomu-i gîtlej, ori îl luăm prins

Și lanțul său cătușă o să-i fie
Pîn-ce va fi răscumpărat acasă.

TECHELLES :

I-aud venind. Sărim asupra lor ?

TAMERLAN :

Rămîneți locului — nu vă clintiți.
Primejdia am s-o întîmpin eu.

(*Intră Theridamas și alții.*)

THERIDAMAS :

Unde e scitul, Tamerlan ?

TAMERLAN :

Chiar Tamerlan îți dă răspuns, persane.

THERIDAMAS :

Tu, Tamerlan !

(*Aparte.*) Un biet cioban, gătit bogat. E falnic !
Privirea lui înfruntă cer și zei ;
Cu ochii-flăcări cată spre pămînt
De parcă-ar cugeta cum să străpungă
A lui Avernus ¹ bolți întunecate
Și din infern să-l tragă sus pe Cerber.

TAMERLAN

(*aparte*) : E nobil și blajin persanul, dacă
Pe om îl zugrăvește-nfățișarea.

TECHELLES

(*aparte*) : Adînca dragoste l-a-nflăcărat.

TAMERLAN

(*aparte*) : Ce măreție e-n privirea lui !
(*Către Theridamas.*) În tine, braț al Persiei, eu văd
Prostia împăratului. Conduci
O mie doar de călărași cînd, iată,
Cum judec după scrisa-ți de pe frunte.
Și chipul marțial și boiul falnic,
Poți porunci unei întregi oștiri ?
Pe rege lasă-l, fii de mine-alături
Și-n doi vom triumfa asupra lumii !
Cu mîna mea învîrt roata Fortunei
Și cum nu cade soarele din crug,

¹ În concepția anticilor, una din intrările în împărăția morților ; se găsea într-o peșteră de lingă lacul Averno, în Campania, nu departe de Napoli.

Nici Tamerlan nu poate fi învins.
Viteazule, încearcă doar s-atingi
Vrăjita-mi piele și atunci chiar Zeus
Va-ntinde-o mână-n apărarea mea.
Nu vezi că a plouat cu stropi de aur
Ca să-i plătească pe ostașii mei ?
Cum, ca dovadă limpede că eu
Voi stăpîni în Răsărit, mi-o dă
Pe mîndra fiică-a marelui Sultan
Spre-a-mi fi regină și împărăteasă ?
De stai cu mine, om vestit, și caii
Ți-i duci acolo unde-ți poruncesc,
Împart cu tine prada egipteană.
Pe urmă-i vom speti cu noi trofee
De prin regate și orașe-nvinse ;
Vom duce oștile din țănc în țănc
În timp ce negustorii ruși despică
Talazul Caspicei și, dînd jos steagul,
Stăpîni ai lacului ne recunosc.
Doi consuli ai pămîntului, și regii
În chip de senatori. Pe vremuri, Zeus
Ne-a cercetat în straie păstorești.
Noi vom urca în cer pe scara lui,
Și veșnici ne vom face precum zeii.
Umil cum sînt, doresc să-mi fii prieten
(Da, sînt umil, fiindcă deocamdată
Nu toate neamurile mă cinstesc) ;
Iar cînd voi fi slăvit acolo unde
Se-ndeamnă Boreas ¹ cu-aripă de bronz
Ne vom întrece într-o luptă dreaptă ;
Cu Tamerlan vei sta pe-aceeași treaptă.

THERIDAMAS :

Nici oratorul zeilor, Mercur,
Nu a vorbit cu-atîta-nsuflețire.

TAMERLAN :

Făgada mea se va adeveri
Precum oracolele lui Apolo.

¹ Vintul de miazănoapte, fiu al lui Aătraeus și Eos, și frate cu Eurus, Zephyrus și Notus.

TECHELLES :

Duci de ne-ar face regele persan,
Și tot am pierde — ne încredințează
Izbînzile prietenului nostru.

USUMCASANE :

Vom căpăta o țară fiecare
Pe lingă slava luptelor, cînd regii
Se vor pleca sub paloșele noastre
Și oștile ne vor privi uimite,
Mărturisind sfios că noi, nu alții,
Am cucerit a lumii prețuire.

THERIDAMAS :

Mi-e sufletul robit de-o mare vrajă.
Sînt nobili, plini de hotărîre sciții...
Dar, trădător al regelui ? O, Ceruri...

TAMERLAN :

Nu, bun prieten al lui Tamerlan.

THERIDAMAS :

M-ai fermecat cu vorba și privirea
Și mă predau cu oamenii și caii
Spre-a fi părtaş la bine și la rău
Atîta cît trăiește Theridamas.

TAMERLAN :

Eu, Theridamas, mîna ți-o întind :
E ca și cum mă jur pe cer și zeii
Îi chem să întărească legămîntul.
Vom fi uniți prin inimile noastre
Pînă cînd trupul se va face pulberi
Și sufletul spre-un tron ceresc se-nalță.
Techelles și Casane, salutați-l.

TECHELLES :

Persan destoinic, fii binevenit.

USUMCASANE :

Cu noi să stărui veșnic, Theridamas.

TAMERLAN :

De-așa prieteni eu mai mult mă bucur
Ca regele persan de-a lui coroană.
Pe-Oreste și Pilade,-a căror stătui
Le-adoră sciții, nu ne despărțim
Pîn-ce vă-ncoronez în Asia.
Te-ncrede-n ei, cinstite Theridamas,
Și pîn-n la moarte nu te vor trăda.

THERIDAMAS :

Nici eu pe voi, prea-nobil Tamerlan ;
Îmi voi jertfi cu bucurie pieptul
În apărarea vieții și onoarei voastre.

TAMERLAN :

Îți mulțumesc, destoinic Theridamas.
Și-acum, domniță, și voi, nobili mari,
Dacă rămâneți, nesilit, cu mine,
Veți fi cinstiți cu toții după merit ;
De nu, în rîndul sclavilor vă trec.

AGYDAS :

Triumfătorul Tamerlan... Primim.

TAMERLAN :

De tine, doamnă, nu mă îndoiesc.

ZENOCRATE :

N-am încotro. Sărmana Zenocrate !

(Ies.)

Actul II

SCENA 1

Intră Cosroe, Menaphon, Otygius, Ceneus, cu alți soldați.

COSROE :

Sîntem aproape-acum de Theridamas
Și de vestitul, bravul Tamerlan,
Pe-a cărui frunte soarta a înscris
Însemnele minunii și-ale slavei.
Ia spune, Menaphon, cam cum arată ?
Ce fel de om e ? că doar l-ai văzut.

MENAPHON :

Înalt și drept, precum îi e și rîvna
Să se avînte și să fie zeu ;
Cu mădulare mari și bine strîns,
Cu umeri lați ce pot purta povara
Bătrînului Atlas. Zidit pe-aceștia,
Un cap mai înzestrat ca-ntreaga lume.
În care marea artă și-a-mplîntat
Uneltele vederii, și acestea
Încercuiesc în limba lor de foc
Un cer de sfere ce-i îndrumă pașii
Spre tronul slăvilor împărătești.
Acum e palid, pătimaș, omorul
E-ntipărit pe fruntea lui ;
Acum e descrețit și plin de viață.
I-e părul ca al cruntului Ahile,
Chihlimbării, cîrlionțat, și-adeșea

O boare jucăușă îl zburlește.
Vînjoșii mușchi și degetele lungi
Desăvîrșesc plămada unui om
Născut să-ngenuncheze-n întreaga lume.

CÔSROE :

Ai zugrăvit frumos alcătuirea
Unui bărbat cum nu se află altul.
Natura se întrece cu Fortuna
Și aștrii ca să-l facă nentrecut
Iar meritele îl îndreptătesc
Să stăpînească soarta și pe oameni.
De-aceea și vrăjmașii cei mai aprigi,
Aflînd de strălucitele lui fapte,
Cinstire îi aduc lui Tamerlan.
Dacă luptăm alături de el
Cu gloanțele și paloșele noastre,
Deși e-ngust tunelul spre palat
Și poarta e-ntărită, nici Fortuna
Nu poate să-l salveze pe Mycetes
Cînd diadema Persiei regească
Se va desprinde ca un fruct răscopt
De capul lui neajutorat, atunci
În țara noastră, mîndrul Tamerlan
Va fi regentul meu, stăpîn pe tron.

ORTYGIUS :

Prielnic a fost ceasul cînd ți-am dat
Coroana țării, și cu-nțelepciune
Ai hotărît să ne unim cu omul
Ales de ceruri, ca să izbîndim.

CENEUS :

Acel ce-n fruntea unor bieți ciobani
Învinge apărîndu-și libertatea
'Mpotriva unei monarhii tirane,
De cîte fapte nu va fi în stare
Cînd, sprijinit de-un rege, va conduce
Oștirea nobililor și avîntul
I-l vor spori rîvnitele comori ?

COSROE :

Și cu dreptate e să le primească.
Vom fi cam patruzeci de mii de oameni

Cînd Tamerlan și bravul Theridamas
Se vor uni cu noi lîngă Araris ¹.
Acolo îl vom ataca pe tîmpul
Care se-ndreaptă-acum spre Parția
Cu oaste slabă ca să se răzbune
Pe mine și pe Tamerlan. Acolo
Să mă îndrumi, iubite Menaphon.
MENAPHON :

Da, doamne.
(*Ies.*)

SCENA 2

Intră Mycetes, Meandru, cu alți nobili și soldați.

MYCETES :

Mai repede, mai repede, Meandru !
Sînt negru de mînie împotriva
Tîlharului netrebnic Tamerlan
Și-a lui Cosroe, fratele fățarnic.
Păi, cum să nu mă-nfurii cînd mi-a luat
O mie de ostași călări ? Mai mult,
Niște tîlhari nelegiuiți ar vrea
Să-mi ia coroana — vezi ? nu mă iubesc.
Aș vrea... Mă jur pe cer că înainte
Ca Aurora să se-arate-n ușă,
Cu spada-i retez capul lui Cosroe
Și pe-ncrezutul Tamerlan îl spintec.
Mai zi și tu, Meandru ; eu am zis.

MEANDRŪ :

Am străbătut pustiul armenesc
Și tabără am ridicat aici
Sub dealurile Georgiei, pe care
O hoardă tătarască stă la pîndă
Poftind la jaf. Noi ce putem să facem
Decît să ne luptăm cu ei și lumea
S-o izbăvim de-aceste fiare crunte ?

¹ Riu care se vărsa în Marea Caspică.

Dacă le-ngăduim să stea o vreme,
 Au să se-njghebe și-au să se-ntărească.
 E țara împinzită de nemernici
 Trăind din furt și prăzi fără rușine,
 Ostași la fel de breji oa Tamerlan.
 Cel ce cu daruri și făgăduieli
 L-a cîștigat pe bravul Theridamas
 Și i-a smintit credința către rege,
 Va strînge-n jurul său destui mișelnici.
 Deci, fruntea sus ! vă pregătiți de luptă !
 Cine-l înjunghie pe Tamerlan
 Sau mi-l aduce viu va stăpîni
 Provincia albană. Celui care
 Îmi dăruiește capul retezat
 Al iudei Theridamas, îi voi da
 Putere multă-n Media și prada
 Pe care a cules-o. Dacă însă
 Cosroe (asta știu de la iscoade)
 Nu se va despărți de Tamerlan,
 Măria sa îl va lăsa în viață
 Cînstindu-l cu regească-ngăduință.

(Intră o iscoadă.)

ISCOADA :

O sută de soldați din pîlcul meu
 Au cercetat, călări, întinsul șes
 Și spun că oastea sciților o-ntrece
 Pe cea a regelui. Ce are-a face ?

MEANDRU :

Chiar de-ar fi mulți cum e nisipul mării,
 Nu știu ce-i disciplina ostășească,
 Se-aruncă nebunește după pradă
 Și de izbînzi le pasă mai puțin.
 Ca dinții zmeilor otrăvitori
 Ce s-au făcut nendurători războinici,
 Au să se sfîrtece-ntre ei și astfel
 Prea greu nu ne va fi să-i doborîm.

MYCETES :

E-adevărat ? Au fost asemeni oameni
 Născuți din colți de zmei înveninați.

MEANDRU :

Așa ne spun poeții.

MYCETES :

Poeții... bine e să fii poet.
Meandru, ești un om cu multă carte,
Un giuvaer pe care-l prețuiesc.
Mergi și zdrobește-l pe dușman. Nu sta !
Învingători ne face mintea ta !

MEANDRU :

Ostași, spre-a-i prinde-n cursă pe-acești hoți
Ce viața-și duc în hoarde-mprăstiate
Și nu visează decît bogății,
Am încărcat cămilele cu aur.
Voi presărați-l pe întregul cîmp
Și-n vreme ce tătarii îl culeg,
Măcelăriți-i, căci vă e mai scumpă
Onoarea ca odoarele ; apoi,
De-ndată ce le-ați risipit oștirea
Și ați călcat pe leșuri, împărțiți
Tot aurul cu care i-ați momit
Și-n Persia trăiți ca bogătașii.
Bateți în tobe și porniți voios.
Pe coifurile voastre stă Fortuna !

MYCETES :

E drept ce-a spus, așa e. Tobelor,
Nu răsunați Meandru cînd vorbește ?

SCENA 3

(Intră Cosroe, Tamerlan, Theridamas, Techelles, Usumcasane, Ortygius și alții.

COSROE :

Puternic Tamerlan, toată nădejdea
Ne-am pus-o-n tine și-n norocul tău.
Cum judeci oare planurile mele ?
În vorba ta eu mă încred mai mult
Decît în cel mai priceput oracol.

TAMERLAN :

Și nu greșești întru nimic, Cosroe,
Căci soarta și oracolul ceresc
Îl sprijină pe Tamerlan în toate
Și pe prietenii binecuvîntă.

Dacă-mi îngădui să te-ndrum cîțva
În urma luptelor ce-am cîștigat,
O lume-ntreagă se va-ngrămădi
Sub steagul ce mă are-nchinător.
Oștirile lui Xerxes, despre care
Se spune c-a sorbit riul Araris,
Sînt ca o ceată față cu-ale noastre.
Cu lăncii scuturate în văzduh,
Și gloanțe bubuind prin fum și ceață
Ca tunetul lui Jupiter, pe zei
Îi vom înspăimînta precum ciclopii ;
Armurile tot fulgere și sori,
Vor stinge licărul neînterupt
Al stelelor uimite din înalturi.

THERIDAMAS :

Auzi ce vorbe spune într-ales.
Cînd vei vedea cum i le-ntrece fapta,
Vei amuți sau ai să-l preamărești,
Și-ai să-nțelegi că n-am greșit nicicum
Trecînd de partea lui. Măria Ta,
Acești doi mari viteji ai lui Mycetes
Stîrnesc zavistie fiindcă tu
Ți i-ai făcut prieteni îndrăgiți.

TECHELLES :

Cu cinste și credință vom sluji
Prea bunului Cosroe, drumul nostru.

COSROE :

Iubirea voastră e-n coroana mea
Un mărgărit. Casane și Techelles,
În ziua cînd Nemesis, ce-i stăpînă
Pe porțile de aur de la Rhamnis ¹,
Și apără eroii, mă va face
Monarh al Asiei, va răsplăti
Curajul și destoinicia voastră.

TAMERLAN :

Atunci grăbește-te să o supui, Cosroe,
Ca eu, acești prieteni și ostașii,
Să triumfăm, așa cum ne-a fost scris.
Mycetes tontul e pe-aproape ; mergi
Și slobozește-ți gîtul de-o povară

¹ Localitate în Atica, Grecia, azi în ruine.

Mai grea decît nisipurile mării
Și stîncile colțate din Caucaz.

Intră un sol.

SOLUL :

Stăpîne, am descoperit dușmanul —
Cu oaste multă-i gata să atace.

COSROE :

Apucă vajnic spada, Tamerlan,
Iar brațul ți-l ridică pîn-la nori
Și, luînd coroana regelui persan,
S-o pui pe capul meu biruitor.

TAMERLAN :

Nicicînd nu s-a atins încă de perși
Hanger mai ascuțit. Cu-aceste mîini
Îl voi sili să zboare ca un fulger
Și iute ca furtuna să ucidă.

COSROE :

Ți-s vorbele zălog al biruinții.
Mergi înainte, brav soldat, și-atacă
Slăbita oaste-a unui rege tont.

TAMERLAN :

Urmați-mă, Techelles și Casane.
Sintem destui ca să-ngrozim vrăjmașul,
Prea mulți chiar ca să întronăm un rege.

(Ies.)

SCENA 4

*Cîmpul luptei. Mycetes iese singur cu coroana în mînă,
căutînd s-o ascundă.*

MYCETES :

Blestem pe-acel ce-a născocit războiul !
Vai, talpa țării nu putea să știe —
De unde ? — că un om lovit de tun
E frunza unui plop tremurător
Clintit de Boreas cînd doar adie.
Ah, ce m-aș face eu dacă natura
Nu mă-nzestra cu-atîta-nțelepciune ?

Un rege e o țintă pentru toți,
Coroana, miezul mult rîvnit. De-aceea
E bine s-o ascund — gînd minunat,
Ascuns de mintea unui prostovan.
N-au să ghicească cine sînt ; oricum,
Nu pot să-mi ia coroana, nu au cum.
Am s-o ascund aici, în groapă asta.

(*Intră Tamerlan.*)

TAMERLAN :

Mîșelule, cum ai fugit încoace
Cînd înșiși regii sînt pe cîmpul luptei ?

MYCETES :

Mînți, minți.

TAMERLAN :

Mint eu, potaie ticăloasă ?

MYCETES :

Sînt regele, nu mă atinge, pleacă !
Calci legea armelor de nu-ngenunchi
Și strigi : „Iertare, nobil rege !“

TAMERLAN :

Ești regele deștept al Persiei ?

MYCETES :

Eu sînt acela. Vrei să-mi ceri ceva ?

TAMERLAN :

Da, să rostești trei vorbe înțelepte.

MYCETES :

Pot, cum să nu — cînd o să vină vremea.

TAMERLAN :

Aceasta ți-e coroana ?

MYCETES :

Da, — ai văzut vreuna mai frumoasă ?

TAMERLAN :

O vinzi cumva ?

MYCETES :

Mai spune-odată și ești mort.
Dă-mi-o-ndărăt.

TAMERLAN :

E pradă de război.

MYCETES :

Mînți, eu ți-am dat-o.

TAMERLAN :

Înseamnă că-î a mea.

MYCETES :

Ți-am dat-o numai ca s-o ții .

TAMERLAN :

Prea bine, poți s-o mai păstrezi un timp.
Ți-o dau cu împrumut, doar pînă cînd
Vei fi ncolțit de oameni înarmați
Cari ți-o vor smulge de pe cap. Nu ești
Potrivă pentru Tamerlan cel Mare.

(Iese.)

MYCETES :

O, zei, acesta-i Tamerlan, tilharul ?
Și n-a furat coroana, de mirare !

(*Se aud goarne, Mycetes fuge.*)

SCENA 5

*Intră Cosroe, Tamerlan, Theridamas, Menaphon, Meandru,
Ortygius, Usumcasane și alții.*

TAMERLAN :

Cosroe, porți acum două coroane
Fiindcă te-a-nvestit și Tamerlan
C-un braț ce nu cunoaște-mpotrivire :
E ca și cum te-ar fi urcat pe tron
O seamă de puternici împărați.

COSROE :

E drept ce spui, viteazule ; coroana
O să mi-o țină numai Tamerlan.
Eu te numesc regent al Persiei .
Și comandant peste întreaga oaste.
Meandru, ai fost sfetnicul dintii
Și mîna dreaptă-a regelui Mycetes.
Acum cînd el e detronat, iar tu
Mî te-ai supus, noi îți iertăm greșeala
Și-ți dăm același cin în statul nostru.

MEANDRU :

Mă leg smerit, mult fericit stăpîne,
Să te slujesc cu cinste și credință.

COSROE :

Îți mulțumesc, Meandru. Tu, Cosroe,
Dă-i țării strălucirea de-altădată
Prin soli să afle regii megieși
Cine domnește-acum pe tronul pers. —
În locul unuia ce nu știa
Ce trebuie să facă-un rege, unul
Care cunoaște buna rînduială.
Și-acum pornim înspre Persepolis
Cu douăzeci de mii de călăreți.
Cu mici vărsări de sînge, căpitanii
Din oastea lui Mycetes, ca Meandru
Se vor supune stăpînirii mele.
Ortygius și Menaphon, prieteni
Cari m-ați slujit cu-atîta dăruire,
Am să vă-ncredințez înalte cinuri.

ORTYGIUS :

Așa cum am cătat întotdeauna
Să-ți dăm cinstirea ce ți se cuvine,
Ne vom sili și acum să apărăm,
Chiar și cu viața, mare slava ta.

COSROE :

Ortygius, nu-ți mulțumesc, căci am
Răspuns mai bun în gîndurile mele.
Voi, nobil Tamerlan, cu Theridamas,
Zdrobește taberele lui Mycetes ;
Eu mă îndrept către Persepolis,
Apoi spre minele din India
Răpite de creștini de la bicisnic,
Ca să mă-ntorc cu bogății și faimă.
Cînd potolești vrăjmașii, Tamerlan,
Ajunge-mă din urmă. Bun rămas,
Regentule, prieteni. Mă gîndesc
Cum o să șed pe tronul lui Mycetes.

MENAPHON :

Dorința, sire, ți s-a împlinit ;
Persepolis te va primi-n triumf.

(Ies. Rămîn Tamerlan, Techelles, Theridamas, Usumcasane.)

TAMERLAN :

Persepolis îl va primi-n triumf !
Plăcut e să fii rege, nu, Techelles ?
Usumcasane, Theridamas, nu e
Plăcut peste măsură să fii rege
Dus în triumf chiar în Persepolis ?

TECHELLES :

Este plăcut și minunat, stăpîne.

USUMCASANE :

Un rege e precum un semizeu.

THERIDAMAS :

Decît un zeu e mai slăvit un rege.
Desfătul unui rege pe pămînt
'L întrece pe al zeilor în cer.
Să porți coroană ferecată-n aur,
De viață-mpărțitoare sau de moarte ;
Să ceri, să ai, să poruncești, să judeci,
Să capeți ce dorești dintr-o clipire —
Acestea-s vraja unui ochi regesc.

TAMERLAN :

Ai vrea să fii un rege, Theridamas ?

THERIDAMAS :

O, nu, mă mulțumesc să laud tronul.

TAMERLAN :

Ce spun ceilalți prieteni, v-ar surîde ?

TECHELLES :

Dac-aș putea, m-aș bucura din suflet.

TAMERLAN :

Bine-ai grăit, Techelles ; eu, așijderi.
Cu toții ne-am dori, nu este-așa ?

USUMCASANE :

Ce vrei să spui, stăpîne ?

TAMERLAN :

Casane, să rîvnim ce viața însăși
Ne-ntinde ca pe-un dar neașteptat
Și să stăm locului, ca slăbănogii ?
Ar fi păcat. De mi-aș dori fierbinte
Coroana Persiei, aș dobîndi-o
Prea lesne ; nu ar consimți soldații

Să năzuiesc către-o asemeni cinste ?
THERIDAMAS :

Ba da ; o să-i mai îndemnăm și noi.
TAMERLAN :

Păi, Theridamas, eu cîștig întii
Regatul Persiei ; te-așteaptă Parția ;
Pe dinșii, Sciția și Media.
Dacă mă urc pe tron, e ca și cum
Sultanul, papa, grecii și-africanii
Ar stărui să le primesc coroana.

TECHELLES :

Înseamnă, dar, să-l provocăm la luptă
Pe cel ce-a fost de-abia înscăunat ?

USUMCASANE :

Cu grabă, cît nu s-a deprins cu tronul.

TAMERLAN :

Un joc de toată frumusețea, este ?

THERIDAMAS :

Un joc să-nfrunți asemenea armată ?
Mai bine să prădăm iar caravane !

TAMERLAN :

Poți să-ți păstrezi părerea, Theridamas.
Techelles, fugi după Cosroe, spune-i
Că merg cu oaste împotriva lui
Și că-n zadar va căuta să scape.
Voi dovedi acum că pentru Tamerlan
E-un joc să dobîndească tronul pers.
Techelles, ia o mie de oșteni
Și spune-i lui Cosroe să mă-nfrunte
Fiindcă am glumit făcîndu-l rege.
Îl prevenim, nu-l atacăm ca lașii
Și dacă vrea,-i împrumutăm soldați.
Grăbește-te, Techelles, te urmăm.
Ce spune Theridamas ?

THERIDAMAS :

Vin și eu.

(Ies.)

SCENA 6

Intră Cosroe, Meandru, Ortygius, Menaphon, cu alți soldați.

COSROE :

Cum îndrăznește-acest cioban nemernic
Să creadă, ca titanii îngîmfați,
Că poate strînge munții laolaltă
Ca din înalt pe Zeus să-l înfrunte ?
Așa cum i-a zvîrlit el pe titani
În pintecul pămîntului, și-acolo,
Striviți, ei au vărsat pe gură flăcări,
Am să-l arunc pe monstru-n iad și focul
Din sufletu-i o să se-nfrupte veșnic.

MEANDRU :

L-au zămislit puterile divine
Și infernale ; nu e neam de om
De vreme ce, trufaș peste măsură,
Nu pregetă să-și dea pe față gîndul
Atotputinței care-l stăpînește.

ORTYGIUS :

De-i zeu sau drac sau spirit pămîntean
Sau monstru-n chip de om, dacă-i zidit
Dintr-un aluat pe care nu-l cunoaștem,
Dacă-i proteguit sau nu de stele,
Noi să vedem ce trebuie să facem.
Urîm atît de mult pe-acest tîlhar
Și-atît iubim dreptatea și onoarea,
Încît îl vom înfrînge, vină el din iad,
Pămînt sau cer.

COSROE :

Ești plin de zel, Ortygius,
Același aer bun noi l-am sorbit cu toții.
Cu toții în aceleași elemente
Ne vom preface, și nădăjduiesc
Că o aceeași dragoste jurată
Ne leagă-n fața vieții și a morții.
Îmbărbățați-i pe soldați în luptă

Cu-acest chip hîd al nerecunoștinței,
Balaurul setos de stăpînire.
Și ardeți-l în focul ce se stinge
Cu sînge ! Căpetenii și ostași,
Scăpare-aduceți regelui și țării !
Să bată tobele și aștrii care
Strîmtează cerul tristei mele vieți
Îndrume-mi arma către pieptul celui
Ce-nfruntă zeii și disprețuiește
Puterea legiuită-a Persiei !

(*Ies.*)

SCENA 7

*Zgomot de bătălie ; intră apoi Cosroe, rănit, Theridamas,
Tamerlan, Techelles, Usumcasane și alții.*

COSROE :

Barbar setos de sînge, Tamerlan,
Să mă lipsești astfel de tron și viață !
Tu, Theridamas, trădător infam,
Să-mi pregătești căderea și pieirea
Cînd apucasem doar să port coroana
În zorii mult rîvnitei fericiri.
Mă doare sufletul cumplit și vorba
Mi se oprește în gîtlej căci moartea
S-a strecurat prin tăietura spadei
Și sîngele din inimă mi-l suge.
O, Tamerlan, călău nesățios !

TAMERLAN :

Coroana dulce, setea de-a domni
Care l-au făcut pe-ntîiul fiu al Rheeli ¹
Să-și detroneze tatăl și el însuși
Să fie-n empireu stăpînitor,

¹ Identificată adesea cu zeița Cybele, Rhea era fiica lui Uranus și a lui Gaea și una dintre titanide. S-a căsătorit cu titanul Cronos și a avut șase copii : Demeter, Hades, Hera, Hestia, Poseidon și Zeus.

M-au îndemnat să te confrunt cu oastea.
Nu este Zeus cel atotputernic
Din pilde cea mai grăitoare ? Firea
Ne-a întocmit din patru elemente
Ce luptă-n piepturi pentru stăpânire
Și ea ne-a învățat să năzuim,
Iar sufletele noastre,-a căror daruri
Pricep marea-architectură-a lumii,
Măsoară drumul astrilor, urcînd
Mereu către știința nesfîrșită
Și, prinse de al bolții neastîmpăr,
Nu ne vor da o clipă de răgaz
Cît nu vom smulge rodul pîrguit,
Unica și deplina fericire,
Dulcețile coroanei pămîntești.

THERIDAMAS :

De-aceea m-am unit cu Tamerlan,
E mare și solid cum e pămîntul
Pe care năzuie să strălucească,
Făr' să se-avînte spre-nălțimi cerești.

TEHELLES :

Și noi, prietenii lui Tamerlan,
De-aceea am luptat cu craiul pers.

USUMCASANE :

Cum Zeus pe Saturn l-a-nlăturat
Dînd lui Neputun și Dis cîte-o coroană¹,
Și noi o să domnim în Asia
Cînd Tamerlan va fi rege-al Persidei.

COSROE :

Asemeni oameni n-au mai fost pe lume !
Nu știu cum să numesc cruzimea lor.
Mi se răcește trupul și prin rană
Se scurge și ce sînge-a mai rămas.
Pornind către infern, sufletul meu

¹ După ce l-a detronat pe tatăl său Saturn (Cronos în mitologia greacă), Iupiter (Zeus în mitologia greacă) s-a proclamat stăpînul cerului, încredințînd oceanul fratelui său Neptun (Poseidon în mitologia greacă) și lumea subpămînteană celui alt frate, Dis (Pluto sau Hades în mitologia greacă).

Le cere simțurilor să-mpietrească.
Căldura trupului și vlaga lui,
Nemaiavind cu ce să se hrănească,
Sînt frig și uscăciune, și-acum moartea
'Și înfige-n inimă grozavii colți
Și ca o harpie-mi înghite viața.
Mor, Tamerlan și Theridamas, zeii
Să mă răzbune dîndu-vă chin greu.

(Ies toți.)

Actul III

SCENA 1

*Intră cu mare pompă Baiazid, regii Fezului, Marocului și
Algerului, Pașa și alții.*

BAIAZID :

Regi ai Berberiei¹ și mari pașale,
Tătarii și tilharii de la graniți,
Conduși de-un oarecare Tamerlan,
Îl hărțuiesc pe împăratul vostru,
Cu gînd să intre în Constantinopol,
Orașul grec împresurat de noi.
Știți că armata noastră-i de ne-nvins ;
Turci circumciși și hoți creștini turciți
Avem cît are stropi Mediterana
Sau Marele Ocean cînd luna-ncepe
Să-și facă-un cerc din cele două coarne.
Nu ne-nspăimîntă nimeni și asediul
Îl ridicăm numai cînd grecii
Ni se predau sau pier, cosiți sub ziduri.

REGELE FEZULUI :

Mărite împărat și comandant,
Ce-ar fi să-i poruncești lui Tamerlan
Să stea în Asia amenințîndu-l
Că altfel Baiazid nebiruitul
Îl va strivi cu marea lui oștire ?

¹ Regiune de-a lungul coastei de nord a Africii (Fez, Maroc, Alger).

BAIAZID :

Pleci, pașă, neîntârziat, să-i spui
Că împăratul turc, temutul domn
Al Africii, Europei, Asiei,
Cuceritorul Greciei, monarh
Peste Ocean, Terrene¹ și Euxin,
Stăpînitorul cel mai mare-al lumii,
Îi dă poruncă (să nu spui „îl roagă“ !)
Să nu păsească-n Africa, nici steagul
Cumva în Grecia să și-l înfigă,
Căci va stîrni minia mea cumplită.
Sînt gata să-nchei pace,-așa să-i spui,
Fiindcă-aud că e viteaz ; dar dacă
Se-ncrede în puterea lui prea mult
Și-un gînd nebun îl mină să vî-nfrunte,
Rămii la el — îți poruncesc — și dacă
După ce soarele se va roti
În jurul lumii de trei ori și tu
Nu te-ai întors, adică te-a oprit,
În zorii dimineții următoare
Vom merge cu oștiri ca să te-aducem.

PAȘA :

Atotputernic domn al lumii, pașă
Ți va-ndeplini porunca și-i va spune
Persanului cum bine ai voit
Cu vorbe vrednice de-un sol turcesc.
(Pașă iese.)

REGELE ALGERULUI :

E rege-al Persiei, așa se zice ;
Dar pentru a-ți despresura orașul
I-ar trebui oștire înzecită
Căci slava ta pe muritori i-ngheață.

BAIAZID :

Și la privirea mea se-ncrîncenează.

REGELE MAROCULUI :

Oștirea ta cînd trece, primăvara
Întîrzie ; nici ploaia nu mai cade,
Nici soarele nu mai răzbate-n jos
De colbul ce-l stîrnește viermuiala.

¹ Marea Mediterană.

BAIAZID :

Vorbești adevărat, ca din Coran.

Suflarea noastră ofilește pomii.

REGELE FEZULUI :

Măria ta, ce ai de gînd să faci

Ca să pui stăpînire pe oraș ?

BAIAZID :

Captivii din Alger vor tăia apa

Ce vine de pe muntele Carnon

Pe țevi de plumb. În jur vor patrula,

Călare, două mii de oameni,

Împiedicînd pe țărm vreun ajutor ;

Galerele au să păzească marea.

Pe urmă pedestrașii din tranșee

Vor bate meterezele cu tunuri

A căror guri sînt ca intrări în Hades.

Într-acest fel îi biruim pe greci.

(Ies.)

SCENA 2

Intră Agydas, Zenocrate, Anippe și alții.

AGYDAS :

Pot să cunosc, domniță Zenocrate,

Ce-anume te frămîntă-atît

Că ți-ai pierdut obișnuita tihnă ?

Ar fi păcat ca marea ta obidă

Stîrnită la-nceput de Tamerlan

Cînd s-a purtat cu tine samavolnic

Să-ți gâlbejească iar cerescul chip.

ZEMOCRATE :

Cu toate că-nfocata lui iubire

Ce-ar fi putut să-mpace și-o zeiță

Mi-a preschimbat în patimă disprețul,

Atît de mare-i patima aceasta

Că mă frămîntă fel de fel de gînduri

Ce mi-au furat roșeața din obraji

Și dacă nu m-aș stăpîni de-ajuns

Aș arăta întocmai ca o moartă.

AGYDAS :

Decît să văd aceasta, mai degrabă
Să se topească cerul și pămîntul
Sub argintiul ochi al lui Apolo !

ZENOCRATE :

Trăiți în pieptul lui, viață și suflet,
Vă lepădați de-un trup fără simțire,
Sau contopiți-vă cu Tamerlan,
Ca să trăiesc în el și-n el să mor !

(Intră din spate Tamerlan, Techelles și alții.)

AGYDAS :

Cu Tamerlan ? Frumoasă Zenocrate,
Pe un barbar mîrșav ce te desparte
De tatăl tău și soață nu te face
Ci doar ibovnică să nu-l cinstești
Cu dragostea decît fiind silită.
Puternicul Sultan e-nștiințat
De cele petrecute ; în curînd
Îl va zdrobi pe Tamerlan și astfel
Te va scăpa de josnica robie.

ZENOCRATE :

Nu mă răni cu-asemenea jigniri
Și despre el vorbește cu dreptate.
Nu am trăit aici ca niște robi,
Ci-ndestulați și-n cinste, precum regii.

AGYDAS :

Cum de te-ncîntă-un om cumplit la chip,
Cu gîndul veșnic numai la războaie ?
În brațe cînd te ia cred că-ți vorbește
De miile de oameni ce-a ucis ;
Iar cînd aștepți cuvinte drăgăstoase
Îți zugrăvește bălțile de sînge.
Urit subiect pentru auzu-ți gingaș !

ZENOCRATE :

Ca soarele-ogîndit în Nilul leneș
Sau răsărit de zorii dimineții,
Așa e Tamerlan, iubitul meu.
I-e vorba cum a muzelor cîntare

În fața Pereidelor ¹ pizmașe,
Cum a Minervei lingă-a lui Neptun.
M-aș crede mai presus decît Iunona,
Stăpîna zeilor, de-aș fi soția
Lui Tamerlan, viteazul nentrecut.

AGYDAS :

Dar nu fi nestatornică-n iubire —
Dă-i tînărului prinț arab nădejdea
C-ai să-l alegi pe el cînd scapi de-aici.
Pîn-a fi rege-al Persiei, păstorul
Te copleșea cu vorbe pătimașe ;
Acum nu te mai soarbe din priviri.
Nici nu te mîngîie sau mîgulește.
Și curtenia lui căldură n-are.

ZENOCRATE :

Scâlțați-mi fața, lacrimi, dacă sînt
Nevrednică de cel ce-mi este drag !

*(Tamerlan se îndreaptă spre ea, o apucă drăgăstos de mînă
și amîndoi ies, el uitîndu-se mîniat la Agydas fără să spună
nimic. Ies toți în afară de Agydas.)*

AGYDAS :

Îmi ies din minți ! Norocul m-a trădat,
M-așteaptă răzbunarea geloziei
Și ea nicicînd nu a știut să cruțe.
Dar cel mai mult mă-nfricoșez văzînd
Că furia i-e ferecată-n gînduri
Și sufletul și-ascunde în tăcere.
Pe fruntea lui era înscrisă moartea
Și-nverșunarea inimii în ochii
Ce-amenință ca razele cometei,
Îi luminează palidul obraz.
Sînt ca pescarul care vede cum
Hiadele ² strîng oști de mauri negri
Cînd Austrul și Achilon ³, călări

¹ Cele nouă fiice ale regelui legendar Pierus al Emathiei, au cutezat să se ia la întrecere cu cele nouă muze. Învînse de acestea, au fost metamorfozate în păsări.

² Stele din constelația Taurul ; răsăritul astronomic al Hiadelor în Grecia coincide adesea cu o perioadă ploioasă.

³ Vînt de nord.

Pe cai înaripați, cu-asudul lor
Plinesc burduful cerului, din scuturi
Zvîrl fulgere și tună-ngrozitor
Fringîndu-și sulilele ; ca năierul
Ce-și micșorează pînza și se roagă
Să scape de urgiile furtunii,
Mă rog și eu să nu mă nimicească
Învolburarea din privirea lui.

(Intră Techelles, cu un pumnal în mînă, și Usumcasane.)

TEHELLES :

Acesta-i darul regelui, Agydas.
Îți cere doar să tălmăcești ce-nseamnă.

AGYDAS :

Am tălmăcit privirea ucigașă
Din ochii dragostei și geloziei.
Să-mi dovedească teama prin cuvinte ?
Sînt de prisos atunci cînd scula morții
Străluce-n mîna mea și îmi șoptește :
„Agydas, trebuie să mori — alege
Cea mai ușoară cale : să-ți ridici
Tu singur viața, cu mai multă cinste
Și chinuri mai puține, făr-să-nduri
Pedeapsa ce-a jurat-o el și cerul“.
Grăbește-te, Agydas, să preîntîmpini
Durerile prelungi, scapă de groaza
Miniei despotului și de iadul
Cu care sufletul ți-l va căzni.
Agydas îl omoară pe Agydas
Și-ncepe astfel somnul lui de veci.

(Se înjunghie.)

TEHELLES :

Casane, vezi ce bine a-nțeles
Solia marelui stăpînitor.

USUMCASANE :

E drept, și-a-ndeplinit-o bărbătește.
A fost un om de cinste și-nțelept,

Se cade, dar, să-l ducem de aici
Și să-l înmormîntăm cum se cuvine.
TECHELLES :

Cum se cuvine ; este drept, Casane.
(*Ies, scofînd trupul lui Agydas.*)

SCENA 3

*Intră Tamerlan, Techelles, Usumcasane, Theridamas, Pașa,
Zenocrate, Anippe și alții.*

TAMERLAN :

Stăpînul vostru, pașă, a aflat
Că-s în Bithynia¹ și că-l aștept.
Ha, îl zăresc ! Lăudăroși sînt turcii,
Amenință prea mult, fac prea puțin.
Mă-nfruntă-aici ca să te ia cu dînsul ?
Sărmanul tău sultan e prea bicisnic
Pentru-a se măsura cu Tamerlan !
Privește-mi, pașă, tabăra și spune :
Nu-s căpitani și soldații mei
Urșiți să cucerească Africa ?

PAȘA :

Ai oameni vajnici dar puțini la număr
Și nu-i pot spăimînta viteaza oaste.
Măritule, falnic stăpîn al lumii,
Afară de alți cincisprezece regi,
Mai are zece mii de ieniceri
Urcați pe armăsari mauritani
Cu care l-ajută cei din Tripoli,
Vreo două sute mii de pedestrași
Ce i-au bătut pe greci în două rînduri ;
Apoi, dacă socoate că-i nevoie,
Mai poate strînge de prin garnizoane
Încă pe-atîția oameni de nădejde.

TECHELLES :

Cu cît mai mulți aduce cu atît
Mai mare-i prada ; după ce-i înfrîngem,

¹ Regiune în nordul Asiei Mici.

Pedeştrii vor urca pe caii lor
Să-i secere cu gloanţe ienicerii.

TAMERLAN :

Şi... regii pe sultan îl vor urma ?

PAŞA :

Cum vrea măritul, dar nu toţi, căci unii
Vor guverna provinciile-nvinse.

TAMERLAN (*către căpitani*) :

La luptă, dar ! Coroana lor e-a voastră !
Eu însumi am să v-o aşez pe creştet —
Voi m-aţi făcut al Persiei stăpîn.

USUMCASANE :

S-aducă milioane de soldaţi,
Să sece Africa şi Grecia
De băştinaşi, izbînda e a noastră.

THERIDAMAS :

Acel ce-a detronat uşor doi regi
Mai tari decît sultanul, din Europa
Au să-l gonească, urmărindu-i oastea
Pîn-ce se va preda sau va pieri.

TAMERLAN :

Aşa e, Theridamas ! „Vreau“ şi „voi“
Sînt vorbe care-l prind pe Tamerlan.
Prielnici aştri spun că va învinge
’Nainte de a-şi întîmpina duşmanul
Eu, bici, urgie-a Celui Prea-Înalt,
Unica spaimă şi teroare-a lumii,
O să-l supun întîi pe turc, apoi
Voi pune-n libertate pe creştinii
Legăţi de noi în lanţuri pe galere,
Hrăniţi ca vai de lume, dezbrăcaţi,
Trăgînd la vîsle pe Mediterana ;
Cînd mai răsufală şi se odihnesc,
Îi bateţi crunt şi orice vîslitură
Va fi-nsoţită de un nou oftat.
Sînt nenduraţi piraţii din Alger,
Scursura Africii, haita de ciini
Nebună după sînge creştinesc.

Algerul, jur, o să blesteme ceasul
Cînd voi păși pe țărml african !

*(Intră Baiazid cu pașalele lui și regii tributari ai Fezului,
Marocului și Algerului ; Zabina și Ebea.)*

BAIAZID :

Pașale, ieniceri ai gardei mele,
Fiți toți cu ochii-n patru și păziți
Pe cel mai mare-al Africii stăpîn.

TAMERLAN :

Techelles și ceilalți, vă pregătiți —
Peste puțin l-înfrunt pe Baiazid.

BAIAZID :

Regi din Maroc, Alger și Fez ! Nu-mi spune,
Ca voi, „măritul“, ci doar Baiazid !
E încrezut tilharul scit, nu glumă,
Mișelule, cei ce mă saltă-n șa
La nume-adaugă titluri mari, iar tu
Cutezi să-mi spui de-a dreptul Baiazid ?

TAMERLAN :

Cei ce mă saltă-n șa au să te poarte
Legat burduf prin Africa ; iar tu
Cutezi să-mi spui pe nume, Tamerlan ?

BAIAZID :

Mă jur pe Mahomed, străbunul meu,
Pe sfîntul Alcoran mă jur, să-l fac
Eunuc bicisnic care va sluji
Ibovnicelor mele din serai
Iar căpitani și lui atît de chipeși
Vor trage-n locul cailor rădvanul
Împărătesei, care mă-nsoțește.

TAMERLAN :

Mă jur pe spada ce m-a-nconorat
Că prăbușirea ta o să mă-nalțe
În fața-ntregii lumi. Nu vreau să știu
Ce-ți pregătesc, dar și-un soldat de rînd
O să pufnească-n rîs cînd te-o vedea.

REGELE FEZULUI :

Cum de vorbește marele-mpărat
Cu-un scit de viță proastă cum e dînsul ?

REGELE MAROCULUI :

Voi, berberi, luptători neîntrecuți,
Cum de răbdați asemenea jignire ?

REGELE ALGERULUI :

Vorbim prea mult — mai bine să-i străpungem
Cu vârful sulitelor ce-au lucit
Alt'dat în măruntaiele grecești.

BAIAZID :

Bine-ați grăit, distinși regi tributari.
A voastre oști și marea mea armată
Vor nimici pe-acești persani de rînd.

TEHELLES :

Puternice, slăvite Tamerlan,
De ce le prelungim noi viața, stînd ?

THERIDAMAS :

Abia aștept coroana să le-o smulgem
Și-n Africa să stăpînim ca regi.

USUMCASANE :

Răsplată ce-ar îmbărbăta și-un laș !

TAMERLAN :

Luptați cu-avînt sporit și veți fi regi,
Așa vă spun, iar vorba mea-i oracol.

BAIAZID :

Zabina, mamă-a trei băieți mai bravi
Ca Hercule care, copil în leagăn,
A omorît doi șerpi otrăvitori,
Băieți ce știu să mînuiască lancea,
Cu umeri lați, care cer armură grea,
Mîini și picioare zdravene și lungi
Precum ale vlăstarelor lui Typhon¹,
Băieți cari, ajungînd la vîrsta mea,
Au să dărîme turnuri mari cu pumnul, —
Așează-te pe tron purtînd pe cap
Coroana mea regească pînă cînd
Ți-aduc pe-nfîmuratul Tamerlan
Și căpitanii lui, legați în fiare.

ZABINA :

Izbîndă îi urez lui Baiazid !

¹ Monstru fîrios cu o sută de capete, zămislit de Gaea și Tartarus.

TAMERLAN :

Frumoasă-ntre frumoase, Zenocrate,
Mai scumpă decît munți de pietre rare,
Odor zeificat de Tamerlan,
Cu ochi mai vii ca faclele cerești,
Cu glas mai dulce decît armonia
Și cu priviri ce-nseninează cerul
Și tunetul lui Joe-l potolesc. —
Șezi lingă ea, pe cap cu-a mea coroană,
Cum îi stă bine-mpărătesei lumii.
Să nu te miști cît nu mă vezi pășind
În marș victorios cu oastea mea ;
Frîgîndu-l și pe el și pe-acești regi
Pe cari ți-i voi aduce la picioare,
Vasalii tăi. Acum pune-ți coroana
Și-nfunt-o pe sultană prin cuvinte !

ZENOCRATE :

Iubitul meu, stăpîn al Persiei,
Te-ntoarnă teafăr și izbînditor !

BAIAZID :

Și-acum, să simți puterea oastei turce
Care a-nspăimat Europa-ntreagă.
Atîți am turci, arabi, ovrei și berberi
Cît pot s-acopere Bithynia.
Să moară mii ! Din stîrvurile lor
Ceilalți vor face ziduri și redute
Asemeni capetelor hidrei, oastea
S-ar închea la loc de-ar fi înfrîntă.
Soldații tăi n-ar prididi să taie
Atîtea capete chiar dac-acestea
Sub spade s-ar pleca de bună voie.
Nenorocitul, habar nu ai
Ce-nseamnă să mă-nfrunți pe-un cîmp deschis
În care nu ai loc să pui piciorul.

TAMERLAN :

Cu săbiile-o să ne facem pîrtii —
Călcăm de obște pe cadavre, caii
Copitele-și înfundă-n măruntaie.
Și-s cai crescuți pe dealuri tătărăști !
Oștirea mea, ca a lui Cezar, care
N-a cunoscut înfrîngere nicicînd,

De-abia așteaptă un război mai crîncen
Decît cel din Pharsalia¹ străveche.
Oștirea Duhurilor din văzduh
Ne va-ndruma și puștile și glonții
Pe cînd voi veți răni văzduhul gol ;
Iar la vederea flamurilor noastre
Împurpurate-n sîngele dușman,
Victoria va căuta odihnă
Pe cortul meu, ca laptele de alb.
Dar, hai la luptă, căpitani — al nostru
E cîmpul, turcul, soața lui și toți.
(Iese cu însoțitorii.)

BAIAZID :

Regi și pașale; spadele așteaptă
Să le-adăpăm cu sîngele persan.
(Iese cu însoțitorii.)

ZABINA :

Nenorocită țiiitoare, stai
Lîngă regina marelui, sultan ?

ZENOCRATE :

Turcoaică dolofană și trufașă,
Sînt țiiitoare cînd m-am logodit
Cu Tamerlan cel mare și viteaz ?

ZABINA :

Cu Tamerlan cel mare hoț tătar !

ZENOCRATE :

Te vei căi de-aceste vorbe dîrze
Cînd tu și bașa-pașa veți cerși
Iertare la picioarele-i regești,
Rugîndu-mă să fiu mijlocitoare !

ZABINA :

Pe tine ? Noi ? Neobrăzato, tu
Vei fi spălătoreasa slugii mele.
Ce zici, Ebea ? poate face față ?

¹ Oraș în Grecia unde în anul 48 î.e.n. Iuliu Cezar l-a învins pe Pompei.

EBEA :

Stăpînă, de-și închipuie cumva
Că e prea gîngasă, o-mbrac într-altfel
Și mînușițele-i deprind cu munca.

ZENOCRATE :

Anippe,-auzi ce spune sluga ta
Și sclava mea, stăpîna ei, cum latră ?
Pentru obrăznicie, vor găti
Bucatele soldaților de rînd
De noi să se apropie nu-ngădui.

ANIPPE :

Stăpînă, cînd și cînd să le mai dai
Și trebi de care i-e silă slugii mele.

(Ascultă. Se aude larma de luptă care apoi contenește.)

ZENOCRATE :

Puteri și zei care ocrotiți Persida
Și pe iubitul meu l-ați întronat.
În lupta cu sultanul întăriți-l !
Dușmanii lui, ca turmele de ciute
'Ncolțite de pușcași, s-o ia la fugă
Și eu să-l văd ieșind biruitor.

ZABINA :

Tu, Mahomed, roagă-l pe Dumnezeu
S-abață-un stol de fulgere din cer
Asupra sciților ce-au cutezat
Să se ridice împotriva celui
Ce ți-a adus odoare la altar
Cînd a-nceput s-atace pe creștini.

(Ascultă din nou.)

ZENOCRATE :

Turcii înoată-n propriul lor sînge
Și Africa e a lui Tamerlan !

ZABINA :

Tu, țeseli amarnic. Goarnele-au sunat
Și atunci cînd împăratul meu
I-a bîrîit pe greci și prizonierii
I-a dus în Africa. Curînd, trufașo,
Am să-ți arăt eu locul. Vei trăi
Și crei muri ca sclavă a Zabinei.

ZENOCRATE :

Prorocul însuși de-ar veni din cer
Jurînd că domnul meu e-nvins sau mort,
Și încă aș rămîne-ncredințată
Că-i viu și a ieșit biruitor.

(Baiazid fuge, urmărit de Tamerlan. Lupta e scurtă, amîndoi apar pe scenă. Baiazid e învins.)

TAMERLAN :

Ei, rege de pașale, cine-a-nvins ?

BAIAZID :

Tu, cu hangerul tău afurisit.

TAMERLAN :

Și unde îți sînt regii tributari ?

(Intră Techelles, Theridamas, Usumcasane.)

TECHELLES :

Coroanele-s aici, ei zac în pulberi.

TAMERLAN :

De fiecare una ? Meritați.

Duceți-le în vistieria mea.

ZENOCRATE *(scoțîndu-și coroana)* :

Stăpînul meu să se-ncunune iar

Cu o coroană vrednic cîștigată.

TAMERLAN :

Nu, Zenocrate, ia-o pe a ei

Și mă-ncunună-al Africei monarh.

ZABINA :

Mai va pînă atuncea, Tamerlan,

Chiar dacă azi ai fost învingător.

THERIDAMAS :

Dă-i ei coroana, altfel o pățești.

(Îi ia coroana de pe cap.)

ZABINA :

Nemernici, hoți, tîlhari, răufăcători,

Cum îndrăzniți a-mi luați în rîs căderea ?

THERIDAMAS *(întinzîndu-i coroana Zenocratei)* :

Tu ești sultana, dînsa nu mai este.

TAMERLAN :

Da, Theridamas, i-a trecut veleatul.
Sub pașii mei, coloanele cu busturi
S-au năruit de parcă nici n-au fost.

ZABINA :

Un prins mai poate fi răscumpărat.

TAMERLAN :

Nu însă Baiazid — cu nici un preț.

BAIAZID :

Înfrângere cum este-a mea, Zabina,
N-au suferit nicicînd sultanii noștri
Din partea unui dîșman din afară.
E-o mare sărbătoare pentru ghiauri —
Cum au să bată clopotele, cum
Vor arde bucuroasele lor ruguri !
Dar mai trăiesc ca să fac ruguri eu
Din oasele acestor idolatri.
Deși n-am cîștigat războiul astăzi,
În Africa și Grecia am oști
Ce mă vor face iar stăpînul lumii.

TAMERLAN :

Voi nimici aceste oști, apoi
Întreaga Africă o voi supune,
Și Tamerlan își va întinde brațul
Din răsărit și pînă la apus.
Galerele și vasele corsare
Ce-ajung la golful venețian și pradă
Epavele creștine în strîmtori
Vor ancora în insula Asant ¹
Pînă cînd flota noastră, navigînd
De-a lungul Asiei, o să străbată
Oceanul Răsăritului, în totul
De la Persepolis pînă la Mexic.
Din Mexic va pleca spre Gibraltar
Și-aici se va unii cu alte vase,
Ținînd sub veghe Golful Portughez
Și tot oceanul pîn-la țărmul brit.
Așa voi fi-n sfîrșit stăpînul lumii.

BAIAZID :

Dă-mi voie, Tamerlan, să mă răscumpăr.

¹ Astăzi Zante.

TAMERLAN :

Cu aurul crezi că mă poți momi ?
Ca să nu-i tulbur, regii Indiei
Îmi vor da minele și vor scurma
Pământul ca să-mi afle noi comori.
Legăți-i. Duceți-l pe turc de-aici
Iar pe turcoaica lui să o lăsați
În grija slujnicei iubitei mele.
(Ce doi sînt legați.)

BAIAZID :

Otrepe, nu-mi atingeți spada sfîntă !
O, Mahomed ! Dormi, oare, Mahomed ?

ZABINA :

Pîrdalnic Mahomed, care îngădui
Ca niște sciți barbari să ne-nrobească !

TAMERLAN :

Duceți-i, hai. Această mare zi
Cu un ospăț bogat o vom cinsti.
(Ies.)

Actul IV

SCENA 1

*Intră Sultanul Egiptului cu trei-patru căpetenii, Capolin,
Solul.*

SULTANUL EGIPTULUI :

Sculați, oameni din Memphis ! Ascultați
Trompetele tătare ! Vasiliscul
Ce sfarmă turnurile din Damasc !
Tilharul de pe Volga și-a făcut-o
Pe Zenocrate, fata mea, iubită
Și-acum ne-amenință împărăția
Cu oaste de netrebnică strînsură
În timp ce egiptenii lași și leneși
Zac pirotind pe malul Nilului
Cum crocodilii căror nu le pasă
Cînd un obuz le-alunecă pe piele.

SOLUL :

Dac-ai vedea, puternice-mpărat,
Privirea cruntă a lui Tamerlan,
Poruncitorii-i ochi ce vîră groaza
În inima tovarășilor săi,
Nici tu n-ai rămînea nepăsător.

SULTANUL EGIPTULUI :

Mîșelule, de-ar fi el mai cumplit
Ca prințul iadului sau ca Gorgona ¹,

¹ Sau Demogorgona, duh infernal.

Sultanul l-ar privi fără să clipească.
Ce oaste are ?

SOLUL :

Doamne, vreo trei sute
De mii de oameni înzăoși, călări
Pe cai abrași ; apoi cam jumătate
De milion de pedestrași armați
Cu săbii, sulii și securi, stînd ciotcă
În jurul steagurilor și acestea
Se-nalță pe-o pădure de prăjini.
De tunuri și muniții nu mai spun —
Atîtea sînt că nu poți să le numeri.

SULTANUL EGIPTULUI :

De-ar fi ei mulți ca stelele pe cer,
Ca stropii ploii repezi din april
Sau frunzele uscate ale toamnei,
Sultanul, cu nenvinsa lui oștire,
Atît i-ar nimici și risipi,
Că n-ar rămîne om ca să-i jelească.

CAPOLIN :

Dac-ai avea destulă vreme, doamne,
Să-ți strîngi oștirile, ai birui ;
Dar Tamerlan, fiind gata de luptă,
Va folosi degrabă-acest prilej.

SULTANUL EGIPTULUI :

Să folosească ce prilejuri poate.
Întrega lume de l-ar sprijini
Și-ar fi el diavol — căci nu este om —,
Ca s-o răzbun pe mîndra Zenocrate.
Pe care-o ține prinsă, acest braț
Îl va zvîrli în Erebus¹, ca noaptea
Să fie giulgiul mîrșăviei lui.

SOLUL :

Rog pe Măria Ta să înțeleagă
Că hotărîrea lui n-are hotar.
Cînd tabără, i-s corturile albe
Iar el poartă o pană ca omătul
S-arate că e mulțumit de pradă
Și nu vrea sînge. Dar cînd Aurora

¹ Fiul Haosului ; de asemenea, ținut subpămîntean prin care duhurile morților intrau în Hades.

Apare iar, i-e straiul purpuriu —
Înseamnă că doar sîngele e-n stare
Să-i potolească furia și nimeni
Cu arma-n mîină nu va fi cruțat.
Dar dacă cineva nu se supune,
I-e negru steagul, negru e și cortul,
Iar lancea, scutul, calul, zaua, pana
Ca de eben, vestesc prăpăd și moarte ;
Atunci prin sabie și foc petrece
Pe toți — mari, mici, femei sau demnitari.
LTANUL EGIPTULUI :

Tilharul, țărănoiul ce nu știe
Nimic din disciplina ostășească !
Cunoaște numai jaful și omorul,
Și spurcă mîndrul nume de război.
Tu, Capolin, vestește de îndată
Pe regele Arabiei, căruia
Mișelul i-a răpit pe Zenocrate,
Făgăduită lui. Are prilejul
Să se răzbune,-alătura de noi.
(Ies.)

SCENA 2

*Intră Tamerlan, Techelles, Theridamas, Usumcasane, Zenocrate, Anippe, doi mauri trăgînd cușca în care se află
Baiazid ; Zabina, soția lui, îl urmează.*

TAMERLAN :

Ei, aduceți-mi taburelul.

(*Baiazid e scos din cușcă.*)

BAIAZID :

Sfinți preoți ai lui Mahomed, voi cari
V-ați ciopîrțit, în semn de jertfă, carnea,
Stropind altarele cu sînge roșu,
Rugați-vă ca cerul să se-ncrunte
Și stelele, sorbind din bălți otravă,
S-o toarne-n gît fălosului tiran.

TAMERLAN :

Supremul zeu ce-a dat mișcare sferei¹
Și i-a aprins o mie de făclii
Va arde mai curînd întreaga boltă
Decît să caute pieirea mea.
Dar tu, proclate, care mi-o dorești,
Te-așterne jos cu fața la pămînt,
În chip de treaptă pentru Tamerlan
Cînd urcă spre împărătescul tron.

BAIAZID :

Pîn-a-ndura asemenea ocară,
Scobește-mi măruntaiele cu spada
Și inima aruncă-mi-o în iad.

TAMERLAN :

Lepădătură, sclav dezgustător
Nevrednic să îmbrățișezi pămîntul
Care se simte mîndru cînd îl calc,
Apleacă-te, lipește-te de el —
Altminteri poruncesc să te jupoaie
Sau să te spulbere ca pe un cedru
Cînd îl lovește fulgerul lui Zeus.

BAIAZID :

Priviți-mă, o, duhuri ale beznei,
Și vă-ndurați, iar tu, stăpînul lor,
Lovește-ăst hîd pămînt cu negru-ți sceptru
Ca să ne-nghită-ndat pe amîndoi !

(Tamerlan calcă pe el și urcă pe scaun.)

TAMERLAN :

Te limpezește, aer cu trei straturi²,
Ca din înalturi Dumnezeu să vadă
Cum Biciul lui îi calcă pe-mpărați.
Stea ce-ai domnit cînd m-am născut, zîmbește
Și stinge lampadarele din jur ;
Nu-ți lua lumina de la Cynthia³,
Căci eu, luminătorul mare-al Terrei,

¹ Sfera netransparentă a stelelor fixe.

² Astronomii din secolul al XVI-lea considerau că aerul care înconjoară pămîntul e format din trei straturi, două calde, apropiate de regiunea focului, și unul rece, situat între acestea.

³ Zeița lunii ; aici, luna.

Născut sfios în răsărit, dar astăzi
Statornicit pe-al lunii mare crug ¹,
Planetelor le voi trimite foc
Și soarele-ți va-mprumuta văpaia.
Din zaua turcului hangerul meu
A scos scînteii și-acestea ca-ntr-un pîntec
De nour înghețat s-au prefăcut
În fulgere care-au orbit pămîntul.
Dar nu plec din Damasc și din Egipt
Spre Persia bogată pînă cînd
Nu umplem aerul cu meteori
Aprinși de săbii, sulite și gloanțe,
Așa cum Helios ² cît ce n-a ars
Cereasca osie, cînd se va spune
Că bolta am roșit-o eu cu sînge,
Cînd numai la război îmi va fi gîndul.

ZABINA :

Nevrednic rege care prin cruzime
Uzurpi tronul persan ! Pîn-a-l vedea
Pe Baiazid, n-ai cunoscut monarh !
Și-acum cînd e captiv îl umilești.
Vîrîndu-l într-o cușcă, deși-i vrednic
De falnice palate, numai aur ?
Și-l calci pe cel a cărui tălpi
Le-au sărutat monarhii africani ?

TECHELLES :

Măria Ta, s-au sumețit la vorbă
Și-ar trebui să-i pedepsești mai aspru.

TAMERLAN :

Vezi de-ți strunește sclava, Zenocrate.

ZENOCRATE :

E sluga slugii mele și aceasta
Se va pricepe să-i închidă gura.
Anippe, ceart-o.

ANIPPE :

Ia seama, sclavă, dacă mai cutezi
Măriei sale să-i vorbești urît,
Voi pune să te bată-n pielea goală.

¹ Tamerlan vrea să spună că, pornind din răsărit ca steaua cea strălucitoare pentru pămînt, el se va opri la zenitul slavei sale fără să mai înainteze spre apus.

² Zeul soarelui.

BAIAZID :

Ești mare, Tamerlan, căci m-ai învins.
Dar te va prăbuși mîndria oarbă
Ce te-a împins să calci pe trupul meu,
Cînd eu puteam să-ncalec patru regi !

TAMERLAN :

Ce titluri și onoruri ai avut
Trec azi asupră-mi și le voi păstra
De-ar fi să-nfrunt o mie de-mpărați.
Virîți-l iar în cușcă.

(Baiazid e închis în cușcă.)

BAIAZID :

Aici să stau eu, Baiazid ? Blestem
Pe cei care te-ajută, Tamerlan !

TAMERLAN :

Cît mai trăiești, acesta-ți este locul
Și-am să te duc cu mine peste tot.
Tu, soața dumnealui, ai să-l hrănești
Cu rămășițe de la masa mea,
Iar sluga ce-o să-i dea altă mîncare,
Cu el alături va pieri de foame.
Așa am hotărît, așa va fi.
Nu-l scot din cușcă nici toți regii lumii
Chiar dacă spre a-l răscumpăra, îmi dau
Coroanele ce le-ncunună capul.
Oricînd îmi va fi numele rostit
Din clipele acestea începînd
Pînă în anul magic al lui Platon¹,
Și cușca turcului vor pomeni-o.
Iar maurii care l-au adus aici
Îl vor căra oriunde ne vom duce.
Techelles și voi, dragi prieteni, colo
Sînt falnicele turnuri din Damasc
A căror umbră seamănă cu-aceea
A piramidelor ce-mpodobesc
Cîmpiile fără sfîrșit din Memfis.
Pe ziduri, iată, pasărea de aur²

¹ Potrivit lui Platon (după cum explică în *Timaetus*), o perioadă de aproximativ 36 de mii de ani.

² Ibis, pasărea sfîntă a egiptenilor.

'Și întinde aripile larg, dar ea
N-o să le poată apăra de noi.
Al nostru este marele oraș.
Și oamenii gătiți în straie scumpe
Și casele,-un tezaur fiecare !

THERIDAMAS :

În fața porților ai ridicat
Doar corturi albe și prietenia
Li se vestește-n pašnicele steaguri.
De bună seamă că guvernatorul
Damascul ți-l va închina curînd.

TAMERLAN :

Cruțîndu-și viața lui și-a celorlalți
Dar dacă-ntîrzie, steagul cel roșu
Va apărea pe cortu-mi purpuriu,
Va fi dat morții, el cu toți cei care
Ne țin atîta-n loc. Iar dacă eu
Îmi pun veșmîntul morții și în jos
Se-apleacă steagurile negre,-nseamnă
Că-ntreg orașul, de-ar cuprinde-o lume,
Va fi trecut prin sabie și foc.

ZENOCRATE :

De dragul meu, îndură-te stăpîne !
E-orașul tatălui și-al țării mele.

TAMERLAN :

Pentru nimic în lume, Zenocrate.
Să mergem. Turcul, după noi.
(Ies.)

SCENA 3

*Intră Sultanul Egiptului, Regele Arabiei, Capolin și soldați,
cu steaguri care filfite.*

SULTANUL EGIPTULUI :

Ca Meleagru, care-a mers cîndva
Cu bravi argolienii ca să omoare
Mistrețul nemblînzit din Calydon

Sau Cephalus¹ cu tinerii tebani
 Asupra lupului trimis de Thetis
 Spre-a pustii Aonia mănoasă,
 Aşa şi eu, cu ajutorul vostru,
 Merg să infrunt un monstru spăimîntos
 Cu mii de capete, pus pe omor,
 Pe jaf şi pradă, scîrba omenirii
 Şi biciul Domnului, prădînd Egiptul
 Şi hărţuindu-ne în fel şi chip.
 Mărite,-acesta-i crudul Tamerlan,
 Un scit netrebnic, hoţ de drumul mare,
 Urcat pe tronul Persiei prin crime,
 Acum rîvnind la-ntinsurile noastre.
 Ca să smerim această lighioană
 Alătură-ţi de egipteni arabii
 Şi amîndoi, cu oştile unite,
 Pornind asupra lui fără zăbavă,
 Vom izbăvi Damascul de asediu.
 Ocară este pentru maiestate
 Şi cinstea unor falnici împăraţi
 Că un asemeni hoţ uzurpator
 Să-nfrunte-un crai, să poarte o coroană.

REGELE ARABIEI :

Ai auzit, vestitule Sultan,
 De-nfrîngerea lui Baiazid nenfrîntul
 Lîngă hotarele Bithyniei ?
 De felul cum îşi bate joc de prinşi,
 De-a turcilor sultan şi-mpărăteasă ?

SULTANUL EGIPTULUI :

Da, şi îmi pare rău de soarta lor.
 Dar, nobil domn al marii tale-Arabii,
 Nu-ţi pierde firea cum nu-mi pierd nici eu
 Ştiînd aceasta ; fii ca marinarul
 Ce-adăpostit în port vede cu jale
 Cum vasul altuia-i zvîrlit de vînt
 În colţii stîncilor şi sfărîmat.
 Plîngîndu-l pe sărmanul Baiazid,
 Mă jur în faţa cerului şi-a lui
 Şi legămîntu-mi întăresc pe Ibis .
 Că Tamerlan se va căi amarnic

¹ Vinător legendar iute ca vîntul.

De ceasul negru cînd l-a umilit
Atit de crunt pe marele-mpărat
Sau cînd, cuprins de patimă,-a făcut
Ibovnică din mîndra Zenocrate.

REGELE ARABIEI :

Mînia și durerea să-mi zorească
Răzbunul ; pentru tot ce-a săvîrșit
Tîlhărul va-ndura asemeni chinuri
Cum n-au mai fost nicicînd ; de-abia aștept
Să mă reped în cortul său cu lancea
Și brațul cu al lui să mi-l măsoar —
Voi dovedi-n fierbîntea încleștare
Că Faîma pe nedrept l-a pîrtinit.

SULTANUL EGIPTULUI :

Ne-ai numărat ostașii, Capolin ?

CAPOLIN :

Mari împărați, oștirile-mpreună
Ajung cam la o sută și cincizeci
De mii de călăreți și două sute
De mii de pedestrași căliți în lupte,
Neînfricați și dornici de-ncleștare.
Ai zice că-s ca niște cîini ce-s gata
Să hăituiască fiarele din codru.

REGELE ARABIEI :

Pe noi ne-așteaptă, după cum presimt,
Izbîndă mare, iar pe Tamerlan
Nimic decît prăpăd și nimicire.

SULTANUL EGIPTULUI :

Sus steagurile, dar, să sune toba
Și-armata s-o îndrume spre Damasc.
Și-acum, te înfioară, Tamerlan !
Sultanul din Egipt, nebiruitul,
Și marele cîrmuitor arab
Au să-ți umbrească pe vecie faîma
Ce-ai cîștigat prin furt și prădăciune
Și-au să sfărîme liota mîrșavă
A sciților și persilor tăi josnici.

(Ies.)

*Ospăț. Intră Tamerlan, îmbrăcat în roșu, Theridamas,
Techelles, Usumcasane, Baiazid, în cușcă, Zenocrate, Zabina
și alții.*

TAMERLAN :

Să filfiie drapelele de sînge
Ca să le vadă cei de la Damasc
Cînd umblă prin cetate, morți de frică
'Nainte de-a-mi fi cunoscut mînia.
Și-acum să ospătăm și să-nchinăm
Pocalele cu vinul scump lui Marte
Căci el cu aur ne va umple coiful
Și prada din Damasc va fi bogată
Ca lîna cea de aur din Colchida.
Ei, Baiazid, mai ești cumva flămînd ?

BAIAZID :

Atît sînt de flămînd că bucuros
M-aș înfrupta din inima ta crudă.

TAMERLAN :

E mai ușor să ți-o mănînci pe-a ta.
Dacă ți-o smulgi din piept, dă-i și Zabinei.
Hai, Zenocrate, oaspeți dragi, mîncăți !

BAIAZID :

Mîncăți, și carnea să vă stea în gît !
Voi, Furii, ce puteți fi nevăzute,
Atingeți fundul lacului Averno,
Culegeți mîlul cel mai otrăvit
Și-n cupa blestematului îl stoarceți !
Voi scoateți-vă acul, șerpi din Lerna ¹,
Si-n blidul lui lăsați-vă veninul !

ZABINA :

Ospățul să vă fie ca acela
Al Procnei, cînd nemernicul Tereus ²
S-a fost hrănit cu propriu-i copil.

ZENOCRATE :

Stăpîne-al meu, cum poți îngădui
Unor bieți robi asemenea blesteme ?

TAMERLAN :

Îmi sînt pe plac, cerească Zenocrate,
Dușmanii mă amenință cu vorba,

¹ Referire la hidra din Lerna, ucisă de Hercule și în al cărei sînge otrăvit el și-a înmuiat săgeata.

² Rege trac, căsătorit cu Procne. Aceasta, ca să se răzbune împotriva lui Tereus, care o trădase cu sora ei Philomella, și-a ucis copilul și l-a servit la masă soțului.

Iar eu, avînd putere de la ceruri,
Le-o pot întoarce-asupra lor cu fapta.

TECHELLES :

Nu-i asculta, stăpînă. Pentru ei blestemele sînt ca
o băutură răcoritoare.

THERIDAMAS :

Măria Ta, dacă le-ai da de mîncare, s-ar înviora și
mai mult.

TAMERLAN :

De ce nu mănînci, cîine ? Ești atît de gingaș că ți-e
silă să te hrănești cu propria ta carne ?

BAIAZID :

Mai întîi să te sfîșie în bucăți legiuni de diavoli.

USUMCASANE :

Mișelule, știi cu cine vorbești ?

TAMERLAN :

Lasă-l în pace. Na, mănîncă ! Ia carnea din vîrfurile
săbiei mele că de nu, ți-o înfig în inimă.

(Baiazid ia carnea și o calcă în picioare.)

THERIDAMAS :

Stăpîne, o calcă în picioare.

TAMERLAN :

Ticălosule, ridic-o și mănînc-o, altfel te pun să-ți
tai felii din mușchii brațelor, să le prăjești și să le
mănînci.

USUMCASANE :

Mai bine să-și înjunghie soția ; ea n-o să mai moară
de foame, iar el o să aibă hrană pentru o lună.

TAMERLAN :

Ține pumnalul meu. Omoară-o cît mai este grasă ;
dacă mai trăiește puțin, o să slăbească de inimă rea
și n-o să mai fie bună de mîncat.

THERIDAMAS :

Crezi că Mahomed o să rabde asta ?

TECHELLES :

Cum de nu, de vreme ce nu se amestecă.

TAMERLAN :

Hai, mîncăți. Cum, Baiazid nu gustă nici o bu-
cătică ? Pesemne nu l-au adăpat azi. Dați-i să bea.
(I se dă apă, el o răstoarnă.) Postește sănătos, pînă

cînd foamea o să te silească să mănînci. Ce spui, Zenocrate, nu sînt turcii o distracție grozavă la ospăț ?

ZENOCRATE :

Ba da, doamne.

THERIDAMAS :

N-aș schimba-o pe nici o orchestră.

TAMERLAN :

Dar muzica ar înveseli-o pe Zenocrate. De ce ești atît de tristă ? Dacă vrei, îl fac pe turc să-și chiniască glasul. Dar ce e cu tine ?

ZENOCRATE :

Orașul tatei e împresurat.
Și țara mea e-n suferință. Doamne,
Cum aș putea să fiu voioasă, astfel ?
Dacă mai ții la mine, cît de cît,
Sau mai pui preț pe dragostea ce-ți port,
Nu mai impresura mîndrul Damasc
Și cu părintele meu cazi la pace.

TAMERLAN :

Dacă-n Egipt ar stăpîni chiar Zeus,
Eu spada n-aș pleca-o-n fața lui.
N-au pic de-nvățătură geografii
Ce-mpart pămîntul în trei continente
Și nu înscriu pe hartă mari întinsuri
În care-am să răzlesc cu-acest condei ¹,
Numind provincii, locuri și orașe
Ori Tamerlan, ori mîndra Zenocrate.
Aicea, lîngă zidul din Damasc,
Își va avea-nceput meridianul.
Să pierd asemeni cuceriri, iubito,
Fiindcă tatăl tău e îndărătnic ?

ZENOCRATE :

Stăpîne, slava te-nsoțească veșnic —
Dar nu pot să nu stărui pentru el...

TAMERLAN :

Să nu-ți faci griji, nici dînsul și nici cei
Ce-ți sînt prieteni nu vor pătîmi
Atîta vreme cît mi se supun
Și-mi recunosc coroana de-mpărat.

¹ Spada.

Le cer Egiptul și Arabia.

— Mănincă, sclavule și fii mîndru că-ți dau mîncare din talerul meu.

BAIAZID :

Deșert și prea înfierbîntat, stomacul

Îmi soarbe singele din trup și viața

Mi-o apără zorind sosirea morții.

Mi-s gălbejite vinele și mușchii

S-au vlăguit ; mor dacă nu mănînc.

ZABINA :

Mănincă, Baiazid. Să le facem în necaz și să trăim.

Cine știe ce putere se va milostivi și ne va reda libertatea ?

TAMERLAN :

Vrei un taler curat, turcule ?

BAIAZID :

Da, tiranule, și mai dă-mi carne.

TAMERLAN :

Nu te lăcomi — prea multă mîncare ți-ar putea face rău.

THERIDAMAS :

Așa e — mai ales că-n ultima vreme s-a cam lenevit și n-a prea făcut plimbări.

(Slujitori aduc coroane de tăvi.)

TAMERLAN :

Theridamas, Techelles, Casane, vi se scurg ochii după aceste bucate alese.

THERIDAMAS :

Da, stăpîne, dar din ele pot gusta numai regii.

TECHELLES :

Numai Tamerlan are drept asupra lor, noi ne mulțumim să le vedem.

TAMERLAN :

Va să zică ne lipsește numai coroana Sultanului egiptean, a regelui Arabiei și a guvernatorului Damascului. Ei, luați aceste trei coroane și jurați-mi credință ca regi vasali. Theridamas, te numesc rege al Algerului ; pe tine, Techelles, rege al Fezului ; iar pe tine, Usumcasane, rege al Marocului. Ce spui de asta, turcule ? Cînd te gîndești că ei nu sînt tributarii tăi...

BAIAZID :

Dar nici ai tăi nu vor fi multă vreme.

TAMERLAN :

Voi, Theridam, Techelles și Casane,
L-ați însoțit pe cel ales de zei
Din miazănoaptea-ncremenită-n ghețuri
Pîn-la dumbrăvile îmbujorate
Sub roua zorilor de zi ; de-acolo,
Către dogoarea țărilor aceste,
Și-ați meritat coroanele regești
Prin vitejia și credința voastră.
Să nu vă fie nașterea umilă
O pată pentru slavă, căci virtutea
Este adevăratul ei izvor
Și pe destoinici ea îi face regi.

THERIDAMAS :

De mare cinste m-ai învrednicit
Iar dacă noi n-o vom adevăra
Cu fapte mai de seamă, să ne iei
Coroanele-ndărăt și-ți vom fi robi.

TAMERLAN :

Așa să fie, Theridam. Cînd soarta
O să-mi încredințeze și Egiptul,
Vom merge către Polul Sud, frîgînd
Pe toți acei ce ne vor sta în cale,
Și slava noastră n-o va-ntrece nimeni.
Iubito, nu te fac regină încă,
Nu am coroana vrednică de tine.

(Iese.)

Actul V

SCENA 1

Intră guvernatorul Damascului, cu trei-patru cetățeni și patru fecioare cu ramuri de laur în mână.

GUVERNATORUL DAMASCULUI :

Întruna, acest om, mai bine zis
Zeu al războiului, ne bate zidul
Și sfarmă turnurile. Dacă noi
Mai credem c-am putea să rezistăm
Sau că Sultanul ne va izbăvi,
De bună voie ne sortim pieirii.
Culoarea corturilor s-a schimbat,
Vestind vărsare crîncenă de sînge.
Și steaguri negre puse peste tot
Ne-amenință orașul cu ruina.
Iar dacă,-așa cum cere legea luptei,
Ne-ncredințăm clemenței lui, mă tem
Că după obiceiul spadei sale
Pe care îl respectă căci e-o parte
A faimei de pedepsitor al lumii,
Nu va lăsa în viață-un singur om.
De-aceea vom trimite-n cortul lui
Pe-aceste fete ce nu știu prihana
Și-a căror viață doar de el atîrnă,
Nădăjduind că ruga lor curată,
Obrajii plînși, umila tînguire,
O să-i îmbune furia și el
Se va purta cu noi mai omenește.

PRIMA FECIOARĂ :

Vai, dacă rugăciunile smerite
Și lacrimile sîngerii pornind
Din inima greu pusă la-ncercare
A soațelor și fiicelor, puteau
Pătrunde-n pieptul tău semeț și astfel
Te-ar fi-ndemnat să nu ne uiți pe noi
Cînd bubuia primejdia în ziduri,
Ea n-ar mai atîrna deasupra noastră
Și n-ai mai cere slabul ajutor
Ce ți-l pot da niște sărmane fete.

GUVERNATORUL DAMASCULUI :

Onoarea, grija pentru țară, sila
De-a fi robiți unei puteri străine,
Ne-au hotărît să rezistăm eroic
Și capul să nu ni-l vîrîm în jug
Cît mai aveam nădejde să scăpăm.
Și-așa cum ne-a păsat de viața, cîntea
Și libertatea voastră, întru totul
Ca de-ale noastre însele, acum
Întîmpinați ca noi urgia soartei
Și chipul crîncen al lui Tamerlan
Și fiți unealta zeilor de sus
Sau vă-nturnați cu pace și iertare
Pe chipurile voastre-nveselite.

A DOUA FECIOARĂ :

Ingenuncheate, ne rugăm la zei,
La duhurile ce păzesc Egiptul,
Să ne ajute-n greaua încercare,
Ca vorbele și lacrimile noastre
S-ajungă-n sufletul lui Tamerlan
Și-acolo să găsească-un dram de milă.
Aceste foi, cu care-i vom încinge
Biruitoarea frunte, să-i ascundă
Ce brazde, o încruntă, iar pe chip
Să i se-aștearnă mîngîioasa pace.
Vom face tot ce stă-n puterea noastră.
Stăpîne, vă rugăm să ne lăsați.

*(Ies toți în afară de fecioare. Intră Tamerlan, Techelles,
Usumcasane și alții. Tamerlan, îmbrăcat în negru de sus
pînă jos, e foarte încruntat.)*

TAMERLAN :

Cum, porumbițele-au ieșit din cuib ?
Sărmanele ! Întii asupra voastră
Va trebui eu să-mi descarc mînia ?
Știau doar cum obișnuiesc. De ce
Nu v-au trimis cînd steagurile albe
Își oglindiseră-ndurarea-n ochii
Plini de dispreț ai celor din Damasc ?
De ce veniți acum cînd corturi negre
Aruncă fulgere nimicitoare,
Mînie, ură și-ale morții spaime,
Ce spun că vă supuneți prea tîrziu ?

PRIMA FECIOARĂ :

Rege-al pămîntului, mare-mpărate,
Întruchipare-a cinstei și nobleții,
De dragul cui a fost zidită lumea,
Pe-al cărui tron șed Grațiile, tu,
Care-ntrunești îndemînarea firii
Și măreția cerului, te-ndură !
Te-ndură de lovitul greu Damasc !
De părul argintiu al bătrîneții,
Cinstit și respectat întotdeauna.
Îndură-te de patul căsniciei
În care-atîți bărbați îmbrățișează,
Plîngînd de bucurie și căință,
Sfiosul trup al soatei iubitoare,
Cu-o inimă ce freamătă de groază
La gîndul că puternicul tău braț
Îi poate despărți și-apoi lipsi
De mîngîierea sufletească-a vîrstei.
Toți umblă palizi, scofilciți la chip,
Și-njură pe guvernatorul nostru
Că, nemilos cum este, n-a primit
Întinsa mîină-a îndurării tale :-
De îngeri sărutată și de Furii
Temută foarte. Toți sînt îngroziți
Că ar putea să-și piardă libertatea,
Familia, căminul drag și viața.
Te-ndură și de cei asemeni nouă,
Copii și prunci, de cei cari niciodată
Nu ți-au vorbit de rău diriguirea.

Îndură-te, slăvite împărat,
De închinarea bietului oraș,
Primind din partea lui acest simbol :
Cununa cu-mpletite foi de aur.
Cu mîna au atins-o cei mai vîrstnici
Bărbați ai obștiei cari îți doresc
S-o porți ca pe coroana egipteană.

TAMERLAN :

Fecioarelor, degeaba mă rugați,
Eu nu-mi calc jurămîntul dat. Priviți
Această spadă — ce vedeți în vîrf ?

PRIMA FECIOARĂ :

Doar sclipătul oțelului hain.

TAMERLAN :

Ha ! Spaima v-a încetșosat vederea.
Acolo-i Moartea, Moartea,-mpărăteasa,
Șezînd pe-un vîrf și împărțînd dreptate.
Mă bucur că acolo n-ați văzut-o ;
Înseamnă că s-a așezat acum
Pe sulilele oștilor călări
Și trupu-i descărnat se mulțumește
Cu ce e-n vîrf. Techelles, cîțiva oameni
Să le arate-acestor domnișoare
Cum Moartea, sluga mea gătită-n purpur
S-a așezat pe sulilele lor.

FECIOARELE :

O, fie-ți milă !

TAMERLAN :

Du-le de-aici, am zis, să vadă Moartea.
(Techelles și alții le scot afară.)

Nu-i cruț pe mîndrii egipteni, nu pot
Să-mi lepăd obiceiul nici măcar
În schimbul aurului din Gihon ¹
Sau pentru dragostea Venerei, dacă
S-ar fi culcat cu mine-n loc de Marte.
Nu mi-au primit iertarea cînd știau

¹ Rîu care, după Biblie, curgea prin Paradis. De fapt, purtător de aur era un alt rîu, Fison.

Că obiceiul meu e neclintit
Ca mersul stelelor, moartea sau soarta.

(Întră Techelles.)

Le-au arătat, deci, Moartea călăreții ?
TECHELLES :

Dă, preaslăvite și le-au atârnat
Pe ziduri trupurile fără viață.

TAMERLAN :

Privești ce otrăvește cetățenii
Ca drogurile din Thessalia.
Acum prin sabie pe toți să-i treceți.

(Toți pleacă în afară de Tamerlan.)

O, Zenocrate, ce frumoasă ești —
Dar vorba nu te poate zugrăvi
Cînd, pătimașă-n dragostea de țară
Și temătoare pentru tatăl tău,
Cu părul despletit își ștergi obrazii,
Cînd, precum Flora, care-n faptul zilei
Își scutură șuvițele-argintii,
Îți picuri lacrimile pe pămînt
Și cu safire chipul ți-l stropești !
Acolo se dezmiardă Frumusețea,
Ce-i maica muzelor, și scrie cărți
C-un toc de fildes despre ochii-ți triști,
Ochi care-atunci cînd tu, în nopți senine,
Te plimbi tăcută, strălucesc atît
Că lampadarele cerești se sting ;
Acolo, îngeri în armură de cleștar
Duc luptă grea cu gîndurile mele
Pentru Egipt, neatîrnarea lui
Și viața marelui Sultan. Acestea
Atît o chinuie pe Zenocrate
Că-mpresurarea sufletului meu
O-ntrece pe-a Damascului ; am fost
Mai liniștit cînd am dat ochi cu oastea
Grozavă-a regelui persan sau turc...
Ce-i frumusețea ? mă întreb mereu.
Dacă poeții din întreaga lume
Ar fi descris tot ce-au simțit cîndva,
Toată dulceața ce i-a inspirat,

Tot ce-au gîndit, ce-au îndrăgit cu ochii ;
 Dac-ar sorbi esenţele divine,
 Nectarul poeziei fără moarte
 Unde vedem, ca-ntr-o oglindă, culmi
 Neîntrecute-ale gîndirii omenéşti ;
 Dacă, pe urmă, ar alcătui
 Poeme-ntr-adevăr desăvîrşite,
 Tot le-ar rămîne-n neodihna minţii
 Un gînd, un farmec, o minunăţie
 Ce nu pot fi redată prin cuvinte.
 Dar cum se-mpacă moaleşa visăre
 Cu bărbăţia mea, cu disciplina
 Unui oştean, a'unui cavaler,
 Cu firea şi cu numele meu, spaimă
 A-ntregii lumi ? Nu ştiu. Poate că noi
 Rîvnim numai răsplata frumuseţii
 Ce-i pentru suflet nesecat izvor
 Şi orice luptător însetoşat
 De slavă, vitejie şi izbîndă,
 Ar trebui, smerit, să i se-nchine.
 Eu, care înţeleg şi pot să-nfrîng
 Această frumuseţe ce pe zei
 I-a îmbunat cînd Zeus însuşi
 A coborît din cer să se-ncălzească
 La focul nevoiaşilor păstori
 Şi-a poposit sub coperiş de paie,
 Aş da întreaga lume ca să ştiu
 Că doar virtutea-i slavă-adevărată
 Şi numai ea îi poate-nnobila.
 Cine-i acolo ?

(Intră cîţiva slujitori.)

I-aţi dat să mănînce lui Baiazid ?

UN SLUJITOR :

Da, stăpîne:

TAMERLAN :

Aduceţi cuşca. Şi vreau să ştiu dacă oraşul e prădat.

(Slujitorii ies.)

(Intră Theridamas, Techelles, Usumcasane şi alţii.)

TECHELLES :

Măria Ta, orașul e al nostru
Și-am luat bogată pradă și merinde

TAMERLAN :

Bine, Techelles. Ce se mai aude ?

TECHELLES :

Sultanul și-aliatul său arab
Se-ndreaptă către noi cu-atîta rîvnă
De parcă s-ar vedea biruitori.

TAMERLAN :

De-a surda se avîntă, știi prea bine.
(Baiazid e adus în cușcă. Il urmează Zabina.)

THERIDAMAS :

Știm că victoria va fi a noastră ;
Dar să-l lăsăm în viață pe Sultan,
Prea-l căinează mîndra Zenocrate.

TAMERLAN :

Eu însumi doresc asta, Theridamas —
Frumoasa Zenocrate e stăpînă
Pe toate inimile. — Dacă pierd,
Ce-și spune taburelu¹ meu acum ?
Că va fi liber și sultan din nou.
Prietenii, cușca să rămînă-aici
Cît timp noi ne vom pregăti de luptă.
Tu, Baiazid, te roagă să învingem.
(Ies toți în afară de Baiazid și Zabina.)

BAIAZID :

Mergi ! Crapă ! Milioane de soldați
Să te-mpresoare, spintecîndu-ți trupul
Cu tot atîtea răni ! Săgeți furcate
Să-ți ciuruie-armăsarul ! Furii
Din negrul lac Cocytus ¹ să sfărîme
Pămîntul și cu faclele aprinse
Spre lăncile vrăjmașe să te miie !
Salve de gloanțe date prin otravă
Să-ți găurească fermecata piele,
Sau tunuri să te facă mii fărîme
Ca astfel să te-nalți pînă la vulturi !

¹ În mitologia greacă, Cocytus era numele unui rîu din împărăția subpămînteană. La Marlowe e un lac.

ZABINA :

Ce lănci și săbii sînt pe cîmpuri, toate
Să-și afle adăpost în pieptul lui !
Din răni să-i iasă singele în stropi
Ca inima-i s-o stingă-ncet durerea
Iar sufletu-i să poposească-n iad !

BAIAZID :

Chiar dacă se cutremură pămîntul
Și cerul se încruntă, steaua lui
Atît de mult îi părtinește spada
Că înspăimîntă zeii mai cumplit
Ca Styxul umbrelor sau ca destinul.
Ne-a fost sortit să ne-mbrăcăm în zdrențe,
Să îndurăm sudălmii, ocară, foame,
Să ghiorțaim cu gînduri chinuite
Făr-a vedea vreo urmă de nădejde.

ZABINA :

N-au mai rămas nici Mahomed, nici zeii,
Nici dracii, nici Fortuna, nici speranța
Că vom scăpa de- asemenea robie ?
Pămînt, te cască ! demonii să vadă
Un iad mai negru și dezgustător
Decît tărîmul blestematului Ereb
În care duhuri schilave se-ndeașă
În jurul lui Charon ¹ și-i cer urlînd
Să-i ducă repede în Elizeu. ²
De ce să mai trăim ca niște viermi ?
Mai are noimă, dragă Baiazid,
Să înjghebăm în aer niște cuiburi
Pe care văzîndu-le, întreaga lume
Va rîde batjocoritor cu gîndul
La măreția noastră de-altădată
Și la robia cruntă de acum ?

BAIAZID :

O, viață mai scîrboasă decît dîra
Slinoasă-a șerpilor din Styx, ce umple
Tot iadul cu duhori de nedescris

¹ Fiul lui Erebus, ducea cu barca sa umbrele morților peste riurile lumii subpămîntene.

² Sau „Cîmpiile Elizee“, regiune subpămînteană unde ajungeau sufletele celor virtuoși.

Și-mplintă-n duhuri boale fără leac !
 Voi, ochi care-ați văzut cum un tilhar
 Mi-a pus în jugul silniciei slava,
 Coroana și renumele, de ce
 Sorbiți lumina blestemată-a zilei
 Și nu orbiți privind cumplita beznă
 A sufletului meu ? Doar ați văzut
 Cum soața și împărăteasa mea,
 Crescută sub oblăduirea faimei,
 Regină-a cincisprezece principese,
 Trăiește-acum în neagră sărăcie,
 Mînjită de lături și umilință,
 De scîrnăvia scîrbei. Baiazid,
 Mișelule, a cărui vorbe calde
 Puteau s-o-ncurajeze pe Zabina
 Și să ne mîngîie pe amîndoi,
 Te roade foamea ce-ți sleiește gîndul.
 Regina mea, sărmana mea Zabina !
 Îmi arde groaznic pieptul, adă-mi apă
 Să-l răcoresc ; și cît voi mai trăi
 Să mă destăinui ție pe deplin
 Cu vorbe drăgăstoase, cu suspine
 Înăbușite pîn-acum de ura
 Față de soarta mult prea nemiloasă.

ZABINA :

Iubitul meu sultan, nu vei muri
 Cît timp mai am în mine-un strop de sînge
 Ce domolește flacăra durerii.

(Iese.)

BAIAZID :

Cum n-ai o altă cale, Baiazid,
 Să scapi de mîna scitului nemernic,
 Scurtează-ți zilele zdrobindu-ți capul
 De-aceste blestemate de zăbrele.
 Luminător al veșnicului Zeus,
 Ascunde-ți fața-n noaptea nesfîrșită
 Și-nchide ale cerului ferestre.
 Hidoasa beznă-n carul ei dogit,
 Rupt de furtuni și-nvăluit de nori,
 Să-năbușe cu ceață grea pămîntul
 Și caii ei pe nări să slobozească

Viforniță și bubuit de tunet
Ca Tamerlan să nu-și mai afle tihnă
Iar sufletul meu, despărțit de trup,
Să-l chinuie mereu și să-l smintească.
Săgeată a uitării fără păsură,
Străpunge-mi inima îndurerată
Și drum croiește-i slutei mele vieți !
(Își zdrobește creierii de cușcă. Intră Zabina.)

ZABINA :

O, zei, o ceruri ! Soțul meu e mort !
Vai, creierii s-au scurs prin capul spart !
Vai, soțul meu ! Stăpîne ! Baiazid !
O, Baiazid ! Sultanul ! Împăratul ! Să-i dau vin ?
Nu, nu se poate, Aduceți lapte și foc și am să-i dau
din nou sîngele meu. Sfîșiați-mă în bucăți ! Dați-mi
fulgerul în vîrfurile sabiei. Jos cu el, jos cu el ! Du-te
la fiul meu ! Afară, afară, afară ! Ah, îndurați-vă
de copilășul ăsta, fie-vă milă, fie-vă milă ! Eu, nu
alta, vorbesc cu ea. Soarele a apus — steaguri albe,
roșii, negre. Priviți, priviți, priviți ! Aruncați-i
carne în față ! Tamerlan, Tamerlan ! Soldații să fie
îngropați. Iad, moarte, Tamerlan, iad. Pregătiți-mi
trăsura, tronul, giuvaierile. Sosesec, sosesec, sosesec !
*(Se repede în cușcă și-și zdrobește creierii. Intră Zenocrate
și Anippe.)*

ZENOCRATE :

Vai mie, biata ! Am trăit să văd
Zidul Damascului împurpurat
De sînge egiptean — supușii tatei,
Concetățenii mei, străzile pline
De mădulare, măruntaie, trupuri
Care mai trăiesc, deși sînt sfîrțecate...
Dar ce e mai cumplit decît să vezi
Fecioarele neprihănite, chipuri
Ce l-ar fi îmblînzit chiar și pe Marte,
Străpunse-n goana cailor de lănci
Și date, fără vină, crudei morți !
Pînă și armăsarii tătărăști
Ce calcă sub copite morți și vii

Au stat pe loc, s-au ridicat pe crupe
Și au privit frumoasele lor trupuri.
Vai, Tamerlan, cum de-ai făcut acestea,
Tu, care-mi spui că mă iubești atît ?
Eu pentru ele viața mi-aș fi dat-o,
Cum gata sînt s-o dau de dragul tău.
Dar, vai — altă priveliște grozavă !
Mi-au devenit dușmani năprasnici ochii
Căci îmi arată doar vărsări de sînge
Și-mi povestesc despre dureri cumplite.
Vezi, vezi, Anippe, dacă mai trăiesc.

ANIPPE :

Nu se clintesc și nu mai au suflare.
Stăpîină, la acest sfîrșit i-a-mpins
Cruzimea vajnicului Tamerlan.

ZENOCRATE :

Pămînt, din măruntaie să-ți țîșnească
Izvoare noi că să-ți stropască fața
Cu lacrimi pentru moartea lor pripită ;
Și te cutremură în semn de jale.
Roșește, cer ! Cînd s-au născut, le-ai dat
Cinstire fără seamăn, iar acum
Nu i-ai scăpat de-o moarte-ngrozitoare.
Cei mîndri de o șubredă mărire
Și-al căror țel e slava pămîntească,
Să-l vadă pe sultan și pe sultană !
Ah, Tamerlan, iubitule, tu care
Lupți pentru lunecoasele coroane,
Privește-l pe sultan și pe sultană !
Ești îndrumat de aștri norocoși
Și biruința îți veghează somnul,
Dar nu te-ncrede în război prea mult :
Privește-l pe sultan și pe sultană !
Puternic Zeus, sfinte Mahomed,
Iertați-mi dragostea ! Lui Tamerlan
Iertați-i nepăsarea nebunească
Față de soarta omului, cruzimea
Și-nfumurarea și ru-ngăduiți
Ca biruința să-i aducă soarta
Lui Baiazid și a reginei lui !
Iertați-mă c-am fost nepăsătoare

La chinul lor grozav și-ndelungat.
Vai, Zenocrate, ce te mai așteaptă ?

ANIPPE :

Nu trebuie să plîngi. Stăpînul tău
Atît a subjugat-o pe Fortuna
Încît ea nu-și mai învîrtește roata
Cît este viu puternicul său braț
Ce luptă-acum pentru coroana ta.

(Intră solul Philemus.)

ZENOCRATE :

Philemus, ce vești rele mai aduci ?

PHILEMUS :

Mărită doamnă, tatăl tău, Sultanul,
Și regele Arabiei, cu care
Ai fost tu logodită, vin acum,
Ca Turnus împotriva lui Aeneas,¹
Cu lăncieri cît e nisipul mării,
Asupra regelui, stăpînul meu.

ZENOCRATE :

Iubirea, cinstea, frica și rușinea
Îmi săgetează chinuitul suflet.
Cui i-aș ura să fie-nvingător,
Cînd datoria nu a biruit
În lupta cu al inimii păcat ?
Cînd tatăl meu și fostul meu logodnic
Dau piept cu cel pe care îl iubesc,
Și pe oricare aș putea alege,
O lume-ntreagă mă va osîndi.
Voi, zei, cari ați curmat războiul Troiei,
Pe Turnus l-ați înlăturat și-apoi
L-ați ocrotit tot timpul pe Aeneas
În drumul către marea lui iubire,
Curmați-mi chinul, împăcați Egiptul
Cu Tamerlan. Fie ca domnul meu
Să-nvingă și să-ncheie grabnic
O alianță trainică : atunci,
Știind că tata a scăpat cu viață,

¹ După căderea Troiei, Aeneas a ajuns în Italia, unde a luptat piept la piept cu Turnus, regele rutuilor, pentru Lavinia, fiica regelui Latinus. Turnus a fost învins.

Voi mijloci o astfel de-mpăcare
Și cu Arabia.

*(Goarne de luptă. Tamerlan învinge. Intră apoi pe scenă
regele Arabiei, rănit.)*

REGELE ARABIEI :

Ostașii blestematului tiran
Sînt oare apărați de iadul însuși
De vreme ce-î înving pe toți dușmanii
Și nici Fortuna nu le stă în cale ?
Biet Alcidasus, ești rănit de moarte...
Să vadă ochii mîndrei Zenocrate
Această sabie și-aceste zale
În care de dragul ei m-am războit
Și voi muri — mi-e sîngele bun martor.

ZENOCRATE :

De dragul ei un martor mult prea scump !
Căci fericirea biete Zenocrate
Niciînd durerea nu i-a-năbușit.
În suflet sînt rănită pentru tine,
Cum pentru mine-ți sîngerează trupul:

REGELE ARABIEI :

Mor împăcat fiindcă ți-am văzut
Fermecătorul chip și-această rană
Putea, de n-ar fi fost așa cum este,
Să se întreme sub privirea ta.
Ah, dacă m-ar slăbi măcar un ceas
Cumplitele dureri ! Atunci ți-aș spune
Cum, ca o stea, tu mi-ai străluminat
Cărarea vieții, cum din depărtare
Ți-am urmărit povestea, bucuros
Că-n dragoste n-ai fost nefericită.
Acum te văd aievea și în suflet
Simt cum îmi picuri pacea. Te rog doar :
Închide-mi ochii tu, cu mîna ta.

(Moare.)

*(Intră Tamerlan, conducîndu-l pe Sultanul Egiptului, Te-
chelles, Theridamas, Usumcasane și alții.)*

TAMERLAN :

Părinte fericit al Zenocratei, —
Îți spun așa deoarece-i un titlu
Mai mare ca acela de sultan, —
Eu te-am robit, dar, iată, fiica ta,
Îți dă, iar, libertatea înfrînînd
O spadă ce-a vărsat rîuri de sînge
Adînci precum e Nilul sau Eufratul.

ZENOCRATE :

O, clipă-nălțătoare, cînd îl văd
Pe tatăl meu scăpînd nevătămat
Din lupta cu viteazul mie drag.

SULTANUL EGIPTULUI :

O, scumpă Zenocrate, mult mă bucur
Chiar de-am pierdut Egiptul și coroana.

TAMERLAN :

A mea e biruința, de aceea
Înfrîngerea să nu te întristeze :
Am să-ți întorn coroana egipteană
Și țara o să ți-o lărgesc mai mult
Decît a fost chiar sub străbunii tăi.
În locul lui mă lasă Marte însuși
Ca să mă facă generalul lumii :
Cînd sînt împlătoșat, Zeus pălește
De teamă c-am să urc pe tronul lui ;
Cînd mă dezlănțui, Parcele asudă
Iar Moartea obosește alergînd
Peste tot locul ca să mi se-nchine
Și-n Africa, unde nu plouă des,
De cînd mă aflu cu ostașii mei,
Nori grei au supt din rănile căscate
Și în răstimpuri au plouat cu sînge
Cînd, înghițind scîrbavnica scursură,
Pămîntul s-a cutremurat de groază.
Re țărmlu Styxului stau mii de duhuri
În așteptarea bărcii lui Charon ;
În iad și Elizeu roiesc stafii
Trimise de pe cîmpul meu de luptă
Să-mi răsplătească slava-n iad și cer.
Tu însuși vezi ce nu s-a mai văzut :
Regi și-mpărați căzîndu-mi la picioare.
Cît am fost lipsă, Baiazid sultanul

Și soața lui s-au omorît ; cu ei
Și regele Arabiei s-a stins —
Priveliști pe măsura slavei mele,
Oglinzi care-o răsfrîng, amenințînd
Pe toți cei ce-ndrăznesc să mă înfrunte.

SULTANUL EGIPTULUI :

Atotputernicul și Mahomed
Ți-au dăruit braț de oțel și ție
Toți regii sînt siliți să ți se plece.
Nu-mi pare rău că m-ai înfrînt ; dar, iată,
M-aș bucura mai mult dacă mi-ai spune
Că te-ai purtat frumos cu Zenocrate.

TAMERLAN :

Deși nu ține seama de tipic,
Ea e curată și neprihănită
Asemeni cerului senin, îți jur.
Dar cred că-i timpul ca de-acum încolo
Coroana Persiei să-i încunune fruntea.
Prietenii dragi, a căror vitejie
Vă-ndreptățește să purtați coroană,
Apropiați-vă ca s-o-nvestim
Regină-a Persiei. Ce au de spus
Prea nobilul Sultan și Zenocrate ?

SULTANUL EGIPTULUI :

Iubirea ce-i arăți e pentru mine
O mare cinste și îți mulțumesc.

TAMERLAN :

Eu cred că și frumoasa Zenocrate
Va consimți la tot ce-am pus la cale.

ZENOCRATE :

N-aș cuteza să cuget în alt chip.

THERIDAMAS :

Atunci să-i așezăm pe cap coroana,
Care de mult așteaptă-această cinste.

TECHELLES :

Sînt gata să o sprijin — cununia
Făgăduiește pace și odihnă.

USUMCASANE :

Poftim coroana, doamne — ține-o strîns.

TAMERLAN :

Așează-te, divină Zenocrate,
Te-ncoronăm regină a Persiei

Și-a multor alte țări îngepunchete
De Tamerlan, nenfrîntul. Ca Iunona
Atunci cînd au fost biruiți titanii
Cari azvîrleau cu munți în Iupiter,
Așa e draga mea — pe fruntea ei
Citesc victoriile ce m-așteaptă,
Sau, iarăși, ca Diana, ale cărei arme
Dau noi avînturi gîndurilor mele.
De astăzi înainte, Zenocrate,
Arabi și egipteni și asiatici
Din țara berberilor pînă-n Indii,
Sultanului îi vor plăti tribut ;
Iar el își va lărgi împărăția
Din Africa pînă la Gange.-Acum,
Prietenii și cinstite fețe, cari
Cu brațul vostru-ați cucerit imperii,
În loc de za vă îmbrăcați în purpur,
Urcați pe tron, și-nconjurați de nobili,
Dați legi de cuviință. Orice arme
Să le-agățați la ușa lui Alcide,¹
Căci Tamerlan cu lumea-ncheie pace.
Pe regele Arabiei, cu cînte,
Îl vom înmormînta lîngă sultan
Și soața lui, Zabina. După-acestea
Vom face-o cununie de-o să-i meargă vestea.
(Ies.)

¹ Hercule.

TAMERLAN CEL MARE

Partea a II-a

Traducere de LEON LEVIȚCHI
și FLORENTIN TOMA
Note de LEON LEVIȚCHI

Persoanele :

TAMERLAN, regele Persiei

CALYPHAS

AMYRAS } fiii săi

CELEBINUS }

THERIDAMAS, regele Algerului

TECHELLES, regele Fezului

USUMCASANE, regele Marocului

ORCAN, regele Anatoliei

REGELE TREBIZONULUI

REGELE SORIEI

REGELE IERUSALIMULUI

REGELE AMASIEI

GAZELLUS, vicerege al Beirutului

URIBASSA

SIGISMUND, regele Ungariei

FREDERICK } nobili din

BALDWIN } Buda și Boemia

CALLAPIN, fiul lui Baiazid și prizonier al lui
Tamerlan

ALMEDA, paznicul său

GUVERNATORUL BABILONULUI

CĂPITANUL DIN BALSERA

FIUL SĂU

MAXIMUS, PERDICAS, doctori, nobili, cetățeni,
soli, soldați, însoțitori

ZENOCRATE, soția lui Tamerlan

OLYMPIA, soția Căpitanului din Balsera

Concubine turcoaice

Actul I

SCENA 1

*Intră Orcan, regele Anatoliei, Gazellus, vicerege de Beirut,
Uribassa și suita lor, cu surle și goarne.*

ORCAN :

Voi, falnici viceregi din răsărit
Aduși degrab-aici de Baiazid
Și de stăpîn, viteazul Callapin,
Luat prizonier de hoțul egiptean
Ce-n cușcă îl ținuse pe-al său tată —
Din mîndra Anatolie-au sosit
Noian de legiuni în zale scumpe.
Au poposit pe țărmuri dunărene
Căci Sigismund, craiul maghiarilor
Se va înfățișa să-ncheie pace.
Așa, deci ! Stăm de vorbă cu creștinul ?
Sau trecem apa și cu arma-n mînă
Îl înfruntăm pe cîmpul de bătaie ?

GAZELLUS :

De pace să vorbim, mărite doamne ;
Sîntem cu toții mult prea năclăiți
De sîngele creștin ce l-am vărsat,
Și-avem să ne luptăm c-un alt dușman,
Semețul Tamerlan sosit acum
În Asia, la capul Guyron,
Cu gînd să pîrjolească-n drumul său
Întreg imperiul turc. Spre el, stăpîne,
Să ne-ndreptăm puterea noastră toată.

URIBASSA :

Și-apoi, vestitul Sigismund adus-a
Cu el, de la creștini, nu numai unguri —
Ci slavi și nemți, helveți, danezi și ruți.
Vor ridica-mpotriva noastră lănci,
Topoare, halebarde și securi.

ORCAN :

Cu toate că la nord, în Groenlanda,
(În jurul ei e Marea Înghețată,
Iar oamenii-s înalți și vajnici,
De-o seamă cu gigantul Polifem)
Soldați cît iarba au trecut de pol,
Ducînd cu ei puterea Europei,
Tăișul iataganului turcesc,
Va scăpăra pe-al lor gîtlej
Și va lăsa tot șesul plin de sînge ;
Danubiul, ce spre Trapezunt se-ndreaptă
Va duce pe-nroșitele lui valuri
În chip de daruri de război —
Ciuntite-leșuri de creștini războinici ;
Cînd lupta va sfîrși, Mediterana,
O mare-nsîngerată va ajunge.
Năierii cari cutreieră pe ape
Se vor uimi văzînd acești creștini
Purtați de valuri, buluciți spre nave,
Iar mîndra Europă, stînd pe taîr,
Înveșmîntată-n bogății și fală,
Descălecînd, va pune strai cernit.

GAZELLUS :

Și totuși, brav Orcan, pro-rex al lumii,
De vreme ce atîtea oști a strîns
Vestitul Tamerlan, înaintînd
Din Cairo-n nord, spre Alexandria,
Și spre cetățile de la hotar
Cu gînd să pună iute stăpînire
Pe tot ce ține de pămîntul nostru,
Se cade să vorbim acum de pace
Cu regele maghiar. Să ne cruțăm
Puterea pentru marea bătălie
Pe care Tamerlan vrea s-o purtăm
Pe plaiurile din Natolia.

ORCAN :

Cu multă-nțelepciune ai grăit.
Regatul meu sălășluiește-n centrul
Întregului imperiu, și de piere
Bithynia¹ cu totul va cădea ;
Și deci, creștinătatea-și află pacea.
De Tamerlan se tem danezii, ruții,
Helveții, alemanii și chiar slavii ;
El nu s-a înălțat prin sine însuși,
Ci i-a sărit într-ajutor Fortuna.
I-am răsculat pe greci, pe albanezi,
Iudei, arabi, mauri, sicilienii,
Pe turci și traci, pe egiptenii oacheși
Pe sirieni, iliri, bithynieni —
Îndeajuns să-nghită pe maghiar,
Dar *nu* să-i țină piept lui Tamerlan.
El a adus pe cîmp puhoi de oaste,
Culeasă de pe țarm răsăritean,
Din Scitia și coasta indiană,
De care-și sparge valul înspumat
Oceanul tumultuos de miazăzi,
Niciicînd brăzdat pe pînză de năier.
Întreaga Asie-i cu Tamerlan.
S-au strîns de pe la Tropicile cald,
Din Amazonia sub Capricorn,
Din tot Arhipelagul au venit.
Întreaga Africă-i cu Tamerlan ;
Deci, cugetă, viteze vicerege —
Creștinătatea va să-și afle pacea.

*(Intră Sigismund, Frederick, Baldwin și suita lor, cu tobe
și goarne.)*

SIGISMUND :

Precum trimișii noștri au promis,
Orcan, noi ne-am înfățișat aici
Venind de dincolo de Dunăre
Ca să vorbim de pace sau război.
Alegeți ! După obicei roman
Vă-ntind acum o spadă dezgolită ;

¹ Turcia.

De vreți război, atunci tăișul ei
Să-l îndreptați spre mine ; de vreți pace
Din nou mi-o dați, iar eu în teacă-o pun
Ca semn c-am întărit ce-ați hotărît.

ORCAN :

Stai, Sigismund — au uii că în Viena
De tunurile mele-au răsunat
Înalte ziduri, iar pământul tot
S-a clătinat în osia cerească ?
Ori ai uitat cum am trimis o ploaie
De pulbere, ghiulele și văpăi
Pe capetele nobililor proști,
Încît chiar tu, un conte palatin
Pe-atunci, și rege de Boemia,
Solie mi-ai trimis cerșindu-mi pace,
Tîrîndu-te-n genunchi cu umilință ?
Oare-ai uitat că mi-ai adus la cîrt
Nenumărate care cu bănet,
Purtînd pecetea pasărei regești ¹
Ce ține-n cioc săgețile lui Joe ?
Și-atunci cum poți să te gîndești la luptă ?

SIGISMUND :

Viena-a fost asediată, da,
Fiind și eu de față, însă-atunci
Eram un conte palatin — nevoia
M-a împins să fac ce am făcut. Acum
Sînt rege. Uite-mi oastea-mpărătească;
Orcan, căci ea se-ntinde-n lung și-n lat
Precum deșertul arăbesc privit
De sus, din minaretul din Bagdad ;
Precum se-nfățișează tot oceanul
Drumetului în vîrf de Apenini.
Și-atuncea, spune-mi oare se cuvine
Să mă cobor să-nchei tratat de pace
Cu regele Natoliei ² acum ?

¹ Potrivit mitologiei greco-romane, vulturul, pasărea lui Zeus-Iupiter, nu putea fi lovit de trăsnet. Ca scutier al zeului, el era reprezentat cu un mînunchi de fulgere în cioc.

² Anatoliei.

GAZELLUS :

Stăpîni ai celor două mari imperii —
Natolian și unguresc, noi unii,
Din Turcia-am sosit aici, cu gîndul
Să încheiem cu toții-o alianță,
Nicum să-ne-nfruntăm pe cîmp de luptă.
Și n-ar strica să stăm puțin de vorbă.

FREDERICK :

Iar noi, cu-același gînd din Europa ;
Dar dacă generalul vostru vrea
Să ne luptăm, noi sîntem pregătiți
Și gata de atac în orice clipă.

ORCAN :

Și noi la fel ; și totuși, Sigismund,
Prieten de te-arăți și lași deoparte
Temeiurile puse, uite spada !
Să facem pace-n fostele temeiuiri
Tocmite tot de solii noștri buni.

SIGISMUND :

Atunci pun spada-n teacă și-ți dau mîna.
În veci nu voi lupta-mpotriva ta
Sau împotriva celor ce-s cu tine.
Ci cît trăiesc vom fi mereu în pace.

ORCAN :

Să întărești prin jurămînt ce-ai spus,
În fața cerului și pe Hristos !

SIGISMUND :

Mă leg pe fiul Domnului, vlăstar
Al Sfintei Maici și făcătorul lumii,
Să-mi țin deci legămîntul neștirbit !

ORCAN :

La fel și eu, cu mîna pe Coran,
Jurînd pe Mahomed al cărui trup
Închis în raclă, a urcat la ceruri
Și s-a oprit deasupra sfintei Mecca,
Mă leg să nu încalc ăst legămînt !
A noastră înțelegere de azi
O vom așterne și pe pergamente
Din care cite unul vom primi.
Iar, Sigismund, de va-ncălca vreun rege
Hotarele împărăției tale,
Trimite vorbă că Orcan natolul

Și-a pus pecetea pe acest înscris.
Fii fără grijă ; toți se vor retrage,
Căci mult sînt eu temut în lumea toată.

SIGISMUND :

Iar dacă regi sau potentăți păgîni
Vor cotorî Natolia, să știi
Că Sigismund îți va trimite grabnic
Arcași din Alemania și cai
Cu sutele de mii, deprinși cu lupta,
Apărătorii tronului regal.

ORCAN :

Îți sîntem recunoscători. Dar eu
Cînd port război, întreaga Africă
Și Asia și grecii îmi urmează
Stîndardul și bătăile de tobe.
Acum să ne-ndreptăm cu toți spre corturi.
Acolo ne așteaptă mese-ntinse ;
Mai marele de oști îl voi trimite
Spre Trapezunt și spre Natolia
Să-l țină-n frîu pe Tamerlan cît timp
Eu încă zăboyesc pe-aceste plaiuri.
Prietene maghiar și nobili unguri,
Să mergem dar și-o vreme să petrecem,
Și-apoi pe calea noastră s-apucăm.

SCENA 2

Intră Callapin și Almeda, paznicul lui.

CALLAPIN :

Prea nobile Almeda, plînge soarta
Lui Callapin, fiu de împărat,
Născut monarh să stăpînească lumea
Și totuși prizonier la Tamerlan.

ALMEDA :

Stăpîne, te deplîng și sper din suflet
Să fii eliberat ; dar, domnul meu,
Vestitul Tamerlan te ține-nchis,
Și de se mînie, înseamnă moarte.

CALLAPIN :

Ah, dac-aş fi măcar pe jumătate
Meşteşugit ca-n fapte şi la vorbă
Să-ţi pot înfăţişa ce voi să fac,
Ştiu bine c-am pleca de-aici pe dată !

ALMEDA :

Nici gînd ! Întreaga Africă de-mi dai !

CALLAPIN :

Şi totuşi doar o clipă să m-ascuţi.

ALMEDA :

Te rog să nu mai pomenesci nimic.

CALLAPIN :

Nu prea departe, nobile Almeda...

ALMEDA :

Şi ce-i cu asta ? ce doreşti să spui ?

CALLAPIN :

În golful Alexandria se varsă
Un rîu — Darot. Pe el e ancorată
Galera mea din flota-mpărătească.
Sperînd că poate-mi capăt libertatea,
M-aşteaptă să adăst la malul apei.
Cînd voi urca la bord, sus ancora !
Vom naviga înspre Mediterană
Şi-acolo-naintînd pe lîngă Cipru
Ajungem iar în apele turceşti,
Şi-abia atunci ai să zăreşti în faţă
Vreo sută de-mpăraţi, toţi în genunchi,
Urîndu-mi bun venit acasă iar.
Oricare dintre ei pofteşti, ți-e slugă ;
Îți dăruiesc o mie de galere
Cu sclavi creştini, cu care să străbaţi
Strîmtoarea pîn-la ţărm american
Şi să-ţi aduci în caravane, aur
Din coloniile de spanioli ;
Te vor sluji grecoaicele fecioare,
Auzul ți-l vor desfăta cu cîntec.
Frumoase-s toate ca statuia rece
Închipuită de Pygmalion¹,

¹ Sculptor din Cipru care s-a îndrăgostit de statuia făcută de el.

Sau precum Io ¹ cînd fost-a preschimbată.
Rădvanu-ți va fi tras de negri sclavi
Iar tu vei merge în triumf pe străzi
Acoperite cu covoare moi.
Pe ziduri se vor pune șaluri scumpe,
Menite doar privirilor regești.
În fața ta vor călări pașale
Înveșmîntate în mătăsuri roșii
Pe berberi armăsari ; deasupra-ți,
Un baldachin de aur, tot bătut
Cu nestemate li cărînd la fel
Ca vâlul aruncat asupra lumii
Cînd Phoebus ² lasă-n urmă emisfera
Și se scoboară înspre Antipozi —
Mai mult de-atît nu pot s-aștern în slove.

ALMEDA :

Cît de departe spui că e galera ?

CALLAPIN :

Aproape-o leghe, nobile Almeda.

ALMEDA :

Dar n-o să fim zăriți urcînd la bord ?

CALLAPIN :

Un colț de munte aplecat spre mare

Ascunde bine de priviri galera.

Catargul e plecat și pînza-i strînsă.

N-o să ghicească nimeni că-i acolo.

ALMEDA :

Nu sună rău ; dar, spune-mi dacă te-aș lăsa să pleci,
stăpîne, te vei mai ține oare de cuvînt ? Oare mă vei
mai face rege pentru toată osteneala mea ?

CALLAPIN :

Așa cum eu sînt Callapin, mă jur

Pe Mahomed că tu-mi vei fi prieten

Și te voi face rege, cum am spus !

ALMEDA :

Atunci și eu mă jur, așa cum sînt Almeda,

Sub Tamerlan cel Mare al tău paznic

(Căci deocamdată încă port ăst nume),

¹ Fiica lui Ianchus, regele din Argos, și una din iubitele lui Zeus.

² Soarele.

Chiar dacă-ar fi o mie de războinici
Pe urma noastră să trimită grabnic
Și tot mă prind să te conduc, stăpîne !
De-ar fi să-mi aflu moartea, nu mă las !

CALLAPIN :

Îți mulțumesc, Almeda. Hai, acum,
Căci timpul fuge. Trebuie să mergem.

ALMEDA :

Stăpîne, cînd poștești ; sînt pregătît !

CALLAPIN :

Rămii cu bine, Tamerlan, tilhare —
Merg să răzbun a tatălui meu moarte !

(Ies.)

SCENA 3

*Intră Tamerlan, Zenocrate și cei trei fii ai lor, Calyphas,
Amyras și Celebinus, în sunete de tobe și goarne.*

TAMERLAN :

Frumoasă Zenocrate, ochi al lumii,
A cărei raze-aprind lumini pe boltă
Și limpezind văzduhul înnorat
Îl înveșmîntă-n mantă de cleștar !
Înconjurată de feciorii tăi
Cari mîine fi-vor împărații lumii,
Te odihnește-acum și te desfată
În văile Larissei ¹ ce despart
Împărăția turcă de Egipt.

ZENOCRATE :

Iubite Tamerlan, cînd vei lăsa
Din mîna spada ? Cînd ai să te cruți
De răni și de primejdios război ?

TAMERLAN :

Cînd cerul va rămîne nemișcat,
Iar ăst pămînt, călcat de oastea mea,
Se va-nălța, urcînd pînă la lună —

¹ Oraș pe coasta mediteraneană a Orientului Mijlociu, situat la sud de Gaza.

Atuncea doar, iubită Zenocrate !
Întinde-te și dormi, regină dulce.
Așa ! te odihnește-n toată fala;
În vreme ce alături stau trei fii
Ce-mi sînt mai scumpi decît orice izbîndă.
Cu mama lor se-aseamănă băieții,
Dar cînd mă uit la chipul lor îi văd
Mai drăgăstoși, nu aprigi cum sînt eu.
Unite-s aerul și apa-ntr-înșii
De-aceea sînt nevolnici și nătîngi ;
Au părul nisipos și cum e puful
(Nu aspru cum sînt spinii, și nici negru).
Se vede că-s plăpînzi pentru război.
Au degete menite pentru strune
Și brațe să cuprindă fetișcane,
Picioarele-s făcute pentru dans,
Ai zice că-s bastarzi — nu fiii mei
Dar știu că-s zămislîți din trupul tău,
Ce alt bărbat n-a cunoscut, regină !

ZENOCRATE :

Mărite domn, se-aseamănă cu mama,
Dar dacă vor, la inimă-s ca tine.
Flăcău-acesta, cel mai tinerel,
A-ncălecat un cal cam nărăvaș
Și-a dat ocol arenei într-un trap.
Apoi s-a aplecat să ia de jos
Cu biciul o mînușă. Rău de tot
M-am speriat cînd l-am văzut zvîcnind
Și am țipat de teamă c-o să cadă.

TAMERLAN :

Băiete, bravo ! Ia-ți un cal și scut,
Hanger, o lance bună, o armură,
Și-am să te-nvăț cum să ataci dușmanul
Și cum să scapi nevătămat de el.
De-ți place la război, vino cu mine
Și îți voi face parte la coroană.
Vei ține regi în cuști de fier. Iar dacă
Îți vei întrece frații-n vitejie,
Pe tine te voi pune rege primul,
Iar pruncul ce-l vei zămisli va ține
Pe capul său coroană princiară.

CELEBINUS :

Da, tată. Viață dacă voi avea
Am să-ți arăt cîți regi îmi știu de frică,
Și cîte oști supuse mă-nconjoară,
De care-ntreaga lume se-nspăimîntă.

TAMERLAN :

Aceste vorbe-arată că-mi ești fiu,
Cînd vremea va sosi să fiu bicisnic
Rămîi tu biciul și țeroarea lumii.

AMYRAS :

Dar eu de ce n-aș fi la fel ca el —
Tot biciul și țeroarea lumii, tată?

TAMERLAN :

Cu toți să fiți și bici și groază-a lumii,
Căci altfel nu vă recunosc de fii.

CALYPHAS :

Îngăduie-mi, încalte, scump părinte,
Să stau cu mama cîtă vreme frații
Sînt la război ; ei pot să cucerească
Ce-a mai rămas de cucerit. Iar mie
Mi-ajunge cît ai cucerit tu însuși.

TAMERLAN :

Nemernic fiu, născut neputincios,
Nu ești vlăstar curat din Tamerlan !
N-ai să primești nimic din tot ce am
De nu te-arăți vitează și dîrz la fire ;
Coroana Persiei va sta pe capul
Acelui ce-are rănile mai mari
Și cicatrici mai multe ; care scoate
Săgeți din ochi, dă-i mîniat, iar fruntea
Brăzdată la necaz de cute-adînci
Ascunde moarte, răzbunare, ură ;
Căci tronul meu va sta pe cîmp de luptă,
Spălat de valurile purpurii
Și improșcat de-al victimelor creier ;
Iar cel ce vrea pe el să se așeze
Să știe că se va scălda în sînge.

ZENOCRATE :

Stăpîne drag, asemeni vorbe doar
Opresc pe fiii noștri să arate
Cît de destoinici știu să fie-n luptă.

CELEBINUS :

Nu, doamnă, -s vorbe potrivite nouă ;
Căci dacă tronul său plutește-n sînge,
Voi naviga pînă la el să-l scap.
Altminteri nu sînt vrednic să fiu rege.

AMYRAS :

Iar eu voi înota prin bălți de sînge,
Sau voi clădi din leșuri trainic pod
Proptit la capete în oseminte,
Altminteri nu sînt vrednic să fiu rege.

TAMERLAN :

Așa, flăcăi, regi o să fiți, vă jur !
Vă veți întinde brațu-n est și-n vest ;
Și... flăcăiaș, de vrei și tu coroană,
Cînd vom da ochii cu regentul turc,
Înconjurat de viceregi, să-i smulgi
Coroana de pe cap și să-l înjunghii.

CALYPHAS :

De-ar fi să sară toți în ajutor
Și tot îl voi străpunge pîn-la os !

TAMERLAN :

Așa să faci. De nu, te-sfirtec eu !
Curînd ne îndreptăm spre-acele locuri.
Techelles, Theridamas și Casane
Au spus să ne-ntîlnim lingă Larissa.
Vin toți cu cîte-o oaste pregătită,
Căci am jurat pe sfîntul Mahomed
Să iau și Turcia în stăpînire.
Răsună goarna, Zenocrate ! Vin !
(Intră Theridamas și suita sa, cu tobe și goarne.)

Îți spun bine-ai venit, brav Theridamas.

THERIDAMAS :

Stăpîn al lumii, Tamerlan, ți-aduc
Coroana și puterea mea, ba chiar,
Și trupul meu, ca semn de prețuire.

TAMERLAN :

Îți mulțumesc, prea nobil Theridamas.

THERIDAMAS :

Sub steagul meu se află mii de greci
Și înzecit de ori mai mulți războinici,
Algerieni și africani viteji.

Cu toții au jurat să cotopească
Natolia. Cinci sute de corăbii
Sînt gata de plecare pentru tine.
Vor naviga întins spre Tripoli
Și-și vor deschide focul către coastă
Unde-s castelele natoliene.

TAMERLAN :

Bine-ai grăit, Alger ¹ ! Poftim coroana.

(*Intră Usumcasane și Techelles.*)

Regi din Maroc și Fez, bine-ați venit !
USUMCASANE :

O, Tamerlan, vestit în lumea toată,
Vecinul meu din Fez și eu, sîntem
Aici să te-ajutăm cu oastea noastră,
Formată din soldați neîntrecuți ;
Din Azamor pînă-n Tunis, la mare,
De dragul tău toți berberii-au plecat
În strai de luptă și conduși de mine.
Ți-i dărui și pe ei și-a mea coroană.

TAMERLAN :

Îți mulțumesc, dar ia-napoi coroana.

TECHELLES :

Puternic Tamerlan, zeu pe pămînt,
Privirea ta cutremură o lume —
Ți-aduc în dar coroana mea din Fez,
Precum și-o oaste de mauri destoinici
Cu chipuri tuciurii. Dușmanii noștri
Se vor retrage la vederea lor,
Înspăimîntați, de parcă însuși Hades ²
Ți-ar fi sărit într-ajutor, spărgînd
Cupola de tăciune a gheenei,
Iar Furiile hîde, duhurile rele,
Cu flămurile-aprinse-i împresoară ;
Din Biledull pînă-n Tezela bravă,
N-a mai rămas picior de om acasă.

TAMERLAN :

Îți mulțumesc, dar ia-napoi coroana.
Prezența voastră, regilor-prieteni,

¹ Regele Algeriei.

² Hades sau Pluto, zeul împărăției subpămîntene.

Mă face să tresalt de bucurie.
 De-ar fi deschisă ușa de cleștar
 De la palatul domnului ceresc,
 Iar eu, intrînd, m-aș minuna nespus —
 Mai mică desfătare mi-ar părea
 Decît o am acum privind la voi.
 Să mergem dar, și-o vreme să petrecem.
 Apoi să ne-ndreptăm spre plai turcesc
 Mai numeroși decît sînt stropii ploii,
 Porniți de Crivăț cînd despică norul ;
 Semețul domn, Orcan și viceregii,
 Atît de mult se vor înspăimînta
 Încît și pietrele de-ar prinde viață,
 Ca la potop ¹, ei tot ar fi învinși.
 Voi face-asemenea vărsări de sînge
 Că Iupiter îmi va trimite-un sol
 Să pun în treacăt spada și să plec ;
 Iar șoarele, sătul de ce-a văzut,
 Se va ascunde-n undele lui Thetis ²
 Lăsîndu-și bidivii lui Böotes ³ ;
 Căci jumătate dintre oameni vor pieri.
 Și-acum, prieteni, aș dori să știu
 Ce-ați mai făcut de cînd ne-am despărțit ?

USUMCASANE :

Stăpîne, berberii-narmați au mers
 Vreo patru sute mile și mai bine
 Și cinsprezece luni a fost asediu ;
 De cînd ne-am despărțit la turci, am luat
 Guallatia ⁴ de sud și tot pămîntul
 Ce-ajunge pînă-n coasta spaniolă ;
 Nu am pierdut strîmtoarea Gibraltar,
 Ne spun stăpîni și domni cei din Canare,
 Și totuși n-am avut o zi de tihnă
 În care să nu sune-un corn de luptă
 Deci, lasă-i să se odihnească, doamne.

¹ Potopul lui Deucalion, fiul lui Prometeu. Împreună cu soția sa, Pyrrha, Deucalion a fost cruțat de către Zeus de furia apelor.

² Divinitate marină, una dintre fiicele lui Nereus și nepoata titanidei Tethys.

³ După călătoria prin cer de peste zi, „carul și caii Soarelui” (constelația Boarul — Boötes) se cufundau în Ocean.

⁴ Regiune în Sahara (pe harta lui Ortelius).

TAMERLAN :

Va fi precum ai spus, viteaz Casane.

TECHELLES :

Iar noi am mers pe Nil în jos, la Machda ¹,
Acolo, lui Ioan creștinul, mitra
I-am smuls-o de pe cap și l-am făcut
Să-mi juruie credință. La Cazates ²,
Pe cîmp, cu amazoanele ³-am luptat.
Cu ele însă pace am făcut
Fiind femei ; apoi spre Zanzibar ⁴
Și Africa de vest am dus oștirea.
Ce n-am văzut ! Văi, lacuri, rîuri, marea,
Dar nici picior de prunc sau de bărbat ;
Deci am pornit spre Manico ⁵. Pe dată
L-am subjugat. Am ridicat iar oastea
Și prin Byather ⁶ am ajuns la Cubar ⁷,
L-am cucerit. Apoi în Nubia
Am pustiit tot Borno ⁸, iar pe rege
L-am dus în lanțuri pînă la Damasc
De unde-ntîi pornisem cu război.

TAMERLAN :

Așa. Tu, Theridamas, ce ne spui ?

THERIDAMAS :

Am depășit hotarele-africane
Și spre Europă am purces îndată.
Acolo, lingă apele lui Tyros ⁹,
Am cucerit Padolia ¹⁰ și Stoka ¹¹,

¹ Oraș abisinian (*ibid.*)

² Oraș pe Nil (*ibid.*)

³ Aluzie la războinicele din regiunea riului Thermodon din Pontus.

⁴ Localitate plasată de Ortelius în sud-vestul Africei.

⁵ Manico sau Manicongo, localitate așezată pe Congo, la nord de Zanzibar.

⁶ Biafra, regiune între cursul superior al Nigrului și golful Guineei.

⁷ Guber, regiune și oraș pe cursul mijlociu al Nigerului.

⁸ Capitala Nubiei (după Ortelius, siutată în apropiere de „la-cul Borno” — astăzi Ciad).

⁹ Nistru.

¹⁰ Podolia.

¹¹ Oraș pe Nistru.

Apoi Codemia ¹. Plutind spre mare
Am dat de Nigra Silva ² unde dracii
Foiesc înverşunaţi; dar i-am dat foc.
Pe urmă-am străbătut Marea Majore ³.
Şi totuşi oastea mea e pregătită
Să lupte pînă cînd natolienii
Vor sta-n genunchi în faţa ta, stăpîne.

TAMERLAN :

Şi vom cinsti triumful ! Bucătarii,
Plătiţi mărinimos, au să ne-nfrupte
Cu toate bunătăţile din lume.
Şi chiar soldaţii vor sorbi din cupe
Vin de Calabria, Lachryma Christi,
Aur topit, amestecat pe-alocuri
Cu boabe de mărgean şi mărgărint.
Pînă atunci să ospătăm o vreme.

(Ies.)

¹ Kodîma, oraş situat pe un afluent al Bugului.

² Pădurea Neagră (după Ortelius, între Nistru şi Bug).

³ Marea Neagră.

Actul II

SCENA 1

Sigismund, Frederick, Baldwin și suita lor.

SIGISMUND :

Dar, domnii mei din Buda și Boemia,
Ce pricină va-nflăcărat curajul
De vreți să-l ispitiți în focul luptei ?

FREDERICK :

Stăpîne,-ți amintești de bună seamă
Cum i-au trecut prin sabie și foc
Pe bieții noștri frați creștini păgînii
Între cetatea Zula ¹ și Danubiu,
Cum, străbătînd Bulgaria prin Varna
Și-n preajma chiar a zidurilor Romei ² —
Nu-i mult de-atunci, — au căsăpit oștiri ?
Rămîne-acum ca înălțimea ta
Să folosești cum se cuvine timpul
Și-apoi să te răzbuni pe-acești păgîni ;
De Tamerlan ai auzit, firește,
Că bagă-n sperieți toată turcimea,
Iar regele-Anatoliei i-a dat
O parte din soldați, potrivnici nouă,
Între Cutheia ³ și-acel munte-Orminius ⁴,

¹ Zula apare doar pe harta lui Ortelius.

² E foarte posibil ca Marlowe să fi omis terminația NIA de la ROMA, cuvîntul în limba latină tipărit cu majuscule pe harta lui Ortelius.

³ Astăzi Scutari, cartier al Stambulului.

⁴ Orminius, munte situat greșit în Transilvania de către Ortelius.

Pe urmă i-a împins spre Belgasar,
Acantha, Antiochia, Cezarea¹,
Spre Siria și chiar Ierusalim.
Dintr-asta tu să tragi folos, stăpîne,
Și să-i înfrunți pe ceilalți negreși;
De vreme ce au fost învinși în luptă,
Păgînii nu vor mai avea curaj
Să-nfrunte cu război pe vre-un creștin.

SIGISMUND :

Măria ta, nu-ți amintești tu oare
De-un pact semnat cu regele Orcan,
Sub jurămînt și clauză de pace,
Chezaș chemînd pe Crist pentru-adevăr ?
Aceasta-i siluire și trădare
A datoriei noastre de oșteni.

BALDWIN :

Nu-i de glumit, stăpîne, cu păgînii —
Ei nu au nici religie, nici crez,
Și mă-ndoiesc că ei pot să ne dea
Ce haruri cere legea creștinească ;
Cum, pe de altă parte, legea lor
Și viclenia bine cunoscută
Ne fac, pe drept cuvînt, bănuitori,
Ce-o să jurăm nu poate-mpiedica
Izbînda noastră, dreptul să luptăm.

SIGISMUND :

Chiar dacă știm că pentru ei
Un jurămînt e-o vorbă oarecare,
Eu cred că tot ce-i rău și defăimează
Credința lor și cinstea nu se cade
Să fie pentru noi un îndreptar.
Credința noastră-n orice-împrejurare
Ne-arată calea bună de urmat.

FREDERICK :

Îți spun, stăpîne, că nu-i înțelept
Să fim cinstiți cu niște-nșelători.
Cînd cerul însuși ne dă azi prilejul
De-a-i răzbuna pe toți creștinii morți.
Să-i secerăm pe-acești păgîni nemernici !
Cum s-a-ntîmplat cu Balaam și Saul

¹ Orașe în nord-vestul Siriei.

Care n-au ucis atunci cînd Domnul
Le-a dat poruncă, cel Atotputernic
N-o să ne ierte, iată, nici pe noi :
Minia cruntă-a brațului său vajnic
O vom simți, căci prea nesocotim
Făgăduita nouă biruință.

SIGISMUND :

La arme, nobililor, și cu grabă,
Poruncă dați întregii oști să-ndrepte
Atacul spre păgîni și-n acest fel
Să izbîndim, precum dorește Cerul.

SCENA 2

Orcan, Gazellus, Uribassa cu suita lor.

ORCAN :

Gazellus, Uribassa și ceilalți,
Porni-vom dinspre mîndrul munte-Ormin
Către Natolia, unde ne-așteaptă
Regii vecini, ca să-nfruntăm cu oaste
Pe crudul Tamerlan. Lîngă Larissa
El s-a-ntărit cu-o groază de soldați
Și bubuitul armelor, grozav,
Cutremură pămîntul și pe oameni.

GAZELLUS :

De data asta o să-l zgîlțim
Mai cu putere ca înția oară ;
O să-l înfrunte-acolo zeci de regi
Și bravi ostași cu sutele de mii,
Chiar dacă pe tilhar l-ar ajuta
Înaltul cer și trăsnete-ar cădea
Din matca norilor asupra noastră
Cum cade grindina, bob lîngă bob,
Noi, curajoși, cu coifuri oțelite
Și-avînd un număr nesfîrșit de oameni,
Îi ținem piept și-apoi îl biruim.

URIBASSA :

Parcă-l mai văd pe regele creștin,
Înspăimîntat cînd ne-a văzut oștirea

Și-atît de-nseninat la chip și vesel
În clipa cînd ați iscălit tratatul.

(Intră un sol.)

SOLUL :

Atotputernic rege, nobili domni,
Oștirea trădătorilor creștini,
Știind că nu ni-s pregătiți soldații,
Se-ndreaptă chiar acum asupra noastră,
Cu hotărîrea de-a ne nimici.

ORCAN :

O, voi nemernici, trădători creștini.
Nu am semnat noi legămînt de pace,
Și nu l-am întărit cînd am jurat,
El pe Hristos, iar eu pe Mahomed ?

GAZELLUS :

Prăvale-se-ntreg iadul peste ei,
Fiindcă ne-au trădat și vor să-nvingă,
Habar neavînd de-al lor profet, Hristos.

ORCAN :

Așa de-nșelători pot fi creștinii,
Sau poate fi așa nemernic omul
Care la chip este ca Dumnezeu ?
De este un Hristos, cum spun creștinii,
Atunci prin fapte îl tăgăduiesc ;
De este-un fiu al veșnicului Joe
Avînd puterea-ntinsului său braț,
Și e gelos pe nume, pe-a sa cinste,
Precum e Mahomed, profetul sfînt,
Hîrtoagele acestea fie-i jertfă
(Rupe tratatul de pace în bucăți.)
Pentru-a supușilor nelegiuiri.
Desfă-te, vâl al Cynthiei¹ măreț,
Deschide-un drum din cer pînă la noi,
Ca Domnul care stă mereu de veghe
Și nicăieri nu poate fi cuprins,
Dar este pretutindeni și pătrunde
Cu sfînta lui putere toate cele,

¹ Cynthia, personificare a lunii.

Să se răzbune pe acest sperjur.
Tu, Crist, știut a fi atotputernic,
Dacă-ai s-arăți că ești desăvârșit,
Iubit de orice suflet credincios,
Răzbună-te pe trădătoru-acesta
Și fă ca oastea ce-am lăsat-o-n urmă,
Neliniște și haos să stîrnească
Printre acei ce drept creștini se dau.
La luptă, toți, în numele lui Crist,
Iar dacă este-un Crist, vom izbîndi.

SCENA 3

Sunete de luptă : Sigismund iese rănit.

SIGISMUND :

E năucită oastea creștinească...
Atotputernicul ne-a pedepsit
Fiindcă mi-am călcat, vai, jurămîntul.
O, Tu cel drept, ce pedepsești păcatul,
Rușinea ce o simt eu în durere,
În rana groaznică pe care-o merit,
În moarte să-mi sfîrșească chinul grabnic,
Și moartea căpătată prin păcat
Să nască-o nouă viață, prin iertare.

(Moare.)

(Intră Orcan, Gazellus, Uribassa și alții.)

ORCAN :

Acum creștinii zac scâldați în sînge,
Iar Crist sau Mahomed mi-a fost prieten.

GAZELLUS :

Nemernicul și trădătorul ungar,
Fără suflare zace-n sînge-acum.

ORCAN :

Din leșul lui spurcat, păsări și fiare
Au să se-nfrupte hîlpav ; însă vîntul

Va povesti mereu din frunză-n frunză
Despre păcatul lui nelegiuit.
În iad i-e duhul ars cu limbi de foc,
Hrănit cu zoacum ¹, rodul grozav
Al pomului Durerii, care crește
În para focului și face mere,
Ca Flora ², mari cât tigvele de diavoli,
Aceștia, ferecați în jarul veșnic,
Îl vor tîrî prin hrubele lui Arc ³
Din rug în rug, de la un chin la altul.
Ce spui, Gazellus, de sfîrșitul lui ?
Noi l-am făcut pe Crist judecător,
Și nu-i dreptatea lui vădită oare
Ca raza Cynthiei-n albastrul cer ?

GAZELLUS :

Ce este-adesea socotit minune
E doar norocul armelor, stăpîne.

ORCAN :

Totuși, în gînd cinsti-voi pe Hristos,
Făr-a nedreptăți pe Mahomed,
Care-a avut o parte din izbîndă.
Cum ticălosul și-a călcat credința
Și pe pămînt și-n cer e-un trădător,
Să ne-ngrijim ca stîrvul lui netrebnic
S-ajungă pradă pentru zburătoare.
Mergi, Uribassa, fă precum s-a spus.

URIBISSA :

Mă duc, măria ta.

ORCAN :

Gazellus, să ne-ntîmpinăm oștirea,
Pe frații noștri regi, din Siria,
Ierusalim, Amasia-Trapezunt
Și veseli, cu pocale de Natolia
Și vin grecesc, degrabă să cinstim
Fapta-ne mîndră, tristul său destin.

¹ *Zoacum*, arbore fantastic din Infern cu ale cărui fructe Tantal încerca să-și potolească setea și foamea.

² Zeița florilor și a primăverii.

³ O altă denumire pentru zeul împărăției subpămîntene ; de asemenea, pentru aceasta din urmă.

SCENA 4

Cortina este trasă. Zenocrate stă culcată în patul ei regesc, Tamerlan e lângă ea ; trei doctori în preajma ei amestecă leacuri. Theridamas, Techelles, Usumcasane și cei trei fii ai lui Tamerlan.

TAMERLAN :

Lumina zilei a-nvelit-o bezna...
Pe boltă, înroșitul glob de aur
Ce-a dăntuit pe valuri argintii,
E-acum bicisnic și de grea ocară
Și-ascunde fruntea-n norii încruntați
Ca-n veac pământul să-i rămână nopții ;
Cea care i-a dat viață și lumină,
Ai cărei ochi sculptați ca în ivoriu
Au dat căldură oricărei făpturi,
Frumoasa, blînda, buna Zenocrate,
Stîrnind mînia Cerului pizmaș.
În pace-și trage ultima suflare,
Sub ceața diabolică a morții
Iar îngerii, ce stau mereu de veghe
La poarta cerului, au poruncit
Ca duhurile să o preaslăvească
Și s-o desfete, doar pe Zenocrate.
Apolo, luna, făclierii nopții
Care lumineau sfios pământul hîd,
Acum se străduiesc s-o preaslăvească
Numai pe nentrecuta Zenocrate.
Izvoare de cleștar, ce-nveșnicesc
Privirea ochilor meșteșugiți,
Curg ca argintul viu prin paradis
Ca s-o întîmpine pe Zenocrate.
În Ceruri heruvimi și serafimi,
Ce-i cîntă Împăratului etern,
'Și vor înstruni și lirele și glasul
Ca s-o slăvească doar pe Zenocrate.
Iar în această dulce armonie.
Blînd picurată-n sufletele noastre,
Atotputernicul binecuvîntă
Și o slăvește doar pe Zenocrate.
O vrajă sfîntă-atunci să-mi poarte gîndul

Sus, către-al cerului regesc palat,
Iar viața mea să nu se prelungească
Mai mult decît a dulcii Zenocrate.
Nu-i mai priește, doctori, nici un leac ?

DOCTORUL :

Măria ta, o să vedem curînd ;
De trece hopul ăsta, a scăpat.

TAMERLAN :

Cum te mai simți, frumoasă Zenocrate ?

ZENOCRATE :

Întocmai ca și alte-împărătese,
Atunci cînd trupul firav și vremelnic,
Sorbînd întreaga vlagă din văzduh
Cu care se-ntreține sănătatea,
Se schimbă și se ofilește-ntruna.

TAMERLAN :

O, astfel de schimbări să n-o atingă
Pe cea-n ființa căreia trăiesc,
A cărei frumusețe negrăită
Aprinde pe strălucitorul Phoebus
Și aștrii nemișcați, iar cînd lipsește
Și soarele și luna se întunec
Întocmai ca atunci cînd sfera lor
E pe-al Balaurului cap sau coadă ¹.
Trăiește, Zenocrate, scumpa mea,
Și-atunci trăiesc și eu ; iar dacă mori,
În lumea umbrelor mă duc și eu.

ZENOCRATE :

O, nu, trăiește, doamne-al meu, trăiește !
Mai iute sfera focului să piară
Și tu să-ți faci împărăție-n cer,
Decît pămîntul scîrnav să te-nghită !
Iubit al meu stăpîne, dac-aș ști
Că moartea mea-ți apropie sfîrșitul,
Nădejdea-n fericirea viitoare
Și gîndul că ne vom vedea în cer
S-ar preschimba în chin, mi-ar frînge pieptul,
Și pace n-aș avea-n aceste clipe.
Nu, dragule, îngăduie-mi să mor,
Să moară-n pace Zenocrate-a ta !

¹ În astrologie, momente de eclipsă a lunii sau soarelui.

Te rog, nu-mi tulbura a doua viață...
Dă-mi voie, drag stăpîn, să te sărut,
Și-așa să mor, stăpînu-mi sărutînd.
Să-mi iau și bun rămas de la băieți,
Copiii mei atît de scumpi, și, iarăși,
De la destoinicii curteni. Fii dragi,
Adio !-n moarte semănați-mi mie
Și-n viață, tatălui, ca el, măreți.
Cu muzica și chinu-mi va sfîrși.

(Este adusă muzica.)

TAMERLAN :

Pedeapsă oarbă, chin de nendurat
Ce pui la caznă trupul dragei mele
Și biciui Biciul Celui fără-de moarte ;
În sferele de unde Cupidon
Cu dragoste-i înflăcăra pe oameni,
Acum împărătește hîda Moarte
Ce-n suflet mă străpunge cu săgeți.
Cu marea-i frumusețe Zenocrate
Vrăjea și Cerul — dac-ar fi trăit
'Nainte de împresurarea Troiei,
Homer n-ar fi descris-o pe Elena
Ce i-a pornit pe greci spre Tenedos ¹
Cu-o mie de corăbii. Zenocrate
Cîntată ar fi fost în orice vers ;
Dacă poeții din străvechea Romă
Ar fi văzut-o, fie și în treacăt,
În locul Lesbiei și al Corinnei ²
Despre iubita mea s-ar fi vorbit
În elegii și epigrame-alese.

(Cîntă muzica, Zenocrate moare.)

TAMERLAN :

Cum ? A murit ? Techelles, scoate spada,
Lovind pămîntul ca să crape-n două
Iar noi, în hrube diavolești,
Să luăm de păr Surorile ursitei

¹ Vechiul nume al insulei Bozcaada (în nord-estul Mării Egee).

² Nume prin care poeții romani își proslăveau iubitele.

Și-n șanțul iadului să le-azvîrlim
Fiindcă mi-au răpit pe Zenocrate.
La arme, Theridamas și Casane !
Urcați pe creasta norilor soldații,
Zdrobiți cu tunul zidurile bolții,
Palatul soarelui îl faceți pulberi
Și zguduiți întregul firmament
Căci Iupiter, gelos, mi-a smuls iubita,
Cu gînd s-o facă-n cer regina sa.
Dar orice zeu te ține-n brațe acum,
Și-ți dă nectar și-ambrozie să bei,
Privește-mă, divină Zenocrate,
Și vezi cum aiurez, smintit de dor,
Cum îmi frîng lancea care-a sfărîmat
Ușorii ruginiți ai grelei porți
Din capîștea lui Ianus ¹ și-am lăsat
Să iasă-afară Moartea și Războiul,
Și să-mi urmeze steagul sîngeriu,
Dacă-l deplîngi pe Tamerlan cel mare,
Din cer coboară, fii cu mine iar.

THERIDAMAS :

O, domolește-te, stăpîne,-i moartă.
Și plînsul n-o va învia. Cu vorba,
Putem să năruim întreg văzduhul ;
Cu lacrimile, să udăm pămîntul,
Cu suferința, inimi să zdrobim,
Dar toate sînt zadarnice -- e moartă.

TAMERLAN :

E moartă ? Ah, cuvinte otrăvite !
Taci, Theridamas — chiar dacă s-a stins,
Vreau să-mi închipui că trăiește încă,
Altminteri am să mor de dorul ei.
Oriunde i-ar fi sufletul acum,
Tu vei rămîne-aici, de mine-alături,
Îmbălsămat cu ambră și cu smirnă,
Nu-ntr-un cosciug de plumb ci-n vâl de aur
Și pînă mor, n-am să te-ngrop. Pe urmă
Vom odihni într-un mormînt bogat

¹ Inițial, rege în Latium, apoi divinizat ca rege protector al Romei, unde templul lui Ianus era închis în timp de pace și deschis cînd începea un război.

Ca însăși Mausol ¹, și epitaful
Ne va fi scris în tot atâtea limbi
Cîte regate am supus cu spada.
Voi trece-orașul blestemat prin foc
Fiindcă mi-a răpit-o ; ca în doliu
Au să apară arsele clădiri
Și tot aici am să-i ridic statuie
Și-n jurul ei oștirile în marș
O vor jeli pe mîndra Zenocrate.
(Ies.)

¹ Între 377—353 î.e.n. rege al Cariei, țară antică în sud-vestul Asiei Mici. În amintirea lui Mausol soția sa a construit vestitul Mausoleu.

Actul III

SCENA 1

Intră regii Trapezuntului și Siriei, unul aducînd o sabie și celălalt un sceptru; regii Anatoliei și Ierusalimului, cu coroana imperială. Apoi, Callapin și, după el, alți nobili și Almeda; Orcan și Regele Ierusalimului pun coroana pe creștetul lui Callapin iar ceilalți îi dau sceptrul.

ORCAN :

Callapinus Cyricelibes, adică Cybelius, fiul și moștenitor al răposatului, marelui Împărat Baiazid, din vrerea lui Dumnezeu și a prietenului său Mahomed, Împărat al Anatoliei, Ierusalimului, Trapezuntului, Siriei, Amasiei, Traciei, Iliriei, Carmoniei¹ și al tuturor celorlalte o sută și treizeci de regate supuse marelui său tată. Trăiască Callapin, Împărat al Turciei.

CALLAPIN :

Regi ai Natoliei și altor țări,
Voi răsplăti recunoștința voastră
Cu tot ce poate dăruî Imperiul !
Dacă divanul ar fi dîrz și tare
Precum a fost aldat' sub tatăl meu,
Slăvitul Baiazid cel plîns de toți,
Atunci pe-acest nemernic scit, tîlharul,

¹ Regiune în sud-estul Asiei Mici.

Uzurpatorul tronului persan,
 Ne-om răzbuna cumplit, redînd cinstirea
 Ce se cuvine măreției noastre
 Și rangul ce-l purtăm n-ar mai apare
 În cartea mîrșaviilor, înscrise
 Ca fapte ale unui om de rînd.
 Nu mă-ndoiesc că sînteți pregătiți
 Cum se cuvine ca să-l înfruntăm
 Pe-acest dușman proclat, și că în ceasul
 Cînd eu, urmașul marelui sultan,
 Cu gînd să-i spăl nevrednica ocară,
 Voi cere turcilor să reînvie
 Străbuna fală, schimbătoarea soartă
 Va fi de partea noastră, părăsindu-l
 Pe Tamerlan și-nfumurata-i oaste
 În lupta dîră ce-i de bun augur.
 Pîn-a veni aici am cunoscut
 Grozave încercări și suferințe
 Din care m-a izbăvit bunul meu paznic,
 Ajutorat de Zeus ; și tot Zeus
 Se va-ndura de noi și marea-i milă,
 Ca ploaia revărsată-asupra noastră,
 Ne va îngădui să biciuim
 Mîndria mîrșavului Tamerlan.

ORCAN :

În oaste am o sută mii de oameni
 Și printre ei un pîlc care-a luptat
 Cu oștile creștinilor fățarnici ;
 Nu-s mulți la număr, însă de ajuns
 Să soarbă riul Nil sau Eufrat,
 Și-atît de bravi că pot învinge lumea.

REGELE IERUSALIMULUI :

Și eu am mulți ce-s din Ierusalim,
 Iudeea, Gaza și din Ascalon,
 Care-n Sinai cu flamurile-ntinse
 Se-aseamănă cu niște nori târcați
 Vestind frumoasă vreme pentru zori.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Și eu am mulți ce vin din Trapezunt,

Din Chio, din Famastro și Amasia ¹
Și-alte ținuturi lângă Mare Major,
Riso, Sancina ² și-alte mari cetăți
Pe unde Eufratul curge-n mare.
Curajul lor e-aprins de mii de flăcări
Zvirlite pe cetăți de Tamerlan
A cărui inimă-au jurat s-o ardă.

REGELE SIRIEI :

Din Siria — Alep și Tripoli ³ —
Mă-ndrept cu optsprezece mii de oameni
Către Damasc, orașul meu, s-ajut
Pe regii mei vecini, ca împreună
Să-l înfruntăm pe Tamerlan, și-apoi
Măriei Tale să-l aducem prins.

ORCAN :

Cum cere obiceiul din strămoși,
Să facem astfel planul de bătaie :
Pornind oștirea-n chip de semilună,
Îl prindem între coarne pe vrăjmaș
Ca într-un clește și cu vârful lor
Zdrobim și creierii lui Tamerlan.

CALLAPIN :

Înalte fețe, pe acest prieten
Este firesc, socot, să-l facem rege
Așa cum i-am făgăduit : astfel
Din câte știu, e-un om de sînge nobil.

ALMEDA :

Nu e nevoie de așa ceva, stăpîne, ca să fii rege ;
Tamerlan s-a ridicat din nimic.

REGELE IERUSALIMULUI :

Măria ta s-aleagă vremea cînd
Vrei să-ți îndeplinești făgăduiala.
Să dai regate-i lesne pentru tine.

CALLAPIN :

Almeda, eu cuvîntul nu mi-l calc.

ALMEDA :

Îți mulțumesc, Măria Ta.

^{1,2} Orașe pe coasta de est a Mediteranei ; în atlasul lui Ortelius, pe coasta de sud a Mării Negre.

³ Orașe în Siria.

SCENA 2

Tamerlan cu Usumcasane și cei trei fii ai săi; patru oameni duc cosciugul Zenocratei, iar tobele sună un marș funebru; cetatea în flăcări.

TAMERLAN :

Acum dați foc cetății blestemată !
Vîlvoarea să cuprindă-ntregul cer,
Și meteori de flăcări să vestească
Prăpăd locuitorilor și moarte.
Cît mai sînt ceruri, pe zenitul meu
Mereu să ardă-o stea strălucitoare
Hrănită cu cadavre omenești
Și-amenințînd cu foamete și moarte.
Zmei, fulgere și bubuit de tunet
Să pustiască mîndrul plai, făcîndu-l
Sălaș al Furiilor, îngădit
De Lethe ¹, Styx ² și Phlegeton ³, căci, vai,
Frumoasa Zenocrate a murit.

CALYPHAS :

Pe stîlpul ridicat în cinstea ei
E scris în grai arab, evreu și grec :
„Fiind orașul ars de Tamerlan,
Să nu se reclădească-n veci de veci.“

AMYRAS :

Aici vom înălța un steag de doliu,
Cu stema egipteană și persană
S-arate că-i, din naștere, prințesă
Și soață-apoi Monarhului din Est.

CELEBINUS :

Aici, o placă va înfățișa
Alesele-nsușiri ale reginei.

TAMERLAN :

Și-aici va sta portretul Zenocratei
Ca toți să vadă marea-i frumusețe,
Portretul ce-o s-atragă-ncoace zei
Și-o să-mbie stelele din sud,

¹ Rîul uitării, în Infern.

² Rîu care încercuia Infernul

³ Rîu de foc, în Infern.

Al căror gingaș chip l-au cunoscut
Doar cei care au trecut ecuatorul,
Să vină-asemeni unor pelerini
În emisfera noastră ca s-o vadă
Pe mîndra, nentrecuta Zenocrate.
Dar tu, iubito, n-ai să-mpodobești
Cîmpiile Larisei — vei rămîne
Mereu în prejma mea. Cînd impresor
Vreo așezare sau cetate, tu
Vei străluci pe cortul meu regesc,
Iar cînd, în cîmp deschis, înfrunt oștiri,
Privirea ta-mi va-mbărbăta soldații
De parcă zeia luptelor, Bellona,
Ar năpădi cu mingi de foc și lănci
Războinicii vrăjmași. Acum, prieteni,
Luați sulitele-n mîini. Nu mai jeliți.
Orașul să jelească — pentru moartea ei
Îl vom preface-n pulbere și scrum.

CALYPHAS :

Dac-aș vărsa și un ocean de lacrimi
Și încă nu mi-aș alina durerea.

AMYRAS :

Precum cetatea, sufletul meu arde
La gîndul c-a murit măicuța noastră.

CELEBINUS :

Măicuța, biata ! Nu mai pot să judec,
Nici să vorbesc de-atîta grea durere.

TAMERLAN :

Destul, băieți. Acum dați ascultare
Căci vreau să vă învăț știința luptei,
Să vă deprindeți să dormiți pe cîmp,
Să mergeți înzăoați prin bălți viclene,
Să îndurați zăduf și geruri aspre,
Și foame cruntă și cumplită sete ;
Să vă urcați pe ziduri de castel,
Să-mpresurați un fort, să învățați
Cum se aruncă-orașe-ntregi în aer,
Cum trebuie îmbărbătați oștenii,
Cum să v-alegeți lovitura bună,
Cum se-ntocmește fortul în cinci unghiuri,
Din care cel mai bont să fie-acela
Unde vrăjmașul vrea să vă atace

Și cel mai ascuțit unde atacul
E mai anevoios. Să vă săpați
Șanțuri adânci, barajele să fie
Înguste, -abrupte, zidurile mari,
Iar bastioane tari și parapete
Și cavaleri ¹ și contraforturi groase
Și loc să-ncapă șase mii de oameni,
Cu șanțuri tănuite, contramine
Și coridoare doar de voi știute ;
Să fie-nalte valuri, căi ascunse
Ce apăr bastionul la atac,
Pentru pușcași să fie parapete
Și cazemate pentru tunuri grele.
Pe urmă s-aveți grijă de creneluri :
Să fie astfel așezate-ncît
S-acoperiți pătrunderea spre ziduri,
Să bateți tunurile dușmănoase
Și-orice spărtură să împiedicați.
Cînd veți deprinde trainic toate-acestea
Prin pildele pe care vi le voi da,
Veți învăța să faceți vad în ape
Ca să puteți străbate lacuri, mlaștini,
Pîraie, rîuri, golfuri și limanuri
Și-n valuri să zidiți o fortăreață
Din scobitura unei stînci semețe
Pe care să n-o cucerească nimeni.
Așa veți fi ostași adevărați
Și fii destoinici ai lui Tamerlan.

CALYPHAS :

Sînt mari primejdiile, tată ;
Pin-a-nvăța, putem fi omoriți.

TAMERLAN :

Netrebnicule, ești feciorul meu ?
Te temi de moarte ? Păi, să iau hangerul
Și să-ți creștez cu răni mișelul trup !
Au n-ai văzut cum tunurile grele
Lovind în suliași și călăreți,
Le-aruncă mădularele în aer
Și zăbrelesc lumina ca un colb ?
Dar, laș cum ești, te înspăimîntă moartea ?

¹ Intărituri de apărare pentru tunuri.

Nu i-ai văzut pe călăreții mei
Străpunși de gloanțe, cu zdrelite mâini,
Cu sulițe de sînge înroșite,
Dar noaptea chefuind în cortul meu,
Turnînd în vine goale-un vin ușor
Ce-amestecat se face sîngeriu,
Iar tu nu lupți temîndu-te de răni ?
Privește-ți tatăl care-a-nvins pe regi
Și-a-nconjurat pămîntul cu oștirea-i,
Nu are nici un semn și nici o rană
Și-un strop de sînge-n luptă n-a pierdut —
Drept pildă vouă, brațul și-l crestează.

(Își crestează brațul.)

O rană-i un nimic chiar de-i adîncă,
Strai scump e sîngele pe zeul Marte.
Acum arăt ca un soldat și rana
E o răsplată tot atît de mare
Cum ar fi-tronul meu măreț de aur,
Bătut în diamante și safire,
În perle și rubine fără preț,
Adăpostit sub falnic baldachin
Iar eu m-aș îmbrăca-n hlamida scumpă
A marelui Sultan care în lanțuri
A fost adus sub zidul din Damasc.
Cu degetele pipăiți-mi rana
Și mîinile vi le-nmuiati în sînge
În timp ce eu mă uit la voi zîmbind.
Ce-nseamnă-o biată rană, fiii mei ?

CALYPHAS :

Nu știu ce să spun. După mine e o priveliște care
trezește milă.

CELEBINUS :

E-un fleac, fă-mi, tată, o rană.

AMYRAS :

Mie la fel, Măria Ta.

TAMERLAN :

Hai, domnișorule, întinde brațul.

CELEBINUS :

Taie adînc, tată, așa cum ai făcut cu brațul tău.

TAMERLAN :

De-ajuns e dacă poți răbda o rană.
Să nū pierzi, dragul meu, un strop de sînge
Cît timp nu-i înfruntăm încă pe turci ;
Dar cînd începe lupta, să nu-ți pese
De lovituri și răni, nici chiar de moarte,
Și fie ca Larissa pîrjolită,
Cuvîntul meu războinic și-astă rană
Să vă învețe-a prețui curajul,
Urmași destoinici ai lui Tamerlan !
Usumcasane, mergi acum cu oastea
Spre Theridamas și Techelles, cari
Au fost trimiși întîi ca să dea foc
Cetăților și-orașelor turcești
Și să-l vîneze pe mișelul jalnic
Care-a fugit cu-Almeda, trădătorul.
În felu-acesta-i prindem la strîmtoare.

USUMCASANE :

De-abia aștept să-l spintec pe Almeda,
Tilharul mîrșav care l-a trădat
Pe Tamerlan, iubitul meu stăpîn.

TAMERLAN :

Dacă fricosul Callapin cutează
Să strîngă oaste împotriva noastră,
După ce-l prindem, îl batjocorim
Mai crunt decît pe tatăl lui, sultanul.
(*Ies.*)

SCENA 3

Techelles, Theridamas și alaiul lor.

THERIDAMAS :

Lăsînd pe Tamerlan în miază-zi,
Am mers spre granița cu sirienii
Și colo-i Basra, citadela-n care
Ei strîng comorile întregii țări.

TECHELLES :

Să ducem artileria ușoară,
Minioni și falconete¹, spre tranșee,
Să batem zidurile pînă cînd
Cu piatra din spărturi vom umple șanțul
Și vom putea pătrunde în tezaur.
Voi ce părere-aveți, ostași ?

SOLDAȚII :

Dă ordin și pornim îndată.

THERIDAMAS :

Stați ! Toba să anunțe tratative,
Se vor preda, poate, fără să lupte,
Știind că doi regi ai lui Tamerlan
Stau lîngă ziduri cu nenfrînte oști.

Semnale de luptă. Căpitanul din Basra cu soția și fiul.

CĂPITANUL DIN BASRA :

Ce poftiți, domnii mei ?

THERIDAMAS :

Să ne predați cetatea, căpitane.

CĂPITANUL DIN BASRA :

Ei cum, gîndiți că sînt sătul de ea ?

TECHELLES :

Ba, nu, sătul de viață dacă-nfrunți
Doi buni prieteni ai lui Tamerlan.

THERIDAMAS :

Pionierii meșteri din Alger
Sub focul tunului vor ridica
Un deal din crengi și lut, mai-nalt ca fortul
Și peste-ntărituri și căi dosite
Vor trage-n metereze, făcînd breșe
A căror pietre au să umple șanțul.
Dacă intrăm, pe tine și pe-ai tăi
Nu vă răscumpără nici sfîntul Cer.

TECHELLES :

Ăști mauri vor tăia oricare țeavă
Ce vă aduce apă și-n tranșee
Vor sta ascunși, ca în castel .

¹ Minioni, falconete, tunuri ușoare ale vremii.

Să nu mai între urmă de provizii,
Și să nu iasă nimeni decît mort.

N-ai încotro — predă-te, căpitane.

CĂPITANUL DIN BASRA

Prieteni ai lui Tamerlan ! De-ați fi
Chiar frații preaslăvitului Profet,
Nu mă supun ; deci faceți ce-i mai rău,
Rimați, scobiți, minați, munți grămădiți,
Luați-ne apa și tot ce puteți —
Eu sînt nestrămutat, deci, bun rămas.

THERIDAMAS :

Pionieri, unde-o să pun țarușul
Săpați după măsura ce v-am dat-o,
Zvirliți pămîntu-n sus spre cetățuie
Stînd aplecați cît nu vă ocrotește
Și unul să nu piară-n focul lor.

PIONIERII :

Am înțeles, stăpîne.

TECHELLES :

O sută, toți călări, prin cîmp să afle
Cam ce oștiri le vin într-ajutor.
Ai noștri, Theridam, să stea-n tranșee,
Iar noi, să măsurăm cu astrolabul
'Nălțimea zidurilor și distanța
Care desparte fortul de tranșee,
Să știm dacă tunarii pot ochi
Fără greșeală ținta ce-o rîvnesc.

THERIDAMAS :

Ai grijă tunurile să le-aducă
Numai de-a lungul șanțului ; și fascii
Cu o lățime de vreo zece coți
Să-i apere pe-artilerişti de gloanțe
Cît bat cu tunurile — și atunci
Molozul, praful, focul, fumul, larma,
Zbierăturile, ecoul, toate
Vor asurzi și-ntuneca văzduhul.

TECHELLES :

Gorniști și toboșari, sunați alarma,
Soldați, fiți tari ! cetatea e a voastră !

(Ies.)

SCENA 4

Intră Căpitanul din Basra cu Olympia, soția sa și cu fiul.

OLYMPIA :

Stăpine, să plecăm de-aici cu grabă
Prin hruba ce ne scapă de dușman ;
Pentru castel nădejde nu mai este.

CĂPITANUL DIN BASRA :

Un glonte ucigaș mi s-a oprit
În dreptul inimii, simt că mă sting.
Mi-e rupt ficatul, vinele ce-aduc
Dintr-însul hrana pentru trup s-au spart
Și măruntaiele-s scăldate-n sânge
Ce curge nencetat. Vă las cu bine,
Soție dragă, fiul meu, eu mor.

(Moare.)

OLYMPIA :

Noi mai trăim — unde-ai plecat, o, Moarte ?
Întoarce-te și ia-ne pe-amîndoi
Să ne răpună-o clipă, și-un mormînt
Să ne primească. Moarte, nu mai vii ?
Dar solul tău e încă lîngă mine,

(Scoate un pumnal)

Hidoasă Moarte, aripa-ți întinde
Și du-ne sufletele lîngă-al său.
Fiul meu drag, ești pregătit să mori ?
Păgînii-aceștia sciți, atît de cruzi,
Și maurii ce nu știu îndurarea
Ne-or ciopîrți, pe roată ne vor trage
Sau vor găsi grozave alte chinuri ;
De-aceea mori de mîna mamei tale,
Care, tăindu-ți gîtul sidefiu,
Te va scăpa de viață și de cazne.

FIUL :

Ia-mi viața, mamă, sau mi-o iau eu singur.
Crezi că mai pot trăi știindu-l mort ?
Ori dă-mi pumnalul, ori lovește tu

Ca sciții să nu-și bată joc de mine
Dă, mamă scumpă, vreau să-l văd pe tata.
(*Olympia îl injunghie.*)

OLYMPIA :

O, sfinte Mahomed, de-o fi păcat,
Iertare cere-mi de la Cel de Sus
Ca, mintuită, să mă poți primi.

Intră Theridamas, Techelles și tot alaiul lor.

THERIDAMAS :

Ei, doamna mea, ce faci aici ?

OLYMPIA :

Așa cum i-am luat fiului meu viața
Mi-o iau pe-a mea. Ca trupurile lor
Să nu fie sluțite de barbari,
Le-am ars.

TECHELLES :

Soție demnă de-un ostaș !
Să vii cu noi la Tamerlan cel Mare —
Cînd va afla ce hotărîță-ai fost,
Îți dă ca soț un prinț sau chiar un rege.

OLYMPIA :

Bărbatul meu mi-a fost cu mult mai scump
Decît un prinț, un rege, -un împărat,
Iar pentru el vreau să-mi pun capăt vieții.

THERIDAMAS :

Nu, doamnă, hai cu noi la Tamerlan,
Un om mai mare decît Mahomed,
Mai chipeș și mai falnic decît Zeus
Cînd din palatul său ceresc se uită
La Cynthia ce șade, luminoasă,
Lîngă fereastra din alcov ; la Thetis,
Înveșmîntată-n straie de cleștar ;
O calcă sub picioare pe Fortuna,
Pe zeul luptelor și-l face sclav ;
Cu spada scoasă, Parcele și Moartea
Îl însoțesc în straie purpurii ;
În fața lui, călare pe un leu
Nemesis poartă-un coif mînjit de sînge
Și-improașcă creierii celor uciși ;

Cu el zbor Furii hîde care-aşteaptă
Un semn ca să pornească pustiirea.
Deasupra, -nfăşurată-n vâl de aer,
Pluteşte taina pe aripi de vultur
Sufîind grozav din goarna-i aurită,
Ca între polii cerului şi-ai lumii
Să sune numele lui Tamerlan ;
Pe-acest om, doamnă, ai să-l vezi cu ochii.
Să mergem.

OLYMPIA :

Îndură-te de lacrimile mele
Şi în genunchi te rog să mai rămîi
Cît să-mi arunci firavul trup în focul
Ce-mi mistuie bărbatul şi copilul.

TEHELLES :

Mai bine să ne mistuie pe noi,
Ostaşii Theridamas şi Techelles,
Decît să ardă-un chip creat de Fire
Cu mai măiastră artă ca atunci
Cînd a dat formă haosului veşnic
Şi a aprins făcliile cereşti.

THERIDAMAS :

M-ai fermecat atît de mult, domniţă,
Că trebuie să mergi cu noi.

OLYMPIA :

Ducęţi-mă oriunde, mi-e tot una,
Iar capătul acestui drum sortit,
Va fi sfîrşitul tristei mele vieţi.

TEHELLES :

Nu, doamnă, ci-nceput de bucurii,
Hai, fără teamă de nimic.

THERIDAMAS :

Soldaţi, pornim spre Generalul nostru
În Anatolia, unde e gata
Oştirile turceşti să le atace.
Aur, argint şi perle, tot ce-aţi luat,
Din fortăreaţă faceţi parte dreaptă
De două ori mai mult o să-i dăm Doamnei
Din lăzile tezaurului nostru.

(Ies.)

SCENA 5

Callapin, Orcan, Regele Ierusalimului, regele Siriei: Almeda cu suita și un sol.

SOLUL :

Slăvite împărate Callapin,
Trimisul pe pământ al lui Alah,
Vă dau de știre că lângă Alep
Se află Tamerlan, monarhul pers,
Cu călărașii și pușcașii lui,
Mai mulți decît sînt frunzele în freamăt.
Din codrul Idei ¹, unde cîinii tăi
Gonesc cu lătrături rănitul cerb,
Țintește să-mpresoare și să ardă
Orașul Anatolia, apoi
Întreaga țară să o cucerească.

CALLAPIN :

Oștirea mea regească nu-i mai mică —
Între hotarul Frigiei ² și marea
Ce scaldă Ciprul cu-nspumate valuri
Ea împînzește văi, cîmpii și dealuri.
Prinți turci și căpetenii, fiți bărbați,
Tociți-vă hangerele cu grijă —
Curînd le veți înfige-n Tamerlan,
În fiii și în căpitanii lui.
Pe Mahomed, n-o să rămînă unul,
Iar cîmpul unde se va duce lupta
„Mormîntul perșilor“ va fi numit
În amintirea biruinței noastre.

ORCAN :

Și-acel ce-și spune Biciul Cerului,
Stăpînul lumii, zeul pămîntean,
Va pune capăt marșului războinic,
Mergînd spre lacul iadului ! Acolo,
Ordii de draci, știind că va muri
De mîna mea, aici în Anatolia,
Țin fiare roșii de nestinsul foc,

¹ Lanț muntos în Asia Mică, lângă Dardanele.

² Denumirea antică a unei regiuni din partea de nord-vest a Asiei Mici.

Rînjesc, întind lăboaie și la porți
De-abia așteaptă să-i înhațe duhul.

CALLAPIN :

Să-mi spuneți, viceregi, cîți luptători
Ați pregătit pentru oștirea mea ?

REGELE IERUSALIMULUI :

Din Palestina și Ierusalim,
Au mai venit încă șaiszeci de mii
De cînd i-ai socotit ultima oară.

ORCAN :

La fel dinspre deșertu-arab și țara
A cărei minunată capitală
A refăcut-o marea Semiramis ¹,
Au mai venit, călări și pedestrași,
Cam patruzeci de mii, pe lîngă cei
Ce ți i-am arătat ultima oară.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Noi, doamne, am adus din Trapezunt
Turci credincioși și bravi bithynieni,
Ce luptă fără-a ști să dea-napoi
Sau să se-ntoarcă nebiruitori,
Cincizeci de mij de oameni care se-adaugă
Acelor numărați pînă acum.

REGELE SIRIEI :

Pe lîngă cei pe care i-ai numărat
Au mai venit alți sirieni, din Halla ²
Și-orașele vecine din ținut,
Opt mii, călări, treizeci de mii, pedestri ;
Astfel, armata-mpărătească-ajunge
La șasesute mii de luptători.

CALLAPIN :

Deci, bun sosit la moarte, Tamerlan !
Să mergem, viceregi, spre cîmpul luptei,
Mormîntul perșilor, altarul unde
Îi vom jertfi un munte-ntreg de leșuri
Lui Mahomed care cu Iupiter
Deschide bolta ca de sus să vadă
Cum îi vom sfîrteca pe neprieteni.

¹ Semiramida.

² Oraș situat la sud-est de Alep(po), posibil o variantă a lui.

Intră Tamerlan cu cei trei fii ai săi, Usumcasane și alții.

TAMERLAN :

Ce zici, Casane ? Un sobor de regi
Din care, parcă nu-i nici unul vesel...

USUMCASANE :

S-au speriat când te-au văzut, stăpîne.
Sărmanii, cred că moartea li-e aproape.

TAMERLAN :

Și este chiar, prin mine, sînt aici !
Și totuși am să-i cruț, vor fi doar robi.
Ei, regișori ai Turciei, venit-am
Ca Hector care-n tabără grecească
A înfruntat dîrzenia Eladei
Și-a apărut, semeț și arătos,
În fața fiorosului Ahile,
Rivalul său în lupte vitejești.
Asemuirea mea vă face cinste,
Căci de-aș fi eu cum Hector cu Ahile
(Prinț fără seamăn ce-a ținut o spadă)
Să vă poftesc la luptă, pe oricare.
Știu că ați da-ndărăt, hangerul meu
Vă înpăimîntă ca un scorpion.

ORCAN :

Ei, ași ! Ți-e slabă oastea și de-aceea
Încerci să-nvingi prin luptă piept la piept
Dar, Tamerlan, păstor de rînd ce ești,
Am să-ți tai gîtul cu această spadă.

TAMERLAN :

Păstorul la născarea cărui Cerul
A arătat un semn prielnic lui,
Unind luminătorii ce-și vor fi
Dușmani unul altuia pînă-n veac,
Vestitul Tamerlan, cuceritorul,
Atît o să te chinuie, o dată
Cu Callapin, mișelul, hoțul care
L-a cumpărat pe-acest nemernic sclav,
Pe-acel ciîne de turc, necredincios
În slujba marelui său împărat,
Încît vei blestema pe Tamerlan.

CALLAPIN :

Scit îngîmfat, am să răzbun ocara
Ce i-ai adus lui tata, apoi mie.

REGELE IERUSALIMULUI :

Pe Mahomed, va fi legat în lanțuri,
Vislind cu alți creștini pe-o brigantină
Să prade vasele-n Arhipelag.
Odată-ntors la vechea-i meserie,
Cred că va deveni corsar vestit.

CALLAPIN :

Eu zic ca după ce se-ncheie lupta
Să ne gîndim la cel mai strașnic chin
Ce-i poate frînge sufletul și trupul.

TAMERLAN :

Jupîne Callapin, eu o să-ți atîrn un jujău de gît ca
să nu mai fugi iar. În felul ăsta nu va mai trebui
să umblu după tine.

Eu vouă, viceregi, vă pun zăbale
Vă-nham la aurita mea caleașcă,
Iar dacă stați, v-ating cu bici de sîrmă.
O să mîncăți nutreț, paie sau fîn,
Și-o să dormiți în grajd pe scînduri goale.

ORCAN :

Pină atuncea, însă, Tamerlan,
Ai să cerșești iertare în genunchi.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Soldați de rînd, să știi, au să te ducă
Legat la cortul Marelui Sultan.

REGELE SIRIEI :

Toți am jurat să fii ucis în chinuri
Sau să trăiești mai rău decît un rob.

TAMERLAN :

Regișorilor, deocamdată țineți post. Peste puțin o să
am prilejul să vă ospătez.

CELEBIUS :

Uită-te, tată, cum ne privește temnicerul Almeda.

TAMERLAN :

Fugar mișelnic, trădător scîrbos,
Cum ai să rogi pămîntul să te-nghită !
Nu vezi tu oare moartea-n ochii mei ?
Nemernice, te-aruncă de pe-o stîncă,
Ori spintecă-te, inima ți-o smulge,

Ca să-mi îmbuni minia, căci altminteri
Am să te ard cu fierul înroșit,
Să te stropesc cu plumb topit, când tu
Ești tras pe roată și auzi pocnind
Încheieturile. Cît mai ești viu
Nici o stihie nu te va scăpa
De furia lui Tamerlan cel Mare.

CALLAPIN :

În ciuda ta, va fi înscăunat.
Almeda, vino să-ți primești coroana.
Eu te fac rege în Ariadan,
Pe Marea Roșie, chiar lângă Mecca.

ORCAN :

Ei, haide, ia-o !

ALMEDA (*către Tamerlan*) :

'Mi îngădui s-o primesc, Măria Ta ?

CALLAPIN :

Îi ceri voie ? Poftim, ia-o !

TAMERLAN :

Hai, domnișorule, ia și o jumătate de duzină. Așa,
acum că ești rege, îți trebuie și un blazon.

ORCAN :

Pe care să fie capul tău.

TAMERLAN :

Nu, mai bine să aibă o legătură de chei pe drapel,
să-i amintească că a fost temnicer, ca atunci cînd i-l
iau să-i pot zdrobi creierii cu ele și să vă-ncui în
grajd cînd o să asudați de tras la caleașca mea.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Ajunge, hai să mergem pe cîmpul de bătălie ca
să-l ucidem pe nemernic.

TAMERLAN :

Băiete, pregătește biciul și adu-mi caleașca la cort,
căci după ce se sfîrșește lupta, voi călări în triumf
prin tabără.

Intră Theridamas, Techelles și suita lor.

TAMERLAN :

Ce-i, regișorilor ? Acești balauri
Au să vă înspăimînte într-atît
Că-i veți ruga să vă primească robi.

Techelles, Theridamas, bun venit,
Știți oare cine-î acest rege nou ?

THERIDAMAS :

Da, a fost paznicul lui Callapin.

TAMERLAN :

Ei, acum îl vezi rege. Ai grijă de el, Theridamas, cît
vom lupta, ca nu cumva s-ascundă coroana, cum a
făcut nepotul de rege al Persiei.

REGELE SIRIEI :

Nu, Tamerlan, te-ncredințez că nu va fi nevolt să
facă așa ceva.

TAMERLAN :

Nu poți să știi.

Acum, prieteni dragi și căpitani,
Luptați cum știți, ca niște-nvingători,
Izbînda din această zi e-a voastră,
Ea șovăie acum, dar, încruntarea mea
O va sili să mă înșenineze
Și să ne dea la toți cununi de laur.

TEHELLES :

Zîmbesc la gîndul că după-nfruntare,
Cînd Anatolia va fi a noastră,
Ostașii, cu odoarele în spate,
Vor năduși sub greutatea lor.

TAMERLAN :

Domniile vi le împart îndată.
La luptă, turcilor, sau vă predați.

ORCAN :

Întii, tîlhare, să ne măsurăm !

(Ies.)

Actul IV

SCENA 1

*Alarmă ; Amyras și Celebinus ies din cortul unde doarme
Calyphas.*

AMYRAS :

Coroanele acestor mîndri turci
Par niște sori a căror strălucire
Înfruntă-a cerurilor slavă. Frate,
Să ne grăbim pe tata să-l ajungem,
Deși i-e spada iute cum e gîndul
Și-n zborul ei cosește-armate-ntregi.

CELEBINUS :

Cheamă-l din cort pe leneșul Calyphas.
Dacă nu-l vede colo-n luptă, tata
O să se-nfurie atît de rău
Încît mă tem că-l va înjunghia.

AMYRAS :

Hai, frate, scoală-te odată, hai !
Mai poți dormi cînd turcii bat în tobe
Și bubuitul tunurilor lor
Vestește parcă neizbînda noastră ?

CALYPHAS :

Nebunilor, de mine nu-î nevoie
Și nici de voi. De ce să rîdă lumea
De cutezanța unor băiețași ?
Chiar dacă-o jumătate de oștire
Ar piroti ca mine, tatăl meu
Tot ar învinge. Nu-l jigniți crezînd
Că-i trebuiește ajutorul vostru.

AMYRAS :

Cutezi să fugi de luptă ? Doar știi bine
Ce mult urăște tata mișelia.
Ai grijă, ți-a mai poruncit să lupți
Cînd însuși el, în mijlocul oștirii,
Cu spada noastră, nencercată încă,
Lovea fără cruțare pe dușmani.

CALYPHAS :

Știu ce înseamnă să ucizi un om.
Eu unul am muștrări de conștiință.
Nu-mi place să omor și să vârs sînge
Cînd setea pot să-mi potolesc cu vin.

CELEBINUS :

Hai, vino, lașule ! Faci de rușine
Și casa ta și neamul bărbătesc.

CALYPHAS :

Mergi, luptă pentru amîndoi, voinice,
Și ia-l de-aici pe fratele-ălălalt,
Ca să se dovedească un nou Marte,
O să mă bucur auzînd că voi
Ați cîștigat atîta slavă-n luptă
Și hoitul l-ați lăsat în urma voastră ;
Și-o să mă bucur că n-am fost cu voi.

AMYRAS :

Și-atunci nu vii ?

CALYPHAS :

Precum ai înțeles.

AMYRAS :

Dacă toți munții-nalți din Zona Mundi ¹
Ce-ncing Tartaria îndepărtată,
S-ar preschimba în mărgărint, ca eu
Să stau în cort, nu aș primi, știind
Că tata s-ar înfuria cumplit
Cînd se va-ntoarce-nvingător din luptă
Și va afla că noi n-am meritat
Nimic din slava ce ne-a pregătit-o.

CALYPHAS :

Ia slava tu, eu am ales odihna,
Iar mintea o să-mi ierte lașitatea.
Să merg la luptă cînd nu e nevoie ?

¹ „Cîngătoarea Pămîntului“, vechea denumire a Munților Urali.

(Zgomot de luptă în culise. Amyras și Celebinus pleacă repede.)

CALYPHAS :

Peste tot zboară gloanțe la-ntîmplare.
Dac-ar ucide-afară mii de oameni,
M-ar răsplăti un glonț, mult mai curînd
Decît pe unul care n-a luptat ;
Dac-aș ieși din cort fără să fac
Nici rău nici bine, încă s-ar putea
Să-ncerc un rău pe care nici un bine,
Coroana tatii, slava, nu-l mai dreg.
Să joc, dar, cărți, Perdicas !

(Intră Perdicas)

PERDICAS :

Stăpîne, sînt aici.

CALYPHAS :

Hai să jucăm cărți, să treacă timpul.

PERDICAS :

Cum poruncești, stăpîne. Pe ce jucăm ?

CALYPHAS :

Çiștigătorul să sărute primul pe cea mai frumoasă
dintre sultanele turcilor pe care o să le ia în robie
tata.

CALYPHAS :

Mă învoiesc, pe cinstea mea.

(Joacă cărți.)

Ei zic că sînt laș, Perdicas, și mă tem așa de puțin
de pocnetele, săbiile și tunurile lor ca de-o doamnă
goală cu fileu de aur care de teamă că m-ar în-
spăimînta, l-ar scoate și s-ar culca cu mine.

PERDICAS :

O asemenea teamă, stăpîne, nu te-ar face nicicînd
să dai înapoi.

CALYPHAS :

Aș vrea ca tata să-mi încerce curajul într-o astfel
de bătălie.

(Zgomot de luptă în culise.)

Ce-o fi zarva asta ? Pesemne că e rănit careva.

(Ies.)

Intră Tamerlan, Theridamas, Techelles, Usumcasane, Amyras, Celebinus, ducind pe regii turci prizonieri.
Soldați.

Ei, sclavilor, vi s-a știrbit trufia ?
Feciorii mei vă duc ca pe berbeci
La junghiat. Băieți, spuneți și voi :
Războiul nu-i desfată și pe zei ?
Nu ardeți de dorința să deprindeți
Prin alte fapte-această mare artă ?

AMYRAS :

N-ar fi mai bine să-i lăsăm să plece
Ca, întorcându-se cu noi oștiri,
Să recunoască-apoi : „A fost putere
Și-a fost mărinimie, nu-ntîmplare !”

TAMERLAN :

Amyras, soarta să n-o ispitești.
Curajului dă-i veșnic prospătură,
Bucatele sleite nu-i priesc.
Unde-i fricosul, căci fecior nu-mi este
Acel ce numele mi-a pîngărit !

(Intră în cort și îl scoate afară pe Calyphas)

Întruchipare-a lenei și a fricii,
Otreapă care slava mi-o întuneci,
Îmi seacă inima de-amărăciune
Cînd te privesc ! Cum aș putea
Opri aceste mîini să pedepsească
Așa cum se cuvine, mișelia ?

THERIDAMAS :

Îndură-te, stăpîne-al meu, te rog !

TEHELLES ȘI USUMCASANE :

Cu toții, Doamne, te rugăm să-l ierți !

TAMERLAN :

Drepti ! Soldațoi care-ați uitat onoarea
— Și tîlcul luptelor unui ostaș !

AMYRAS :

Prea bunule stăpîn, iertat să fie,
Apoi silit la lupte — îl luăm noi.

TAMERLAN :

Drepți ! fiilor, vă-nvăț ce-nseamnă lupta
Și care este rostul vitejiei !
O, Samarkand în care m-am născut
Și-am învățat a cărnii cutezanță,
Roșește-acum, căci cinstea ți-e pătată
Și nici Javartes¹ care te îmbrățișează
Cu-atîta dragoste nu este-n stare
Să spele chipul tău mînjit. Tu, Joe,
Primește-i îndărăt fricosul suflet
Și-acest trup laș ce n-a adăpostit
Ființa însăși a lui Tamerlan.
Cu tine sînt croit dintr-o plămadă ;
Mă stăpînește-un spirit ce mă face
Viteaz, ambițios și mîndru, gata
Să ridic spada și-mpotriva ta
Ca să dirigui sferele cerești,
Fiindcă acest pămînt și chiar văzduhul
Prea mică-mpărăție-s pentru mine.
(În injunghie pe Calyphas.)

Pe Mhamed, al tău prieten, jur :
Cum tu mi-ai dat asemenea vlăstar,
Făcut din humă grea, din tot ce este
Mai scîrnav în stihii, fără curaj
Putere sau măcar un dram de minte,
Plin de prostie, somn și nepăsare,
Din mine ți-ai făcut vrăjmaș mai mare
Ca-acel ce munți zvîrlit-a-n capul tău,
Clătind povara ce-o purta Atlas,
De care, tremurînd, te-ascunzi în aer
Și-n nori smoliți ca să nu fii văzut.
Voi, lașilor, ai Asiei bicisnici
Ce nu vreți să vedeți puterea mea
Deși ea strălucește ca un soare,
Cu toții veți simți puterea-aceasta
Și veți vedea cum face osebite
Între pedeapsa dată lui și vouă.

¹ Sau Javart, antica denumire a fluviului Sir-Daria (în Asia Centrală).

ORCAN :

Ne-ai arătat doar osebirea dintre noi
Prin fapta-ți blestemată și barbară.

REGELE IERUSALIMULUI :

Izbînzile îți sînt atît de crude,
Că bolta, plină-acum de meteori
Alcătuîți din sîngele vărsat de tine
Și flăcările ce-ai zvirlit în aer
O să-ți trimită-n creștet foc și sînge,
O grindă de stropi fierbinți, și astfel,
Cu-al nostru sînge, ne vom răzbuna.

TAMERLAN :

Mișeilor, aceste barbarii —
Dacă așa vreți să numiți războiul —
Le fac fiindcă am de Sus poruncă
Să biciuiesc trufia-nscăunată
Și, iarăși, nu sînt rege peste regi
Pentru mărinimie și blîndețe
Și port un nume mai răsunător —
Biciul lui Dumnezeu și Spaima Lumii.
Ca pe deplin să-l merit, eu răspund
Cu luptă, moarte, sînge și cruzime,
Zdrobind pe țărănoii cari înfruntă
Puterea măreției din Înalt
Ce-o port în mine. Iar voi, Theridamas,
Techelles și Casane, jefuiți
Tot ce-i de preț în corturile mari
Ale acestor turci trufași ; luați și cadîne
Să-i sape groapa ăstui plod scopit ;
Nici un oștean să nu-și mînjească mîna
Cu un neîsprăvit ; apoi în cort
Aduceți tîrfele — voi hotări
Ce fac cu ele. Luați-l de aici.

SOLDATII :

Da, Măria Ta.

(Ies cu corpul lui Calyphas.)

REGELE IERUSALIMULUI :

Ah, monstru blestemat ! Nu, Belzebut,
Pe care în cruzime îl întreci
Și-n ură ești mai crîncen decît el !

ORCAN :

Eac și Radamant¹, ne răzbunați
Și chinuiți-l crunt, ca ura noastră
Să stingă ura lui, cu care-atît
Lovește-n noi.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Fie ca ochii lui
Ce toarnă-n inima-i înverșunată
Venin de șarpe, să orbească !

REGELE SIRIEI

Arterele și vinele nicicînd
Să nu-i hrănească inima sa crudă
Ci, fără vlagă și căință-n sînge,
Să se zbîrcească și să ardă-n furii.

TAMERLAN :

Lătrați, cotarlelor ! Vă-nchid eu gura
Cu fierul înroșit în foc, vîrîndu-l
Pînă-n spurcatele voastre gîtlejuri !
De-atîta chinuri ce veți îndura
O să mugîți ca pînă hăt departe
Pămîntul să răsunе ; o să mugîți
Precum aprinșii tauri cimbrieni
Care, fără vaci, aleargă nebunește
Împunși de coarnele celor din spate
Și mugetul lor jalnic umple valea.
Cu tunuri noi, nefolosite încă,
Voi cuceri, prăda de tot și arde
Cetăți, palate de-aur cîte-aveți
Iar cu văpaia care-atinge norii,
Voi da foc bolții, stelele topite
Vor fi ca lacrimi pe care Mahomed
Le varsă la pieirea țării sale ;
Și pînă cînd n-aud pe Iupiter
Tunînd de sus : „Ajunge, Tamerlan !“
Voi fi mereu o Spaimă-a-ntregii Lumi
Iar meteorii ce-s oșteni pășînd
Pe-a cerului cetăți am să-i silesc

¹ Eac, fiul lui Zeus și rege al mirmidonilor ; renumit pentru spiritul său de dreptate, ca și Radamant, erou cretan, fiul lui Zeus și al Europei.

S-alerge-n jurul bolții și să frîngă
Învîlvoratele lor lănci, în cinstea
Victoriilor mele strălucite.
Aduceți-i pe toți în cortul meu.

SCENA 2

Olympia, singură.

OLYMPIA :

Olympia, sărmano, ochii tăi
N-au mai văzut a soarelui lumină
De cînd te-au pus sub pînza unui cort,
Iar chipul tău e scofilcit ca moartea.
Găsește-o cale ca să scapi de viață,
Căci nu poți să-i primești hidoasa curte,
Al cărei țel e necinstea ta.
Și cum pămîntul, azi sărat de lacrimi,
Nu are ierburi care să-ți dea otravă,
Nici aer să-ți înăbușe suspinul,
Miasme rele-ori aburi să te-nece,
Nici sabie cu care să-ți iei viața,
Să-ți fie gîndul singura ta armă.

(Intră Theridamas.)

THERIDAMAS :

Olympia, te-am căutat în cortul meu
Și l-am găsit pustiu, neluminat
De frumusețea ta ; și-atunci, nebun,
Am alergat pe cîmpuri, bănuind
Că Zeus cel focos l-a pus pe Hermes,
Înaripatu-i fiu, să te răpească.
Acum nu am de ce să-mi fie teamă.
Olympia, ascultă-mi rugăminta !

OLYMPIA :

Cînd mi-au murit bărbatul și copilul,
Cu ei am îngropat orice simțire,
Afară de durerea și de jalea
Ce nu-mi îngăduie să mă gîndesc

La dragoste ci doar la moarte — ea
E pentru-un suflet trist subiect mai vrednic.

THERIDAMAS :

Te-ndură ! pentru mine ochii tăi
Sînt mai frumoși și mai atrăgători
Decît ai lunii care-atrage marea.
Privirea ta de bucurii mă umple,
Dar ele pier cînd pleci de lîngă mine.

OLYMPIA :

Stăpîne, -ndură-te, cu spada scoasă
Deschide-i drum amarului meu suflet
Ce-atît se zbate-n temnița aceasta
Și vrea să iasă ca să-i întâlnească
Pe soțul meu, pe dragul meu băiat.

THERIDAMAS :

Mereu aceleași vorbe, soțul, fiul !
Iubito, uită-i și ce-ți spun ascultă :
Vei fi regină falnică-n Alger
Și îmbrăcată-n strai de aur greu,
Sus în palatul meu de marmur sta-vei
Precum Venera-n tronul-i maiestros,
Cerînd să ți se-aducă tot ce vrei !
De dragul tău eu am să las oștirea
Și-mi voi petrece viața lîngă tine
Cu vorbe minunate de iubire.

OLYMPIA :

Decît asemeni vorbe mai degrabă
Aș asculta o poezie-n care-un vers
Cu moartea se sfîrșește iar cel'lalt
Cu ea începe. Iar împărăteasă
Nu pot să fiu în schimbul dragostei.

THERIDAMAS :

Păi, dacă nu te lași înduplecată,
Voi folosi, domniță, un alt mijloc !
Sînt pătimaș în dragoste și iute,
Și vrerii mele am să te supun.
Întoarce-te în cort.

OLYMPIA :

Ca să-mi cruți cîntecul, am să fac
Măriei tale-un dar de preț, cum altul
Cred eu că nu se mai găsește-n lume.

THERIDAMAS :

Anume ce ?

OLYMPIA :

Un unguent pe care-un alchimist
L-a distilat din cel mai pur balsam
Și din esența multor minerale.
Tăria marmurei celei mai rare
Ce-i strecurată-n el ca picături
După tipicul artelor oculte,
Prin farmece rostite chiar de duhuri.
O piele astfel unsă n-o străpung
Nici sabia, nici lancea, nici pistolul.

THERIDAMAS :

În halul ăsta-ți bați tu joc de mine ?

OLYMPIA :

Dovadă, gîtul eu mi-l ung iar tu,
Cînd ai lovit, privește vîrfu spadei
Și ai să vezi cît de tocit va fi.

THERIDAMAS :

Dacă-i un leac minune, atunci de ce
Nu ți-ai uns soțul — că doar l-ai iubit ?

OLYMPIA :

Așa mi-a fost în gînd să-l folosesc,
Dar moartea-i grabnică m-a-mpiedicat.
Și-acum, adevărire să fiu eu.
Înceacă și-ai să vezi că nu scornesc.

THERIDAMAS :

Încerc, Olympia, și-am să-l socot
Drept darul cel mai scump din Orient.

(Olympia se unge pe gît.)

OLYMPIA :

Acum lovește și vezi, vîrfu spadei
Cît e de bont de-i tare lovitura.

THERIDAMAS :

Lovesc, Olympia.

(O înjunghie.)

Cum, am ucis-o ? Cîine, te omoară !
Retează brațul ce-mi răpi iubita !
Cei mai de seamă învățați ai vremii
Ar fi aflat în ea minuni mai multe

Decît descopăr în a firii taine.
Mai mîndru-i Iadu-acum ca Elizeul,
Pe bolta neagră rătăceşte-un astru
Mai falnic decît Ochiul Cerului,
Din care stelele îşi iau lumina.
Damnaţii au scăpat acum de chinuri,
Căci Furiile îi admiră chipul,
Iar infernalul Dis îi face curte,
Scornind la măşti şi baluri pentru ea,
Lăsînd deschise uşi spre-al său tezaur,
Slăvind-o pe regina neprihanei,
Al cărei trup va fi-ngropat cu-alaiul
Ce-l poate-ngădui regatul meu.

(Iese, scoţîndu-i trupul afară.)

SCENA 3

Tamerlan tras în carul său de către regii Trapezuntului şi Siriei cu zăbale în gură ; el ţine friul în mina stîngă şi cu biciul din mina dreaptă îi biciuieşte. Techelles, Theridamas, Usmucasane, Amyras, Celebinus ; regii Anatoliei şi Ierusalimului sînt escortaţi de cinci-şase soldaţi de rînd.

TAMERLAN :

Hi ! gloabe ghiftuite ale Asiei,
Doar douăzeci de leghe într-o zi,
Trăgînd un car de luptă-atît de mîndru,
Cu-un mare vizitiu ca Tamerlan ?
De la Asphaltis, unde v-am învins
Pîn-la Beirut, unde vă dau nutreţ ?
Roibii ce duc cerescul Ochi de aur
Şi suflă-afară zori aprinşi din nări
Nu-s preţuiţi aşa de-al lor stăpîn
Ca voi ce-i sînteţi robi lui Tamerlan.
Iar caii îmblînziţi de-Alcide-n Tracia,
Hrăniţi de-Egeu cu carne omenească
Şi zvăpăiaţi fiind fără pereche,
N-au fost supuşi de-o forţă mai divină
Cum fost-aţi voi de braţul meu nenvins,

Ca să vă fac mai aprigi, de mîncare
Vă dau doar carne crudă ; de băut,
Muscatul cel mai tare cu găleata.
Mîncăți și beți din plin, dar carul meu
Să zboare ca un nor sub vînt ; de nu,
Muriți ca fiarele, netrebnici trîntori,
Fiți hrană pentru corbii cobitori !
Așa-s pe drept, Biciul lui Iupiter ;
Să-l văd pe zeu răsfrînt în chipul sacru
Care-i păstrează numele și slava.

AMYRAS :

Stăpîne, vrei să-mi dai și mie-un car,
Ca să fiu tras de alți doi regi trîndavi ?

TAMERLAN :

Ești încă tînăr pentru-așa ceva ;
Iar mîine, ei vor trage carul meu
Cît ceilalți regi prieteni se-odihnesc.

ORCAN :

O, tu, stăpîne, domn subpămîntean,
Rege-absolut ca Joe, tot așa
Cum ai venit cîndva-n Sicilia
Ca să cunoști pămîntul ei bogat
Și-acolo ai văzut pe Proserpina¹
Gustînd din rodul pomilor lui Ceres²
Și-ai îndrăgit-o și, ca s-o cinstești,
Regină ai făcut-o astfel astăzi,
Să vii la noi cu ură și minie
Ca să-l zdrobești pe-acest tăgadnic mîndru
Și-n fundul iadului să-l duci vîrtej.

THERIDAMAS :

Stăpîne, dă-le lor zăbale-acum
Ca-n frîu să ții spurcatele lor limbi,
Că-s gloabe ce-mblînzite nu se lasă,
Așa că, gura lor cea rea astup-o
Și ține-i în căpăstru cît mai mult.

TEHELLES :

Din gură-am să le scot ultimii dinți,
Să nu mai clămpăne și să mănînce.

¹ Fiica zeiței Ceres și soția lui Hades.

² Mama Proserpinei, zeița recoltei.

USUMCASANE :

Stăpîne, mai de mult ai născocit
Un mijloc care-i poate-mpiedica
Blesteme să împrăște-n limba lor.

CELEBINUS :

Ce spune regișorul ? De ce tace ?

REGELE IERUSALIMULUI :

Plod rău ce ești, sămîntă de tiran,
Începi ca tatăl tău cel blestemat
Cu cazne-amarnice și dojeneli ?

TAMERLAN :

Ei, turcule, să știi că el
Odată-ajuns în culme, va prăda
Regatele nebiruite, cînd,
Gîndind că-s mult prea bun pentru-ăst pămînt,
Spre-Aldebaran ¹ o să mă-nalțe Zeus,
Deasupra celor trei roiuri de stele
Și lumea întreită s-o înving.
Aduceți pe cadînele turcoaice,
Se cade să le răsplătesc, căci ele
L-au îngropat pe fiul meu bicisnic.

(Sînt aduse cadînele)

Pe unde sînt oștenii-acei de rînd,
Cari la Asphaltis au luptat ca lei ?

SOLDAȚII :

Aici, stăpîne.

TAMERLAN :

Hai, luați reginele, bravi luptători —
Le zic așa căci lîngă regi au stat —,
Vi le-mpărțiți, le luați din giuvaeruri,
În toate pe deplin să vă slujească.

SOLDAȚII :

Îți mulțumim, Măria Ta.

TAMERLAN :

Vedeți să nu vă bateți pentru ele !
Oricine-mi calcă vorba va pieri.

ORCAN :

Tiranule ! cobori atît de jos
Norocul ce ți-a-ncununat izbînda ?

¹ Stea din constelația Taurului.

Cutezi să dai femeii nevinovate
În seama unor nenfrânați oșteni ?

TAMERLAN :

Voi, cîinilor, de ce-ați venit aici,
Întîmpinîndu-mă cu-un stol de tîrfe ?

DOAMNELE :

Vai, doamne, vai, salvează-ne onoarea !

TAMERLAN :

Nemernicilor, n-ați plecat cu prada ?

(Soldații fug, luînd cu ei doamnele.)

REGELE IERUSALIMULUI :

Cruzime crîncenă, diavolească !

TAMERLAN :

„Onoarea“ ? Au pierdut-o cam de mult,
Și nici nu știu ce-nseamnă-acest cuvînt.

THERIDAMAS :

Socoata turcilor a fost, cred eu,

Că după ce ne bat, noi o să fim

Comedianți la haitoșele lor.

TAMERLAN :

Dar vezi că nu le-a mers. Soldații noștri

Cu tîrfele se joacă-acum în corturi.

Îi las să se mai bucure de pradă,

Cît timp ne pregătim pentru atac.

Urmează marșul către Babilon.

TEHELLES :

Atunci, stăpîne, să nu zăbovim

Și să pornim la cucerirea lui.

TAMERLAN :

Așa-i, Techelles ; gloabelor, 'nainte,

Voi, regii mării Asii, tremurați

Aflînd că Biciul a pornit și vine

Să sfarîme cetăți, să ia coroane,

Să strîngă noi comori și bogății !

Marea-Euxină, care-i înspre nord,

Mediterrana-n vest, Caspica-n nord-est

Și-n miază-zi Sinus Arabicus ¹,

Vor georne de corăbii încărcate

Cu pradă de război ce va ajunge

¹ Marea Roșie.

În falnica împărăție persă.
Atuncea, Samarkand, orașul meu,
Și apa de cleștar a lui Jaertis,
Mîndria-mpărăteștii capitale,
Vor fi vestite în întreaga lume,
Căci voi zidi acolo un palat
Cu turnuri înălțate pîn-la cer
Care-au să-ntunece și faima Troiei.
Pe străzi, înconjurat de regi învinși,
Voi călări în za strălucitoare
Ca soarele ; pe coiful meu vor fi
Trei pene, cu cîte-un olmaz, drept semn
Că-s împărat al întregii lumi ;
Precum migdalul falnic ce se-nalță
Pe muntele Selinus, veșnic verde,
Și-mpodobit nespus cu flori mai albe
Ca fruntea Erycinei ¹ cînd în cer
Se iscă-o adiere cît de mică,
Petalele lor gingașe tresar...
Apoi în car ca fiul lui Saturn,
Ce stă-n caleașca lui, strălucitoare
Cînd vulturii împărătești o poartă
Pe drumuri de cleștar bătut în stele
Și-alaiul îi uimește și pe zei,
Așa voi trece eu prin Samarkand
Pînă cînd sufletul desprins de trup,
Se va-nălța spre Calea Laptelui
Și-l va-ntîlni pe Atoatefăcătorul.
Spre Babilon, oșteni, spre Babilon !
(Ies.)

¹ Un alt nume al Afroditei.

Actul V

SCENA 1

*Guvernatorul Babilonului se urcă deasupra zidurilor cu
Maximus și alții.*

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Ce zice Maximus ?

MAXIMUS :

Spărtura ce-a făcut în zid dușmanul
Mărturisește că am fost înfrinți
Și n-avem sorti nici să scăpăm cu viață,
Și nici să apărăm cetatea, doamne.
Atîrnă steagul păcii și-mplinește
Ce te-a rugat întregul Babilon ;
Poate că astfel vom mai îmbuna
Cumplita ură a lui Tamerlan.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Mișelule, mai scumpă-ți este viața
Decît onoarea țării și a noastră ?
Și eu țin mult la viață și la rang,
Dar bunăstarea Babilonului
E mai presus de tot ce prețuiesc !
Oare-ndărătul zidului străpuns,
N-avem putere să mai rezistăm,
Cînd lacul nostru falnic, Limnasphaltis,
Ridică ziduri noi din tot ce-n sus
Aruncă volburile lui, mai tari
Ca poarta iadului și chiar a morții ?
De ce să ne slăbească vitejia

Fiind astfel feriți, cînd doar un chip
Stîrnește groaza, chipul lui cumplit ?

(Intră un cetățean, ingenunchind în fața Guvernatorului.)

CETĂȚEANUL :

Stăpîne, milă de-ai avut vreodată
Și-acum dorești să aperi viața noastră,
Ridică steag de pace și-nchinare
Ca să se-ndure Tamerlan de noi
Și să se poarte cu mărinimie.
Deși cînd a mai cucerit orașul
I-a omorît pe toți, copii sau vîrstnici,
Mai sînt aici creștini din Georgia,
Pe care-oricînd cu milă i-a-nțeles.
El le va da iertare dacă-l rogi.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Ah, sufletul mi-e încolțit
Și Babilonul, veșnica cetate,
E înțesat de lași și de fugari
Cari își cerșesc rușinea și robia !

(Intră un alt cetățean.)

AL DOILEA CETĂȚEAN :

De vrei, stăpîne să te-avem în suflet,
Predă cetatea, cruță prunci și mame,
Iar eu, decît să-ndur mînia cruntă
A monstrului, mă voi zvîrli din turn
Sau altă moarte grabnică-am să caut.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Vă azvîrliți cu toții de pe zid,
Mișeilor, și drept în iad s-ajungeți
Ca legiuni de duhuri necurate
Să vă muncească sufletul de robi !
Dar, ce-are-a face ? nu predau cetatea
Cît timp mai am suflare-n piept.

(Intră Theridamas și Techelles cu sodați.)

THERIDAMAS :

Guvernator smintit, ca să-ți scapi viața
Cetatea las-o iute-n mîna noastră

Altfel vei fi silit s-o faci, cu chinuri
Cum n-a mai suferit un trădător.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Îneacă-te cu vorba asta, fiară !
Cît timp trăiesc, voi apăra cetatea.
Chemăți pe-oșteni să lupte toți pe zid.

TECHELLES :

Predă-o, prostule, îți dăm mai mult
Ca unor robi semeți ce-au înfruntat
Pînă-ntr-a treia zi împresurarea.
Dacă ne-mpingi la ultimul asalt,
Nu vom mai încerca să facem pace.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Porniți, dar, nu cruțați. Nu ne predăm.

*Alarmă, iar ei urcă zidurile. Intră Tamerlan tras în carul
său de către regii Trapezuntului și Siriei; Amyras, Cele-
binus, Usumcasane, Orcan, Regele Anatoliei și Regele Ieru-
salimului escortați de soldați; apoi alții.*

TAMERLAN :

Palatele din mîndrul Babilon,
Coloanele ce se-nălțau cît norii
Și le-arătau năierilor adîncul,
De-a tunului putere aruncate,
Astupă gura lacului Asphaltis
Și punte fac spre zidu-mpresurat.
Pe unde Belus¹, Ninus² și-Alexandru³
Au triumfat, triumfă Tamerlan,
Zdrobind oase de-asirieni sub carul
Tîrît de regi pe maldăre de leșuri,
Pe unde-falnica Semiramida
De regi și prinți ai Asiei curtată
Pășea în dans, oștenii mei aleargă
Și-n străzi în care doamne-asiriene
Erau purtate-n lectici ca Iunona,
Trec călăreții mei posaci, injură,
Și lăncile își flutură în aer.

¹ Presupus a fi întemeiat Babilonul, fiul lui Poseidon.

² Fiul lui Belus.

³ Alexandru cel Mare.

*(Intră Theridamas și Techelles aducîndu-l pe Guvernatorul
Babilonului.)*

TAMERLAN :

Pe cine-ați prins ?

THERIDAMAS :

Guvernatorul Babilonului.

Ne-a dat de lucru cu cetatea, Doamne,

Iar ție nu ți-a arătat cînstire.

TAMERLAN :

Mergi, leagă-l pe mișel, s-atîrne-n lanțuri

Pe-un zid ca să privească la ruine.

Vederea corturilor stacojii

Nu te-a băgat în groază, ticăloase ?

Doar ele sînt mai înspăimîntătoare

Ca stelele ce ard și-a căror cozi

Ating pămîntul ! Nu te-au speriat

Nici ele, nu te-am speriat nici eu,

Trimisul crîncen al lui Iupiter

A cărui spadă a cosit monarhi —

Însă pe tine nu te-a doborît —

Ai zăvorît cetatea ca un laș !

Iar eu s-ating doar ușa ruginită

A iadului, că Cerber ar urla,

Și Iupiter, trezit, mi-ar sta-n genunchi !

Noi v-am trimis o ploaie de ghiulele

Dar fără breșă nu am fi pătruns.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Cu trupul meu dac-astupam spărtura,

N-ați fi pătruns, haine Tamerlan ;

Nici cortu-ți stacojiu nu m-a-nfricat

Nici însuși tu, Minia Celui-nalt,

Cînd tunurile zguduiiau orașul,

N-am tresărit o dată, am stat dirz.

TAMERLAN :

O să tresari acum. Urcați-l sus,

S-atîrne-n lanțuri de-al cetății zid

Apoi cu puștile să-l omorîți.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Tu, monstrule, demonică plămadă,

Din iad trimis să chinuiești o lume,

Fă rău cît poți — nici Tamerlan, nici moartea,

Nici chinul n-au să vîre-n mine spaima.

TAMERLAN :

Hai, sus cu el, și-i ciopârțiți din trup.

GUVERNATORUL BABILONULUI :

În Limnasphaltis aur e mai mult
Decît a strîns întregul Babilon,
Pe care l-am ascuns la-mpresurare,
Dacă mă cruți, sînt gata să ți-l dau.

TAMERLAN :

Cu tot curajul, vrei să mai trăiești ?
Pe unde e ?

GUVERNATORUL BABILONULUI :

În groapa dintr-un mal, chiar față-n față
Cu poarta de apus din Babilon.

TAMERLAN :

Cîtiva din voi să meargă după aur.

(Ies cîtiva oameni din suită.)

Coilalți, să-l duceți de aici la cazne,
Nu vreau să-l mai aud pălăvrăgind.

(Cîtiva soldați îl duc afară pe guvernator.)

Cînd am sfîrșit, plecăm din Babilon
Și ne-ndreptăm spre Persia cu grabă.
Să-i deșeuati, vreau alți cai odihniți ;
Cum ei nu mă mai pot cinsti, luați-i
Și spînzurați-i fără-ntîrziere.

REGELE TRAPEZUNTULUI :

Tiranule ! Barbar setos de sînge !

TAMERLAN :

Du-i, Theridam. Să fie omoriți.

THERIDAMAS :

Am înțeles, stăpîne.

(Theridam iese cu regii Trapezuntului și Siriei.)

TAMERLAN :

Hai, viceregi ai Asiei, la treabă,
Să încercați norocul celorlalți.

ORCAN :

Mai bine-am fi zdrobiți de roibu-ți scit
Decît în ham să tragem carul tău,

Și ca netrebnicii, uitînd de rang,
Să îndurăm asemenea robie.

REGELE IERUSALIMULUI :

Dă-mi spada ta o clipă, Tamerlan,
Ca s-o înfig aici, în pieptul meu.
Căci moartea nu ne poate chinui
Ca gîndul la această umilire.

AMYRAS :

De nu-s în ham, au să vorbească-ntruna.

TAMERLAN :

Înhamă-i, eu mă urc acum în car.

(Li se pun căpestrele.)

Guvernatorul Babilonului apare în lanțuri, atîrnînd de zid.

AMYRAS :

Frumos atîrnă, zău, babiloneanul !

TAMERLAN :

Frumos, într-adevăr, — da, bună treabă.
Tu, Theridamas, trage primul glonț.

THERIDAMAS :

Deci, eu fac începutul.

(Theridamas trage în el.)

GUVERNATORUL BABILONULUI :

Cruțare ! Rana mea o să îmbune
Mînia oarbă a lui Tamerlan.

TAMERLAN :

Nu, dac-ar curge aur în Asphaltis,
Și mi l-ai da ca să-ți răscumperi viața,
Tot vei muri. Acum să tragă toți.

(Trag în el.)

Precum Guvernatorul din Bagdad,
Înfipse are-n el atîtea gloanțe
Cît sînt spărturi în zidu-mpresurat.
Acum legați pe orășeni de brațe
Și-n apa lacului îi aruncați.
Pe loc rămîn tătarii și persanii.
Deoarece voi guverna orașul

Am să zidesc aici o fortăreață
Ca Africa întreagă
Ce-a fost supusă regelui persan,
Tributul să-mi plătească-n Babilon.

TECHELLES :

Ce facem cu nevestele și copiii lor, stăpîne ?

TAMERLAN :

Techelles, înecă-i pe toți, bărbați, femei ori copii.
Să nu rămână viu babilonean.

TECHELLES :

Îndată și pornesc, haideți, oșteni.

(Iese cu soldații.)

TAMERLAN :

Acum, Casane, unde-o fi Coranul
Și toate-acele mistice volume
Afla-te-n templele lui Mahomed
Pe care-l socoteam un Dumnezeu ?
În foc cu ele !

USUMCASANE :

Aicea sînt stăpîne.

TAMERLAN :

Prea bine, ardeți-le. *(Aprind un foc.)* În zadar
Lui Mahomed se roagă. Spada mea
A aruncat în iad, turci, milioane,
Prietenii, rude, preoți le-a ucis
Și nu-s măcar clintit de Mahomed ;
Se află-un Dumnezeu al răzbunării
Al cărui glas e-n tunet și în trăsnet
Și eu sînt Biciul său și-ascult de dînsul,
Așa că-n foc aruncă-le, Casane.

(Ard cărțile.)

Ei, Mahomed, putere dacă ai,
Coboară însuți tu și fă minuni,
Căci vrednic nu mai ești să fii slăvit,
De-ngădui focul cărțile să-ți ardă,
În care e cuprinsă legea ta.
De ce nu lași să vină-o vijelie,
Să zboare-n sus Coranul pîn-la tronul

Pe care-alături stai de Dumnezeu,
Sau răzbunări pe Tamerlan să cadă,
El care-ndreaptă spada înspre tine
Și-ți ia-n deșert necugetata lege.
Aflați, oșteni : în iad e Mahomed,
Nu-l poate auzi pe Tamerlan,
Alt Dumnezeu cătați ca să-l slăviți,
Pe cel ce șade-n cer — dacă-i acolo :
El este unul și nedespărțit.

(Intră Techelles din nou.)

TECHELLES :

Voia măriei tale-am împlinit-o,
Stau înecați cu miile-n Asphaltis
Încît revarsă apa peste maluri,
Iar peștii îndopați numai cu hoituri,
Buimaci înoată-n sus și-n jos pe valuri
De parcă-au înghițit asafetidă¹
Și gurile-și deschid să soarbă aer.

TAMERLAN :

Ce mai rămîne-acum, prieteni nobili,
E să lăsăm aici o garnizoană,
Să mergem în Persida cu grăbire
Și-acolo să serbăm izbînda noastră.

THERIDAMAS :

Da, doamne, cît mai iute spre Persida !
Pe căpitanul de pe zid să-l punem
Lîngă cetate, sus, pe o movilă.

TAMERLAN :

Să fie precum zici. Soldați, la treabă !
Mai stați puțin. Mă simt cam tulburat.

TECHELLES :

Ce-l poate tulbura pe Tamerlan ?

TAMERLAN :

Ceva, Techelles, însă nu știu ce...
Regenți, pornim, orice s-ar întîmpla,
Boala sau moartea nu mă-nving nicicînd.

¹ Rășină cu miros fetid de usturoi, folosită ca medicament antispasmodic.

SCENA 2

Intră Callapin și regele Amasiei în sunete de tobe și goarne.

CALLAPIN :

Rege-al Amasiei, marea oștire
E în Mesopotamia acum,
Acolo unde curge Tigrul și Eufratul ;
Curînd o să zărim și Babilonul
Înconjurat de lacul Limnasphaltis.
Cît Tamerlan nu a plecat cu oastea,
Sleită după-atîta luptă și asediu,
Să-l înfruntăm și, dacă ne ajută
Alah sau Mahomed, să răzbunăm
Înfrîngerea pe care-am suferit-o.

REGELE AMASIEI :

Nu te-ndoi, stăpîne, îl înfrîngem
Pe monstrul ce-a-nghițit, vai, mări de sînge
Și tot mai vrea să-și potolească setea !
În iad va fi zvîrlit de săbii turce
Iar trupul lui tîrît de regii noștri
Îl vom da corbilor ; și-n veci de veci
Mormînt să n-aibă crudul Tamerlan !

CALLAPIN :

Cînd mi-amintesc de bieții mei părinți,
De moartea lor, de-ntemnițarea mea,
De viceregiei robi lui Tamerlan,
Aș îndura o moarte însutită
Ca pe acest mișel să mă răzbun.
O, sfinte Mahomed care-ai văzut
Turci, milioane, uciși de Tamerlan,
Prăpăd prin țări, cetăți prădate, arse,
Și-o oaste doar în care ești cinstit,
Ajută-l pe supusu-ți Callapin
Și după-aceste-nfrîngeri fă-l pe el
Să-nvingă-un blestemat ca Tamerlan.

REGELE AMASIEI :

N-ai teamă. Eu îl văd pe Mahomed
În nori de purpură ; pe fruntea lui,
Coroană ca aceea a lui Phoebus ;
El pe solđați îi duce prin văzduh

Ca împreună să zdrobim tilharul.
Vestite general, brav Callapin,
Chiar dacă-Alah și Mahomed cel sfânt
Ar coborî să ți se-mpotrivească,
Oștenii tăi și-atunci vor birui,
Iar Tamerlan îți va cerși-ndurare.

CALLAPIN :

E mare, căpitane, oastea lui,
Norocul și mai mare, iar izbînda
Ce l-a-nsoțit mereu și pretutindeni
Nu-i semn prielnic planurilor noastre.
Dar după ce e plină, luna scade ;
Așa și fala lui poate descrește.
Am adunat din douăzeci de țări
Soldații cei mai buni și-am înarmat,
Pe toți, plugar sau negustor sau preot:
Întreaga Turcie-i cu Callapin
Și nu ne vom lăsa pîn-ce nu-nvingem
Pe Tamerlan și cei ce sînt cu el.
Vestit de-a pururi mă va face clipa
Cînd am să-l birui pe tiranul lumii !
Veniți, oșteni, să-l așteptăm ; dar dacă
Nu vine, sau în tabără nu este,
Sau oastea lui cumva se regrupează,
Porniți atacul ! Ura, înainte !

SCENA 3

Intră Theridamas, Techelles și Usumcasane.

THERIDAMAS :

Plîngi, Cerule, și mistuie-te-n lacrimi !
Cazi, Stea ce nașterea i-ai hotărît-o
Și cheamă toți luminătorii bolții
Pămîntul să nu-l mai însenineze
Și razele-n văzduh să le oprească.
Cerniți-le, nori vesnici. frumusețea,
Fiindcă, iată, beznele și iadul
Au pus o tabără de corturi negre

Iar Moartea cu oștiri cimeriene ¹
Înfruntă sufletul lui Tamerlan.
Fiindcă l-ai iubit, stea luminoasă,
Și-ai revărsat sfinte virtuți pe tronul-
Și dînsul e o fală pentru Cer,
Acești mișelnici îi frămîntă duhul
Căci au jurat că se vor răzbuna
Căzînd asupra lui fulgerător.
Dar dacă moare, tu ai să te-ntuneci
Și, încrunțat, pămîntul va vesti
Că iadul s-a înstăpînit pe cer.

TECHELLES :

Puteri care-ndrumați tot ce e veșnic
Și-i arătați pămîntului cărarea,
De nu vă dezmințiți înțelepciunea
Descoperită-n voi de omenire,
Nu-ngăduiți știrbirea slavei voastre !
Goniți dușmanii azi triumfători
Asupra celui înălțat de voi !
Iar Cerul, care l-a blagoslovit
La naștere și-n tot cuprinsul vieții,
Să-l facă sănătos ca pîn-acum !

USUMCASANE :

Roșește, Cerule, fiindcă-ngădui
Netrebniceii să se proslăvească
Și-n pieptul tău n-ai zămislit mînia
În fața unei astfel de ocări :
Să-i vezi pe diavoli stînd pe tron de îngeri,
Pe îngeri, afundîndu-se în iad.
Mișei cred că soarta le-a surîs
Și-s tari ca Iupiter — tu fă-i să simtă
Cît de puternic este Tamerlan,
Trimisul țău, izvor de măreție,
Mult mai presus decît îl socotesc,
Căci dacă moare, slava-ți se va stinge,
Și, încrunțat, pămîntul va vesti
Că iadul s-a înstăpînit pe Cer.

¹ Adjectiv de la „cimeri“, populație despre care se spunea că locuiește în lumea întunericului veșnic.

(*Intră Tamerlan purtat de către regii prizonieri; Amyras, Celebinus, doctori.*)

TAMERLAN :

Ce zeu semeț îmi chinuiește trupul
Și vrea pe bravul Tamerlan să-l frângă ?
Cum, poate oare boala dovedi
Că-s doar un muritor, eu, Spaima lumii ?
Techelles și ceilalți, luați iute spada
Și dați în cel care-mi muncește duhul !
Să înfruntăm Puterile cerești
Și s-așezăm pe boltă steaguri negre,
Ca semn că-i vom măcelări pe zei.
Ce fac, prieteni ? Nu mai am putere...
Duceți-mă să lupt cu zeii
Ce-atît îl pizmuiesc pe Tamerlan.

THERIDAMAS :

Stăpîne, nu rosti asemeni vorbe
Căci pot să-ți înrăutățească boala.

TAMERLAN :

Cum, vrei să stau, să lîncezesc în chinuri ?
Nu, răzbunare ! tobele să bată,
Sus lancea, să-i străpungem pieptu-acelui
Care pe umeri ține axul lumii.
Dacă pier eu, pier Cerul și Pămîntul.
Fugi, Theridam, la Iupiter și cere-i
Să mi-l trimită-ndată pe Apolo
Cu leacuri ; dacă nu, le-aduc eu însumi.

TECHELLES :

Stai liniștit — durerea o să treacă ;
Fiind prea crîncenă, nu poate ține.

TAMERLAN :

N-o să mai țină căci eu mor, Techelles.
Privește colo, unde s-a ascuns
Hidoasa Moarte. Clănțănind de frică,
Săgeți țintește-n mine,-ucigătoare ;
Cum o privesc, dispare ca prin farmec,
Cum nu mă uit, se-ntoarce pe furiș.
Mergi, pocitanie, pe cîmpul luptei
Ca să te ghiftuim cu mii de leșuri !
Vezi, a plecat — ba nu, se-ntoarce iar

Fiindcă stau pe loc. Techelles, haide
Să ne uităm cum se spetește Moartea
Cărînd atîtea suflete în iad.

DOCTORUL :

Mărite doamne, bea acest pahar ;
O să te lase toana și-ai să simți,
Din nou, prielnice înriuriri.

TAMERLAN :

Cum ți se pare boala mea acum ?

DOCTORUL :

Urina am văzut-o ; hipostaza ¹
E groasă și-nchisă — nu e bine ;
Arsura vinele ți le-a umflat
Și ți-a uscat a singelui tău vlagă,
Iar Humidum și Calor, care, spun unii,
Din Elemente nu alcătuiesc o parte,
Și sînt substanța pură, mai divină
Ce-aduce viața, mai că nu se simt,
Și astfel ești amenințat de moarte.
Nici ziua nu-i prielnică, stăpîne,
Acelor ce au toane cum a ta.
Arterele și vinele ce poartă
Fluidul viu al inimii în trup
Sînt supte și uscate, încît viața,
Fără organele trebuincioase,
Nu poate dăinui — spune știința.
Dac-ai să treci de-această zi, slăvite,
Nu te-ndoi, curînd te-nzdrăvenești.

TAMERLAN :

Să-mi strîng toate puterile, atunci,
Și-n ciuda morții să trăiesc și astăzi.

Alarmă în spatele scenei. Intră un sol.

SOLUL :

Stăpîne, tînărul Callapin, care de curînd a fugit de
la Măria Ta, a adunat o nouă oaste acum și, auzind
că nu ești pe cîmpul de luptă, pornește la atac
împotriva noastră...

¹ Termen folosit în metafizică și însemnînd „ceva care sprijină”, partea esențială, principiu esențial, esență.

TAMERLAN :

Ei, doctorilor, Zeus mi-a trimis
Un leac mai nou ca să mă-nzdrăvesc !
Privirea mea pe fugă o să-i pună
Iar dacă mă pornesc asupra lor
Nici unul dintr-o mie n-o să scape.

USUMCASANE :

Mă bucur că ți-a revenit puterea
Și-arăți voinic ; înfățișarea ta
O să-i înfricoșeze pe vrăjmași.

TAMERLAN :

E drept. Cu toată-amenințarea morții
Apar în fața lor. Dii, gloabe, dii !
(Zgomot de luptă. Toți ies dar se întorc curînd.)

Nemernicii mișei s-au risipit
Ca picla-n fața soarelui de vară
De mai stăteam puțin pe cîmpul luptei
Pe Callapin l-aș fi-nrobit din nou.
Dar, simt, avîntul ostășesc mă lasă,
Mă zbat și lupt zadarnic cu Puterea
Ce vrea să mă așeze pe un tron
Prea-nalt pentru acest Pămînt trufaș.
Aduceți-mi o hartă, fiii mei,
Am să v-arăt anume ce-a rămas
Să cuceriți voi după moartea mea.
(I se aduce o hartă.)

Aici pornit-am marșul spre Persida,
Trecînd de-Armenia și Caspica
Pînă-n Bithynia unde i-am prins
Pe Împăratul turc și soața lui.
La rînd au fost Arabia, Egiptul —
Lîng-Alexandria, aicea, unde
O sută leghe doar despart Terrene.
De Marea Roșie, mă pregăteam
Să construisc un larg canal pe care
Puteau spre India pluti corăbii.
De-aici spre Nubia la lacul Borno
De-a lungul Mării Etiopiei
Și dincolo de tropic, și-am ajuns
La Zanzibar. De-acolo am pornit

Spre Nordul Africei și Grecia,
 Apoi spre Asia, unde-am rămas
 Fără să fi dorit. Din Sciția,
 Adicăte de unde am pornit,
 Și unde m-am întors, cinci mii de leghe.
 Priviți, feciori, pământul ce se-ntinde
 Către apus pe-al Cancerului tropic,
 Către curbura globului terestru,
 Când soarele, ascuns vederii noastre
 Începe ziua drept la antipozi ;
 Iar eu să mor, necucerind acestea ?
 Vedeți, acolo-s mine-adînci de aur,
 Odoare, nestemate, leacuri scumpe
 Ce-ntrec în preț și Asia și restul,
 Aici, la răsărit de Polul Sud,
 Se-ntind pămînturi încă neștiute,
 Cu munți întregi de perle strălucind
 La fel ca lampadarele cerești,
 Iar eu să mor, necucerind acestea ?
 Feciorii mei viteji, luați voi ce Moartea
 Nu m-a lăsat să cuceresc eu însumi.

AMYRAS :

Cum pot, stăpîne, inimile noastre,
 Zdrobite cînd te vîd în suferință,
 Să simtă oarecare bucurie ?
 Doar duhul tău le întărește firea
 Acelor ce sînt trup din trupul tău.

CELEBINUS :

Ne sfișie grozava-ți suferință,
 Căci viața noastră este într-a ta.

TAMERLAN :

Cum trupul meu putere nu mai are
 Să țină-ntr-însul sufletul aprins,
 Strămută-acum întreaga lui simțire
 În piepturile voastre, deopotrivă ;
 În două-ntruchipări alese, el
 O să-mi păstreze duhul, deși mor,
 Și duhul va trăi-n urmașii voștri.
 Și-acum să plec de-aici și lui Amyras

Să-i las și locul cuvenit și rangul.
Întîi ia biciul și coroana,— apoi
Te urcă-n carul meu împărătesc ;
Să fii încoronat cît încă-s viu.
Hai, ajutor, e-un ultim bun rămas.

THERIDAMAS :

Ce jalnic schimb, stăpîne-al nostru ! Gîndul
Mai răvășit ne este decît duhul.

TAMERLAN :

Șezi drept, băiatul meu — doresc să văd
Cum ți se potrivește slava mea.

(Amyras e încoronat.)

AMYRAS :

Ce piept de cremene mi-ar trebui
Să-mpac suflarea vieții cu durerea ?
Mi-e trupul zguduit și-ascultă numai
De glasul inimii, iar măreția
E pentru el povară mult prea grea.
O, tată, dacă nemiloasa moarte
Nu vrea s-audă rugăciunea mea
Iar Cerul nu-mi îngăduie, pizmaș,
Să-ncerc și gustul mării mulțumiri,
Ce pași mă-ndemni să fac, cum să înfrunt
Puterea inimii, cînd eu trăiesc
O viață ce tinjește după moarte
Și de mărire nu mă simt atras ?

TAMERLAN :

Nu pune dragostea deasupra cîstei,
Și n-o lăsa-ntr-atît să te orbească
Încît să nu mai vezi necesitatea.
Sus, și cu hăturile de mătase,
Strunește-a gloabelor dospită fală.

THERIDAMAS :

Supune-te, stăpîne, hotărâsc
Doar Soarta și Necesitatea.

AMYRAS :

Mi-e martor Cerul că mă urc pe tron
Cu sufletul zdrobit, și-atît cît tata
Mai este viu, trăiesc cu el odată
Durerile și chinurile lui.

TAMERLAN :

Aduceți racla mîndrei Zenocrate,
Și puneți-o lingă cernitul tron.
Vreau s-o înmormîntați de mine-alături.

USUMCASANE :

Nu simți, slăvite, nici o ușurare,
Și inimile noastre-ndurerate
Nu pot nădăjdui să te îndrepti ?

TAMERLAN :

Casane, al pămîntului stăpîn,
Monarhul orb ce sufletul mi-l sfarmă
E crud și silnicia lui sporește
Atunci cînd vede lacrimile voastre.

TECHELLES :

Atunci să se răscoale-un zeu, să-nfrîngă
Urgia și neîndurarea Morții,
Ca multa-i ură lacomă de lacrimi
Nestinsă să se-ntoarcă-asupra ei.
(Este adus cosciugul cu trupul Zenocratei.)

TAMERLAN :

Vă bucurați ultima oară, ochi !
Tu, duh, cînd vei avea virtutea lor,
Străpunge racla și-auritul vâl,
Dînd dorului un cer de încîntări.
Domnește,-Amyras. Biciuiește-ți robii,
Și mîină carul ca și tatăl tău.
E-un car de mare preț, precum acela
Conduc de fiul capiu al Clymenei ¹
Cînd arse chipul ivoriu al Phebei ²
Și foc vărsă pe-acest pămînt ca Etna.
Da, nu uita de Phaeton : cu grijă
Să-ndrumi un car primejdios ca-al său ;
Căci dacă gîndul nu-ți va fi curat
Și arzător ca raza lui Phyteus ³,

¹ Lui Phaeton, fiul lui Helios (Soarele) și al Clymenei, tatăl său i-a incredințat pentru o zi carul său de foc, dar cum tînărul era prea slab ca să țină caii în frîu, aceștia s-au abătut de la drumul lor obișnuit și au trecut atît de aproape de pămînt că a lipsit puțin ca să-l aprindă. Zeus l-a omorît cu fulgerul și l-a azvîrlit în rîul Eridanus.

² Phoebe, aici Luna.

³ Helios, Soarele.

Aceste gloabe mîndre, răzvrătite,
La cel mai mic prilej vor căuta
Să te sfărîme, ca pe Hipolit¹,
De stînci cum sînt acelea din Caucaz.
Iar carul tău să nu-l conducă nimeni
Din cei ce nu-s ca mine plămădiți,
Căci va păți ca mîndrul Phaeton.
Rămas bun, fiii mei, prieteni dragi,
Mă lasă trupul, sufletul mi-e-n lacrimi.
E clipa despărțirii. Tamerlan,
Biciul lui Dumnezeu, își dă sfîrșitul,
(Moare.)

AMYRAS :

Cer și Pămînt acum să fie una !
Pămîntul pierde rodul cel mai scump
Iar Cerul focul cel mai viu își stinge.
Plîngă-i Pămînt și Cer eterna moarte —
De-un Tamerlan n-o să mai aibă parte.
(Ies.)

¹ Fiul regelui atenian Theseus. Pe cînd se plimba pe țărm în carul său, un monstru marin (trimis de Poseidon) sperie caii, carul se răstoarnă și Hipolit moare zdrobit de stînci.

EVREUL DIN MALTA

Traducere de
ANDREI BANTAȘ și FLORENTIN TOMA
Note de ANDREI BANTAȘ

Persoanele :

BARABAS, evreu bogat

ABIGAIL, fiica lui

FERNEZE, guvernatorul Maltei

LODOVICO, fiul lui

Selim CALYMATH, fiul sultanului Turciei

MARTIN DEL BOSCO, vice-amiral al Spaniei

MATHIAS, nobil maltez

KATARINA, mama lui

JACOMO, }
BARNADINE, } călugări

STAREȚA

O MAICĂ

BELLAMIRA, curtezană

PILIA-BORZA, proxenet, iubitul Bellamirei

ITHAMORE, sclav

DOI NEGUTATORI

TREI EVREI

CAVALERI, PAȘALE, OFIȚERI, PAZNICI, SCLAVI,

MESAGERI, DULGHERI

MACHIAVEL — rostește prologul

Scena se petrece în Evul Mediu la Malta.

PROLOGUL ROSTIT DE MACHIAVEL ¹

MACHIAVEL :

Pe Machiavel îl crede lumea mort,
Dar sufletul său doar trecuse Alpii ;
Azi, după moartea ducelui de Guise ²
Venit din Franța să văd țara asta,
Vreau cu prietenii să-mi fac de cap.
Sînt poate unii care nu mă văd
Cu ochi prea buni ; dar cei ce mă iubesc
Mă apără de limba lor haină,
Spunîndu-le că eu sînt Machiavel ;
Nu cîntăresc deci omul, vorba lui.
M-admiră mai ales dușmanii mei
Cei mai înverșunați ; îmi critică
Pe față cărțile, e drept ; dar ei
Mi le citesc, și astfel vor ajunge
La scaunul papal ; cînd la o parte
M-aruncă, -s otrăviți deja de mult
De-ai mei urmași cățărători.
Religia, cred eu, e-o jucărie ;
Neștiința-i singurul păcat, socot !

¹ Niccolò Machiavelli (1469—1527), prozator, politician, filozof și dramaturg renascentist italian, și-a expus principiile asupra guvernării în cartea *Principele*, 1513, apărută în traducere engleză în 1540.

² Henri I de Lorraine, al 3-lea Duce de Guise (supranumit *le Balafre* — omul cu cicatricea, 1550—1588), înverșunat persecutor al protestanților, asasinat din ordinul regelui Henric al III-lea.

Că păsările mai vorbesc de-omoruri ?
 Mi-e și rușine să aud așa prostii !
 O, cîți vorbesc de-dreptul la coroană !
 Ce drept avea chiar Cezar la imperiu ?
 Puterea i-a făcut întîi pe regi
 Și legile au fost mai bine ascultate
 De cîte ori cu sînge au fost scrise —
 Precum ale lui Dracon ¹ la Atena.
 De-aici se vede că o fortăreață,
 De-i bine întărită, prețuiește
 Cu mult mai mult decît scrisorile :
 De lua Falaris ² vorba asta-n seamă,
 Nu-i trebuia un taur de aramă
 Să-i vindece de pizmă pe cei mari.
 Eu unul nu vreau mila, ci doar pizma
 Acelora ce sînt săraci, mărunți ;
 Dar unde am ajuns ? Doar n-am venit
 Să țin în Anglia o conferință,
 Ci doar să-nfățișez o tragedie :
 E vorba de-un evreu, zîmbind acum
 Cînd vede cum i se tot umplu sacii ;
 Mijloacele cu care și-a strîns banii
 Nu sînt deloc străine de-ale mele.
 Atît vă rog : să-l judecați pe merit,
 Să nu-l priviți cu ochi răuvoitori
 Doar pentru că e ucenicul meu !

¹ Legiuitor atenian, a promulgat primul cod penal (cca 621 i.e.n.) de o severitate rămasă proverbială.

² Falaris (Phalaris), tiran de la Agragas (Agrigentum) (probabil sec. VI. i.e.n.), care-și tortura victimele arzîndu-le într-un taur de aramă ; a fost socotit o vreme autorul unor *Epistole* (de fapt ulterioare) similăre prin lipsa de disimulare cu ale lui Machiavelli.

Actul I

SCENA 1

La ridicarea cortinei, Barabas se află în vistieria lui, cu mormane de aur în față.

BARABAS :

Din asta deci atît am cîștigat ;
Din Persia o parte din corăbii
Adus-au împliniri și mulțumire ;
Samniții ¹ și cu oamenii din Uz ² —
Ulei de Spania, vin de Grecia,
S-au prefăcut în punga mea-n argint.
Uf, ce calvar să numeri ăst gunoi !
Mai bine-o duc arabii care-mpărătește
Plătesc ce cumpără cu bulzi de aur
Încît ușor poți într-o zi să numeri
Avutul ce te va hrăni o viață.
Argații care n-au văzut bani mari
Minuni ar face cu ăst mărunțiș.
Dar cel ce are cuferele pline
Și ferecate, obosind o viață
Tot numărînd, cu degetele roase —
Nu s-ar mai osteni la bătrînețe
S-asude pîn-la moarte pentru-o liră.
Mi-s dragi neguțătorii indieni
Ce scot și vînd metalul prețios ;
Bogatul maur care-n răsărit

¹ Locuitori din provincia Samnium, în sudul Italiei.

² Probabil Uzentum, în Calabria.

Săpînd în stînci, nestăvilît şi poate
Culege bogăţii nemăsurate
Şi aduna la perle ca pietrişul :
Le ia degeaba şi le vinde scump !
Scînteietoare-opale, ametiste,
Safire şi topaze, verzi smaragde,
Rubine, diamante lucitoare,
Şi rare nestemate-atît de scumpe
Că una, nu chiar cea mai mare,
— Doar un carat din toate acestea —
În cazuri grele ar putea sluji
Spre a răscumpăra şi regi captivi.
Din ele mi-e alcătuit-averea ;
Şi-aşa, cred, înţelepţii-ar trebui
Negoţul lor de rînd să şi-l prefacă
În bogăţii crescînde ; şi să strîngă
Grămezi de bani în cămăruţa lor.
Dar cum o fi bătînd acuma vîntul ?
Spre care colţ se-ntoarce alcionul ? ¹
Spre răsărit ? Moriştile de vînt
Aşa arată. Sper ca vasele
Ce spre Egipt şi insule-am trimis
Să fi urcat şerpuitorul Nil ;
Catargele din Alexandria
Cu mirodenii şi mătase pline
Alunecă uşor pe lîngă Creta
Spre Malta prin Mediterana noastră...
Dar cine vine ? (*Intră un Neguţător-corăbier*) Zi, ce
veşti aduci ?

NEGUŢĂTORUL :

Barabas, navele-ţi sosesc în port
La Malta ; negustorii cu-alte mărfuri
Au şi ajuns cu bine ; m-au trimis
Să te întreb de vii să-i vămuiеşti.

BARABAS :

Spuî c-au venit cu bine ? Încărcate ?

NEGUŢĂTORUL :

Da.

¹ În mitologia greacă, Alcyona, fiica lui Eol, zeul vînturilor, a fost schimbată în pescăruş, care, după legendă anunţă marea calmă.

BARABAS :

Te du, le spune căpitanilor
Să vină cu hrisoavele vamale.
Am, cred, destulă trecere la vamă,
Prin credit, ca și prin prezența mea.
Ia nouăzeci cămile, și catiri
Și douăzeci de care pentru marfă.
Cum asta, când comanzi un vas de-al meu,
N-ai tu destulă trecere ?

NEGUȚĂTORUL :

Păi numai vama costă mult mai mult
Decît averea multor negustori :
Mijloacele-mi întrece de departe.

BARABAS :

Că te-a trimis Barabas, spune-le.
La Malta, cine nu-l cunoaște pe Evreu ?

NEGUȚĂTORUL :

Mă duc.

BARABAS :

Atunci ceva tot s-a făcut
Hei, spune, ce corabie comanzi ?

NEGUȚĂTORUL :

Speranza, domnule,

BARABAS :

Și-n portul de la Alexandria
Nu mi-ai văzut corăbiile mele ?
Nu se putea ca din Egipt să vii
Și-acolo la vărsarea Nilului,
Cînd mării îi plătește el tributul,
La Alexandria să nu le vezi ?

NEGUȚĂTORUL :

Nu le-am văzut, n-am întrebat de ele.
Dar pe matrozi i-am auzit vorbind
Că mult se miră cum de te încrezi
Un vas atît de șubred să-l trimiți
Depart, plin cu-atîtea bogății.

BARABAS :

Ce înțelepți sînt ! Îmi cunosc galera,
Îi știu puterea. Du-te și descarcă,

Și pune omul meu să aibă grijă
Cum îmi adăpostește-ncărcătura.
Galera mă îngrijorează totuși.

(Neguțătorul iese)

(Intră al doilea Neguțător)

NEGUȚĂTOR II :

Galera ta din Alexandria,
Barabas, află, e în drum spre Malta.
Cu bogății mari încărcată, plină
De aur, perle și mătăsuri scumpe.

BARABAS :

Dar cum de n-ai venit cu celelalte
Corăbii ce-au trecut pe lângă-Egipt ?

NEGUȚĂTOR II :

Nu le-am văzut, stăpîne.

BARABAS :

Or fi trecut pe lângă țărmul Cretei
Cătînd uleiuri sau vreo altă marfă.
Dar bine n-ai făcut să vii așa departe
Cînd n-ai avut călăuzirea lor.

NEGUȚĂTOR II :

Ne aștepta o flotă spaniolă
Și nu ne-a părăsit decît spre țărm
Punînd pe fugă flota turcului.

BARABAS :

Probabil spre Sicilia mergeau.
Bun, du-te,
Grăbește-mi oamenii și negustorii
Și-ai grijă cum descarcă-ncărcătura.

NEGUȚĂTOR II :

Mă duc !

BARABAS :

Se mișcă marfa mea, pe uscat, pe mare
Și-așa mă-mbogățesc de ici, de colo :
E fericirea ce-i evreilor promisă,
Plăcerea patriarhului Avram.
Ce poate face Cerul pentru om
Mai mult decît să-i umple astfel poala,
Scobind și mațele pămîntului.

Spre a-l îmbogăți, punînd și marea
 Să-l slugărească, vînturile tari
 Suflînd prielnic să-i aducă-averea ?
 Și cine mă urăște pentru alta
 Decît fiindcă sînt prea fericit ?
 Azi cine se mai bucură de cînte,
 Afară doar fiindcă e bogat ?
 Eu, ca evreu, prefer să fiu urît
 Decît creștin sărac, compătimit ;
 Căci în credința lor nu văd alt rod
 Decît fățarnicie, răutate,
 Mîndrie fără margini, după mine
 Nepotrivită pentru crezul lor.
 Curat la cuget e vreun amărit,
 Și tocmai de aceea-i cerșetor.
 Ei zic că-i neamul nostru-mprăștiat :
 N-aș ști să spun, dar noi am strîns cu greu,
 Cu mult mai mari averi decît acei
 Ce se împăunează cu credința ;
 În Grecia e marele evreu Kirril
 Obed la Beirut, Nons la Lisabona.
 În Malta eu. Sînt în Italia alții,
 În Franța-s și mai mulți, și toți bogați.
 Da, mai bogați cu mult ca vreun creștin.
 Regi n-au ajuns evreii, recunosc :
 Nu-i vina noastră, prea sîntem puțini !
 Coroana ori o moștenesc urmașii
 Ori cu de-a sila-i smulsă ; violența —
 Aud ades — nu poate să dureze.
 Prefer domnia-n pace ; n-au decît
 Să fie regi creștinii însetați
 Atît de mult de tron și cîrmuire.
 Poveri nu am și nici copii o droaie
 Ci doar o fiică ; dragă mi-e la fel
 Ca Ifigenia lui Agamemnon ;
 Și tot ce am e-al ei. Dar cine vine ? (*Intră trei Evrei*)
 INTIUL EVREU :
 Taci, nu-mi mai spune ! S-a făcut anume.
 AL DOILEA EVREU :
 Păi să vorbim mai bine cu Barabas,
 Căci sfetnic mai isteț ca el nu este
 N-asemeni treburi. Iată-l că-i aici.

BARABAS :

Ei, ce-i cu voi, o, frații mei de sînge ?
De ce mă-nghesuiți venind cu gloata ?
S-a întîmplat evreilor vreun rău ?

INTIUL EVREU :

Barabas, știi, o flotă de război
Din Turcia a venit și se apropie.
Iar dregătorii noștri stau la sfat
Ca să primească sòlii cît mai bine.

BARABAS :

Să vină de n-au gînduri de război
Sau, dacă au, noi tot îi vom învinge.
(*Aparte*) Ba nu, să lupte, să învingă ei,
Și să ucidă cît mai mult în jur
De-mi cruță mie viața, fiica, banii.

INTIUL EVREU :

De-ar fi să întărească-o alianță
N-ar fi venit cu aerul războinic.

AL DOILEA EVREU :

Venirea lor ne face rău la toți.

BARABAS :

Zevzeci, vă sperie-a lor mulțime ?
Maltezi cu turci se înțeleg prea bine ;
Nu, cred că-i altceva la mijloc.

INTIUL EVREU :

Vin pentru pace ori război, Barabas.

BARABAS :

Ba poate nu-i nici una și nici alta,
Ci turcii doar în trecere se află
Prin marea-asta spre Veneția,
Cu care s-au luptat de multe ori
Dar planul nu le-a izbutit vreodată.

AL TREILEA EVREU :

Gîndit-ai bine ; poate că așa-i.

AL DOILEA EVREU :

Dar la Senat se ține-o întrunire
Și toți evreii trebuie să meargă

BARABAS :

Hm, toți evreii trebuie să meargă !
Da, da ! O fi ; păi, pregătiți-vă
Să mergeți toți, măcar de ochii lumii.

De-o fi ceva legat de starea noastră,
Fiți singuri, am să mă ocup (*Aparte*) de mine.
INTIUL EVREU :

Nu mă-ndoiesc. Ei, fraților, să mergem.
AL TREILEA EVREU :

Barabas, noi plecăm. Rămii cu bine !
BARABAS :

Drum bun la toți. (*Evreii ies*)
Barabas, hai să iscodești secretul ;
Adună-ți simțurile, mințile,
Căci proștii ăștia limpele nu văd :
De mult plătește Malta turcului
Tribut, pe care eu mă tem c-acum
Vrea turcul să-l mărească la o sumă
Ce n-o acoperă avutul Maltei ;
Și sub acest cuvînt probabil vrea
Să cucerească-orașul ; da, chiar asta-i !
Oricum se-nvîrte lumea,-s pregătit
Și caut să previn la timp tot răul,
Păstrînd cu grijă orice-am adunat :
*Ego mihi met sum semper proximus.*¹
Să intre, deci, și să cuprindă-orașul. (*Iese.*)

SCENA 2

*Ferneze, guvernatorul Maltei, însoțit de Cavaleri și
Ofițeri îi întîmpină pe Calymath și pe mai multe Pașale.*

FERNEZE :

Pașalelor, hai spuneți, ce ne cereți ?

PAȘA I :

Știți, cavaleri maltezi, venim din Rhodos,
Din Cipru, Creta și-alte ostroave
Afla-te-n mările Mediteranei...

¹ Eu mie însumi îmi sînt mereu aproape (*lat.*)

FERNEZE :

Dar pentru noi, maltezi — ce-s Creta, Cipru,
Și alte insule ? Ce cereți de la noi ?

CALYMATH :

Tributul neplătit de zece ani.

FERNEZE :

Vai, Doamne, dar e suma mult prea mare !
Nu te gîndești la noi, Mărite ?

CALYMATH :

O, bun guvernator, ce mult aș da
Să stea-n puterea mea acest favor ;
Dar cauza pe tata îl privește
Și nu pot, nici nu îndrăznesc să șovăi.

FERNEZE :

Atunci, răgaz îți cerem, Calymath.

CALYMATH (*insoțitorilor*) :

Lăsați pe cavaleri să hotărască !
Trimiteți vorbă-n port să țină gata
Corăbiile noastre pentru drum.
Căci poate nu vom zăbovi prea mult...
Ce-ați hotărît, vă rog, guvernatore ?

FERNEZE :

De puneți voi asemenea condiții,
Și neapărat ne cereți să plătim
Tributul pe toți zece ani din urmă
Măcar să ne dați timp să strîngem banii
Făcînd printre locuitori o chetă.

PAȘA I :

Dar noi n-avem asemenea porunci.

CALYMATH :

Nu-i mare lucru, lasă, Calapin,
Că le-arătăm puțină-ngăduință ;
Să văd sorocul ce-l făgăduiesc —
Căci poate nu va fi prea-ndelungat.
Regească faptă-i să obții prin pace
Și nu să smulgi condiții cu de-a sila...
Guvernatore, ce răgaz ne cereți ?

FERNEZE :

O lună doar.

CALYMATH :

Vă dăm o lună, însă s-aveți grijă
Făgăduiala să nu v-o călcați !
În larg o să ne tragem navele,
Acolo așteptăm să treacă timpul
Cerut de voi ; iar după bani trimitem .
Un sol. Înalt guvernator, adio !
Cu bine, nobili cavaleri de Malta !

FERNEZE :

Lui Calymath i-urăm să-i meargă bine !
(*Ies Calymath și Pașalele*)

(*Către ofițeri*) Să meargă unul pe evrei să-i cheme.
Nu trebuiau să vină azi aici ?

OFIȚER-I :

Ba da, stăpîne ; iată-i c-au venit.
(*Intră Barabas și cei trei Evrei*)

CAVALER I :

Ai hotărît ce vrei să le vorbești ?

FERNEZE :

Da : da-mi răgaz... Evreilor, veniți !
De la Sultanul Turciei sosit-a
Mărețul Calymath, Selimul însuși,
Feciorul Maiestății otomane,
Să ceară bir pe zece ani din urmă
Aflați deci ce ne-ngrijorează strașnic.

BARABAS :

Atunci, stăpîne, ca să țineți pacea
Ați face bine să le dați ce cer.

FERNEZE :

Barabas, stai, că nu-i atît de lesne.
Am socotit la cît s-ar ridica
Acest tribut pe zece ani din urmă
Și nu putem să facem față sumei
Din pricina războaielor purtate
Ce au dat iama-n visteria noastră.
De-aceea noi vă cerem ajutorul.

BARABAS :

Dar, vai, stăpîne, nu sîntem oșteni !
Și-n fața unui prinț atît de mare
Cît prețuiește ajutorul nostru ?

CAVALER I :

Taci, iudă, știm noi că nu ești soldat :
Te știm de negustor, și plin de bani,
Și tocmai banii tăi ne trebuie.

BARABAS :

Cum, banii ? Tocmai banii mei, stăpîne ?!

FERNEZE :

Ai tăi și-ai celorlalți.
Pe scurt, voi între voi să strîngeți birul.

INTIUL EVREU :

Stăpîne, vai, noi toți sîntem sărmani !

FERNEZE :

Atunci să dea bogații-n locul vostru !

BARABAS :

Străinii să plătească birul vostru ?

CAVALER II :

La noi au voie să se-mbogățească ?

Atunci să pună umărul cu noi.

BARABAS :

Egal ?

FERNEZE :

Ba nu, evreule, ci ca păgînii !
Cum noi vă-ngăduim urîta viață
De păcătoși, ce-o osîndește cerul,
Acele biruri și necazuri vă privesc ;
Drept care noi așa am hotărît. (Către un ofițer)
Citește-le decretul ce l-am dat !

OFIȚERUL (citind) :

*Articolul unu : Tot tributul datorat turcilor va fi
strîns de la evrei, fiecare din ei trebuind să plătească
jumătate din averea sa.*

BARABAS :

Cum ? Jumătate ? (Aparte) Sper că nu și-a mea !

FERNEZE (ofițerului) :

Citește mai departe !

OFIȚERUL (citind) :

*Articolul doi : Cel ce refuză să plătească va trece pe
dată la creștinism.*

BARABAS :

Ei, nu ? Creștin ? (*Aparte.*) Hm ! Ce e de făcut ?

OFITERUL (*citind*) :

Articol final : Cel ce refuză s-o facă, va pierde absolut tot avutul său.

CEI TREI EVREI :

Stăpîne, noi dăm jumătate !

BARABAS :

Mișei nevolnici ! Nu evrei !

Atît de josnic vă puteți supune

Voinței lor, lăsîndu-le averea ?

FERNEZE :

Cum, tu mai bine te botezi, Barabas ?

BARABAS :

Nu, să mă convertesc nu vreau, stăpîne.

FERNEZE :

Atunci plătește-ți jumătatea.

BARABAS :

Știți ce-ați făcut cu-nșelăciunea voastră ?

Averea mea-i cît două orașe-ntregi.

Să știți, n-am adunat-o prea ușor

Și nici nu mă despart ușor de ea.

FERNEZE :

Decretul nostru spune jumătate.

Ori o plătești, ori ți-o vom confisca întregă.

BARABAS :

*Corpo di Dio !*¹ Stați ! Dau jumătatea,

Să fiu tratat la fel cu frații mei.

FERNEZE :

Ba nu, evreule, întîi ai zis că nu.

Nu poți să-ți mai iei vorba înapoi. (*Face un semn ofițerilor, care ies.*)

BARABAS :

Adică vreți să-mi jefuiți averea ?

Pe furt vă-ntemeiați credința voastră ?

FERNEZE :

Ba nu, Barabas : Pe a ta o luăm

Ca să cruțăm un neam de la ruină :

Mai bine, ca spre binele comun,

¹ Pe trupul lui Dumnezeu (*ital.*)

Să-ndure lipsurile unul singur,
Decît să piară mulți doar pentru unul :
Barabas, totuși nu te surghiunim
Ci vei trăi aici unde-ai făcut avere
Și, dacă poți, vei dobîndi, din nou, mai mult.

BARABAS :

Creștini, dar cum și ce să înmulțesc ?
Căci din nimic, nimic nu iese.

PRIMUL CAVALER :

Tot din nimic ai strîns întîi puțin,
Iar din puțin mai mult, apoi avere ;
De ți s-o-ntoarce-ntîiul tău blestem
Făcîndu-te sărac, de rîsul lumii
De vină e păcatul vostru vechi.

BARABAS :

Aduci Scriptura să vă întărească
Nelegiurile ? Scutiți-mă
De predici — dacă tot mă jefuiți !
Avem și jidovi răi, ca toți creștinii.
Să zicem chiar că tribu-mi strămoșesc
Ar fi fost tot stricat și păcătos,
Mă judecați pe mine pentru vina lor ?
Cel ce se poartă bine să trăiască ;
Mă poate-nvinui din voi vreunul
Că eu m-aș fi purtat cîndva altfel ?

FERNEZE :

Barabas, du-te, piei din ochii mei !
Nu ți-e rușine să te scuzi astfel
Căci dacă pe dreptatea ta te bizui,
Prea multă bogăție-aduce pizmă
Prea mari averi stîrnesc invidie ;
Și-aceasta, Doamne, e-un păcat de moarte !
Fii răbdător și-averea-ți va sporii.
Cînd meseria ți-o cunoaștem toți ?

BARABAS :

Da, însă furtu-i și mai greu păcat !
Nimic să nu luați de la mine, căci
E furt ; și dacă astfel mă jefuiți
Silit sînt să mă jur să iau mai mult.

PRIMUL CAVALER :

Măreț guvernator, degeaba strigă !
Nu da crezare vaietelor lui.

Prefă-i în mănăstire locuința !
E-atît de mare casa lui încît
Încap în ea destule sfinte maici.

FERNEZE :

Așa va fi. (*Reintră ofițerii.*) Ei, ofițeri, ați terminat?

PRIMUL OFIȚER :

Mărite, da, am luat în stăpînire
Averea ca și marfa lui Barabas :
Cînd vor fi prețuite veți vedea
Că fac mai mult ca vistieria
Cetății noastre. Celorlalți evrei
Le-am confiscat doar jumătate.

FERNEZE :

Atunci vom pregăti tributul.

BARABAS ;

Acum ești mulțumit, stăpîne ? Spune !
Mi-ați luat averea toată, bunuri, bani,
Corăbii, magazii, tot ce-am avut ;
Avînd dar tot, nu mai puteți să-mi cereți,
Decît în caz că inimile voastre
De cremene fiind, necruțătoare,
Sugrumă pînă și un pic de milă
În piepturile voastre împietrite.
Și-acum veți încerca să-mi luați și viața.

FERNEZE :

Barabas, nu ! Departe e de noi
Și-al nostru țel să ne mînjim de sînge.

BARABAS :

Păi mi se pare-o vină mult mai mică
De viață să-i scutești pe cei sărmani
Decît să le aduci mizeria în viață.
Mi-ați luat averea, truda unei vieți,
Nădejdea fiicei, tihna bătrîneții :
Deci să nu-mi mai vorbiți de nedreptate.

FERNEZE :

Destul, Barabas ; n-ai decît dreptate.

BARABAS :

Dreptatea voastră, chiar și cea mai mare
E culmea nedreptății pentru mine !
Dar luați ce vreți, cu diavolul în frunte !

FERNEZE :

Să mergem ; din aceste bunuri strîngem
Tributul ce ni-l cere-acuma turcul.

INTIUL CAVALER :

Va trebui să ne purtăm cu grijă :
Sorocul dacă-l depăşim, e rău ;
Ne încălcăm astfel cuvîntul dat
Şi n-ar fi o politică prea bună.

(*Ies toţi afară de Barabas şi de cei trei evrei.*)

BARABAS :

Da, da. Politică ! La viclesuguri
Mereu le umblă gîndul, nicidecum
La ce e bun şi drept, cum tot susţin.
O, mare *Primus Motor*¹, rogu-te,
Abate-asupra lor ceresc blestem,
Cumplite molimi din Egipt aduse,
O secetă, şi ura tuturor !
Lovind pămîntul cu genunchii, rog,
Osînda veşnică să o pogori
Asupra sufletelor ăstor oameni
Ce s-au purtat cu mine-atît de rău !
În foc, în iad, să-şi istovească chinul !

INTIUL EVREU :

Mai ai răbdare, blindul meu Barabas.

BARABAS :

Fraţi fără minte, dacă v-aţi născut
Ca să vedeţi această zi cu ochii,
Cum staţi nesimţitori la plînsul meu ?
De ce nu plîngeţi pentru jalăa mea ?
De ce nu mor, topit de întristare ?

INTIUL EVREU :

Barabas, greu ne vine să-ndurăm
Chiar şi cruzimea împotriva noastră :
Nu vezi ? Ne-au luat din bunuri jumătate !

BARABAS :

Dar cum de i-aţi lăsat voi să vă stoarcă ?
Eraţi destul de mulţi, iar eu doar unul ;
Şi numai de la mine au luat totul.

¹ În filozofia aristotelică, primul element motrice (sau forţa divină).

INTIUL EVREU :

Și totuși nu uita de Iov, Barabas !
BARABAS :

De ce-mi vorbești de Iov ? Avereă lui
O știu : avea vreo șapte mii de oi,
Cămile vreo trei mii, și două sute
Perechi de boi voinici de pus la jug,
Iar măgărițe vreo cinci sute. Însă
Eu pentru fiecare dintre ele
— Chiar de am lua și prețul cel mai mic —
Aveam acasă și-n galera mea
Și-n vasele venite din Egipt
Destul ca să-l fi cumpărat pe Iov
Cu animalele ce le-a avut
Și încă mi-ar mai fi rămas de-ajuns
Ca să trăiesc ; de aceea, eu, nu el,
Am dreptul să arunc blestemul greu
Nefastei zile cînd ăst biet Barabas
A fost adus pe lume ; iar de azi
Doar noaptea veșnică mi-o mai doresc,
Nori negri care să-mi înghețe carnea
Și să ascundă de vederea mea
Priveliștea cumplit de dureroasă ;
Căci iată, am trudit aici atîta vreme
Doar ca să moștenesc deșertăciune,
Nopți de tortură, pierdere de timp
Atîta văd că mi-a fost hărăzit.

AL DOILEA EVREU :

Dar ai răbdare, bunule Barabas.
BARABAS :

Lăsați-mă dar cu răbdarea mea !
Voi care n-ați știut ce-i bogăția
Vă mulțumiți și să trăiți în lipsuri ;
Dar dați-i voie cel puțin să plîngă
Aceluia ce pe un cîmp de luptă
Înconjurat doar de dușmani, își vede
Uciși oștenii, brațul dezarmat,
Și nici o mîntuire nu zărește ;
Da, da, lăsați-mă dar să jelesc
Schimbarea sortii pe neașteptate.

Cu mintea tulburată vă vorbesc :
Nu uiți ușor o mare nedreptate.

INTIUL EVREU :

Hai, să-l lăsăm, căci în necazul lui
Ce spunem îi sporește supărarea !

AL DOILEA EVREU :

Să mergem, deci, dar crede-mă, e trist
Să vezi un om mîhnit atît de rău...
Rămîi cu bine, dar, Barabas.

BARABAS :

Cu bine, mergeți. (*Cei trei Evrei ies.*)
Auzi prostie la acești netrebnici !
Cum ei n-au pic de minte, și pe mine
Mă cred un bulgăre nesimțitor
Ce apa-l murdărește, nu îl spală !
Dar nu, Barabas e menit să aibă
Mai bună soartă, căci e plămădit
Din alt aluat ca oamenii de rînd
Ce numai după azi măsoară totul.
Adîncul minții mele-i răscolit
De gînduri mari, ce foarte sus țintesc
Și viitoru-l chibzuiesc cu grijă
Căci relele pîndesc în orice zi.

(*Intră Abigail*)

Dar încotro, frumoasă Abigail ?
Și ce-a-ntristat-o pe drăguța-mi fiică ?
Femeie, cum se poate ? Tu jelești
O mică pierdere, acolo... Lasă
Că pentru tine tata are încă
Destulă-avere pusă la o parte.

ABIGAIL :

Nu pentru mine, tată, ci doar pentru
Bătrînul meu Barabas, pentru tine
O vezi pe Abigail înlăcrimată ;
Dar am să-nvăț curînd să las deoparte
Acele lacrimi fără nici un rost,
Și-mpinsă de necazuri la Senat,
Voi merge pînă-acolo într-un suflet :
Cu țipete și vorbe-nflăcărate
Îi voi certa pe senatori amarnic ;
Le-oi frînge inima smulgîndu-mi părul,

Ca să îndrepte cel puțin o parte
Din nedreptățile făcute tatei.
BARABAS :
Nu, Abigail ; ce nu e de-ndreptat
Cu țipete nu se va vindeca ;
Taci, căci răbdarea îți aduce tihna,
Și poate timpul ne va oferi
Prilejul de a face altă dată
Ce nu e cu putință-acum. Pe urmă,
Să nu mă crezi nebun pînă-ntr-atît
Încît nepăsător să le fi dat
Tot ce aveam. Ne-am pus la adăpost,
Căci zece mii de galbeni, perle mari
Și giuvaeruri, pietre fără preț —
Temîndu-mă de rele încă dinainte —,
În taină le-am ascuns.

ABIGAIL :

Dar unde, tată ?

BARABAS :

În casa mea, fetiço.

ABIGAIL :

Atunci Barabas nu le va vedea vreodată ;
Căci aștia au pus acuma stăpînire
Pe casa și pe bunurile tale.

BARABAS :

Dar eu nădăjduiesc că-mi vor da voie
Măcar o dată să mai intru-n casa mea.

ABIGAIL :

Mă tem că nu va fi așa ;
Guvernatorul ce m-a scos din casă
Le găzduia în locul meu pe maici ;
Din casa noastră au de gînd să facă
O mănăstire unde vor intra
Doar cele ce din secta lor fac parte.
Bărbații, mai cu seamă, nu au voie.

BARABAS :

O, banii mei, și aurul și toată marfa,
Tot ce-am avut la viața mea s-a dus !
O ceruri prea părtinitoare, cum
Am meritat nenorocirea aceasta ?
Cum asta, steaua mea nenorocoasă,
Îmi stai atît de crîncen împotriva

Ca să-mi aduci în sărăcie jalea ?
Știindu-mă nestăpînit, mă crezi
Smintit, încît să mă și spînzur,
Să pier deasupra globului în aer
Făr-a lăsa măcar o amintire
Că totuși am și existat cîndva ?
Dar voi trăi ; iar viața n-o urăsc :
Și întrucît mă lași astfel în valuri
Ca să mă-nec sau să plutesc, și-mi pui
La încercare toată istețimea,
Voi fi cu mintea, toată ființa treaz ! (*Abigailei*)
Da, iată, fata mea, ce-am născocit :
Vezi jalea-n care m-au adus creștinii
Năpăstuindu-mă cumplit acum :
Să nu-mi ieși din cuvînt, căci la nevoie
În lături nu ne dăm de la tertipuri.

ABIGAIL :

O, tată, despre orice ar fi vorba,
Ce nu va încerca să facă Abigail
Pentru-a-i lovi pe cei ce ne-au rănit ?

BARABAS :

Prea bine, bravo ție !
Ascultă : spui că au făcut din casă
O mănăstire, și sînt maici acolo ?

ABIGAIL :

Așa e.

BARABAS :

Atunci, pe stareță s-o roage mult
Chiar fata mea, frumoasa Abigail,
Ca s-o primească-acolo printre maici.

ABIGAIL :

Cum asta ? Vrei să mă călugăresc ?

BARABAS :

Da, fata mea ; religia ferește
De bănuieli o sumedenie de rele.

ABIGAIL :

O fi cum spui, dar mă vor bănuî.

BARABAS :

Păi, n-au decît, dar trebuie să fii
Atît de hotărîtă-n tot ce faci
Încît să-ajungă toți să creadă
Că din evlavie te faci monahă

Și să te porți frumos cu ele toate ;
Să le vorbești cît mai prietenește,
Să spui c-ai săvîrșit păcate multe
De-aceea-ai vrut să te călugărești.

ABIGAIL :

Va trebui să mă prefac prea rău !

BARABAS :

Nu te împotrivi !
Mai bine te prefaci cînd n-ai păcate
Decît să spui la început doar adevărul
Ca să-l ascunzi apoi, fățarnic.
Mărturisirea prefăcută e mai bună
Decît ipocrizia nevăzută.

ABIGAIL :

Mă rog, să zicem că mă vor primi.
Pe urmă ce-o să se întîmple, tată ?

BARABAS :

Ascultă ce-o să se-ntîmpe-apoi :
Acolo-n casă am ascuns sub grinda
Ce sprijină podeaua camerei de sus,
Și aurul și-atîtea giuvaeruri
Pe care pentru tine le-am păstrat...
Dar uite-i ! Fii vicleană, Abigail.

ABIGAIL :

Păi, vino-atunci, stai lingă mine, tată.

BARABAS :

Nu, Abigail, căci în povestea asta
Nu-i înțelept să mă arăt deloc :
Chiar dimpotrivă, eu va trebui
Să mă prefac rău miniat pe tine
Că te-ai călugărit ; să fii isteată,
Fetițo, aurul să mi-l cîștigi.

(Se retrag de-o parte. Intră călugării Jacomo și Barnardine.)

JACOMO :

Stareța și o Maică)

Măicuțelor, aproape am ajuns
La mănăstirea nou întemeiată.

STAREȚA :

E bine ; noi nu vrem să fim văzute ;
Sînt ani treizeci de cînd din noi nici una
Nu s-a mai avîntat departe-n lume.

JACOMO :

Dar, maică stareță, clădirea, apa

Acestei mănăstiri acum deschise
Vor fi pe placul vostru, negreșit.

STAREȚA :

Se poate... O, dar cine vine ? (*Iese în față Abigail*)

ABIGAIL :

O, stareță cucernică, precum
Și voi, Prea fericite călăuze
Fecioarelor evlavioase,
De-o fată chinuită aveți milă !

STAREȚA :

Dar tu, fecioară dulce, cine ești ?

ABIGAIL :

Sînt doar o desnădăjduită, fata
Evreului din Malta, biet Barabas,
Stăpîn pe vremuri pe o casă bună
Pe care au prefăcut-o-n mănăstire.

STAREȚA :

Prea bine, fiica mea, dar spune-ne
Cu ce îți vom putea fi de folos ?

ABIGAIL :

Necazurile însăimîntătoare
Ce l-au lovit cumplit pe tatăl meu
Mă tem că izvorăsc ori din păcate
Ori poate din credința noastră strîmbă.
De aceea vreau ca de acum încolo
Eu viața s-o petrec în pocăință :
Să fiu la voi novice ispășind
Păcatul sufletului chinuit.

JACOMO :

O, frate Barnardine, negreșit
Din inimă-s pornite-aceste vorbe.

BARNARDINE :

Chiar dintr-o inimă ce-i caldă, frate ;
Hai, dar, să ne rugăm să o primească.

STAREȚA :

Da, fata mea, te vom primi ca maică.

ABIGAIL :

Dar mai întîi să mă lăsați să-nvăț
Să-mi potrivesc ca orișice novice
Purtarea după legea voastră aspră,
Vă rog să mă lăsați să locuiesc
Tot unde-ăm stat și pînă-acum.

Nu mă-ndoiesc că-nvățătura voastră
Din ceruri coborită, și unită
Cu hărnicia și cu zelul meu,
O să m-ajute să învăț cît pot de mult.

BARABAS (*aparte*):

Cît să le scoți din mîini averea-ascunsă.

STAREȚA:

Hai, fiica mea!

BARABAS (*ieșindu-le în întîmpinare*):

Ce-i asta, Abigail?

Ce cauți tu printre creștinii hîrzi?

JACOMO:

Vai, omule, sărac duhovnicește,

Nu te împotrivi zadarnic fetei,

Căci ea s-a pocăit.

BARABAS:

Cum asta? Cum s-a pocăit?

BARNARDINE:

A fost primită-n mănăstire.

BARABAS:

Copila mea pierdută! Ce rușine

Aduci asupra mea, căci îți sînt tată!

Ce-ai să te faci, copila mea,

În mijlocul dușmanilor urîți?

Pe binecuvîntarea mea îți cer

Să părăsești îndată pe-acești diavoli

Cu blestemata lor de erezie!

ABIGAIL:

Dar tată, lasă-mă...

BARABAS:

Nu, Abigail, întoarce-te...

(*Șoptindu-i lui Abigail, la o parte*)

De aur, giuvaeruri nu uita;

Pe scîndura ce-acoperă comoara

Să cauți semnul acesta! (*Îi arată un semn, apoi cu glas tare*)

O, blestemato, pleacă de aici.

Să piei din ochii tatălui rănit!

JACOMO:

Barabas, de ești pradă necredinței,

Și pui un vâl pe ochi ca să nu vezi
De unde vin necazurile tale,
Măcar scutește-ți fata de orbire.

BARABAS :

Călugăr orb, de sfaturile tale
N-am eu nevoie. (*În șoptă, lui Abigail.*) Acesta este
semnul.

(*Tare*) Mai bine mor decît s-o vād astfel. (*Către
Abigail.*) Mă părăsești, copilă rătăcită ?

Acuma, la ananghie ? (*Din nou îi șoptește.*) Să nu
uiți semnul.

(*Tare*) E potrivit să fie o evreică
Așa credublă ? (*Aparte*) În zori, la ușa ta !

(*Tare*) Să nu te-ntorci la mine niciodată

De vrei să fii de-a pururi osîndită,

Să uiți de mine ; piei din ochii mei !

Hai, du-te ! (*Iar în șoptă.*) Ține minte : Mîine-n
zori !

(*Tare*) Hai, pleacă, pleacă, ticăloaso !

(*Barabas iese printr-o parte, iar călugării, stăreța, maica și
Abigail prin cealaltă ; tocmai cînd ies, intră Mathias.*)

MATHIAS :

Pe cine vād ? Frumoasa Abigail,

Ea, fata lui Barabas, azi e maică !

A suferit o umilință mare

Cînd tatăl era sărăcit deodată ;

O, mult mai bună ar fi fost ea pentru

Un basm de dragoste decît să fie

Înveșmîntată pentru rugăciune ;

Mult mai frumos ar fi împodobit

Un pat, îmbrățișată drăgăstos

De un iubit focos, decît trezită

În miez de noapte pentru liturghie.

(*Intră Lodovico*)

LODOVICO :

Hei, ce-i cu tine, Mathias ? Ești trist ?

MATHIAS :

Oh, crede-mă, prea nobil Lodovico,

Că am văzut ce după mintea mea

Ar fi privescîtea cea mai ciudată.

LODOVICO :

Dar ce anume, rogu-te ?

MATHIAS :

Păi o fecioară
În vîrstă doar de paisprezece ani,
O dulce floare-n cîmpul Cythereei ¹
Răpită bucuriilor pămîntului
Bogat în roade, și în chip ciudat
Deodată prefăcută într-o maică.

LODOVICO :

Dar cine-i, spune-mi !

MATHIAS :

E fata celui mai bogat evreu.

LODOVICO :

A lui Barabas, chiar cel căruia
Acuma, de curînd, i-au luat averea ?
Dar spune-mi, fata e așa frumoasă ?

MATHIAS :

Frumoasă de nu-i poți găsi perechea
Precum și neasemuit de bună.
Chiar strîns în zid de-aramă să fi fost,
Văzînd-o inima ți se topea
De dragoste, sau, cel puțin de milă.

LODOVICO :

De-o fi așa frumoasă cum spui tu,
N-ar fi deloc o pierdere de vreme
Să mergem s-o vedem !
Ce zici ? Nu vrei ?

MATHIAS :

Da, domnule, căci trebuie, și vreau ;
N-am încotro.

LODOVICO :

Și eu la fel, abia mai pot răbda.
Rămii cu bine, Mathias.

MATHIAS :

Cu bine, Lodovico.

(Ies, unul printr-o parte, altul prin cealaltă parte.)

¹ Alt nume al Afroditei (de la insula unde era venerată :
Cythera)

Actul II

SCENA 1

Intră Barabas cu un felinar.

BARABAS :

Precum un corb prevestitor de rele
Ce-aduce-n ciocul său încovoiat
Răvaș de ducă omului bolnav ..
Și-n umbra-ntunecată a nopții mute
Își scutură din negre aripi boala —
La fel de trist și chinuit aleargă
Barabas, bietul, cu blestem de moarte
Pe capul tuturor creștinilor.
Plăcerile prea firave aduse
De timpul mult prea iute de picior
De mult și-au luat zborul ; m-au lăsat
În deznădejde, căci din toată averea mea
De altădată nu mi-a mai rămas
Decît o amintire ; cicatricea
Soldatului lipsit de mîngiere...
Tu, stîlp de foc care-ai călăuzit
Prin beznă seminția evreiască,
Să vii să luminezi acum și calea
Vlăstarelor bătrînului Avram ;
În seara asta să călăuzești cu bine
Pe Abigail, și mîna ei ! De nu,
Mai bine fă să se prefacă ziua
În întuneric nepătruns de-a pururi !
Căci somnul ocolește ochii mei
Veghez mereu dar pacea n-o găsesc

În gândurile mele tulburate
Pin-ce nu-mi dă de veste Abigail.

(*La etaj se ivește Abigail.*)

ABIGAIL :

Din fericire, am găsit momentul
Să caut locul arătat de tata ;
Spunea că-aici se află nevăzute
Mărgăritarele și aurul
Și giuvaerele de el ascunse.

BARABAS :

Îmi amintesc de vorba-acelor babe
Ce-mi povesteau pe cînd eram bogat
Tot basme cu fantome și cu duhuri
Ce noaptea se strecoară-n întuneric
Prin locuri unde s-au ascuns comori ;
S-ar zice că și eu sînt ca și ele :
Căci, cît voi mai trăi, aici trăiește
Nădejdea ce mi-a mai rămas în suflet ;
Iar cînd va fi ca noaptea să mă cheme
Pe-aici se va plimba și duhul meu.

ABIGAIL :

O, de s-ar îndura comoara tatei
Să se ivească-n locul ăsta fericit !
Chiar fericit nu e : Dar să nu uit :
Atunci cînd bun-rămas ne-am luat, spunea
Că va veni la mine dimineața.
Atunci, somn blînd, — oriunde se-odihnește
Al tatei trup —, îndeamnă-l pe Morfeu ¹
Să-i ducă vis de aur și să-l scoale
Spre a-și primi comoara de la mine.

BARABAS :

Bien para todos mi ganado no es ² :
La fel de bine e să merg 'nainte
Ca și să stau aici atît de trist...
Dar stai : ce stea lucește-n răsărit ?
De-i Abigail, e steaua vieții mele...
Acolo, cine-i ?

¹ În mitologia greacă, zeul visurilor.

² Turma mea nu-i bună pentru toți. (*Spaniolă veche.*)

ABIGAIL :

Acolo, cine-i ?

BARABAS :

Tăcere, Abigail ! Sint eu !

ABIGAIL :

Ei bine, tată, uite ! Primește-ți fericirea.

BARABAS :

O ai ?

ABIGAIL :

Ți-o dau. *(Îi aruncă, pe rînd, trei săculețe.)*

Le-ai prins ?

Mai este unul. Iată, încă unul !

BARABAS :

Oh, fata mea, comoara mea,

Averea, aurul și fericirea !

Tăria sufletului meu și Moartea

Dușmanilor ; fii binecuvîntată !

Ești steaua norocoasă-a mea !

Oh, Abigail, de te-aș avea aici,

Mi-ar fi-împlinite dorurile toate ;

Dar lasă ! Voi găsi curînd mijlocul

De-a te scăpa de-aici : Privește, aur !

O, fiică, frumusețe, fericire !

(Își strînge săculețele la piept)

ABIGAIL :

Curînd va bate miezul nopții, tată,

Și cam acum e timpul cînd încep

Să se trezească maicile ; Adio !

Mai bine să ne despărțim,

Să nu stîrnim cumva vreo bănuială.

BARABAS :

Rămîi cu bine, bucuria mea !

Prin mijlocirea degetelor mele

Trimit sărutul izvorît din suflet.

(Abigail dispare la etaj.)

Deschide, Phoebus, pleoapa grea a zilei

Și-n loc de corb trezește ciocîrlia

Ca să mă pot 'nălța cu ea în aer

Cîntînd voios pe-aceste bogății

Aşa cum puilor le cîntă ea
*Hermoso piacer de los dineros*¹. (Iese.)

SCENA 2

Intră Ferneze, Martin del Bosco, cavaleri şi ofiţeri

FERNEZE :

Ei, căpitane, spune unde mergi ?
De unde-ţi viîne vasul ancorat
La noi în port ? De ce-ai venit pe ţărm
Făr-a ne cere-ngăduinţa ?

BOSCO :

Mărit Guvernator al Maltei, vin încoace :
Catarga mea, *Balaurul cu aripi*,
Din Spania vine, şi la fel şi eu ;
Del Bosco-i numele ce-l port, şi sînt
Vice-amiral al regelui catolic

INTIUL CAVALER :

Aşa-i, stăpîne ; Să-l tratezi frumos.

BOSCO :

Avem încărcătură alcătuită
Din greci şi turci şi mauri africani ;
Căci nu de mult pe coasta Corsicii,
Cum flotei turcilor nu ne-am supus,
Ne-au pus curînd galerele pe fugă :
Dar vîntul a început să crească brusc
Şi pînzele ni le-a umflat mai bine ;
Aşa-am putut lupta în voia noastră ;
În multe vase de-ale lor am tras
Şi chiar am scufundat vreo cîteva ;
Dar unul mai cu seamă ne-a fost ţinta ;
Pe căpitan noi l-am ucis ; ca rob
Am luat tot echipajul şi-l vom vinde
Aici, în iarmarocul de la Malta.

¹ Frumoasă-i bucuria ce ţi-o aduc banii. (Span.)

FERNEZE :

Martin del Bosco, am auzit de tine :
Îți zic, dar, bun venit aici, la Malta
Din partea tuturor ! Dar nu putem
Să-ngăduim să vinzi aici la Malta
Pe turcii prinși de tine ; nu-ndrăznim
Din pricina acelei învoielii.
Ce ne-a legat și ne-a impus tribut.

INTIUL CAVALER :

Deoarece tu ne iubești, Del Bosco,
Și cu prietenia ne cinstești
Pe guvernatorul nostru, te rugăm
Să-l aperi de mînia turcilor ;
Căci armistițiul ăsta îl avem
Doar pentru că ei tot nădăjduiesc
Cu banii noștri să se-mbogățească
Și deoarece se tem de noi că, dacă
Nu dăm tributul, îl vom folosi
Ca să purtăm război în contra lor.

BOSCO :

Deci cavalerii Maltei sînt părtași
Cu turcii și vor să le cumpere
Cu sume mari de bani prietenia ?
Stăpîne, spre rușinea Europei,
Chiar Rhodosul, o insulă creștină,
Și-obîrșia voastră, e acum pierdută ;
Dar despre voi știam că vă luptați
Pe viață și pe moarte cu Sultanul.

FERNEZE :

Așa e, dar oștirea noastră-i mică.

BOSCO :

Cîți bani vă cere turcul Calymath ?

FERNEZE :

O sută de mii de coroane-n cap.

BOSCO :

Stăpînul meu, monarhul, are-un drept
Asupra Maltei voastre, și ar vrea
Să vă alunge-ndată de aici !
Lăsați-mă să vă călăuzesc
Și-așa vă veți putea păstra averea :
Voi cere ajutor Măriei Sale

Și nu mă voi îndepărta de-aici
Decît atunci cînd v-am eliberat.

FERNEZE :

De faci așa, te las să-i vinzi pe turci...
Să-i scoateți în vînzare, ofițeri ! (*Ofițerii ies.*)
Te fac, Del Bosco, generalul Maltei,
Iar noi, cu cavaleri milităroși
Vom asculta de ordinele tale
Luptînd cu turci necredincioși, barbari.

BOSCO :

Așa luați pilda celor dinainte ;
Cînd oastea urîcioasă a turcilor
A-nconjurat cetatea de pe Rhodos
Măcar că-apărători erau puțini
Ca leii s-au luptat ! Și n-a rămas
În viață vreun bărbat să ducă
Creștinătății vestea-aceea rea.

FERNEZE :

Și noi lupta-vom pîn-la unul ; Mergem !
Trufaș, prinț Calymath, în loc de aur
Ia gloanțe învelite-n fum și-n foc ;
Și poți să ceri tributul unde vrei,
Noi sîntem hotărîți : căci nu cu aur
Ci doar cu sînge poți să-ți cumperi cîntea. (*Ies.*)

SCENA 3

Intră ofițerii aducîndu-l pe Ithamore și alți robi.

ÎNȚIUL OFIȚER :

E tîrgul pentru sclavi. Să stea aici.
Să nu vă faceți griji privind vînzarea
Căci foarte iute se vor vinde toți.

AL DOILEA OFIȚER :

La fiecare-i scris pe spate prețul
Ce trebuie să-l scoatem de pe ei,
Ori altfel nu mai merită să-i vindem.

ÎNȚIUL OFIȚER :

Barabas vine ; de nu-i luau averea
Pe loc ni-i cumpăra pe toți.

(*Intră Barabas.*)

BARABAS :

Sfidînd creştinii, ce mîncă-porc,
(Nu-s neam ales, nici împrejur tăiaţi ;
Nemernici nebăgaţi în seamă pînă
Ne-au cucerit Vespasian şi Titus)
Am adunat averea ce-o aveam.
Pe fata mea sperau s-o facă maică ;
Dar ea s-a-ntors ; am cumpărat o casă
Frumoasă, -ncăpătoare ca şi cea
A lui Ferneze ; şi, cu voia lui,
Voi sta acolo, în pofida Maltei ;
Guvernatorul, ca şi fiul său,
Vor trebui atraşi de partea mea
Căci altfel treaba o să meargă greu.
Dar nu degeaba Levi¹ mi-e strămoş :
Nu pot ierta curînd o nedreptate.
Căci, noi, evreii, cînd dorim, putem
Ca şi căţei să ne gudurăm ;
Iar cînd rînjim, muşcăm ; dar chipurile
Rămîn nevinovate, de miei blînzi.
Deprins-am la Florenţa să ling mîini,
Cînd mi se zice „cîine“, să nu-mi pese,
Şi temenele-adînci să fac mereu
Cum bat călugării desculţi mătânii ;
Să-i văd, sper, flămînzind — la iesle,
Sau miluiţi de sinagogi şi astfel
Să pot — eînd mi s-aduce tava milei —
Să le dau doar scuipatul ca pomană...
Ha, Lodovico, fiul lui Ferneze !
Drag mi-e tot atît cît tatăl lui.
(*Se retrage. Intră Lodovico.*)

LODOVICO (*singur*) :

Pe-aici a luat-o jidovul bogat ;
Îl caut şi mă ţin de el, încît
Măcar furiş s-o văd pe Abigail :
O frumuseţe, spune Mathias.

¹ În *Facerea* 29, 34, fiul lui Iacov, strămoşul tribului leviţilor, din care se trăgeau preoţii evreilor.

BARABAS (*ascuns*) :

Acum mă voi arăta în adevărata lumină : mai mult
șarpe decît porumbel ; adică mai mult ticălos decît
găgăuță.

LODOVICO :

A, uite-l ; după el, spre Abigail !

BARABAS (*aparte*) :

Da, da, crezi că ți-a și căzut în palmă !

LODOVICO :

Barabas, tu mă știi, sînt Lodovico.

Guvernatorul Maltei îmi e tată.

BARABAS (*aparte*) :

Pe dos era mai bine să trăiești !

Mojicu-arată ca un porc pîrlit.

LODOVICO :

Dar încotro-ți îndrepti, Barabas, pașii ?

BARABAS :

Doar pîn-aici ; e obiceiul nostru,

De cîte ori vorbim cu vreun creștin

Să ne purificăm cît mai curînd :

În aer ne prefacem de îndată

Spre a nu pierde fericirea viitoare

Promisă de strămoșul Abraham.

LODOVICO :

Barabas, îmi faci rost de-un diamant ?

BARABAS :

De unde ? Pe ale mele mi le-a luat

Chiar al Domniei Tale tată ;

Un singur giuvaer mi-a mai rămas

Și poate acela ți-ar fi de folos.

(*Aparte*) De fiică-mea vorbesc ; dar mai degrabă

O ard pe rug decît să i-o dau lui !

Iar pentru el păstrez otrava cruntă

Și lepra albă, boala cea mai rea.

LODOVICO :

Lucește tare, fără a fi montat ?

BARABAS :

E-o neștemată ce n-a fost montată.

(*Aparte*) De montă s-ar vorbi doar de-ar atinge-o.

(*Tare*) Don Lodovico, diamantul ăsta

Aruncă raze și scînteii splendide.

LODOVICO :

Dar spune-mi de e brut ori șlefuit ?

BARABAS

E bine șlefuit (*Aparte*) nu pentru tine.

LODOVICO :

Îmi place cu atît mai mult.

BARABAS :

La fel și mie.

LODOVICO :

Dar cum arată noaptea ?

BARABAS :

Pe Cynthia o-ntrece-n strălucire.

(*Aparte*) Mai mult ți-ar place noaptea decît ziua.

LODOVICO :

Și care-i prețul ?

BARABAS :

(*Aparte*) Chiar viața ta, de-l dobîndești. (*Tare*)

Stăpîne,

Doar n-o să ne certăm acum pentru preț ;

Poftească Înălțimea Ta la mine

Și i-l voi da. (*Aparte*) Și-ncă cum.

LODOVICO :

Ba nu, Barabas, vreau întîi să-l merit.

BARABAS :

Stăpîne, nici nu știi cît merită ?

Chiar tatăl dumitale de la mine,

Căci prin creștina-i milă și-ndurare

El mi-a adus religia cea pură —

Să zic așa — făcîndu-mi catehismul

Mi-a amintit păcatele-mi lumești ;

Mai mult cu sila, nu din voia mea,

Mi-a luat tot ce-am avut, m-a scos din casă,

Pe care-a prefăcut-o-n mănăstire.

LODOVICO :

Dar sufletul îți va culege roade.

BARABAS :

O fi, da-i mult prea-ndepărtată toamna :

Dau rugăciunile acelor maici

Și sfinți călugări, pentru chin plătiți.

Sînt minunate. (*Aparte*) Și nu fac nici un bine.

(*Tare*) Cum nu sînt trîndavi, ci se străduiesc,

Cu timpul poate vor culege roade —
Adică spre înălțare sufletească, zic.
LODOVICO :

Nu te uita la sfintele măicuțe.
BARABAS :

Dar eu mă uit doar dintr-un zel aprins.
(*Aparte*) Nădăjduind s-aprind curînd și casa ;
Căci chiar de-un timp sporesc și se-nmulțesc.
Tot eu avea-voi ultimul cuvînt
În ceea ce privește mănăstirea.
(*Tare*) Cît despre nestemata pomenită,
Să vii la mine ; nu va fi vrîun preț
Atît de mare ca să ne certăm
Nici din pricina ei, și nici din cea
A tatălui cinstit al dumatiale.
(*Aparte*) Ușor nu-i, dar v-omor eu pe-amîndoi.
(*Tare*) Dar am acum de cumpărat un sclav.

LODOVICO :

Barabas, vin și eu cu dumneata.
BARABAS :

Prea bine, vino ; piața e aproape.
(*În piață, adresîndu-se unui negustor de sclavi.*)

Cît costă ? Două sute de coroane ?
Ce, trage-atît de mult un turc ca ăsta ?

INTIUL OFITER :

Acesta-i prețul, Domnule.

BARABAS :

E hoț dibaci, de ceri atît pe el ?
Te pomenești că-i bun la-nșelăciuni ;
De-ar fi așa, ar face două sute.
Odată cumpărat, să iei pecetea,
Spre-al apăra de ștreang întreaga viață ;
Grea-i ziua judecării pentru hoți ;
Puțini mai scapă, de păcat iertați.

LODOVICO :

Și doar o sută ceri pe maurul acesta ?

INTIUL OFITER :

Atît, stăpîne.

BARABAS :

De ce-i un turc mai scump decît un maur ?

INTIUL OFITER :

E tânăr și-are multe însușiri.

BARABAS :

Cumva și piatra cea filozofală ? (*Adresându-se sclavului*)

De-o ai, te las să-mi spargi cu ea și capul.

SCLAVUL :

N-o am, dar știu să tund și să vă rad.

BARABAS :

Nu-i razi cumva pe toți de-averea lor ?

SCLAVUL :

Stăpîne-s tânăr și nevinovat.

BARABAS :

Bine, flăcăule ; te cumpăr și, dacă te porți cum se cuvine, te-nsor cu Luxuria.

SCLAVUL :

Vă voi sluji cum trebuie, domnule.

BARABAS :

Trebuie să fie vreo șmecherie la mijloc ; te pome-
nești că zicînd că mă bărbierește îmi taie gîtul ca
să mă jefuiască. Ia spune, cum o duci cu sănătatea ?

SCLAVUL :

Destul de bine.

BARABAS :

Cu atît mai rău : trebuie să fac rost de un om bol-
năvicios, care să nu aibă prea mare poftă de mîn-
care. Pe tine, cu mușchii pe care-i ai mă tem că nu
te pot ține fără cîteva kilograme de carne de vacă
pe zi. (*Adresându-se ofiterului :*) Ia să văd și altul,
mai slab.

INTIUL OFITER :

Poftim și unul firăv ! Cum vă place ?

BARABAS (*adresându-se sclavului*) :

Tu unde te-ai născut ?

ITHAMORE :

În Tracia, dar în Arabia-am crescut.

BARABAS :

Cu atît mai bine ; ești pe gustul meu.

O sută de coroane ? Ține banii ! (*Plătește.*)

INTIUL OFITER :

Păi, însemnați-l, domnule, și luați-l !

BARABAS (*aparte*) :

Da, da, așa e bine ; robul ăsta

Va face multe rele-n slujba mea.

(*Tare*) Cu bine, ofițer... (*Sclavului* :) Al meu ești !
Hai !

(*Din nou lui Lodovico*) Va fi a dumitale nestemata.

Să nu ne ocolești ; căci tot ce am

Va fi la-ndemîna dumitale. (*Intră Mathias cu mama lui, Katarina*).

MATHIAS (*aparte*) :

Cu Lodovico tănuiește-evreul ?

Mă tem că de frumoasa Abigail.

BARABAS (*în taină lui Lodovico*) :

Îl văd pe Mathias ; mai zăbovim ;

Iubește pe copila mea și ea

Îl îndrăgește ; însă am jurat

Să-nșel nădejdlile-amîndurora

Să mă răzbun (*Aparte*) chiar pe guvernator.

(*Lodovico iese*)

KATARINA :

Nu-i chipeș maurul acesta ?

MATHIAS :

Mai bun e celălalt ; privește bine.

BARABAS (*lui Mathias*) :

În fața mamei, nici nu mă cunoști.

Prefă-te, ca să n-aibă bănuieli

În ce privește tîrgul care va urma.

S-o duci acasă și treci pe la noi ;

Ți-s ca și tată, fiule, adio !

MATHIAS (*tot în taină*) :

Dar Lodovico despre ce-ți vorbea ?

BARABAS :

De diamante, nu de Abigail.

KATARINA (*fiului ei*) :

Băiete, nu-i Barabas, bogătașul ?

BARABAS (*tare lui Mathias*) :

Cît despre comentariile acelea

La cartea Macabeilor, le am,

Și ți le țin la dispoziție.

MATHIAS :

Chiar dînsu-i, mamă, și vorbeam cu el.

Să-mi împrumute niște cărți mai rare.

KATARINA :

Nu-i mai vorbi ; e izgonit din cer...

(Adresându-se ofițerului :) Ia-ți banii, domnule...

(Lui Mathias :) Haide, mergem !

MATHIAS :

Te rog, Barabas, să nu uiți de carte.

BARABAS :

N-ai nici o grijă. (Katarina și Mathias ies.)

INTIUL OFIȚER :

Ei, am făcut tîrg bun ; hai să plecăm.

(Iese împreună cu ceilalți ofițeri și cu sclavii)

BARABAS (adresându-se sclavului pe care l-a cumpărat) :

Să-mi spui și cum te cheamă și-nă multe :

De neamul, locu-n care te-ai născut

Și meseriile ce le cunoști.

ITHAMORE :

Stăpîne, sînt născut în sărăcie.

Mă cheamă Ithamore ; iar meseria

Mi-e cea ce vă convine cel mai mult.

BARABAS :

Cum, n-ai nici una ? Bine, să m-asculți,

Și-am să te-nvăț ce o să-ți prindă bine :

Întîi să te ferești de vrîo simțire —

Iubire, îndurare și nădejde vană,

Ori teamă — ce-ți cuprinde inima ;

Nimic să nu te miște, să n-ai milă ;

Să rîzi doar cînd creștinii gem de jale.

ITHAMORE :

O, bun stăpîn ! Mă-nchin în fața ta.

BARABAS :

Eu unul ies și noaptea pe afară

Și-ucid bolnavii care gem sub ziduri ;

Iar uneori merg și-otrăvesc fîntîni ;

Făcînd pe placul hoților creștini,

Mă învoiesc să pierd cîte-o coroană

Și-apoi, plimbîndu-mă sus pe terasă

Să-i văd legați în fața ușii mele.

În tinerețe învățat-am medicina

Și-ntîi pe italieni am folosit-o ;

Cu-nmormîntările-am îmbogățit

Pe preoți, dînd de lucru la gropari,

Punîndu-i să tot sape la morminte
 Să tragă clopotele într-o dungă ;
 Apoi am învățat ingineria
 Și am luat parte la războaiele
 Germaniei cu Franța ; sub cuvînt
 Că îl ajut pe Carol Quintul-n luptă
 Am omorît dușmani, ca și prieteni
 Cu multe stratageme de tot felul ;
 Pe urmă, cînd ajuns-am cămătar
 Storcînd de pe la oameni aur,
 Cu-nșelăciuni, tertipuri felurite,
 Și viclenii cu bani, pînă-ntr-un an
 Umplut-am temnițele de faliți ;
 La fel spitalele de mici orfani ;
 Din lună-n lună am înnebunit
 Pe unii, alții, pînă cînd de disperare
 S-au omorît, punînd pe piept o jalbă
 Cum că prin camătă i-am stors de-avere.
 Dar chinu-adus de mine-a fost plătit :
 Am bani destui să cumpăr tot orașul.
 Ei, spune-mi tu, ce ai făcut în viață ?

ITHAMORE :

Îți spun cinștit, stăpîne.
 Am dat foc multor sate de creștini,
 Am pus în lanțuri eunuci, și sclavii
 Să tragă la galere. Am fost odată
 Grăjdar de han ; mă strecuram în taină noaptea
 La oaspeți în odăi să le tai gîtul.
 Și la Ierusalim unde hagi
 Îngenunchiau, am presărat un praf
 Pe dalele de marmoră încît
 La mulți le-au puroiat genunchii :
 Și m-am stricat de rîs să văd betegii
 Cum s-au întors în cîrje schiopătînd
 În țările de baștină — creștine.

BARABAS :

Ei, asta e ceva ; să mă socoți
 Tovarăș ; sîntem amîndoi de-o teapă ;
 Ne leagă și tăierea împrejur
 Și ura de creștini.
 Și credincios și păstrător de taine

Aș vrea să-mi fii.
În schimb, de aur nu vei duce lipsă...
Să stai de-o parte, vine Lodovico.
(*Intră Lodovico*)

LODOVICO :

Ce bine că te-am întâlnit, Barabas ;
De-un diamant vorbeai : pe unde-i ?

BARABAS :

Ți l-am păstrat, firește, Lodovico :
Te rog să mă-nsoțești. (*Se îndreaptă spre casa lui*)
Hei, Abigail ! Deschide ușa-ți spun !
(*Vine Abigail, ținând în mână niște scrisori*)

ABIGAIL :

Ce bine că sosești la vreme, tată ;
Ți s-au adus scrisori de la Ormus.
Te-așteaptă solul chiar aici în casa noastră.

BARABAS :

Să-mi dai scrisorile. (*Îi vorbește în taină.*) M-auzi,
fetițo ?
Distrează-l tu, te rog, pe Lodovico,
Fiu al guvernatorului, pe care
Cît mai curtenitor vreau să-l primești,
Dar fecioria vezi să nu ți-o pierzi...
Tratează-l ca pe-un filistean, te rog
Prefă-te, jură, dragoste promite-i,
Dar nu uita că nu-i din neamul nostru
(*Tare*) Mă iartă, Domnule, acum am treabă.
Tu, Abigail, să-i ții puțin de-urît !
De dragul meu, să-i fii o gazdă bună.

ABIGAIL :

Atunci, de dragul tău și-al lui îi spun :
În casa noastră bine ai venit !

BARABAS (*aparte*) :

O vorbă încă, fiica mea : sărută-l,
Ai grijă și cît mai frumos vorbește-i
Șiret ca o evreică-ntinde-ți mreaja
Ca pînă pleacă să fii logodită.

ABIGAIL (*tot în taină*) :

Păi, tată, eu-l iubesc pe Mathias.

BARABAS (tot în taină) :

Știu, dar fii drăgăstoasă și cu-acesta ;

Fă cum ți-am spus, așa se cere-acum.

(Tare) Îmi scrie iată un prepus ;

Intrați în casă, eu am de citit.

(Abigail și Lodovico intră în casă.)

Cu ăsta-am încheiat, căci va muri !

Prepusul meu îmi scrie c-a fugit

Un negustor ce-mi datorează vin —

O sută de butoaie, dar ce-mi pasă

De-atîta lucru la averea mea ? (Troznește din degete.)

De mi-o fi sărutat deja fetița

Și între ei și-or fi jurat iubire

Cum s-au hrănit strămoșii mei cu mană

La fel de sigur e că Lodovico

Cu Mathias pieri-va dinpreună :

Căci tatăl lui mi-a fost dușman de moarte. (Intră Mathias)

Don Mathias, unde mergi ? Adastă o clipă.

MATHIAS :

Păi unde ? La frumoasa Abigail.

BARABAS :

Știi foarte bine — martor mi-e cerul —

Că vreau să-ți fie fiică-mea nevastă.

MATHIAS :

Da, altfel m-ai nedreptăți cumplit.

BARABAS :

Ferească cerul să-am asemeni gânduri !

Dar iartă-mă, te rog, că plîng amarnic

Băiatul lui Ferneze, Lodovico,

O vrea pe Abigail, în ciuda mea ;

Scrisori, brățări, inele i-a trimis,

Și-atîtea și atîtea giuvaeruri.

MATHIAS :

Și cum, ea le primește ?

BARABAS :

Nu, nu. I le trimite înapoi ;

Cînd vine el, ea se închide-n casă ;

El se-ncăpățînează să-i vorbească

Prin broasca ușii, însă Abigail

Alargă la fereastră să pîndească
Să vadă cînd vii tu, ca să-l alunge.

MATHIAS :

Viclean și mincinos e Lodovico !

BARABAS :

Și-acum, cînd m-am întors, s-a strecurat
În casă, înaintea mea ; sînt sigur
Că e la Abigail.

MATHIAS :

Îl scot eu de-acolo.

BARABAS :

Nu, nu, nici pentru întreaga noastră Maltă !
La loc în teacă pune-ți sabia
De mă iubești, nu te lupta la mine !
În casă intră ușurel și fă-te
Că nici nu-l vezi. Am să-l previn cînd pleacă
Să nu mai spere-n dragostea copilei
Ascunde-te, căci, iată-i, vin.

(Revin în scenă Lodovico cu Abigail)

MATHIAS :

Îi strînge mîna ? Asta n-o să rabd !

BARABAS :

De ții la mine, nu sufla o vorbă !

MATHIAS :

Ei, treacă de la mine ! Altădată !

(Intră în casă.)

LODOVICO :

Barabas, fiul văduvei era ?

BARABAS :

Chiar el ! Ai grijă, vrea să te omoare.

LODOVICO :

Să mă omoare ? E nebun mojiicul ?

BARABAS :

Nu, dar s-o fi temînd de ceea ce,
Cred, tu nici n-ai visat : felița mea
Aici de față, -o biată gîsculiță !

LODOVICO :

Dar ce, de Mathias e-ndrăgostită ?

BARABAS :

Nu ți-a răspuns chiar ea, prin zîmbetul de-acum ?

ABIGAIL (*aparte*) :

Lui Mathias mi-e dată inima ;
Acum zîmbesc doar la porunca tatei.

LODOVICO :

Doar ştii, Barabas, c-o iubesc de mult !

BARABAS :

Şi ea te îndrăgeşte, de copilă.

LODOVICO :

Acum nu-mi mai pot stăpîni simţirea.

BARABAS :

Nici eu, iubirea ce ţi-o port.

LODOVICO :

Deci diamantul ăsta ţi-e ; mi-l dai ?

BARABAS :

Cîştigă-l, ca să-l porţi ; e nentinat.

Dar înălţimii Tale i-ar părea

Înjositor să ia-n căsătorie

O fată de evreu ; însă-am să-i dau

Şi cruci de aur multe, cu cuvinte

Creştine scrise pe inel jur-împrejur.

LODOVICO :

Dar nu averea ta o vreau, ci doar pe ea ;

Şi totuşi, încuviinţarea-ţi cer.

BARABAS :

Pe-a mea o ai ; vedem ce zice ea.

(*Aparte lui Abigail*) Vlăstarul ăsta al lui Cain, un
jebusit¹,

De paştele mozaic habar n-are

Nu vede-o ţară a făgăduinţei

Sau pe Mesia aşteptat de noi ;

Ăst vierme nobil, Lodovico, zic,

Va trebui să fie dus de nas :

Dă-i mîna, însă inima păstrează-o

Pîn-se întoarce Mathias la tine.

ABIGAIL (*în taină, tatălui ei*) :

Cum, să mă logodesc cu Lodovico ?

BARABAS (*tot în taină*) :

Nu e defel păcat să-nşeli creştinii.

Ei înşişi au ajuns să-şi facă-o dogmă :

¹ După *Vechiul Testament*, trib care nu era din seminţia lui Israel ; *fig. venetic*.

Credința-și calcă față de eretici ;
Dar cei ce nu-s evrei sînt toți eretici
Ne cade bine asta, deci n-ai teamă.
(Tare, lui Lodovico :) Am implorat-o, și-o să se-n-
voiască !

LODOVICO :

Drăguță Abigail, să-mi dai cuvîntul !

ABIGAIL (in taină) :

N-am încotro, că-mi poruncește tata.
Doar moartea de iubit să mă despartă !

LODOVICO :

Acum am lucrul cel mai prețios :
La care sufletu-mi rîvnea de mult.

BARABAS (aparte) :

Eu nu-l am, însă tot mai sper.

ABIGAIL (aparte) :

O, Doamne, ce-ai făcut, nenorocito ?

LODOVICO :

De ce la față te-ai schimbat deodată ?

ABIGAIL :

Nu știu, dar trebuie să plec ; cu bine !

BARABAS :

Oprește-o, dar n-o pune să-ți vorbească !

LODOVICO :

A amuțit ! Vai ce schimbare bruscă !

BARABAS :

Așa-s evreii, nu te mai gîndi !
La ei logodnicele — asta-i moda —
Mai varsă-o lacrimă ; dar n-o certa !
Acum te du cu bine ! Las-o în pace ;
Ea ți-e soție, tu mă moștenești !

LODOVICO :

Așa e datina ? M-am hotărît ;
Mai bine să se-ntunece acum
Un cer senin, iar frumusețea firii
De nori năbușitori să se înece,
Decît s-o văd pe Abigail posacă...
Ah, vine ticălosul ! Răzbunare !

(Revine Mathias)

BARABAS :

Te potolește, Lodovic' ; destul
Că te-am și logodit cu Abigail.

LODOVICO :

Prea bine, atunci, îl las în pace. (*Iese.*)

BARABAS :

Știi, Mathias, de nu eram aici,
Te-ar fi înjunghiat de cum intrai ;
Dar să nu mai vorbim de asta-acum —
De înfruntări n-avem nevoie-aici
Cu sabia și nici măcar cu vorba !

MATHIAS :

Barabas, doar să-l urmăresc dă-mi voie !

BARABAS :

Ba nu ; căci de-i rănit din voi vreunul
Voi fi învinuit c-am fost complice ;
Răzbună-te oricînd, dar altă dată !

MATHIAS :

Îi smulg și inima spre-al pedepsi !

BARABAS :

Cum vrei ! Poftim, ți-o dau pe Abigail !

MATHIAS :

Ce dar mai scump puteam primi, săracul ?
Adică eu să-l las pe Lodovico
Să-mi ia o dragoste așa frumoasă ?
Nu țin la viața mea cît țin la Abigail.

BARABAS :

O presimțire : inima îmi spune
Că-acum s-a dus la mama ta, spre-a pune
Iubirii tale piedici ; urmărește-l !

MATHIAS :

Nu pot rămîne ; dacă vine mama
De supărare o să moară. (*Iese.*)

ABIGAIL :

De plîns nu pot să-i spun măcar adio.
De ce i-ai ațîțat pe amîndoi ?

BARABAS :

Ce-ți pasă ție ?

ABIGAIL :

Am să-i împac, să fie iar prieteni.

BARABAS :

De ce ? Nu sînt destui evrei în Malta,
Ca tu să te-omori după-un creştin ?

ABIGAIL :

Îl vreau pe Mathias, iubirea mea.

BARABAS :

Da, da, o să-l şi ai (*Lui Ithamore*) Hai, du-o-n casă !

ITHAMORE :

Te-ascult, stăpîne. (*O duce pe Abigail înăuntru*)

BARABAS :

Ei, Ithamore, cum ţi-a plăcut povestea ?

ITHAMORE :

Stăpîne, eu cred că aşa le cumperi
Amîndurora vieţile de-odată.

BARABAS :

E drept. Şi o voi face-n chip viclean.

ITHAMORE :

Stăpîne, de-aş putea să te ajut !

BARABAS :

Chiar poţi ; să-mi duci la bun sfîrşit un plan.
Răvaşul ăsta du-l lui Mathias. (*Îi dă o scrisoare.*)
Să-i spui că vine de la Lodovico.

ITHAMORE :

E otrăvit, de bună seamă ?

BARABAS :

Nu, nu, deşi puteam s-o fac şi pe-asta ;
E însă, chipurile, provocarea
Lui Lodovico către Mathias.

ITHAMORE :

N-ai teamă ; inima am să-i aprind
Să creadă chiar că vine de la el.

BARABAS :

N-aş spune că-mi displace graba ta ;
Dar vezi, nu te pripii ! Fii mai viclean.

ITHAMORE :

De mă descurc, să mă mai foloseşti.

BARABAS :

Prea bine, du-te ! (*Ithamore iese*)
Aşa ; acum mă duc la Lodovico,
Şi, ca un duh viclean, cîrpesc minciuni
Pîn-ce-amîndoi s-or duşmăni de moarte. (*Iese*)

Actul III

SCENA 1

Intră Bellamira

BELLAMIRA :

Cu-oraşu-mpresurat, eu pierd mereu.
Ehei, pe vremuri numai într-o noapte
Uşor luam şi o sută de ducăţi.
Acum, în schimb, sînt castă fără voie :
Şi ştiu doar, farmecul nu mi-a scăzut.
De la Veneţia negustori veneau
Şi de la Padova adeseori
Soseau atîţia oameni plini de duh —
Adică, vreau să spun, mari cărturari
Şi învăţaţi, dar şi mărinimoşi ;
Acuma însă nu mai vine unul
Afară doar de Pilia-Borza, care
Nici el nu dă aşa de des pe-aici ;
Dar iată că acuma vine. (*Intră Pilia-Borza*)

PILIA-BORZA :

Na, fată, ca să ai de cheltuială !
(*Îi aruncă o pungă mare cu bani.*)

BELLAMIRA :

Nu-mi place-argintul.

PILIA-BORZA :

O fi, n-o fi, evreul are aur
Şi eu voi face totul ca să-l capăt.

BELLAMIRA :

Dar spune-mi, pe-ăsta cum de ai pus mîna ?

PILIA-BORZA :

Păi, umblînd pe căi dosnice, prin grădini, am ajuns să dau cu ochii de casa de bani a evreului, plină de saci cu averi ; peste noapte m-am cățărat pînă acolo cu cîrligele mele și tocmai cînd căutam să aleg prada cea mai grasă, am auzit în casă un zgomot ; așa că am luat doar sacul ăsta și am fugit... Dar uite-l pe slujitorul evreului.

BELLAMIRA :

Ascunde sacul ! (*Intră Ithamore*)

PILIA-BORZA :

Nu te uita-ntr-acolo ! Hai să plecăm ! Phii, cum te mai uiți după el ! Ai să ne trădezi curînd !

(*Bellamira iese cu Pilia-Borza*)

ITHAMORE :

Oh, cel mai frumos chip pe care l-am văzut vreodată ! După veștmînte, îmi dau seama că trebuie să fie curtezană ; dar aș da și o sută de coroane de-ale evreului ca să am drept țîitoare o asemenea femeie !

Răvașul l-am predat așa încît

Cei doi se vor lupta — și vor muri !

(*Iese.*)

SCENA 2

Intră Mathias

MATHIAS :

Aici e : o să vadă Abigail

Măsura dragostei lui Mathias. (*Intră Lodovico*)

Cum, ticălosul mă jignește-astfel ? (*Citește o scrisoare.*)

LODOVICO :

Răvașul eu l-am scris ; răzbună-te

De îndrăznești ! (*Se duelează. La etaj apare Barabas.*)

BARABAS :

Frumos duel ! Dar nu își vin de hac !
Hai, Mathias ! Hai, Lodovico ! (*Amîndoi cad.*) Bine !
Așa s-au dovedit la fel de bravi ! (*Se aude strigăte
din culise : Despărțiți-i, despărțiți-i !*)
Da, da, acum că-s morți, n-aveți decît
Să-i despărțiți ! Vă las cu bine ! Adio !
(*Iese. Intră Ferneze, Katarina și însoțitorii.*)

FERNEZE :

Ce-i asta ? Lodovico-al meu e mort ?
La pieptul meu îți fac pe veci mormîntul.

KATARINA :

Ce văd ? Căzut-a Mathias, fiul meu, răpus ?

FERNEZE :

Băiete, dacă turcii te-omorau,
Te răzbuna nefericitu-ți tată !

KATARINA :

Dar fiul tău mi l-a ucis pe-al meu
Și moartea trebuie să i-o răzbun.

FERNEZE :

Dar uite, Katarina ! Fiul tău
Pe Lodovico l-a rănit de moarte.

KATARINA :

Nu mă mîhni mai mult, nu pot să-ndur.

FERNEZE :

Oftatul meu de s-ar putea preface
În răsufare, lacrimile-n sînge,
Ca viața să i-o torn din nou în vine !

KATARINA :

Dar dușmănia cine le-a stîrnit-o ?

FERNEZE :

Nu știu, și asta mă-ntristează tare.

KATARINA :

Dar fiul meu ținea mult la al tău.

FERNEZE :

Și Lodovico îl iubea pe-al tău.

KATARINA :

Dă-mi arma care mi-a ucis băiatul :
Tot ea să mă omoare și pe mine.

FERNEZE :

Nu, doamnă, oprește-ți mîna : arma aceea
Era a fiului meu drag ; ea lui Ferneze
Ar trebui să-i pună capăt vieții.

KATARINA :

Stai, să aflăm cam cine-a pus la cale
Omorul lor ; aş vrea să-i răzbunăm.

FERNEZE (*către însoțitori*) :

Duceți-i și-ngropați-i împreună
'N-acelaș sacru monument de piatră ;
Pe-altar le voi aduce zilnic jertfă
Suspinele și lacrimile mele,
Cu rugăciuni fierbinți am să străpung,
Adesea, cerul nepărtinitor
Doar numele să ne dezvăluie
Acelora ce ne-au adus durerea
Prin dezbinarea unor buni prieteni.
Hai, Katarina ; amîndoi pierdut-am
Acelaș lucru ; să-mpărțim deci și durerea.

(*Ies împreună cu însoțitorii care duc cadavrele tinerilor.*)

SCENA 3

Intră Ithamore

ITHAMORE :

S-a mai văzut vreodată o ticăloșie
Cu-atîta viclenie ticluită
Și tot așa măiestru-ndeplinită ?
Ții doi în palmă și îi duci de nas !

Intră Abigail

ABIGAIL :

Ești vesel, Ithamore ! De ce faci haz ?

ITHAMORE :

Stăpîna ! Ha, ha, ha !

ABIGAIL :

Ei, ce-i cu tine ?

ITHAMARE :

Stăpînul meu !

ABIGAIL :

Ei !

ITHAMORE :

Stăpînă, am drept stăpîn pe cel mai viteaz, mai viclean, mai ascuns și mai năsos ticălos de pe lume !
Nici un rob nu a avut un asemenea stăpîn !

ABIGAIL :

Un sclav să rîdă-astfel de tatăl meu ?

ITHAMORE :

Stăpînul meu e cel mai priceput la politică.

ABIGAIL :

În ce fel ?

ITHAMORE :

Cum, chiar nu știți ?

ABIGAIL :

Nu, nu.

ITHAMORE :

Nu știți de nenorocirea lui Mathias și Lodovico ?

ABIGAIL :

Nu, despre ce e vorba ?

ITHAMORE :

Păi, diavolul a născocit o provocare, stăpînul meu a scris-o și eu am dus-o, mai întîi lui Lodovico și apoi lui Mathias ;

Apoi s-au duelat, și ca-n poveste

Nici unul azi pe lume nu mai este !

ABIGAIL :

Și cum, tatăl meu le-a adus moartea ?

ITHAMORE :

Nu mă cheamă Ithamore ?

ABIGAIL :

Ba da.

ITHAMORE :

Păi, așa cum mă cheamă pe mine Ithamore, tatăl dumneavoastră a scris răvașul, iar eu l-am purtat de la unul la celălalt.

ABIGAIL :

Păi, Ithamore, atîta doar te rog :

La noua mănăstire mergi și-ntreabă

De vreun călugăr de-al lui Sfintul Iacob
Și spune-i că îl rog să vină-ncoace.

ITHAMORE :

Vă rog, stăpînă, îmi răspundeți și mie la o întrebare ?

ABIGAIL :

Care anume, robule ?

ITHAMORE :

Una de suflet : maicile nu se mai și zbenguie din
cînd în cînd cu călugării ?

ABIGAIL :

Pleacă de-aici, obraznicule ! Asta ți-e întrebarea ?
Să te duci de-aici.

ITHAMORE :

Mă duc, mă duc, stăpînă. (*Iese*)

ABIGAIL :

Oh, tată nemilos, hain Barabas !
Deci tu politica ți-o urmăreai
Punîndu-mă să le acord favoruri
Pe rînd, doar ca să moară amîndoi ?
Pe Lodovico nu-l iubeai, să zicem,
Din ură pentru tatăl său ; dar Mathias ?
Te-a supărat vreodată cu ceva ?
Dar tu ești pus pe răzbunări cumplite
De cînd ți-a luat guvernatoru-averea,
Și n-ai putut să te răzbuni pe el
Ci doar pe fiu și doar prin Mathias ;
Pe-acesta doar cu prețul vieții mele ;
Văd că nu-i pic de dragoste pe lume,
Nici milă la evrei, nici turci pioși...
Dar vine blestematul Ithamore :
E însoțit de unul din călugări. (*Revine în scenă
Ithamore însoțit de călugărul Jacomo*)

JACOMO :

Virgo, salve ¹.

ITHAMORE :

Nu te-ai retras ?

¹ Salut, fecioară (*lat.*).

ABIGAIL :

Bine-ai venit, prea bunule călugăr...

Hai, du-te, Ithamore !

(*Ithamore iese*)

Prea sfinte, află că-mi iau îndrăzneala

Să-ți adresez o rugămintă.

JACOMO :

În ce privință ?

ABIGAIL :

Să faci ce poți, să fiu primită maică.

JACOMO :

Oh, Abigail, dar n-a trecut prea mult

De când m-am străduit să fii primită,

Dar viața sfântă nu ți-a fost pe plac.

ABIGAIL :

Neîntărit și subred mi-era gândul,

Căci de prostii lumești eram legată ;

Dar dobîndind prin jale experiența

Ajung să văd cît prețuiește totul.

Vai, sufletul meu păcătos se pierde

'N fatalul labirint al necredinței,

Depart de izvorul vieții veșnice !

JACOMO :

Dar cine te-a nvățat asemeni vorbe ?

ABIGAIL :

Chiar maica stareță a mănăstirii ;

Îmbrățișez cu drag dojana ei :

Nevrednică fiind eu tot te rog :

Primește-mă în sfântul vostru Ordin.

JACOMO :

Promit. Vezi, nu te răzgîndi din nou :

Ți-ar fi povară prea grea pentru cuget.

ABIGAIL :

Atunci doar tata-a fost de vină !

JACOMO :

Cum asta ?

ABIGAIL :

Oh, nu-ți pot spune, iartă-mă ! (*Aparte*) O, tată,

Deși nu meriți gîndurile mele bune,

Nu buzele-mi te vor trăda vreodată !

JACOMO :

Ei, vrei să mergem ?

ABIGAIL :

Sfinției tale mă supun cu drag. (*Ies amîndoi.*)

SCENA 4

(*Intră Barabas și cei trei Evrei*)

BARABAS :

Cum, s-a călugărit iar Abigail ?
Nu are inimă ! Și nici credință !
Cum, fata mea, de tatăl tău te pierzi ?
Și fără știrea mea și neconstrînsă
De nimeni, iar te-ai dus la mănăstire ?
Îmi cere prin răvaș să mă căiesc :
Căință ! *Șpurca* ! ¹ Ce mai e și asta ?
Mă tem că a aflat... da, da, cred că așa e...
De ticluiala mea ce-a dus la moartea
Lui-Mathias și a lui Lodovico :
Așa fiind, să ne-ocupăm de asta ;
De și-a schimbat credința strămoșească
Ajung să cred că nu mă mai iubește ;
Sau poate doar pe mine, nu ce fac...
Dar cine vine ? (*Intră Ithamore*) Haide, Ithamore,
Apropie-te, dragă, viața mea,
O slugă de nădejde, frate, aș zice ;
Tu mi-ai rămas azi singura nădejde
Pe care fericirea îmi clădesc.
Ai mai văzut-o pe-Abigail a mea ?

ITHAMORE :

Chiar azi.

BARABAS :

Cu cine ?

ITHAMORE :

Cu un călugăr.

BARABAS :

Călugăr ! Fățarnicul, el a făcut tot răul.

¹ Murdără ; scîrboasă (*ital.* ; azi *sporca*).

ITHAMORE :

Ce vrei să spui, stăpîne ?

BARABAS :

A prefăcut-o pe-Abigail a mea în maică.

ITHAMORE :

Fățarnic nu-i ; ea mă trimise după el.

BARABAS :

O, zi nefericită ! Abigail
Ești falsă, nestatornică, naivă ;
Mă rog, să meargă ! Ithamore, de-acum,
Îți jur că n-o să mă mai întristeze
Și nici rușine n-o să-mi mai aducă ;
Nu-i las nici o' avere moștenire
Nici binecuvîntarea nu i-o dau
Și nici n-o să-mi mai intre-n casă
Ci o să piară sub blestemul meu
Cum a sfințit-o Cain, pe care-Adam
L-a blestemat, căci l-a ucis pe Abel.

ITHAMORE :

O, stăpîne !

BARABAS :

Nu, Ithamore, să nu te rogi s-o iert !
Sînt tulburat ; din inimă-o urăsc
Și dacă n-o să faci ce-am să te rog
Nu pot să cred decît că mă urăști.

ITHAMORE :

Cum, eu, stăpîne ? Vai, dar sui pe-o stîncă
Și mă arunc în mare de pe ea !
De dragul dumneavoastră fac orice.

BARABAS :

Om de nădejde ! Slugă ? Nu, prieten !
Te-adapt drept singuru-mi moștenitor ;
Cînd mor, tot ce am eu va fi al tău ;
Iar cît trăiesc vom împărți frățește :
Vei cheltui atît cît cheltui eu ;
Ia cheile — tu să le ții de-acum ;
Ia-ți haine și nimic să nu-ți lipsească :
Atît să știi, să faci ce te rog eu...
Dar mai întîi de toate adu-orezul
Ce pentru cină fierbe-acum pe foc.

ITHAMORE (*aparte*) :

Să mă țin tare ; e flămînd stăpînul.

(*Tare :*) Mă duc, stăpîne. (*Iese.*)

BARABAS :

Deci după-averi tînjește orice javră

Chiar de-i bogată numai în speranțe...

Dar stai, tăcere ! (*Revine Ithamore cu o oală cu orez.*)

ITHAMORE :

Poftim, stăpîne, orezul.

BARABAS :

Prea bine, dar de ce-ai adus cu tine

Și polonicul ?

ITHAMORE :

Mde, stăpîne ; proverbul spune că cine stă la masă cu diavolul are nevoie de o lingură cu coada lungă ; eu v-am adus un polonic.

BARABAS :

Da, bine Ithamore ; să ții secretul ;

Acum, de dragul tău, ființă scumpă mie,

Să vezi cum va pieri și Abigail

Să poți trăi tu slobod ca moștenitor.

ITHAMORE :

Cum asta, stăpîne, vrei s-o otrăvești cu pilaful ?

Știam că orezul e hrană bună, o s-o îngrașe și o s-o întărească mai mult decît te-aștepți.

BARABAS :

Da, Ithamore, dar vezi ce am în mînă ?

Un praf rar, prețios ; l-am cumpărat

De la un italian, de mult ;

Constipă, infectează, otrăvește —

Dar două zile după ce l-ai luat.

ITHAMORE :

Dar cum așa, stăpîne ?

BARABAS :

Păi uite cum :

La Malta, seara asta — închinată

Lui Sfintu Iacov — zic, se folosește,

Spre-a duce pe la mănăstiri pomeni :

Du maicilor și-orezul printre alte ;

E-acolo o intrare-ntunecoasă

Pe unde maicile primesc mîncarea ;

Dar ele nu au voie nici să vadă
Nici să întrebe cine le-a trimis-o.

ITHAMORE :

Păi, cum așa ?

BARABAS :

Te pomenești că e vreun ritual.
Ei, Ithamore, să duci orezul ăsta acolo ;
Stai : mai întâi să-i dau un pic de gust.

ITHAMORE :

Da, da, stăpîne ; vreau să te ajut.
Dar mai întâi doresc să gust pilaful.

BARABAS :

Te rog chiar. (*Ithamore gustă.*) Ce părere ai ? .

ITHAMORE :

Stăpîne, zău că e păcat să stricăm o mîncare atît
de bună.

BARABAS :

Taci, Ithamore ! Nu merită păstrată.

(*Aruncă praful în mîncare.*)

Mîncare vei avea pe săturate,
Căci cufărul, ființa mea întregă
De azi sînt toate, toate ale tale.

ITHAMORE :

Atunci mă duc, stăpîne.

BARABAS :

Mai stai puțin, dă-mi voie să amestec ;
Mîncarea asta-aș vrea să-i fie fetei
Fatală ca și băutura care
L-a otrăvit pe marele-Alexandru ¹
La ea vreau să lucreze ca și vinul
De Borgia dat tatălui său, papa ! ²
Pe scurt, și sînge-al hidrei de la Lerna, ³

¹ Împăratul macedonean Alexandru III (cel Mare) (356—323 î.e.n.) a murit de friguri la Babilon — dar există și legenda otrăvirii lui.

² După legendă, Cezar Borgia (1476—1507) l-ar fi otrăvit (din greșeală) pe tatăl său, papa Alexandru II (1431—1503).

³ Una din cele 12 munci legendare ale lui Herakles (Hercule) a fost uciderea hidrei cu multe capete din Lerna, cu sîngele căreia Herakles ungea rănilor ca să nu se mai vindece.

Și suc de hebon¹, răsuflarea lui Cocit²
Otrăvurile adunate-n Styx³
Regatul lor de foc să-și părăsească
Să-și verse-astfel veninul, s-o omoare
Pe-aceea care ca un drac hain
L-a părăsit astfel pe tatăl ei !

ITHAMORE (*aparte*) :

Vai cum a binecuvîntat mîncarea ! S-a mai văzut
vreun pilaf cu asemenea mirodenii ? (*Tare*) Ce să fac
cu el ?

BARABAS :

Drag Ithamore, te dă și-l pune-acolo ;
Întoarce-te de-ndată ce termini,
Căci am o altă treabă pentru tine.

ITHAMORE :

Iată o porție care poate otrăvi un grajd întreg de
iepe din Flandra : o s-o duc maicilor împreună cu
praful.

BARABAS :

Și pe deasupra și cu ciurma ; du-te !

ITHAMORE :

Am plecat. Să-mi dai simbria căci îmi voi face da-
toria.

(*Iese cu cratița.*)

BARABAS :

Am să-ți plătesc cu vîrf și îndesat ! (*Iese.*)

SCENA 5

Intră Ferneze, Martin del Bosco, Cavaleri și un Pașă.

PERNEZE :

Spun pașei bun venit ! Dar Calymath
Ce face ? Ce vînt te-aduce înspre Malta ?

¹ Plantă otrăvitoare neidentificată.

² În mitologia greacă, rîu al Infernului.

³ Rîul principal al Infernului ; simbol al trecerii către moarte.

PAȘA :

Un vînt ce-mpinge lumea înainte :
Dorința de a face rost de aur.

FERNEZE :

Cum asta ? Aur, Înălțimea Ta ?
Găsiți în Indiile Apusene ;
La Malta nu e minereu de aur.

PAȘA :

Maltezilor, dar Calymath vă spune :
Răgazul ce i l-ați cerut s-a scurs,
Făgăduiala să v-o împliniți :
Eu pentru-acel tribut am fost trimis.

FERNEZE :

Dar pașă, nu vei lua tribut de-aici
Și nici nu vor putea trăi păgînii
Din prada luată de la noi : mai bine
Ne radem pînă la pămînt cetatea !
Și templele și insula stricăm,
'N Sicilia trimițînd ce-avem
Nimicitoare mari deschidem calea ;
Izbească valurile-n țărături frînte
Și-nece-orașul cu puterea lor.

PAȘA :

Guvernatore, calci deci învoiala,
Pe față refuzînd ce ai promis !
Atunci ce mai vorbești de ziduri rase ?
De osteneala voastră nu va fi nevoie :
Curînd veni-va însuși Calymath
Și cu ghiulele vă va dărîma
Pustiu va face din trufașa Maltă
Drept plată a greșelilor ce faceți —
De neiertat. Cu asta, adio !

FERNEZE :

Adio ! (*Pașa iese.*)
Acum, bărbați ai Maltei, grijă-aveți —
Fiți gata să-l întîmpinăm pe turc :
Închideți poarta, tunuri încărcăți,
Pe arme puneți mîna cu folos
Spre-a înfrunța dușmanii vitejește
Răspunsul nostru rupt-a învoiala :

Doar la război putem să ne-aşteptăm,
Doar în război nădejdea ne-o mai punem. (*les toți.*)

SCENA 6

Intră călugărul Jacomo și călugărul Barnardine.

JACOMO :

Oh, frate, toate maicile-s bolnave
Pe moarte ; nici un leac nu le ajută !

BARNARDINE :

Mă cheamă stareța s-o spovedesc ;
O, Doamne, tristă spovedanie va fi !

JACOMO :

Iar eu mă duc la chipeșa Maria.
Ea m-a chemat ; mă duc, stă pe aici. (*Iese ; intră
Abigail.*)

BARNARDINE :

Cum, toate-s moarte — afară de-Abigail ?

ABIGAIL :

Nici eu nu scap, simt moartea pe aproape.
Călugărul ce mi-a vorbit pe unde-i ?

BARNARDINE :

A fost chemat de celelalte maici.

ABIGAIL :

Eu l-am chemat ; dar dacă ai venit,
Atunci să-mi fii Sfinția Ta duhovnic ;
Cucernică-am trăit în casa asta
Păcatele plângîndu-mi ; și cuminte
Dar înainte de a veni...

BARNARDINE :

Ce s-a întîmplat atunci ?

ABIGAIL :

Am supărat cumplit de tare cerul :
Păcatele mă-mping la deznădejde ;
Cel mai chinuitor din ele-i unul :
Știi pe Mathias și Lodovico ?

BARNARDINE :

Da, ce-i cu ei ?

ABIGAIL :

Cu amîndoi mă logodise tata ;
Întîi cu Lodovico, — nu-l iubeam ;
Căci Mathias era cel îndrăgit de mine,
De dragul lui m-am şi călugărit.

BARNARDINE :

Aşa. Dar cum a fost sfîrşitul lor ?

ABIGAIL :

Pizmaşi pe-amorul meu, au început
Să se urască ; viclenia tatei
Pe care-o vezi aici pe larg desfăşurată *(li dă un
răvaş.)*

Vitejii s-au răpus unul pe altul.

BARNARDINE :

Vai ce ticăloşie monstruoasă !

ABIGAIL :

M-am spovedit ca să-mi recapăt tihna
Dar, mult te rog, să nu dezvălui taina,
Căci altfel va muri şi tatăl meu.

BARNARDINE :

O spovedanie nu se dă pe faţă,
Căci legea preoţiei nu dă voie.
Un preot care nu păstrează taina
E răspopit şi osîndit la rug.

ABIGAIL :

Am auzit, te rog să ţii secretul.
Ah, gheara morţii mi se-nfige-n piept.
Pe tata ca să-l mîntui de păcate,
Călugăr blind, te rog să-l creştinezi.
Eşti martor că eu mor creştină ! *(Moare.)*

BARNARDINE :

Da, şi fecioară ; asta-i şi mai trist !
Dar trebuie să merg pîn-la evreu
Să tip la el şi să-l înfricoşez. *(Reintră călugărul
Jacomo)*

JACOMO :

Pierit-au maicile ! Să le-ngropăm.

BARNARDINE :

Întîi ajută-mă s-o îngrop pe asta,
Pe urmă hai să-l dojenim pe-evreu.

JACOMO :

Dar ce-a făcut ?

BARNARDINE :

Cumplită faptă. Tremur s-o dezvălui.

JACOMO :

A răstignit cumva vreun prunc creștin ?

BARNARDINE :

Mai rău : dar taina-ncredințată mie

La spovedanie, nu ți-o pot spune.

De-o dau pe față-nseamnă moarte

Cum știi și tu prea bine. Hai, să mergem.

(Ies împreună.)

Actul IV

SCENA 1

BARABAS :

Nu-i sunet mai plăcut ca dangătul.
Ce-anunță moartea unor noi creștini !
Acum la moartea maicilor, frumos
Bat clopote ce-n alte dăți sunau
A tinichea ! credeam că n-a lucrat
Otrava, ori că n-a făcut vreun`bine.
În alți ani se umflau, dar tot trăiau ;
Acum, n-a mai rămas nici una-n viață.

ITHAMORE :

Stăpîne, toate-astea-s bune, dar oare nu se va afla
adevărul ?

BARABAS :

Cum să se afle dacă noi ne ținem gura ?

ITHAMORE :

Din partea mea să n-ai vreo teamă.

BARABAS :

De-aveam ți-aș fi tăiat pe dată gîtul.

ITHAMORE :

Ai fi avut dreptate.
Regeasca mănăstire e aproape ;
Călugării să-i otrăvim, stăpîne.

BARABAS :

Nu e nevoie ; maicile murind,
Călugării se sting de supărare.

ITHAMORE :

Dar nu te întristează moartea fiicei ?

BARABAS :

Nu : sînt mîhnit că s-a născut evreică
Dar a trăit s-ajungă și creștină :
*Cazzo, diavolo !*¹

ITHAMORE :

Privește, stăpîne, vin două omizi ploase.
(*Intră călugării Jacomo și Barnardine*)

BARABAS :

I-am mirosit încă înainte de a veni.

ITHAMORE :

Ce nas, o Doamne ! Hai, să mergem.

BARNARDINE :

Evreu hain ! Rămii să te căiești.

JACOMO :

Păcătuind, te-așteaptă osîndă grea.

BARABAS (*aparte lui Ithamore*) :

Mă tem că știu că noi am pus otrava.

ITHAMORE (*aparte lui Barabas*) :

Și eu mă tem ; vorbește-le frumos.

BARNARDINE :

Barabas ai...

JACOMO :

Da, da, tu ai...

BARABAS :

Da, da, am bani ; și ce-i cu asta ?

BARNARDINE :

Ești un...

JACOMO :

Da, da ești un...

BARABAS :

Ce rost au astea ? Știu că sînt evreu.

BARNARDINE :

Dar fiica ta...

JACOMO :

Da, fiica ta...

BARABAS :

Oh, nu-mi vorbi de ea ! Mor de mîhnire.

BARNARDINE :

Să nu uiți că...

¹ Înjurătură în italo-spaniolă.

JACOPO :

Da, da, să nu uiți că...

BARABAS :

Nu uit c-am fost un mare cămătar.

BARNARDINE :

Dar ai mai săvârșit...

BARABAS :

Păcat trupesc ; dar nu în țara asta ;

Oricum, femeia-aceea a murit.

BARNARDINE :

Da, da, Barabas, numai să nu uiți

De Mathias și de Don Lodovico.

BARABAS :

Dar, ce, ce s-a întâmplat cu ei ?

BARNARDINE :

Doar că s-au duelat din pricina pretensei provocări
ce au primit-o.

BARABAS (*aparte lui Ithamore*) :

Presimt, copila a mărturisit !

Sîntem pierduți ; să fiu șiret.

(*Tare*) Călugări sfinți, păcatele îmi sînt

Povară grea pe cuget. Spuneți, însă,

Nu-i prea tîrziu ca să mă creștinez ?

Credința evreiască am slujit-o

Cu zel nespus. Am fost ne-ndurător

Cu sărăntocii, pofticios la culme,

Un prăpădit zgîrcit și lacom, gata,

Să-mi vînd și sufletul pe bani ;

Am luat dobîndă chiar și sută-n sută ;

Acum am bani cît toți evreii Maltei

Luați la un loc. Dar ce-i averea ?

Evreu sînt, deci mi-e sufletul pierdut.

Căința dacă mi-ar spăla păcatul

M-aș biciui și singur pîn-la moarte...

ITHAMORE :

La fel și eu ; dar la nimic n-ajută.

BARABAS :

În post și rugăciune să trăiesc ?

Să port veșminte aspre și să merg

Tot în genunchi pîn-la Ierusalim ?

În casă-am pivnițe de vinuri pline

Hambarele îmi gem de-atîtea grîne,

Iar magazinele de mirodenii,
De leacuri, și de cufere cu aur
Și în pepite, dar și în monezi ;
Strălucitoare și rotunde perle
A căror greutate nici n-o știu.
În plus mai am la Alexandria
Un vraf nemăsurat de mărfuri ;
Chiar ieri plecat-au din oraș corăbii
Al căror drum mii de coroane aduce ;
La Londra,-Anvers, Florența și Veneția,
Sevila, Frankfurt, Lübeck, Moscova
Și cine știe încă unde-am bani
De la datornici, de primit, și încă
Și alte sume ce-s închise-n bănci ;
Le dau pe toate unei mănăstiri
Să pot fi botezat, primit acolo.

JACOMO :

Barabas, vino la locașul nostru !

BARNARDINE :

Ba la al nostru, bunule Barabas !
Și știi, Barabas...

BARABAS :

Știu c-am păcătuît îngrozitor :
Dar voi o să mă convertiți și
Vă va rămîne întreaga mea avere.

JACOMO :

Barabas, traiul lor e mai sever !

BARABAS :

Am auzit ; de aceea vin la voi.

JACOMO :

Cămăși nu poartă, umblă tot desculți.

BARABAS :

Nu-i pentru mine ; ție am hotărît
Să mă destăinui și să-ți las averea.

JACOMO :

La mine vino, bunule Barabas.

BARABAS :

Măcar că i-am răspuns, nu se dă dus !
Cum scapi de el, să vii cu mine acasă.

JACOMO :

Voi fi la tine astă seară.

BARABAS :

La unu astă noapte te aştept.

JACOMO (*către Barnardine*) :

Ți-ai auzit răspunsul, poți să pleci.

BARNARDINE :

De ce ? Mai bine pleacă tu !

JACOMO :

Din vina ta nu pot să plec !

BARNARDINE :

Nu pleci ? Ei, lasă, te silesc eu !

JACOMO :

Așa ? Mă crezi un prăpădit ? (*Se luptă între ei.*)

ITHAMORE :

Desparte-i, bun stăpîn, desparte-i !

BARABAS :

Hai fraților, aceasta-i slăbiciune !

Hai frate Barnardine, cu Ithamore ;

Știi ce gîndesc, cu Jacomo mă lasă.

JACOMO :

Ce vrea la tine acasă ? Nu, să plece !

BARABAS :

Să-i dau și lui ceva, i-astup doar gura. (*Ithamore iese cu Barnardine.*)

Nu am mai auzit vreun alt om

Bîrfind chiar tagma Iacobinilor.

Dar ce-ți închipui, că eu cred ce spune ?

Doar tu ai convertit-o pe Abigail,

Dator sînt să te răsplătesc, și-o fac :

Neapărat să vii, deci Jacomo.

JACOMO :

Dar cine-ți vor fi nașii la botez ?

Eu te voi spovedi curînd, Barabas !

BARABAS :

Păi unul dintre nași îmi va fi turcul ;

Dar să nu sufli-o vorbă-n mănăstire.

JACOMO :

De asta nu te îngriji, Barabas. (*Iese.*)

BARABAS :

Primejdia s-a dus, la fel și spaima

Căci cel ce-a spovedit-o e la mine !

Să nu-lucid pîn' vine Jacomo ?

Le-am pus acum gînd rău la amîndoi ;
Un plan mai bun n-a născocit vreodată
O minte de evreu sau de creștin.
Cum unu-i vinovat c-a păcălit-o
Pe fiica mea, va trebui să moară ;
Al doilea știe multe, poate-oricînd
Să-mi ia și viața ; cum să mai trăiască ?
Dar oare nu-i deștept din ei nici unul,
De cred c-am să le las averea
Spre a posti și a fi biciuit ?
De asemeni lucruri nici nu vreau s-aud !
La tine, vin, o frate Barnardine,
Să te-ospățez și să-ți vorbesc frumos
Și-apoi, cu turcul meu cel credincios...
Atît : se va-implini ce trebuie făcut. (*Intră Ithamore.*)
Călugăru-i cuprins de-un somn adînc ?

ITHAMORE :

Da ; dar nu știu de ce, m-am străduit
Degeaba ca să-l fac să se dezbrace,
Și să se culce ; doarme îmbrăcat :
Mă tem că ne cam bănuiește planul

BARABAS :

Nu, ăsta e tipicul la călugări :
Și chiar de ne-ar ști planul, ar scăpa ?

ITHAMORE :

Chiar de-ar striga, tot nu-l aude nimeni.

BARABAS :

Așa e ! De-asta l-am și dus acolo ;
Căci alte odăi sînt mai la stradă.

ITHAMORE :

Stăpîne, dar de ce mai zăbovim ?
Să-l văd degrabă cum se zvîrcolește !

BARABAS :

Păi haide, slugă ! și desfă-ți cureaua ;
Ai grijă să faci nodul cît mai trainic. (*Ithamore își
desface cureaua și o înnoadă ; Barabas îi strigă lui
Barnardine*) Trezește-te, călugăre ! (*Cei doi îi pun
ștreangul de gît.*)

BARNARDINE :

Vreți să mă sugrumați ?

ITHAMORE :

Da, pentru că tu spovedești prea mult.

BARABAS :

De vină-i doar proverbul „Spovedește-te și vei fi
spînzurat“ (*Către Ithamore.*) Strînge lațul.

BARNARDINE :

Cum, vreți să-mi luați și viața ?

BARABAS :

Ai vrut să-mi iei averea. (*Către Ithamore.*)

Îți zic să-l strîngi mai tare.

ITHAMORE :

Da, da, ba chiar și viața ne-ai fi luat-o. (*Cei doi îl
sugrumă pe călugăr.*)

Frumos lucrat, stăpîne ; fără urme.

BARABAS :

Deci totul e cum trebuie ; du-l sus.

ITHAMORE :

Ba nu, stăpîne, mai ascultă-mă și pe mine. (*Ia cada-
vrul, îl așază în picioare, îl proptește de perete și-i
pune în mînă un baston.*) Așa, să se sprijine în băț ;
admirabil ! Stă ca și cum ar cere de pomană.

BARABAS :

N-ar crede toată lumea că trăiește ?

Ce ceas al nopții e, blînd Ithamore ?

ITHAMORE :

Spre unu.

BARABAS :

Nu va întîrzia nici Giacomo. (*Se ascund. Vine
Giacomo*)

JACOMO :

Aceasta-i ora cînd m-apuc de treabă !

Oh, ceas slăvit cînd îl voi converti

Pe un necredincios, și-i voi aduce

Tot aurul în vistieria noastră !

Dar stai ! Nu-i Barnardine ? Da, chiar el e.

Înțelegînd că trec pe la Barabas

S-a așezat anume aici, mi-a pus gînd rău

Să nu mă lase să ajung la el...

Hei, Barnardine !

Ce, nu-mi vorbești ! Nu te-am văzut, crezi ?

Hai, pleacă-odată, lasă-mă să trec !

Ah, nu vrei ? Bine, atunci te voi sili !

Ai cîrja pregătită ! Vrei bătaie ?

Poftim, oprește-mă și altădată !

*(Ia cîrjă, și lovește cadavrul, doborîndu-l la pămînt. Intră
Barabas cu Ithamore)*

BARABAS :

Oprește, Jacomo ! Ce ai făcut ?

JACOMO :

Vroia să mă lovească — l-am lovit.

BARABAS :

Dar cine-i ? Barnardine ! Doamne,-i mort !

ITHAMORE :

Așa-i stăpîne, e ucis ; priviți cum îi curg creierii
pe nas.

JACOMO :

Bunii mei domni, eu am făcut-o, dar nu știe nimeni
afară de voi doi ; aș putea să scap, totuși.

BARABAS :

Dar s-ar putea să ne spînzure în schimb pe noi.

ITHAMORE :

Nu, nu ; să-l ducem la judecători.

JACOMO :

Oh, bun Barabas, lasă-mă să fug !

BARABAS :

Mă ierți, dar legea să-și urmeze cursul :

Silit sînt mărturie să depun

Că, tot pisat mereu de Barnardine

Ca să mă fac creștin, l-am dat afară

Unde-a rămas ; în schimb, să-mi țin cuvîntul

Și să-ți aduc la mănăstire-averea

Eu m-am sculat în zori cu gînd să merg

Spre-acel locaș, văzînd că n-ai venit.

ITHAMORE :

Rușine să le fie ! Stăpîne, vrei să te mai creștinezi
cînd sfinții călugări se îndrăcesc și se omoară între
ei ?

BARABAS :

Mă-nvață pilda să rămîn evreu :

Mă aibă-n pază cerul ; un călugăr

Să fie ucigaș ? S-a mai văzut

Evreu să facă o asemeni faptă ?

ITHAMORE :

Păi nici măcar un turc n-ar fi făcut-o !

BARABAS (*către Jacomo*) :

Chiar mîine se-ntrunesc judecătorii ;
Te duc la ei. Hai, Ithamore, să-mi dai
O mîină de-ajutor.

JACOMO :

Nemernici ! Sînt om sfînt, să nu m-atingeți.

BARABAS :

Te va atinge legea ; noi doar te dăm ei ;
Îmi vine, vai, să plîng de mila ta !
Să ieși și cîrja, trebuie-arătată :
Orice-amănunt e prețios dreptății. (*Ies toți.*)

SCENA 2

Intră Bellamira cu Pilia-Borza

BELLAMIRA :

Oh, Pilia-Borza, l-ai întilnit pe Ithamore ?

PILIA-BORZA :

Da, da.

BELLAMIRA :

Și i-ai predat scrisoarea mea ?

PILIA-BORZA :

Da, da.

BELLAMIRA :

Și ce părere ai ? Crezi c-o să vină ?

PILIA-BORZA :

Cred că da ; dar nu pot ști cu siguranță, căci pe
cînd citea scrisoarea părea dus pe altă lume.

BELLAMIRA :

De ce oare ?

PILIA-BORZA :

Era uimit că un sclav nenorocit ca el e salutat de
un bărbat de seamă ca mine, care-i aduce o scri-
soare din partea unei femei frumoase ca tine.

BELLAMIRA :

Și ce a spus ?

PILIA-BORZA :

Nici o vorbă înțeleaptă ; a clătinat doar din cap,
ca și cum ar fi întrebat „chiar așa să fie ?” și atunci

l-am părăsit pentru că eram încurcat de poziția îngrozitoare în care mă aflam.

BELLAMIRA :

Dar unde l-ai întâlnit ?

PILIA-BORZA :

Pe proprietatea mea, foarte aproape de spînzurătoare. Citea, cred, o poezie dintr-acelea pentru salvarea condamnaților la moarte, pregătind execuția unui călugăr, pe care l-am salutat cu un vechi proverb al spînzuraților, *Hodie tibi, cras mihi*.¹ așa că l-am lăsat în mila călăului. Dar întrucît treaba s-a și făcut, iată-l că vine. (*Intră Ithamore*)

ITHAMORE :

În viața mea n-am mai văzut pînă acum un bărbat care să-și primească moartea mai răbdător decît călugărul ăsta ; pînă nu i-au pus ștreangul de gît, era încă în stare să sară în sus de bucurie ; și atît de mult se grăbea cu rugăciunile lui de parcă ar mai fi trebuit să grijească pe cineva. Mă rog, oriunde s-o fi ducînd, n-am să mă grăbesc să-l urmez ; acum, dacă-mi amintesc bine, cînd mă duceam să asist la execuție, m-a întîmpinat un individ cu o mustață ca o aripă de corb și un pumnal cu mînerul ca de tîgaie ; mi-a dat o scrisoare de la o oarecare madam Bellamira, salutîndu-mă atît de smerit încît parcă vroia să-mi lustruiască ghetetele cu buzele ; tilcul scrisorii era să vin la ea acasă ; mă întreb ce-o fi vrînd de la mine ; se prea poate ca ea să vadă în mine mai mult decît văd eu însumi ; căci mai departe îmi scrie că mă iubește încă de cînd a dat cu ochii de mine ; cine ar putea fi atît de împietrit încît să nu răsplătească o asemenea dragoste ? Iată casa ei ; și iat-o și pe ea. Oh, Doamne, îmi vine să fug ! Nu sînt vrednic nici măcar să mă uit la ea.

PILIA-BORZA (*către Bellamira*) :

Acesta e domnul căruia i-ai scris.

ITHAMORE (*aparte*) :

Domn ! Își bate joc de mine : Cîtă domnie poate să arate un biet turc vîndut pe o sută de gologani ? Zău că plec.

¹ Azi tu, mîine eu/Azi (ți se întîmplă) ție, mîine (mi se va întîmpla) mie (*lat.*).

BELLAMIRA :

Ce zici, Pilia-Borza, nu are chip drăgălaș tinerele ?

ITHAMORE (*aparte*) :

Chip drăgălaș ! Tinerele ! (*Lui Pilia-Borza.*) Nu dumneata, domnule, i-ai adus un răvaș tinărului drăgălaș ?

PILIA-BORZA :

Ba da, domnule, de la această doamnă care, ca și mine și ca și restul familiei sîntem la picioarele dumitale ca să te slujim.

BELLAMIRA :

Sfiala femeiască nu mă poate

Opri să-ți spun : bine-ai venit, iubite !

ITHAMORE (*aparte*) :

Sfială, nesfială, trebuie s-o șterg de-aici.

BELLAMIRA :

Dar unde pleci atît de repede ?

ITHAMORE (*aparte*) :

Mă duc să mai fur niște bani de la stăpîn ca să mă fac frumos. (*Bellamirei.*) Vă rog să mă iertați ; trebuie să mă duc să fiu de față la descărcarea unui vas.

BELLAMIRA :

Poți fi atît de rău încît să mă părăsești astfel ?

PILIA-BORZA :

Oh, domnule, de-ați ști cît vă iubește !

ITHAMORE :

Nu-mi pasă cît de mult mă iubești. (*Bellamirei.*) Dulce Bellamira, de dragul dumitale, aș vrea să am averea stăpînului meu !

PILIA-BORZA :

Păi, dacă vrei, o poți avea.

ITHAMORE :

De-ar fi deasupra pămîntului aș putea și chiar aș avea-o ; dar el și-o ascunde și și-o îngroapă sub pămînt cum își ascund potîrnichile ouăle.

PILIA-BORZA :

Și nu e cu putință s-o găsești ?

ITHAMORE :

Cu nici un preț.

BELLAMIRA (*aparte lui Pilia-Borza*) :

Atunci ce facem cu mojikul ăsta ?

PILIA-BORZA (*tot aparte*) :

Mai vedem ; tu vorbește-i doar frumos. (*Lui Ithamore*).

Dar nu știi taine-ale evreului.

Ce prin dezvăluire l-ar distruge ?

ITHAMORE :

Da, cum ar fi... nu, nu ! Am să-l silesc să-mi trimită jumătate din cât are și încă să se bucure că scapă așa ușor. Da-ți pană și cerneală ; îi scriu și o să avem îndată banii.

PILIA-BORZA :

Să-i ceri măcar o sută de coroane.

ITHAMORE :

Ba zece mii. (*Scriind*) „Stăpînul meu Barabas...

PILIA-BORZA :

Nu fi așa smerit, mai bine amenință-l.

ITHAMORE (*scriind*) :

„Măi Barabas, triimte-mi o sută de coroane“.

PILIA-BORZA :

Pune cel puțin două sute.

ITHAMORE (*scriind*) :

„Îți cer să-mi trimiți prin aducătorul acestor rînduri trei sute de coroane — și aceasta să-ți fie cheazășia : dacă nu vrei... dar nu-ți spun mai mult decamdată.“

PILIA-BORZA :

Spune-i că-l vei da de gol.

ITHAMORE (*scriind*) :

„Căci altfel dau totul în vileag“. (*Lui Pilia-Borza*)

Dispari și întoarce-te cât ai clipi din ochi.

PILIA-BORZA :

Lasă că mă descurc eu : o să mă port cu el după cum merită. (*Iese cu răvașul.*)

ITHAMORE :

Spînzurătoarea, evreule !

BELLAMIRA :

Hai, chipeș Ithamore, să-mi stai în poală...

Dar slujnicele unde mi-s ? (*Se ivesc slujnicele.*)

Să-mi pregătiți ospățul cât mai prelung

Aduceți-mi de la pînzar mătăsuri ;

Să umble-n zdrențe Ithamore, iubitul ?

ITHAMORE :

Să vină-ncoace și giuvaergiul.

BELLAMIRA :

N-am soț ; iubitule, te iau pe tine.

ITHAMORE :

Cu drag ; dar țara asta prăpădită
S-o părăsim ; căci Grecia frumoasă
Ne-așteaptă. Eu îți voi fi Iason.

Tu lina mea de aur, Bellamira,
S-aștern pe pajiști scoarțe colorate ;
Întinde Bachus viile prin lume
Iar codrii se îmbracă-n verde fraged.
Vom fi crăiasa dragostei și-Adonis¹.

Livezi și lunci, aleile cu flori
În loc de papură și de rogoz,
S-or umple doar de trestie de zahăr ;
'N-aceste crînguri, lângă Dis, deasupra²,
Cu mine vei trăi, iubirea mea.

BELLAMIRA :

Unde n-aș merge cu frumosul Ithamore ? (*Revine
în scenă Pilia-Borza*)

ITHAMORE :

Ai și venit ? Dar aur ai adus ?

PILIA-BORZA :

Da.

ITHAMORE :

Și ți l-a dat ușor ? Vaca s-a lăsat mulsă ?

PILIA-BORZA :

La citirea scrisorii tale a început să scapere din
ochi și să bată din picior și s-a întors într-o parte :
l-am luat de barbă și l-am privit drept în ochi ;
i-am spus că cel mai bine ar fi să trimită aurul ;
atunci m-a strîns în brațe.

ITHAMORE :

Mai mult de frică decît de dragoste.

¹ În mitologia greacă, Venera, zeița dragostei, a fost îndrăgostită de frumosul păstor Adonis (subiectul multor opere literare și artistice — de exemplu poemul lui Shakespeare *Venus și Adonis*).

² Dis e echivalent roman al lui Pluton, zeul tărimurilor sub-mintene ; aici folosit probabil impropriu.

PILIA-BORZA :

Apoi, ca orice evreu, a hohotit și m-a luat în ris și a spus că mă iubește și pe mine de dragul tău, care i-ai fost servitor credincios.

ITHAMORE :

Atunci cu atât mai mare e ticăloșia lui că mă ține îmbrăcat astfel : ce, astea-s haine potrivite pentru mine ?

PILIA-BORZA :

Ca să nu lungesc vorba, pînă la urmă mi-a dat zece coroane (*li predă Ithamorei banii*).

ITHAMORE :

Doar zece ? Am să-l jumulesc de toți banii. Dați-mi un teanc de hîrtii ; cu ele o să căpătăm aur cît dintr-un întreg regat.

PILIA-BORZA :

Cere-i cinci sute de coroane.

ITHAMORE (*scriind*) :

„Măi evreule, dacă mai ții la viață, trimite-mi cinci sute de coroane ; aducătorului acestui răvaș dă-i o sută.“ (*Către Pilia-Borza*)

Spune-i că îmi trebuie neapărat.

PILIA-BORZA :

Sînt încredințat că Înălțimea Voastră o să capete aceste coroane.

ITHAMORE :

Dacă te întreabă de ce i-am cerut atât de mult, spune-i că mi-e cu neputință să scriu măcar un rînd pe mai puțin de o sută de coroane.

PILIA-BORZA :

Vei fi un poet bogat, domnule. Eu am plecat. (*Iese cu scrisoarea.*)

ITHAMORE :

Ia tu banii : cheltuiește-i de dragul meu.

BELLAMIRA :

Nu banii tăi, ci ochii tăi mi-s dragi :

Privește ce preț mare pun pe aur ! (*Aruncă banii pe jos*)

Și iată cum te prețuiesc pe tine. (*Îl sărută*).

ITHAMORE :

Din nou sărutul ăsta. (*Aparte.*) Îmi desparte buzele.

Și ce ocheade îmi aruncă ! Zău dacă nu clipește ca o stea.

BELLAMIRA :

Hai, dragoste, să intrăm și să dormim împreună.
ITHAMORE :

Oh, de s-ar pune cap la cap zece mii de nopți ca să putem dormi șapte ani împreună înainte de a ne trezi !

BELLAMIRA :

Hai, glumeț al dragostei, întâi să ne ospătăm, iar apoi să ne culcăm. (*les împreună.*)

SCENA 3

Intră Barabas citind o scrisoare.

BARABAS :

„Barabas, să-mi trimiți trei sute de coroane !“ (*Tare*)
De vină-i ticăloasa, căci băiatul
A fost deprins să-mi spună doar „Stăpine“. (*Citind*)
„Ori altfel voi da totul în vileag“.
Da, da, așa îmi spune ; dacă-l prind
Îi tai eu beregata pentru asta.
La mine a trimis un rob, un nespălat
În zdrențe, ce mereu se tot holbează,
Vorbind și-mpinge înainte barba
Tot răsucind-o pe după ureche ;
Pe fața lui și-au ascuțit mulți sabia.
I-s pline mîinile de tăieturi ;
Mai multe degete-i lipsesc la mîini,
Iar cînd vorbește grohăie ca porcul
Și pare folosit la mîrșăvii,
La răzbunări și înșelătorii,
Un soț stricat la sute de stricate
Și eu să-i dau trei sute de coroane !
Păi sper că nu va aștepta ;
Cînd o să vină... Ah, a și venit ! (*Intră Pilia-Borza*)

PILIA-BORZA :

Evreule, trebuie să-mi mai dai galbeni.

BARABAS :

Dar ce, nu ți-au ieșit la număr ?

PILIA-BORZA :

Trei sute nu îi sînt de-ajuns.

BARABAS :

Nu-i sînt de-ajuns ?

PILIA-BORZA

Nu, domnule, așa că trebuie să-mi dați încă cinci sute.

BARABAS :

Mai bine...

PILIA-BORZA :

Frumoase vorbe, domnule, dar ar fi mai bine să i le dați, poftiți, citiți scrisoarea. *(Îi dă o scrisoare.)*

BARABAS :

Dar de ce trimite pe altul și nu vine singur ? Te rog spune-i să vină să-și ia banii ! Ceea ce e pentru dumneata, îți dau pe loc.

PILIA-BORZA :

Da, da, dar și restul căci altfel...

BARABAS *(aparte)* :

Trebuie să scap de nemernicul ăsta ! *(Tare.)* Te rog să iei masa cu mine, domnule, *(Aparte)* și cu toată ospetia, am să te otrăvesc.

PILIA-BORZA :

Nu, mulțumesc. Îmi dați coroanele ?

BARABAS :

N-am cum : mi-am pierdut azi cheile.

PILIA-BORZA :

Oh, dacă-i vorba doar de atît, vă deschid eu lacătele.

BARABAS :

Sau te urci pînă la fereastra prăvăliei mele de zaraf ; știi ce vreau să spun.

PILIA-BORZA :

Știu destul, așa că nu-mi mai vorbi de banii dumitale. Stai, scoate aurul, evreule, căci altfel să știi că am puterea să te spînzur.

BARABAS *(aparte)* :

Am fost trădat. *(Tare)*

Nu la cinci sute de coroane țin ;

Nu de-asta mă-ngrijesc ; sînt trist că el

Știind că mi-este drag ca mine însumi

Îmi scrie-astfel — poruncitor și aspru —

Cum, domnule, doar știi că n-am copii :

Deci cui să-mi las averea de nu lui ?

PILIA-BORZA :

Palavre, dar bani deloc ; coroanele !

BARABAS :

Salută-l, domnule, smerit, din parte-mi.

Și pe stăpîna ce nu ți-o cunosc.

PILIA-BORZA :

Păi îmi dai, domnule, coroănele ?

BARABAS :

Da, domnule, aici sînt. *(Îi dă bani și vorbește aparte :)*

Oh, cum să mă despart de atîta aur ! *(Tare :)*

Cu dragă inimă eu ți le dau *(Aparte :)* Cum aş veni
ca să te văd în ştreang ! *(Tare)*

Oh, dragostea mă-neacă. N-a fost om

Să-și îndrăgească sluga-atîl de mult

Cum îl iubesc pe Ithamore al meu.

PILIA-BORZA :

Da, domnule, o știu și eu prea bine.

BARABAS :

Domnule, cînd te mai văd la mine ?

PILIA-BORZA :

Curînd, pe cheltuiala dumitale. Adio. *(Iese.)*

BARABAS :

Ba pe a ta, jigodie, de vii !

A fost evreu mai hăituit ca mine ?

Să vină-un zdrențăros să-mi ai cu sila

Trei sute de coroane, și apoi cinci !

Găsesc eu mijlocul să scap curînd

De toți, căci în ticăloșia lui

O să mă dea-n vileag și voi muri.

Aha, m-am și gîndit :

Am să mă duc mascat la păcătos

Să-l văd pe banii mei cum chefuiește. *(Iese.)*

SCENA 4

Intră Bellamira, Ithamore și Pilia-Borza

BELLAMIRA :

Iubite, nchin în sănătatea ta

Așa că beau paharul pîn' la fund.

ITHAMORE :

Aşa îmi spui ? Prea bine ! Mă auzi ? (*Îi șoptește ceva la ureche.*)

BELLAMIRA :

Păi hai, așa va fi.

ITHAMORE :

De-așa stă treaba, eu ridic paharul : În sănătatea ta !

BELLAMIRA :

Ori totul, ori nimic.

ITHAMORE :

De mă iubești, nu mai lăsa o picătură.

BELLAMIRA :

De te iubesc ? Mai umple-mi trei pahare.

ITHAMORE :

Mai bine trei duzini : beau pentru tine.

PILIA-BORZA :

Vorbește ca un bărbat, un cavaler adevărat !

ITHAMORE :

Hei, *Rivo Castiliano* ! Bărbatul tot bărbat !

BELLAMIRA :

Să mergem la evreu.

ITHAMORE :

Mai bine ar face să-mi trimită bani.

PILIA-BORZA :

Dar ce te-ai face de nu ți-ar trimite ?

ITHAMORE :

De făcut n-aș face nimic ; dar știu eu ce știu ; e ucigaș.

BELLAMIRA :

Dar nu știam că-i om atât de tare.

ITHAMORE :

Îi știai pe Mathias și pe băiatul guvernatorului ?
Evreul și cu mine i-am ucis pe amândoi, fără să-i atingem măcar.

PILIA-BORZA :

Oh, câtă vîitejie !

ITHAMORE :

Eu am dus mîncarea din care s-au otrăvit maicile ;
și el și cu mine am sugrumat un călugăr, uite-așa !

BELLAMIRA :

Voi doi, singuri ?

ITHAMORE :

Noi doi, și nu s-a aflat niciodată, și nici nu se va afla niciodată, și nici nu se va afla cît oi trăi eu.

PILIA-BORZA :

Mă duc să-i spun guvernatorului.

BELLAMIRA (*aparte, lui Pilia-Borza*) :

Nu-i rău, dar mai întâi să stoarcem aur. (*Tare.*)

Hai, chipeș Ithamore, în poala mea.

ITHAMORE :

Cum e cîntecul acela : „Iubește-mă puțin, dar multă vreme“.

Să cînte gîngăș muzica

Cît stau în dulce poala ta. (*Intră Barabas, deghizat în muzicant francez cu lăuta în mîină și un buchet în pălărie.*)

BELLAMIRA :

Un muzicant franțuz ! Să văd cum cînți !

BARABAS (*vorbînd cu accent străin*) :

Dar mai întâi trebuie să-mi acordez lăuta.

ITHAMORE :

Bei ceva, franțuzule ? Uite, eu beau în sănătatea...

Hîc... Fir-ar al dracului de sughiț.

BARABAS :

Merci mult, monsieur.

BELLAMIRA :

Pilia-Borza, te rog spune-i scripcarului să-mi dea buchetul acela pe care-l are în pălărie.

PILIA-BORZA :

Ia ascultă, dă-i stăpînei mele buchetul.

BARABAS :

*A votre commandement, madame*¹. (*Îi dă buchetul.*)

BELLAMIRA :

Vai, ce mireasmă dulce, Ithamore !

ITHAMORE :

Ca răsuflarea-ți dragă ; nu miros nici violetele frumos ca ea.

¹ La dispoziția dumneavoastră, doamnă (*fr.*).

PILIA-BORZA :

Pfui ! Florile astea miros mai urît ca nalba.

BARABAS (*aparte*) :

Și iată cum m-am răzbunat pe toți : Mireasma-i otrăvită ; înseamnă moarte !

ITHAMORE :

Cîntă, scripcarule, altfel îți fac ștreang din strune.

BARABAS :

Pardonnez-moi ¹, nu mi-am acordat încă bine lăuta !
dar stați că acum cînt.

ITHAMORE :

Dă-i o coroană lui, și mie vin.

PILIA-BORZA :

Poftim două coroane ; cîntă ! (*Îi dă bani.*)

BARABAS (*aparte*) :

Cum mai aruncă porcul banii mei ! (*Cîntă la lăută.*)

PILIA-BORZA :

Frumos îi merge mîna pe lăută.

BARABAS (*aparte*) :

Ca ție, cînd umblai la banii mei.

PILIA-BORZA :

Ce iute-și mișcă degetele, ha !

BARABAS (*aparte*) :

Mai repede te mișcai tu cînd aruncai banii mei pe fereastră.

BELLAMIRA :

Muzicantule, ești de mult la Malta ?

BARABAS :

Două, trei, patru luni, madame.

ITHAMORE :

Cunoști pe un evreu, Barabaș ?

BARABAS :

Prea bine : Monsieur nu este omul lui ?

PILIA-BORZA :

Auți vorbă !

ITHAMORE :

Mi-e scîrbă de mojić ; așa să-i spui.

BARABAS (*aparte*) :

Păi a aflat deja.

¹ Iertați-mă. (*fr.*)

ITHAMORE :

Ciudat lucrul cu evreul ăla : se hrănește cu lăcuste murate și ciuperci cu sos.

BARABAS (*aparte*) :

Măgarul ! Nici guvernatorul nu mănîncă mai bine ca mine.

ITHAMORE :

Nu și-a schimbat cămașa de cînd a fost tăiat împrejur.

BARABAS (*aparte*) :

Ce ticălos ! Mă schimb de două ori pe zi.

ITHAMORE :

Pălăria pe care o poartă o lăsase Iuda sub copacul de care s-a spînzurat.

BARABAS (*aparte*) :

Mi-a trimis-o în dar marele Han Tătar.

PILIA-BORZA :

Un prăpădit... (*Lui Barabas :*) Hei, lăutarule, unde pleci ?

BARABAS :

Pardonnez-moi, Monsieur ; nu mă simt prea bine.

PILIA-BORZA :

Du-te cu bine, scripcarule. (*Barabas iese.*) Mai scrie-i o scrisoare evreului.

BELLAMIRA :

Te rog, iubite, încă una, cît mai tare.

ITHAMORE :

Nu, nu-i mai scriu, îi trimit doar vorbă prin viu grai. (*Lui Pilia-Borza*) Spune-i să-ți dea o mie de coroane, și dă-i ca semn vorba că maicilor le-a plăcut pilaful și că Barnardine a dormit în hainele lui ; orice-i spui e la fel de bun.

PILIA-BORZA :

Îl fac eu să înțeleagă, căci știu eu tilcul.

ITHAMORE :

Și tilcul are-un tilc. Dar hai în pat ;

Să storci evreii, milă-i, nu păcat. (*Ies toți.*)

Actul V

SCENA 1

Intră Ferneze, Martîn Del Bosco, Cavaleri și ofițeri

FERNEZE

La arme, cavaleri și grijă aveți
Să întăriți cetatea cît mai bine ;
Fiți hotărîți, e datoria voastră,
Căci Calymath, pîndindu-ne de mult,
Ori ne va cuceri, ori va muri
În fața zidurilor Maltei noastre.

INTIUL CAVALER :

Păi, va muri, căci noi nu ne predăm. (*Intră Bellamira cu Pilia-Borza*)

BELLAMIRA :

Duceți-ne pîn' la guvernator !

FERNEZE :

Să plece de aici ! E curtezană.

BELLAMIRA :

Orice aș fi, rog pe-Înălțimea Voastră,
S-asculte ce-am de spus : am vești
De fiul vostru cum a fost răpus :
Evreul l-a ucis, nu Mathias !

PILIA-BORZA :

Pe lîngă c-a ucis aști domni
Și-a otrăvit și fiica, maicile,
A strîns de gît pe un călugăr și
A făptuit și multe alte rele.

FERNEZE :

Dac-am avea măcar dovezi...

BELLAMIRA :

Dovezi puternice, stăpîne ; sluga lui
E-acum la mine ; el l-a ajutat
Dar gata-i să mărturisească totul.

FERNEZE :

Aduceți-l îndată. (*Ofițerii ies.*) Întotdeauna
Mi-a fost cam teamă de evreul ăsta.

(*Reintră ofițerii aducîndu-i pe Bărabas și Ithamore*)

BARABAS :

Dar merg și singur, javre ; nu mă-mpingeți.

ITHAMORE :

Și nici pe mine ; nu pot fugi mai tare decît dum-
neata, domnule ofițer. Vai ce tare mă doare pîn-
tecele.

BARABAS (*aparte*) :

Un dram mai mult de praf i-ar fi dat gata :
Al dracului de prost am fost.

FERNEZE :

Aprindeți rugul, fiare înroșiți
În foc, și-aduceți roata tot aici.

INTIUL CAVALER :

Stăpîne, stați ; mărturisește, poate.

BARABAS :

Ce să mărturisesc ! Ce vrei să spui ?

FERNEZE :

Tu și cu turcul mi-ați ucis băiatul.

ITHAMORE :

Mărturisesc, stăpîne, că sînt vinovat. Și fiul dum-
neavoastră și Mathias au fost logodiți cu Abigail ;
iar el a trimis o provocare falsă.

BARABAS :

Și cine-a dus răvașul ?

ITHAMORE :

Eu l-am dus, mărturisesc ; dar cine l-a scris ? Păi
chiar el l-a strîns de gît pe Barnardine, a otrăvit
maicile și pe propria lui fiică.

FERNEZE :

Duceți-l ! Mor numai cît mă uit la el !

BARABAS :

Dar pentru ce, maltezi ? Stați să vă spun :
Aceasta-i curtezană, el e hoț,
Iar asta-i sluga mea. Vreau judecată !
Nu pot ei să-mi primejduiască viața !

FERNEZE :

Vă spun să-l luați ! Avea-vei judecată !

BARABAS :

Puteți să faceți și pe dracu-n patru.
(*Aparte :*) Tot voi trăi chiar și-n pofida voastră.
(*Tare :*) Și sufletul le e la fel ca vorba.
(*Aparte :*) Dar sper să-și facă florile lucrarea.
(*Ofițerii ies cu Barabas și Ithamore ; ies și Bellamira
cu Piliu-Borza. Intră Katarina*)

KATARINA :

Pe Mathias mi l-a ucis evreul ?
Ferneze, fiul tău l-a omorât.

FERNEZE :

Răbdare, doamnă ; el a fost de vină ;
A ticluit răvașul cel obraznic
Ce i-a făcut pe tineri să se bată.

KATARINA :

Evreul unde-i ? Unde-i ucigașul ?

FERNEZE :

La închisoare pînă-l judecăm. (*Se întoarce primul
ofițer.*)

PRIMUL OFIȚER :

Stăpîne, tîrfa și iubitul ei
Barabas și cu turcul lui sînt morți.

FERNEZE :

Morți ?

PRIMUL OFIȚER :

Morți, stăpîne ; iată, îi aduce trupul.

MARTIN DEL BOSCO :

Ciudată-mi pare moartea lui subită. (*Revin în scenă
ofițerii ducîndu-l pe Barabas ca pe un cadavru.*)

FERNEZE :

Să nu te miri, seniore, Ceru-i drept :
Ca viața le-a fost moartea ; lasă-i baltă.
Acum că au murit, să-i îngropăm :
Evreul, însă, peste zid să-l aruncați

Să fie pradă pentru corbi și fiare...
Duceți-vă și întăriți cetatea. *(Ies toți. Babaras e aruncat peste zidul cetății.)*

BARABAS *(trezindu-se)* :

Cum, singur ? Bravo, suc adormitor !
Să mă răzbun pe orașul blestemat ;
Prin mine-l va cuprinde Calymath :
Am să-l ajut s-omoare prunci, și mame,
Biserici, case, tot să nimicească.
Averea și pământul să-mi recapăt,
Guvernatorul să-l văd luat ca sclav.
Vislind din greu sub bici, la o galeră. *(Intră Calymath, însoțit de Pașale și alți turci.)*

CALYMATH :

Pe cine avem aici ? Cumva-i spion ?

BARABAS :

Stăpîne, -un om ce poate spiona
Spre a-ți găsi intrarea în cetate
S-o poți cuprinde-așa pe negîndite.
Barabas mă numesc, și sînt evreu.

CALYMATH :

De care-am auzit că toată averea
I-a fost vîndută spre-a plăti tributul ?

BARABAS :

Chiar eu, stăpîne :
Și au năimit un rob, pe sluga mea,
Să-mi pună-n cîrcă mii de fapte rele ;
Am fost închis, dar le-am scăpat din mînă.

CALYMATH :

Cum, ai fugit din închisoare ?

BARABAS :

Nu, nu. Atîta doar că am băut
Un suc de mac și mătrăgună rece ;
Văzîndu-mă-adormit, m-au luat drept mort,
Și peste zid m-au azvîrlit ; așa doar
Rămas-am, și să vă slujesc sînt gata.

CALYMATH :

Ai fost viteaz ; dar spune-mi fără fală,
Chiar poți tu să ne dai pe mînă Malta ?

BARABAS :

Stăpîne, n-avea grijă, căci aici,
La șanțul ăsta stîncă e scobită

Anume pentru ape curgătoare
Și jgheaburi de scursuri ale cetății.
Cît asaltați voi ziduri întărite,
Cinci sute de soldați eu voi conduce
În inima orașului prin boltă :
Larg voi deschide poarta-n calea voastră ;
Astfel veți fi stăpîni pe-orașul Malta.

CALYMATH :

De nu mă minți, te fac guvernator.

BARABAS :

Iar de te mint, îngăduie-mi să mor.

CALYMATH :

Chiar tu te-ai osîndit... (*Către Pașale*) Hai, la atac !
(*Ies toți.*)

SCENA 2

Trompete din culise. Intră Calymath urmat de Pașale și turci și de Barabas ; Ferneze și Cavalerii săi sînt aduși ca prizonieri.

CALYMATH :

Acum, creștini captivi, lăsați mîndria !
Plecați-vă-n genunchi și cereți milă
Biruatorului, și îndurare.
Dar unde vi-e speranța să v-ajute
Trufașa Spanie ? Ferneze, spune :
Decît azi rob, chiar nu era mai bine
Să-ți fi ținut făgăduiala dată ?

FERNEZE :

Ce pot să spun ? Ne-ați prins, să ne predăm.

CALYMATH :

Da, cîini, va trebui să vă predați,
Sub jug turcesc să îndurați gemînd
Povara aspră a mîniei noastre...
Barabas, pentru meritele tale,
Cum ți-am promis, vei fi guvernator.
Te poartă deci cu ei așa cum vrei.

BARABAS :

Îți mulțumesc, stăpîne.

FERNEZE :

Fatală zi ! Mă văd căzut pe mîna
Evreului păgîn şi trădător !
Mai mare chin putea aduce Cîerul ?

CALYMATH :

Aşa ne e porunca... Ştii, Barabas,
Îţi dăm ca pază patru ieniceri :
Fii bun cu ei, cum am fost noi cu tine...
Paşale brave, haideţi să vedem
Oraşul ruinat de noi. Cu bine,
Evreu viteaz, măreţ Barabas !

BARABAS :

Să te-nsoţească numai piaza bună !
(*les Calymath cu Paşalele*)
Acum, să fim şi noi în siguranţă ;
Guvernatorul şi complicităţii lui,
Curteni şi căpitani, în temniţă cu voi !

FERNEZE :

Oh, javră ! Cîerul te va răsplăti !

BARABAS :

Plecaţi ! Destul ; să nu-mi mai bată capul. (*les tur-
cii ducîndu-i pe Ferneze şi cavalerii lui.*)
Astfel, prin iscusinţă-ai cîştigat
Un mare-orăş, putere şi mai mare ;
Barabas, eşti guvernator al Maltei !
E adevărat, dar Malta mă urăşte,
Deci viaţa mi-e-n pericol ; biet Barabas,
De ce ţii tu să fii guvernator
Cînd viaţa ta e în puterea lor ?
Nu, trebuie să ne-ocupăm de asta ;
Şi cum prin rele-ai dobîndit puterea,
Păstrează-o vitejeşte prin tărie — ;
Măcar n-o pierde fără vreun cîştig ;
Căci cel ce are autoritate,
Dar n-are nici prieteni, nici avere,
Trăieşte ca măgarul lui Esop,
Ce duce o povară — vin şi pîine —
Şi-o lasă jos spre a mînca scaieţi ;
Dar eu voi fi cu mult mai grijuliu
Încep curînd : prilejul e aproape ;
Să nu-l pierzi ; poate mai tîrziu încerci

Să prinzi prea mult — dar nu mai poți cuprinde...
(Către paznici :) Aduceți-l aici ! (Intră Ferneze în-
soțit de un paznic)

FERNEZE :

Stăpîne, m-ați chemat ?

BARABAS :

Da, da, stăpîn ; astfel învață sclavii.
Acum guvernatore ! (Paznicului :) Ieși și stai
Pe undeva prin preajmă. (Paznicul iese.)
Ferneze, iată pentru ce te chem :
Vezi, viața ta și fericirea Maltei
Sint toate în puterea mea ; Barabas
Dispune de-amîndouă cum voiește ;
Guvernatore, spune-mi limpede
Cum vezi tu soarta Maltei și a ta ?

FERNEZE :

Cum totul e-n puterea ta, Barabas,
Nu văd nimic decît ruina Maltei.
Și nu aștept din partea ta decît cruzime.
N-am să te linguesc, n-am frica morții.

BARABAS :

Frumos grăiești, guvernatore ;
Dar furios nu fi. Nu viața ta
Îmi poate fi de vreun folos de-aș lua-o :
Trăiești, și pentru mine vei trăi ;
Cît despre vreo distrugere a Maltei,
Nu crezi c-ar fi neînțelept Barabas
Să se lipsească de-un oraș ca ăsta ?
Căci cum ai spus cîndva, aici la Malta,
Pe insula aceasta am averea
Tot în orașul ăsta-am izbutit
Și-ntr-un tîrziu îi sînt guvernator,
— Să nu se uite, — de-asta s-aveți grijă
Căci, cum prietenii îi poți cunoaște
Doar la necaz, voi face astfel încît
Să vă renască Malta, acum pierdută.

FERNEZE :

Deci tu vei drege pierderile Maltei ?
Milos va fi Barabas cu creștinii ?

BARABAS :

Ce-mi dai, guvernatore, de ți-aduc
Eliberarea din robia-n care

Te-a-nlănțuit cu tot cu țară turcul ?
Cu ce m-ai răsplăti de ți-aș preda
Pe Calymath, i-aș prinde slujitorii,
Și-ntr-o căsuță de la mahala
I-aș încuia soldații, pentru a-i arde ?
Ce-i dai tu celui ce-ți aduce-acestea ?

FERNEZE :

Fă doar să se întîmple ce promiți
Să fii cinstit cu noi, cum zici că ești
Și voi trimite vorbă prin cetate,
Iar prin scrisori voi procura în taină
Răsplăți bănești bogate pentru tine ;
Mai mult : rămii guvernator, Barabas.

BARABAS :

Ferneze, fă-le pe-astea și fii liber ;
Guvernatore, slobod ești ; trăiește
Pe lingă mine ; plimbă-te prin Malta,
Cu-amici vorbește, fără vreun răvaș
Te du chiar tu. Să văd ce bani poți strînge ;
Dă-mi mîna, și voi slobozi eu Malta !
Dar iată cum vom pregăti mișcarea :
La un ospăț solemn voi invita
Pe tînărul Selim zis Calymath ;
Vei fi acolo doar spre-a aplica
Un plan pe care ți-l împărtășesc :
Primejdii nu te vor amenința
Iar Malta liberă va fi de-a pururi.

FERNEZE :

Barabas, iată mîna mea ; mă crede,
Voi fi acolo și-ți voi face voia.
Cînd e momentul ?

BARABAS :

Acum, guvernatore ; Calymath
De-ndată ce va fi văzut orașul,
Zicînd adio, se va-ntoarce-n țară.

FERNEZE :

Atunci, Barabas, plec să pregătesc
Și-aduc cu mine planul astă seară.

BARABAS :

Bun, dar să nu lipsești ; Ferneze, adio !
(Ferneze iese.)

Îmi merge treaba strună ; nu-i iubesc,
 Dar voi trăi alături de-amîndoi
 Trăgînd foloase pentru ţelul meu ;
 Iar cel ce-mi va aduce un cîştig
 Mai mare, îmi va fi prieten.
 E viaţa ce-am deprins-o noi evreii ;
 Dreptate-avem : creştinii fac la fel.
 Ei, să ne apucăm de planul ăsta :
 Întîi soldaţii marelui Selim ;
 Să-i luăm pe negîndite. Apoi ospăţul,
 Şi într-o clipă va fi gata totul.
 Politica nu suferă-amînări :
 Ştiu încotro mă duce ţelul tainic,
 Iar martoră să-i fie viaţa lor. (*Ies toţi.*)

SCENA 3

Intră Calymath cu Paşalele

CALYMATH :

Oraşul l-am văzut, prădat, stricat,
 Şi-am pus clădirile să le repare.
 Chiar noi cu tunuri şi bombarde
 Le-am sfărîmat cînd am pătruns în el.
 Şi-acum cînd văd cum este aşezată,
 Ferită de primejdii, Malta asta,
 Înconjurată de Mediterana,
 Şi insuliţe întărite-n preajmă
 — Iar spre Calabria, avînd drept sprijin
 Sicilia a lui Dionisius —
 Cu turnuri-nalte străjuind oraşul
 Mă-ntreb cum de-a putut fi cucerită ? (*Intră un sol.*)

SOLUL :

De la Barabas, azi guvernator,
 Solie-aduc, slăvite Calymath ;
 Aflînd că suveranul său porneşte
 Spre marele imperiu otoman,

Smerit vă roagă pe Măria Voastră,
Să vină în cetatea lui de scaun,
Cu el să ospăteze înainte
De a pleca din insula aceasta.

CALYMATH :

Să ospătez chiar în cetatea lui ?
Dar, solule, mă tem că-a-mi ospăta suita
N-oraşul de război secătuit
Va fi prea scump şi prea greu de făcut :
Dar la Barabas bucuroşi venim
Căci mult a meritat din partea noastră.

SOLUL :

Selime, în privinţa asta spune
Guvernatorul că are-o perlă mare,
Strălucitoare şi atît de scumpă,
Încît — chiar şi zgîrcit preţlăuită —
Tot i-ar ajunge banii luaţi pe ea
Ca să vă ţină-un an, cu oşti cu tot.
Smerit se roagă de-înălţimea Voastră,
Să nu plecaţi fără a fi ospătat.

CALYMATH :

Oştenii nu mi-i pot hrăni în Malta
Decît de-ar pune mesele pe străzi.

SOLUL :

Selim, dar este şi o mănăstire
N-afara Maltei, unde-i va hrăni
Pe-oşteni ; acasă, pe Măria Ta
Cu-aceşti viteji — paşale şi curteni.

CALYMATH :

Atunci guvernatorului să-i spui
Că rugămintea lui o luăm în seamă.
Vom ospăta cu el în seara asta.

SOLUL :

Stăpîne, aşa-i voi spune. (*Iese.*)

CALYMATH :

Acum, paşale brave, înapoi în corturi,
Să ne-mbrăcăm frumos ca să cinstim
Ospăţul ce ni-l dă guvernatorul. (*Ies toţi.*)

SCENA 4

Intră Ferneze, Martin Del Bosco, Cavaleri.

FERNEZE :

Maltezi, lăsați-vă conduși de mine-n astea ;
Atenți să fiți să nu se arate nimeni
Pîn-nu veți auzi bubuitura
Stîrnită de tunarul cu feștila ;
Atunci ieșiți, veniți să mă salvați
Căci cine știe ! Poate-s în pericol,
Dar s-ar putea nevoie să nu fie.

INTIUL CAVALER :

Decît să viețuim ca robi la turci,
Ce nu ne vom încumeta să facem ?

FERNEZE :

Atunci porniți !

CAVALERII :

Cu bine, domnule guvernator.

*(Ies printr-o parte cavalerii cu Martin Del Bosco, iar prin
partea cealaltă Ferneze)*

SCENA 5

*Intră la catul de sus Barabas, foarte ocupat, cu un ciocan
în mînă, însoțit de dulgheri.*

BARABAS :

Țin corzile ? Și balamalele ?
Dar macaralele și scripeții ?

INTIUL DULGHER :

Se țin bine.

BARABAS :

Să prindeți bine totul, cum v-am zis.
Văd că sînteți dibaci în meserie !
Na, aur ! Împărțiți-l între voi. *(Le dă bani.)*
Hai, mergeți, beți o cană de muscat ;
În pivniță, gustați din orice vinuri.

INTIUL DULGHER :

Vă mulțumim, așa vom face. *(Dulgherii ies.)*

BARABAS (singur) :

Beți după poftă și muriți acolo ;
Eu să trăiesc, să piară lumea-ntreagă !

Selime Calymath, trimite-mi vorba
Că vei veni și voi fi mulțumit. (*Intră solul.*)
Ei, spune, solule, o să vină ?

SOLUL :

Da, și-a chemat pe țărm întreaga trupă
Pe străzi, la Malta, să mărșăluiască
Ca să-i poți tu hrăni-n cetatea ta.

BARABAS :

Acum sînt toate deci cum le-am dorit ;
Lipsește doar banii ce-i strîngea Ferneze ;
Dar îi aduce ! (*Intră Ferneze*) Guvernatore, suma !

FERNEZE :

De bună voie, mină de la mină
Am adunat o sută mii de lire.

BARABAS :

De lire-ai zis ? Hm, dacă nu-i mai mult,
M-oi mulțumi cu-atît ; păstrează banii,
Căci, de nu-mi țin cuvîntul, nu te-ncrede
Guvernatore, ia-te după mine :
Armata lui, trimisă înainte,
S-a dus la mănăstire ; dedesubt
Ici-colo, sînt și tunuri și bombarde
Cu țevi cu praf de pușcă încărcate :
Deodată totul se va prăbuși
Iar pietrele le vor cădea în cap
Încît nu va scăpa cu viață nimeni !
O galerie șubredă-am făcut aici
A cărei dușumea se va desface
În două cînd tăiem odgonul ăsta
Și vor cădea toți într-o groapă adîncă
De unde nu vor mai putea ieși.
Poftim cuțitul ; cînd îl vezi venind —
(*Aruncă jos cuțitul.*) Și așezat tihnit între pașale —
Din turn un foc de-alarmă se va trage
Să te-nștiințeze cînd să tai odgonul
Și să dai foc clădirii. Nu-i grozav ?

FERNEZE :

Oh, minunat ! Poftim, Barabas, banii
Făgăduiți ; mă-ncred în vorba ta.

BARABAS :

Ba nu, Mărite, întîi te-oi mulțumi ;

Să fii ferit de orice îndoială:
Aține-te, căci, iată-i. (*Ferneze se retrage*)
Dar nu e oare
Negoț, regesc să cumperi un oraș
Prin înșelătorie și să-l vinzi
Prin păcăleală ? Oameni de sub soare,
Văzut-ați șmecherie mai cumplită ?
(*Intră Calymath cu Pașalele*)

CALYMATH :

Curteni, pașale, haideți ! Ia uitați
Ce mult se-agită acolo sus Barabas
Ca să benchetuim în galerie.
Să-l salutăm : Barabas să trăiești !

BARABAS :

Bine-ai venit, mărețe Calymath !
FERNEZE (*din ascunzătoare*) :

Cum își mai bate robul joc de el !

BARABAS :

N-ai vrea, mărețe Calymath, să urci
Mult smerita noastră scară ?

CALYMATH :

Ba da, Barabas...
Poftiți, pașalelor, urcați, vă rog.

FERNEZE (*ieșind înainte*) :

Oprește, Calymath !
Am să-ți arăt mai multă curtenie
Decît punea la cale acest Barabas.

UN CAVALER (*din culise*) :

Sunați din trîmbițe ! (*Sună o trîmbiță !*)

*Ferneze taie funia ; dușumeaua galeriei cedează și Barabas
cade într-un cazan așezat într-o groapă. Intră Cavalerii și
Martin Del Bosco.)*

CALYMATH :

Dăr ce mai e și asta ?

BARABAS :

O, ajutați-mă, creștini !

FERNEZE :

Vezi, Calymath, ce soartă-ți pregătise ?

CALYMATH :

Trădare grea ! Fugiți, pașalelor !

FERNEZE :

Ba nu, Selim : întâi să-i vezi sfârșitul,
Și n-ai decît să fugi în caz că poți.

BARABAS :

Selim, ai milă ! Ajutor, creștini !
Guvernatore, ce stai ne-ndurat ?

FERNEZE :

Ar trebui să mă înduioșez
De tine sau de vaietele tale,
Evreu parșiv, Barabas blestemat ?
Ba nu, trădarea-ți voi vedea plătită !
Dar aș fi vrut să nu te fi purtat astfel.

BARABAS :

Deci nu vrei să m-ajuti ?

FERNEZE :

Nu, ticălosule, deloc !

BARABAS :

Canalii, e și prea tîrziu acum !
Barabas, duhul dă-ți ! S-a-ntors norocul !
Te străduie, chiar chinuit cum ești
Să închei cu viața dîrz și hotărît...
Ferneze, eu ți-am omorît băiatul
Prin provocarea ce-a stîrnit duelul.
Știi, Calymath, ți-am pus la cale moartea ;
Și dacă aș fi scăpat de-această cursă,
Cumplit v-aș fi înnebunit pe toți,
Creștini parșivi și turci necredincioși !
Dar flăcările-ncep să mă ciupească
Și chinul nu mai poate fi-ndurat :
Mori, viață ! Zboară, suflet ! Iar tu, limbă,
Blesteamă cît poftești și mori odată ! (*Moare*)

CALYMATH :

Creștini, dar ce înseamnă toate astea ?

FERNEZE :

Ți-a-ntins capcana asta, să-ți ia viața ;
Selim, vezi ce spurcat lucrează-evreii ?
Se hotărîse să te prindă-n cursă
Iar eu am vrut în schimb să te salvez.

CALYMATH :

Așa ne pregătise deci ospățul ?
Plecăm să nu avem și alt necaz.

FERNEZE :

Rămii, Selim ; cum te avem aici,

Nu te lăsăm să pleci așa curînd
Și chiar de te-am lăsa să pleci, tot una-i :
Galerele-ți nu pot porni din port
În lipsa echipajelor la bord.

CALYMATH :

Guvernatoare, n-avea grija asta ;
Toți marinarii mei sînt îmbarcați
Și mai așteaptă doar sosirea mea.

FERNEZE :

Dar trîmbița n-ai auzit-o ?

CALYMATH :

Ba da, dar ce-i cu asta ?

FERNEZE :

Atunci s-a aruncat în aer casa
Și toți soldații tăi au fost uciși.

CALYMATH :

Oh, ce trădare monstruoasă !

FERNEZE :

Drăguț evreu ! Căci cel ce ne-a adus
Înfrîngerea cetății prin trădare,
Așijderea te-a dat pe mîna noastră.
Deci află că nu poți să pleci de-aici -
Decît cînd tatăl tău va repara
Ruina ce-ai adus-o Maltei ca și nouă ;
Ori ne lași iarăși slobozi cum am fost,
Ori nu te mai întorci nicicînd la turci.

CALYMATH :

Ba nu, creștini, mai bine dați-mi voie
În Turcia să pun la cale pacea ;
Să mă rețineți nu vi-e de folos.

FERNEZE :

Fii liniștit, Selim, aici rămîi,
Și vei trăi ca prizonier la Malta ;
De vine-o lume-ntreagă să te scape,
Ne vom păzi atît de bine-ncît
Mult mai ușor ar bea oceanu-ntreg
Decît să mai cuprindă Malta noastră,
Ori să ne mai primejduiască viața.
Un marș pornim și laude-nălțăm
Nu soartei, numai cerului înalt.

(Ies toți.)

TRAGICA ISTORIE
A
DOCTORULUI FAUST

Traducere și note de LEON LEVIȚCHI

Persoanele :

PAPA
CARDINALUL DE LORENA
IMPĂRATUL GERMANIEI
DUCELE DE VANHOLT
FAUST
VALDES } prietenii ai
CORNELIUS } lui Faust
UN MĂSCĂRICI
ROBIN
RALPH
UN CIRCIUMAR
UN GEAMBAȘ
UN CAVALER
UN BĂTRÎN
Învățați, călugări, suită
DUCESA DE VANHOLT
LUCIFER
BELZEBUT
MEFISTO
INGERUL BUN
INGERUL RĂU
Cele șapte păcate de moarte
Diavoli

*Duhuri luind chipul lui Alexandru cel Mare,
al ibovnicei lui și al Eleniei.
Corul.*

PROLOG

Intră corul.

CORUL :

Nu înfruntînd Cartagina cu Marte
Pe cîmpurile de la Trasimen¹,
Nici zăbovind cu dragostea-n alcovuri
Ce-ades răstoarnă-a țării temelii ;
Nici în alaiul faptelor viteze
Va înjgheba cereasca Muză stihuri.
Nu, domnilor — căci astăzi vom cînta,
Bun, rău, ce-a petrecut în viața-i Faust ;
Și-atunci, cerîndu-vă îngăduință,
Să-ncepem cu copilăria lui.
De neam umil, văzu lumina zilei
Într-un oraș german pe nume Rhodes.
Crescînd, plecă la Wittenberg și-aici
L-au dat la-nvățătură niște neamuri.
Împodobind grădina cunoștinței,
Se dovedi prea vrednic teolog
Și doctor devenind în scurtă vreme,
Îi întrecu pe cei ce îndrăgesc
Disputa-n chestiunile cerești ;
Cînd, iată, aripile lui de ceară,
Umflate de știință și trufie,
S-au avîntat prea mult și s-au topit ;

¹ Lacul Trasimeno din Umbria (Italia), vestit pentru victoria lui Hannibal asupra romanilor (217 î.e.n.).

Căci, pasămite, -l urgisise cerul.
Lucrări diavolești ademenindu-l,
Acum el se înfruptă cu nesaț
Din ale-nvățăturii scumpe daruri
Și cu, necromancie se îmbată ;
Nimic nu-i pare dulce ca magia,
Nimic nu-i dă atîta mulțumire.
În camera de lucru iată-l dar.
(Iese.)

SCENA 1

Odaia de lucru a lui Faust.

În fața spectatorilor apare Faust.

FAUST :

Alege-ți studiul, Faust, și începe
În firea firii sale să-l pătrunzi.
Arată-te ca doctor teolog,
Dar fă-ți din toate artele o țintă,
Trăind cu Aristot, murind cu el.
Tu, Analitică, m-ai cucerit !
*Bene disserere est finis logices*¹.
Atît ne-nvață logica — disputa ?
Minuni mai mari nu are la-ndemînă ?
N-o mai citi : e-o țintă ce-ai atins.
O artă mai măreață pentru Faust !
Filozofie, bun rămas ! În locu-ți
Galen să vină, căci se știe doar :
*Ubi desinit philosophus, ibi incipit medicus.*²
Fii doctor, Faust : grămădește aur,
Cîștigă-ți nemurirea printr-un leac !
Summum bonum medicinae sanitas,
Al medicinei țel e sănătatea.
Dar, oare, ție, Faust, ți-e străin ?
Orice cuvînt al tău e-un aforism ;

¹ A discuta bine este scopul logicii (lat., ca și citatele ce urmează).

² Unde sfîrșește filozoful, acolo începe medicul.

Rețetele ți-au fost săpate-n aur :
 Au izbăvit orașe-ntregi de ciumă
 Și-au vindecat puzderie de boli.
 Și, totuși, ești doar Faust, un biet om.
 Nemuritori pe oameni de i-ai face
 Sau, morți fiind, dacă i-ai învia,
 Preavrednică i-am spune Medicinei.
 Pe cînd așa... Unde-i Iustinian ?
Si una eademque res legatur duobus,
*Alter rem, alter valorem, rei etc.*¹
 Ce ieftină chichiță de-avocat ! (Citește.)
*Exhaereditare filium non potest pater nisi*² etc.
 Așa se spune-n „*Institutiones*“³
 Și-n cartea dreptului universal.
 E-un studiu vrednic doar de trepădușii
 Ce după-nzorzonări se dau în vînt ;
 Prea strîmt și prea slugarnic pentru mine-i.
 La urmă, bună e teologia.
*Vulgata*⁴, dar ! S-o cercetez temeinic.
 (Citește.)

*Stipendium peccati mors est.*⁵ Ha, *Stipendium* etc.
 Păcatu-i pedepsit cu moartea. Crîncen !
Si peccasse negamus, fallimur, et nulla est in nobis
veritas —

„Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi
 înșine și adevărul nu este întru noi.“ Cu alte cu-
 vinte, s-ar părea că trebuie să facem păcate și să
 murim :

Da, să murim de-o moarte veșnică.
 Doctrină-i asta : *Che sara, sara* ?⁶
 Teologie, eu te las cu bine !

¹ Dacă unul și același lucru e lăsat moștenire la două per-
soane, una primește lucrul, cealaltă valoarea lucrului.

² Tatăl nu-și poate dezmoșteni fiul decît dacă...

³ Este vorbă de *Corpus Juris Civilis*, clasică lucrare juri-
dică alcătuită la indicația împăratului Iustinian I (527—565).

⁴ Versiune în latina populară a Bibliei, întocmită în seco-
lul al IV-lea.

⁵ Plata păcatului este moartea.

⁶ Ce va fi, va fi. (ital.)

Cerească-i metafizica de vraci,
Ceresc, e tomul de necromancie,
Iar ce-mi doresc eu cu-nfocare-acum
Sînt linii, cercuri, semne și bucoavne.
Ce lume de foloase, de-ricîntări,
Putere, cinste și atotputință
L-așteaptă pe artistul silitor !
Tot ce viază între-ai lumii poli
Va fi-n puterea mea : pe împărați
I-ascultă-o țară — două : ei nu pot
S-asmută vîntul, norii să-i destrame ;
Ci stăpînirea unui magician
E necuprinsă-asemenea gîndirii.
Nu-i vrăjitorul priceput un zeu ?
Hai, Faust, creierii ți-i chinuiește
Și află cum s-ajungi un demiurg. (*Intră Wagner.*)
Mergi, Wagner, la Cornelius și Valdes :
Transmite-le din parte-mi salutări
Să roagă-i să poftească pîn-la mine.

WAGNER :

Da, domnule. (*Iese.*)

FAUST :

Povața lor e de mai mult folos
Decît întreagă osteneala mea.

(*Intră Ingerul Bun și Ingerul Rău.*)

INGERUL BUN :

Aruncă, Faust, blestemata carte,
Că nu cumva-n ispită să te ducă
Și-asupra-ți Domnul să-și abată-urgia !
Ia *Biblia*, de blasfemie fugi !

INGERUL RĂU :

Învăță, Faust, arta ce cuprinde
A firii nesecate bogății ;
Fii pe pămînt ca Iupiter în ceruri :
Peste stihii poruncitor stăpîn.

(*Ingerii ies.*)

FAUST :

Grozav ! Cum, duhurile-adică
Îmi vor aduce tot ce-am să doresc ?

Mă vor scăpa de chinul îndoielii
 Și orice poftă-mi vor îndeplini ?
 Din India au să-mi aducă aur ;
 Vor văduvi oceanele de perle ;
 Și toate colțurile lumii noi
 Le-or scotoci, cătîndu-mi mirodenii.
 Îmi vor citi din filozofi ciudați ;
 Vor da-n vileag a regilor secrete ;
 Germania cu bronz o vor încinge,
 Cu salba Rinului, orașul meu ;
 Vor umple *alma mater*¹ cu mătăsurii
 Spre-a-i îmbrăca regește pe studenți ;
 De prada lor voi dijmui ostașii ;
 Pe ducele de Parma² izgonindu-l,
 Peste provincii singur voi domni !
 Ce zic ?! Pentru-nclăștarea din războaie,
 Oștirile de duhuri vor scorni
 Mașini mai minunate decît nava
 De flăcări de la podul din Anvers³.

(*Intră Valdes și Cornelius.*)

Vă așteptam, Cornelius și Valdes,
 Ca să mă fericiți cu sfatul vostru.
 Iubite Valdes, dragul meu Cornelius,
 Aflați că vorba voastră m-a făcut
 Să-mbrățișez știința cea ascunsă ;
 Și, totuși, nu e numai vorba voastră,
 Ci propria-mi închipuire ; gîndul
 Mă poartă-ntr-una la necromanție.
 Filozofia-i hîdă și cețoasă ;
 Dreptul și medicina-s pentru proști ;

¹ Universitatea (*lat.*).

² Alessandro Farnese (1545—1592), duce de Parma, comandant de oști și om de stat al Spaniei. Între 1578 și 1592 a fost guvernator al Țărilor de Jos în numele lui Filip al II-lea.

³ La asediul orașului Anvers (Antwerp) (1584—1585) organizat de guvernatorul spaniol Alessandro Farnese în cadrul campaniei din Țările-de-Jos, a fost construit un pod peste râul Scheldt pentru a tăia ieșirea spre mare a răsculaților. Acesta a fost conceput să facă o breșă în pod cu ajutorul unei corăbii încărcate de pulbere și materii explosive. „Corabia de flăcări” a fost incendiată și cotită o minune a tehnicii militare de atunci.

Teologia-i cea mai rea din toate,
 Urîtă-i, aspră, demnă de dispreț.
 Magia, dragii mei, m-a cucerit.
 Voi cată, dar, să-mi dați ajutorare ;
 Iar eu care-am smintit prin silogisme
 Pe pastorii bisericii germane
 Și pe studenții ageri i-am făcut
 Să-și pună întrebări, să le frămînte,
 Să forfote în jurul lor, buimaci,
 Ca duhurile-n jurul lui Musaeus
 Cînd a sosit în iad, voi fi-nțelept
 Precum Agrippă¹, ale cărui umbre
 I-au așternut Europa la picioare...

VALDES :

Știința noastră, mintea ta, bucoavna,
 Vor face gințile să ni se-nchine ;
 Ca indienii înrobiți de spanioli,
 Slujbașii celor patru elemente
 Ne-or asculta porunca la toți trei.
 Ca leii ne-or păzi cînd le vom cere ;
 Și ne vor însoți pe orice drum
 Ca niște lăncieri germani călări,
 Ca niște vajnici uriași laponi²,
 Cînd ca femei, cînd ca fecioare mîndre
 Sprîncenele căroră, vaporeaze,
 Mai multă frumusețe adumbresc
 Decît prea dalbii sîni ai zeei Venus.
 Ne vor aduce năvi venețiene
 Și din Americi lîna cea de aur
 Ce umple-ntr-una lăzile lui Filip³ ;
 Și cîte toate, hotărît de ești.

FAUST :

Pe-atîta sînt de hotărît, mă crede,
 Pe cît ești hotărît tu să trăiești.

CORNELIUS :

Minunile magiei te vor face
 Să juri că nu mai ai ce învăța.

¹ Probabil magicianul Heinrich Cornelius Agrippa (1486—1535).

² Potrivit concepțiilor medievale Scandinavia de nord fusese locuită altădată de giganți.

³ Filip al II-lea al Spaniei (1527—1598).

Acel ce stăpînește-astrologia.
Cunoaște limbi și-n pietre-i priceput,
Are magia-n degetul cel mic ;
Te-ncredințez, dar, că vei fi vestit
Și pentru-acest mister mai căutat
Decît a fost oracolul din Delfi.
Spun duhurile că, secînd oceanul,
Pot scoate din epave bogății
Și, din pămînt, tot ce strămoșii noștri
În pîntecu-î au tăinuit. Și-atunci,
Ia spune, Faust : ce ne va lipsi ?

FAUST :

Nimic, Cornelius. Ce bine-mi pare !
Ei, arătați-mi arta voastră : vreau
Puterea să-i încerc în vreo dumbravă
Și să mă bucur pe deplin de ea.

VALDES :

Grăbește-te atunci spre-un crîng retras,
Ia cărțile lui Bacon ¹ și Albertus ²,
Ebreii psalmi și *Noul Testament* ;
Și toate cîte sînt de trebuință
Le vei afla din gura noastră-ndat' !

CORNELIUS :

Formulele în primul rînd, nu, Valdes ?
Cînd va-nvăța și celelalte lucruri,
Va ști să se descurce fără noi.

VALDES :

Întîi și-ntîi, am să te-nvăț azbucuea :
Curînd mă vei întrece negreșit !

FAUST :

Prinziți, atunci, cu mine. După masă
Vom cerceta temeiurile artei.
Vreau să-mi încerc puterile diseară ;
De-aș ști că mor, tot am să conjur duhuri ! (*Ies.*)

¹ Roger Bacon, filozof și om de știință englez (1214 ?—1294).

² Albertus Magnus, călugăr și învățat german din secolul al XIII-lea, considerat în Evul mediu ca magician.

SCENA 2

In fața casei lui Faust.

Intră doi învățați.

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Ce s-o fi întâmplat cu Faust, omul care făcea școlile noastre să răsune de *sic probo*¹?

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

O să aflăm numaidecît — uite-i servitorul.

(Intră Wagner.)

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Salve, flăcăule ? Unde ți-e stăpînul ?

WAGNER :

Știe Cel-de-Sus.

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

Cum, tu nu știi ?

WAGNER :

Ba da ; dar aceasta nu e o concluzie logică.

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Ia te uită la el ! Lasă gluma și spune-ne unde e.

WAGNER :

Nu urmează cu necesitate prin forța argumentului că dumneavoastră, fiind licențiați, trebuie să stăruiti. În consecință, recunoașteți-vă eroarea și fiți atenți.

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

Păi nu spuneai că știi ?

WAGNER :

Aveți vreun martor ?

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Da, te-am auzit pe tine.

WAGNER :

Întrebați-l pe prietenul meu dacă sînt hoț...

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

Va să zică, nu vrei să ne spui ?

WAGNER :

Ba da, am să vă spun ; dar dacă n-ați fi fricoși, nu mi-ați pune o astfel de întrebare. Nu este el cor-

¹ Astfel demonstrez (*lat.*).

*pus naturale*¹? și nu e acesta *mobile*²? Atunci de ce-mi puneți o astfel de întrebare? Noroc că din fire sînt flegmatic, încet la minte și înclinat spre destrăbălare (spre dragoste, aș zice eu); dacă n-aș fi așa, nu v-ați apropia nici la patruzeci de picioare de locul execuției, deși sînt încredințat că am să vă văd pe amîndoi spînzurați la următoarea sesiune a juraților. Triumfînd astfel asupra voastră, îmi iau o expresie de puritan și vă vorbesc după cum urmează: Fraților, adevărul este că stăpînul meu e acasă și că ia masa cu Valdes și Cornelius, după cum v-ar informa vinul acesta dacă ar fi în stare să vorbească. Acestea fiind spuse, fraților, să vă binecuvînteze și să vă apere și să vă ferească Cel-de-Sus! (*Iese.*)

PRIMUL ÎNVĂȚAT:

Mă tem că Faust a căzut în mrejele artei pentru care le-a ieșit nume rău celor doi.

AL DOILEA ÎNVĂȚAT:

Mi-ar părea rău pentru el, chiar de nu mi-ar fi rudă. Hai să-l înștiințăm pe rector și să vedem dacă nu cumva îl poate readuce pe drumul cel bun prin autoritatea lui.

PRIMUL ÎNVĂȚAT:

Tare mă tem că nimic nu-l mai poate vindeca!

AL DOILEA ÎNVĂȚAT:

Totuși, să-nțercăm; să vedem ce se poate face.
(*Ies.*)

SCENA 3

O dumbravă.

Intră Faust pentru a conjura spiritele.

FAUST:

Acum că umbra globului, cernită,
Tînjind să vadă tristul Orion³,

¹ Corp natural (*lat.*).

² Mobil (*lat.*). Definiția scolastică a obiectului fizicii era: *Corpus naturale seu mobile.*

³ Constelație ecuatorială.

Se-aruncă dinspre miază-zi spre cer
 Și suflu-i de catran înghite bolta,
 Începe-ți incantațiile, Faust,
 Și cum li te-ai rugat și le-ai jertfit,
 Vezi dacă dracii vor să te asculte.
 În cerc se află-al lui Iehova nume,
 Anagramat în felurite chipuri,
 Al sfinților și sfintelor și, iarăși,
 Simboluri ale astrilor din cer,
 Rătăcitoare stele, zodiacuri
 Ce mijlocesc venirea umbrelor !...
 Nu-ți fie teamă, dar ; ci, hotărît,
 Să-i ceri magiei tot ce poate da: (Se aud tunete.)

*Sint mihi Dei Acherontis, propitii ! Valeat numen
 triplex Jehovahae ! Ignei, aerii, aquatani, spiritus, sal-
 vete ! Orientis princeps Belzebut, inferni ardentis
 monarcha, et Demogorgon, propitiamus vos, ut appa-
 reat et surgat Mephistophilis. Qui tu moraris ? Per
 Jehovaham, Gehennam, et consecratam aquam quam
 nun spargo, singnumque crucis quod nunc facio, et
 per vota nostra, ipse nunc surgat nobis dicatus Me-
 phistophilis¹ ! (Intră Mefisto.)*

Întoarce-te și schimbă-te la chip ;
 Ești prea hidos astfél spre-a mă sluji.
 Prefă-te în călugăr franciscan :
 E' straiul cel mai bun pentru un diavol.
 (Mefisto iese.)

În vorba mea măiastră e virtute !
 Vraci bun să fie, cine n-ar dori ?
 Mefisto-cadă iute la-nvoială,
 E-ascultător și plin de umilință !
 Ce forțe-s tănuite în magie !
 Ești vrăjitor cu diplomă, zău, Faust,

¹ Să-mi fie prielnici zeli Acheronului ! Trăiască trinitatea
 lui Iehova ! Salut, spirite ale focului, aerului și apei. Belzebut,
 prinț al Răsăritului, rege al iadului în flăcări, și Demogorgon,
 vă rugăm ca Mefistofel să apară și să se ridice ! De ce zăbo-
 vește ? Pe Iehova, Gheena și apa sfințită pe care o stropesc acum
 și pe seinnul crucii pe care-l fac acum și pe rugăciunile noastre,
 fie ca Mefistofel cel chemat de noi să apară (lat.).

De-î porunceşti şi marelui Mefisto.
*Quin regis Mephistophilis fratris imagine.*¹
(Intră din nou Mefisto în chip de călugăr franciscan.)

MEFISTO :

Eu, Faust, ce-ai dori să fac ?

FAUST :

Poruncă-ţi dau să mă slujeşti pe viaţă
Şi ce-ţi voi cere să-mi îndeplineşti,
De-ar fi din crugu-i luna s-o strămuţi
Sau cu oceanele să-neci pământul.

MEFISTO :

Eu îi slujesc lui Lucifer, stăpînul,
Şi fără voia lui nu te urmez ;
Vom face numai ce poşteşte dînsul.

FAUST :

Nu el ţi-a poruncit să mi te-arăţi ?

MEFISTO :

Nu, am venit aici de bună voie.

FAUST :

Nu te-am adus prin vrăji ? Răspunde !

MEFISTO :

Ba da ; dar mai curînd *per accidens*²,
Căci noi, cînd auzim un om hulind,
Tăgăduind Scriptura şi pe Crist,
Venim în zbor ; doar-doar va fi al nostru !
Şi-aceasta, numai dacă a pornit
Pe căi ce pot să-l ducă spre osîndă.
Vrei să vrăjeşti ? Nimic mai lesnicios :
Te leapădă, semeţ, de trinitate,
Şi-nchină-te, pios, lui Lucifer !

FAUST :

Aşa am şi făcut, cu-ncredinţarea
Că singurul stăpîn e Belzebut.
Lui, numai lui i se închină Faust !
„Osînda“-i un cuvînt ce nu-l spăimîntă,
Căci iad sau rai sînt una pentru el.

¹ Într-adevăr, îl stăpîneşti pe Mefisto sub înfăţişarea lui de călugăr (*lat.*).

² Din întîmplare (*lat.*).

Cu vechii filozofi sălășlui-va !
Dar mofturile astea despre suflet
Mai bine le-am lăsa deoparte. Spune-mi :
Ce-i Lucifer, căruia îi slujești ?

MEFISTO :

Al umbrelor atotstăpînitor.

FAUST :

N-a fost pe vremuri Lucifer un înger ?

MEFISTO :

Ba da, mult îndrăgit de Dumnezeu.

FAUST :

Cum de-i atunci al diavolilor prinț ?

MEFISTO :

Trufia și disprețul sînt de vină
Că Dumnezeu l-a azvîrlit din cer.

FAUST :

Dar voi, ce stați în preajma lui, ce sînteți ?

MEFISTO :

Nefericite duhuri ce-am căzut
Cu Lucifer ; cu el am uneltit,
Cu el sîntem de-a pururi osîndite,

FAUST :

Anume unde ?

MEFISTO :

Păi, în iad.

FAUST :

În iad ? Atunci cum ai plecat de-acolo ?

MEFISTO :

Nu, n-am plecat din iad ; *aici* e iadul.
Crezi tu că eu, care-am văzut pe Domnul
Și slava cerului am cunoscut,
Nu-s chinuit de mii și mii de iaduri,
Lipsit cum sînt de veșnicul lui har ?
O, lasă întrebările acestea
Ce viră groaza-n sufletu-mi plătînd !

FAUST :

Cum, marele Mefisto-i tulburat,
Fiind lipsit de fericiri cerești ?
Învăță bărbăția de la Faust
Și nu rîvni ce n-o să ai nicicînd !
Te du la Lucifer și spune-i astfel ;
Eterna moarte Faust și-a atras

Prin deșănțate gânduri despre Zeus.
Sînt gata, spune-i, sufletul să-i dau
Dacă mă lasă ani douăzeci-patru
Să gust toate plăcerile lumești,
Avîndu-te pe tine slujitor :
Să-mi dai, fără de murmur, ce-ți voi cere,
Să-mi spui, fără-a cîrti, ce-o să te-ntreb,
Să-mi aperi pe cei dragi, să-nfrîngi vrăjmașii
Și vrerii mele pururi să-i fii rob.
Mergi, dar, la Lucifer ; la miezul nopții,
Voi fi-n odaia mea cu gînd să aflu
Ce-a hotărît puternicu-ți stăpîn.

MEFISTO :

Prea bine, Faust. (*Iese.*)

FAUST :

Eu suflete cît stele de-aș avea,
Le-aș dărui pe toate lui Mefisto.
Prin el voi fi al lumii împărat ;
El punte în văzduh îmi va dura
Și eu, cu oști, oceanul voi străbate ;
Din munții de pe țărmul african
Și Spania, voi face un pămînt
Închinător supus coroanei mele ;
Prin bunăvoia mea vor viețui
Și mării dregători și împăratul.
Acum că dobîndesc ce mi-am dorit,
Să meditez asupra mării arte,
Mefisto pînă cînd se va-nturna.

(*Iese.*)

SCENA 4

O stradă.

Intră Wagner și un măscărici.

WAGNER :

Hei, băiete, vino-ncoace.

MĂSCĂRICIUL :

„Băiete“ ! La naiba ! Pesemne ai văzut mulți băieți cu țacălie ca mine. „Băiete“ a zis !

WAGNER :

Ia spune domnule, ai ceva... venituri ?

MĂSCĂRICIUL :

Cum de nu ; am și plecaturi !

WAGNER :

Sărmanul ! Cum face haz de necaz sărăcia goală ! Nenorocitul e despuiat, n-are de lucru și e așa de flămînd încît nu-ricape îndoială că și-ar vinde sufletul dracului pentru o ciozvirtă de berbec, fie chiar și crudă.

MĂSCĂRICIUL :

Asta-i bună ! Să-mi vînd sufletul dracului pentru o ciozvirtă de berbec, fie chiar și crudă ! Mai domol, prietene ! Pe legea mea, dacă e vorba s-o plătesc atît de scump, apoi să fie bine friptă și să aibă și soș pe deasupra.

WAGNER :

Ei, vrei să-mi slujești ? Am să te spilcuiesc ca pe unul *qui mihi discipulus*.¹

MĂSCĂRICIUL :

Adică cum, în versuri ?

WAGNER :

Da' de unde ! În mătasea-broaștei și ciuboțica-cucului.

MĂSCĂRICIUL :

Asta e tot ce ți-a lăsat taica moștenire ? Ascultă : mi-ar părea rău să te las muritor de foame.

WAGNER :

Ei, flăcăule, lasă gluma și leagă-te să-mi slujești șapte ani ; că de nu, am să prefac toți păduchii de pe tine în diavoli care te vor sfîșia în bucăți.

MĂSCĂRICIUL :

Ascultă, domnule, cruță-ți osteneala. Cu păduchii m-am obișnuit de mult ; să fiu al naibii, fac clacă pe carnea mea, de parcă ar fi plătit pentru mincare și băutură.

WAGNER :

Ce zici, frate ? Ține gălbiorii ăștia. (*li dă bani.*)

MĂSCĂRICIUL :

Ce sînt astea — talgere ?

¹ Care mi-e discipol (*lat.*).

WAGNER :

Coroane franțuzești.

MĂSCĂRICIUL :

Dacă n-ar suna așa de frumos — „coroane franțuzești“ ! — zău că m-aș împăca mai bine cu niște sunători englezești. Ce să fac cu ele ?

WAGNER :

Ei, acu' năzdrăvane, o să ți se spună cu un ceas mai devreme cînd și unde o să te cerceteze diavolul.

MĂSCĂRICIUL :

Nu, nu... poftim, ia-ți talgerele înapoi.

WAGNER :

Nici nu mă gîndesc.

MĂSCĂRICIUL :

Trebuie să le iei.

WAGNER :

Ești martor că le-am dat diavolului.

MĂSCĂRICIUL :

Ești martor că ți le dau înapoi.

WAGNER :

Bine ! Chem îndată doi diavoli ca să te umfle.
Baliol ! Belcher !

MĂSCĂRICIUL :

N-au decît să poftească Baliol și Belcher al dumi-tale ! Am să-i cotonogesc cum n-au mai fost coto-nogiți de cînd sînt ei draci ; și dacă-l răpun pe unul dintre ei, lumea ce-o să zică ? — „Îl vedeți pe vlăjganul ăla cu burlane în chip de pantaloni ? El l-a omorît pe diavol !“ Toți enoriașii o să-mi spună spintecător de draci.

(Intră doi diavoli. Măscăriciul aleargă încoace și încolo, strigînd.)

WAGNER :

Baliol și Belcher, duhuri, plecați ! *(Diavolii ies.)*

MĂSCĂRICIUL :

Cum, au plecat ? Lua-i-ar dracu' ! Au gheare lungi, ai naibii. A fost un drac și o drăcoaică. Să-ți spun după ce-i poți cunoaște : dracii au coarne și drăcoaicele au crăpături și copite despicate.

WAGNER :

Ei, jupîne, urmează-mă.

MĂSCĂRICIUL :

Ascultă, dacă ți-aș sluji, m-ai învăța să chem Banioli și Belcheri ?

WAGNER :

Te-aș învăța să fii ciine, pisică, șoarece, șobolan, orice.

MĂSCĂRICIUL :

Cum adică ? Să se prefacă un creștin în ciine, pisică, șoarece sau șobolan ! Nu, nu, domnule... dacă vrei să mă prefaci în ceva, apoi fă-mă un purice zglobiu, ca să fiu și ici și colo și peste tot.

WAGNER :

Bine, jupîne, haide.

MĂSCĂRICIUL :

Auzi, Wagner... ?

WAGNER :

Cum ai spus ? Baliol ! Belcher !

MĂSCĂRICIUL :

Of, doamne ! Te rog, domnule, lasă-i pe Banio și pe Belcher să se ducă la culcare.

WAGNER :

Măgarule, spune-mi „maestre Wagner“ și ținut-
iește-ți ochiul stîng de călcîiul meu drept — *quasi*
*vestigias nostras insistere.*¹ (Iese.)

MĂSCĂRICIUL :

Să mă ierte Cel-de-Sus ! Omul ăsta vorbește chin-
nezește. N-am încotro, îl urmez ; am să-i slujesc,
ce mai încoace și încolo.

(Iese.)

SCENA 5

Faust în camera sa de lucru.

Faust.

ti osîndit, iar mîntuit

Cum ai călca pe urmele noastre (lat.).

Nu mai poți fi. Atunci ce rost mai are
Să te gîndești la Dumnezeu, la cer ?
Alungă-aceste-nchipuiri deșarte,
Te-ncrede-n Belzebut, nu-n Cel-de-Sus !
Nu da-na-poi acum : fii hotărît.
Cum, te codești ? Parcă-n urechi îmi sună :
„Magia leapăd-o, vin' iar la Domnul !“
Și Faust vrea la Domnul să se-ntoarcă.
La Domnul ? Dînsul nu te are drag.
Ți-e pofta zeul căruia-i slujești
Și-n ea binevoiește Belzebut :
Clădi-voi lui biserică și-altar
Și singe cald de prunc am să-i jertfesc.
(*Intră Ingerul Bun și Ingerul Rău.*)

INGERUL BUN :

O, Faust, lasă blestemata artă !

FAUST :

Căința, ruga, mila — ce-s acestea ?

INGERUL BUN :

Sînt tot atîtea căi ce duc la cer.

INGERUL RĂU :

Sînt doar himere, rod al nebuniei,
Prostind pe cei ce li se-ncred prea mult.

INGERUL BUN :

Gîndește-te la cer și mîntuire.

INGERUL RĂU :

Nu, Faust ! la onoruri și averi.

(*Ingerii ies.*)

FAUST :

Averi !

Păi, nu voi deveni stăpîn pe Embden¹ ?

Ce zeu va mai putea să-mi facă rău

Cînd mă va sprijini Mefisto ? Fausti,

Să nu te mai codești ! Mefisto, vino

Cu veste bună de la Lucifer.

Nu-i miezul nopții ? Hai, Mefisto, vino.

¹ De fapt, Emden, capitala Frieslandei de est, care era un oraș înfloritor în vremea lui Marlowe.

*Veni, veni Mephistophile*¹ ! (Intră Mefisto.)
Ce zice Lucifer, stăpînul tău ?

MEFISTO :

Pe Faust să-l slujesc cît e în viață ;
Iar Faust cu-al său suflet va plăti.

FAUST :

N-am încheiat cu tine legămînt ?

MEFISTO :

Dar trebuie să-l faci după tipic,
Mai mult, să-l scrii cu sîngele tău propriu.
Stăpînu-mi cere-această cheazășie.
De nu mi-o dai, mă-napoiez în iad.

FAUST :

Stai, diavole, și spune-mi : ce-o să faci
Stăpînul tău cu sufletul lui Faust ?

MEFISTO :

Împărăția are să-și mărească.

FAUST :

De-aceea și ne ispitește astfel ?

MEFISTO :

*Solamen miseris socios habuisse doloris.*²

FAUST :

Încerci tu chinuri ce le-ncearcă alții ?

MEFISTO :

Cumplite, precum cele omenești.
Deci, Faust, te vei lepăda de suflet ?
Atunci îți voi fi rob și te-oi sluji ;
Îți dau ce nici cu gîndul n-ai gîndit.

FAUST :

Bine-nțeles ! Al tău va fi, Mefisto.

MEFISTO :

Atunci, crestează-ți brațul bărbătește
Cu legămînt ca Lucifer, cîndva,
Pe sufletu-ți să pună stăpînire ;
Și vei fi mare ca stăpînul meu.

FAUST (*crestîndu-și brațul*) :

De dragul tău, Mefisto, iată brațul
Mi l-am tăiat ; cu sîngele meu propriu

¹ Vino, vino, Mefistofel ! (*lat.*).

² Mingîlierea nenorociților este să aibă tovarăși în suferință
(*lat.*)

Mă leg ca sufletu-mi să-l dăruiesc
Stăpînului neîntreprutei nopți !
Vezi sîngele curgînd din braț ? Privește !
Ah ! Fie ca dorința să-mi plînească !

MEFISTO :

Și-acum,
În chip de zăpăcit, scrie legămîntul.

FAUST :

Încapă îndoială ? (*Scrie.*) Dar, Mefisto,
Se-ncheagă sîngele — nu pot să scriu.

MEFISTO :

S-aducem niște foc să-l subțiem. (*Iese.*)

FAUST :

Ce prevestire e că s-a-ncheagat ?
Nu vrea să iscălesc acest înscris ?
De ce nu gîlgîie ca să scriu iar ?
„Eu sufletul ți-l dau“ — și s-a oprit !
De ce să nu i-l dau ? Nu-mi aprîine ?
Deci scrie iar : „Eu sufletul ți-l dau“.
(*Intră iar Mefisto cu un vas cu mîngal.*)

MEFISTO :

Ei, Faust, pune sîngele pe jar.

FAUST :

Așa... Începe să se limpezească.
O clipă numai și am isprăvit. (*Scrie.*)

MEFISTO (*aparte*) :

În stare-s de orice ca să-l cîștig !

FAUST :

*Consummatum est.*¹
Înscrisul e semnat
Și Faust sufletul și-a zălogit.
Dar parcă-i scris ceva pe brațul meu...
*Homo, fuge*² ! Să fug ? Cum ? Încotro ?
La Dumnezeu ! M-ar azvîrli în iad.
Mă-nșală ochiul ; nu e scris nimic.
Ba-s slove deslușite : *homo, fuge*...
Cu toate-acestea, Faust n-o să fugă.

¹ S-a sfîrșit (*lat.*).

² Omule, fugi (*lat.*).

MEFISTO (aparte) :

O să-i aduc ceva ce-o să-l încinte.

(Iese, apoi intră din nou, însoțit de diavoli care-i dau lui Faust coroane și veșminte bogate, dansează și pleacă.)

FAUST :

Ce tîlc e în priveliștea aceasta ?

MEFISTO :

E-o desfătare pentru ochii tăi
Și o dovadă-a forțelor magiei.

FAUST :

Pot, după voie, duhuri să invoc ?

MEFISTO :

Te cred ! Poți face lucruri și mai mari.

FAUST :

Dacă-i așa, chem legiuni de duhuri.
Mefisto, ține zăpădă acest
Prin care-mi dăruiesc și trup și suflet ;
Dar vezi că învoiala noastră cere
Să săvîrșești tot ce-ai făgăduit.

MEFISTO :

Mă jur pe iad, pe Lucifer mă jur,
Să-ndeplinesc condițiile toate.

FAUST :

Atunci eu să le dau citire. *(Citește.)*

Condițiile fiind după cum urmează : întâi, ca Faust să poată deveni spirit în formă și substanță. Al doilea, ca Mefisto să fie slujitorul lui și la poruncile lui. Al treilea, ca Mefisto să-i îndeplinească și să-i aducă tot ce dorește. Al patrulea, ca el să fie nevăzut în camera și în casa lui. În sfîrșit, ca Mefisto să i se înfățișeze susnumitului John Faustus, oricînd sub orice chip și în orice formă va dori el. Eu, John Faustus din Wittenberg, doctor, încredințez prin înscrisul de față atît trupul cît și sufletul meu stăpînirii lui Lucifer, prințul Răsăritului, și slujitorului său, Mefisto ; și, iarăși, după scurgerea a douăzeci și patru de ani, în care răstimp prevederile din înscris vor fi respectate întocmai le dau depline puteri de a-l duce pe susnumitul John

*Faustus, trup și suflet, carne, sînge sau bunuri, în
locașul lor, oriunde s-ar afla acesta. Scris de mina
mea,*

John Faustus

MEFISTO :

Îl recunoști ca legămînt al tău ?

FAUST :

Da, ia-l și iadul să te răsplătească !

MEFISTO :

Acum poți cere ce poțestești.

FAUST :

Dar mai întii să-ți pun o întrebare :

Pe unde-i locul ce-i zic unii iad ?

MEFISTO :

Sub cer.

FAUST :

Aș vrea să știu mai lămurit.

MEFISTO :

În măruntaiele stihiei, unde
Răminem veșnic, veșnic chinuiți ;
Hotar nu are, nici îl mărginește
Un singur loc ; e iad unde sîntem
Și unde-i iadul, noi sîntem de-a pururi ;
Iar lumea-ntreagă cînd se va sfîrși
Și se va curăți orice făptură,
Iad va să fie tot ce nu e cer.

FAUST :

Eu cred că iadul e-o poveste.

MEFISTO :

Așa să crezi pîn-ce-i vedea că nu e.

FAUST :

Și voi fi osîndit — așa socoți ?

MEFISTO :

Firește : iată zapisul prin care

Tu sufletul i-l dai lui Lucifer.

FAUST :

Și sufletul, și trupul ; ei, și ce ?
Sînt, crezi, atît de prost ca să-mi închipui
Că după moarte mai există chin ?
Acestea-s basme și scorniri băbești.

MEFISTO :

Nu dovedesc contrariul chiar eu însumi ?
Sînt osîndit, mă aflu-n iad acum.

FAUST :

În iad, acum ? Ei, ştii că-i bună !
De este-acesta iadul, bueros
Aş vrea să fiu aicea osîndit :
Să umblu, să discut...
Dar lasă astea ! Adă-mi o soţie,
Pe cea mai mîndră fiică-a ţării mele.
Vezi tu, din fire sînt cam iubăreţ
Şi nu pot să trăiesc fără-o femeie.

MEFISTO :

„Soţie“-ai spus ? Din suflet
Te rog să nu-mi vorbeşti despre soţii.

FAUST :

Ba să-mi aduci una, dragă Mefisto ; una, te rog.

MEFISTO :

Bine, îţi aduc una. Stai aici pînă cînd mă-ntorc
— îţi aduc una în numele diavolului.

*(Iese, apoi se întoarce cu un diavol îmbrăcat ca femeie.
Foc de artificii.)*

Ei, Faust, cum îţi place soţioara ?

FAUST :

Dea naiba-n ea !

MEFISTO :

Ascultă, Faust :
Căsătoria-i un tipic, o joacă
Şi n-are rost să te gîndeşti la ea.
Ţi-aduc în pat, în fiecare dimineaţă,
Pe cele mai frumoase curtezane ;
Acea care-ţi va-ncînta privirea
Se va supune ție, chiar de-ar fi
Statornică asemeni Penelopei ¹,
Ca Saba ² înțeleaptă sau frumoasă
Ca Lucifer 'nainte de-a cădea.

¹ Soția lui Ulise (Odiseu) căruia i-a rămas credincioasă în timpul absenței lui de douăzeci de ani.

² Regina din Saba care potrivit *Bibliei*, a pus la încercare înțelepciunea lui Solomon (*III Regi*, 10).

Ia cartea asta și-o citește toată. (*li dă o carte.*)
Rostind aceste versuri, capeți aur ;
'N țărină cercu-acesta zugrăvind,
Aduci furtuni cu trăsnete și tunet ;
Sau repetind cuvintele acestea
Ți-apar îndată oameni înzăoați
Ce-ți pot îndeplini orice dorință.

FAUST :

Îți mulțumesc, Mefisto ; dar aş ține să am o carte
cu tot felul de vrăji și indicații, ca să chem duhu-
rile ori de câte ori am poftă.

MEFISTO :

Sînt toate-n cartea asta. (*Le arată.*)

FAUST :

Apoi o carte care să cuprindă toate semnele și pla-
netele cerului ca să le cunosc mișcările și așezarea.

MEFISTO :

Și astea sînt aici. (*Le arată.*)

FAUST :

Mai vreau o carte — și cu asta am isprăvit — în
care să găsesc toate plantele, ierburile și pomii de
pe pămînt.

MEFISTO :

Tot aici le găsești.

FAUST :

N-aș crede.

MEFISTO :

Ba da — poftim. (*Le arată.*)

SCENA 6

In casa lui Faust.

FAUST :

Spre cer cînd mi-arunc ochii, mă căiesc
Și te blestém, hainule Mefisto,
Căci mi-ai răpit aceste bucurii.

MEFISTO :

Cum, Faust, îți închipui oare
Că cerul e atît de minunat ?

În frumusețe îl întreci cu mult !
Și tu, și orice om pe-acest pământ.

FAUST :

Poți dovedi ce spui ?

MEFISTO :

Nu cerul pentru om a fost creat ?

Și nu e omul, așadar mai falnic ?

FAUST :

Atunci a fost creat și pentru mine.

Voi renunța la vrăji : mă pocăiesc,

(Intră Ingerul Bun și Ingerul Rău.)

INGERUL BUN :

Te pocăiește și vei fi iertat.

INGERUL RĂU :

Ești duh ; nu poate Domnul să te ierte.

FAUST :

Au cine îmi șoptește că sînt duh ?

De-aș fi un drac și încă-aș fi iertat :

Pe-un pocăit îl iartă Cel-de-Sus.

INGERUL RĂU :

Dar parcă Faust se va pocăi ?

(Ingerii ies.)

FAUST :

Mi-e inima atît de împietrită

Că nu-s în stare să mă pocăiesc.

De-ajuns să spun „credință“, „cer“, „iertare“,

Ca să-mi răsune-un tunet în urechi :

„Ești osîndit !“ apoi cuțite, săbii,

Otravă, puști, spînzurători, hangere,

Se-aștern în fața mea ca să-mi iau viața ;

De mult mi-aș fi luat-o, dar plăcerea

A-nvins pînă și neagra deznădejde.

Nu l-am făcut eu pe Homer să-mi cînte

Cum a murit Oenon¹, cum a iubit

Focosul Paris ? Ziditorul Tebei²

Nu mi-a cîntat din harfă cu Mefisto,

¹ Nilus, din mitologia greacă ; avea darul de a vindeca rănilor.

² Referire la Cadmus, întemeietorul legendar al Troiei.

Nu m-a-mbătat cu blinde melodii ?
Atunci de ce să mor sau să tînjesc ?
Nu, Faust nu se va mai pocăi.
Mefisto, haide să vorbim din nou
De-ale astrologiei. Spune-mi, dar,
Sînt multe ceruri dincolo de lună ?
Formează aştii doar un singur glob,
Precum substanţa globului central ?

MEFISTO :

Ca elementele, şi sferele
Se-ntrepătrund în crugurile lor
Şi toate se rotesc pe-acelaşi ax
Al cărui capăt e al lumii pol ;
Iar Marte sau Saturn sau Iupiter
Nu-s născociri — sînt stele călătoare.

FAUST :

Dar, spune-mi, au toate o singură mişcare *situ et tempore* ? ¹

MEFISTO :

Toate se mişcă împreună de la est la vest în douăzeci şi patru de ore în jurul polilor lumii ; dar se deosebesc în privinţa rotirii lor în jurul polilor zodiacului.

FAUST :

Destul. Acestea sînt nimicuri
Pe care le poate lămuri şi Wagner.
Mefisto, lucruri mai adînci rîvnesc...
Mişcarea dublă a planetelor
N-o ştie cine ? Prima se încheie
Într-un răstimp de-o zi. A doua, astfel :
a lui Saturn în treizeci de ani ; a lui Iupiter în
doisprezece ; a lui Marte în patru ; a soarelui, a lui
Venus şi Mercur într-un an ; a lunii în douăzeci şi
opt de zile. Dar, ia spune-mi, are fiecare sferă o
anumită putere sau virtute ?

MEFISTO :

Da.

FAUST :

Cîte ceruri sau sfere există ?

¹ Atît ca loc (direcţie a mişcării) cît şi ca timp (*lat.*).

MEFISTO :

Nouă ; cele șapte planete, firmamentul și empi-reul.

FAUST :

Foarte bine ; acum răspunde-mi la următoarea întrebare : de ce în unii ani sînt mai multe și în alte mai puține conjuncții, poziții, aspecte și eclipse ?

MEFISTO :

*Per inaequalem motum respectu totius.*¹

FAUST :

Am înțeles. Spune-mi acum : cine a creat lumea ?

MEFISTO :

Nu vreau să spun.

FAUST :

Dragul meu Mefisto, spune-mi.

MEFISTO :

Nu stărui, pentru că n-am să-ți spun.

FAUST :

Ticălosule, nu te-am silit prin legămînt să-mi spui tot ?

MEFISTO :

Da, tot ce nu e împotriva împărăției noastre ; iar asta e împotriva împărăției. Gîndește-te la iad, Faust, fiindcă ești osîndit.

(Intră din nou Ingerul Bun și Ingerul Rău.)

FAUST :

Gîndește-te la Domnul, Faust. El
E ziditorul lumii.

MEFISTO

Vezi să nu uiți ! *(Iese.)*

FAUST :

În iad cu tine, spirit blestemat !
Tu-ai osîndit nefericitu-mi suflet.
Nu-i prea tîrziu ?

INGERUL RĂU :

Așa e, prea tîrziu.

INGERUL BUN :

Nicicînd nu-i prea tîrziu pentru căință.

¹ Datorită mișcării inegale față de întreg (de întreaga mișcare a universului) *(lat.)*.

INGERUL RĂU :

Nu te căi — te fac fărîme dracii !

INGERUL BUN :

Nu, n-au să-ți smulgă nici un fir de păr.

(Ingerii ies.)

FAUST :

Isuse,-ndură-te și izbăvește

Nefericitul suflet al lui Faust !

(Intră Lucifer, Belzebut și Mefisto.)

LUCIFER :

El e prea drept, nu poate face asta.

Pe mine mă privește izbăvirea.

FAUST :

Tu cine ești, cumplă arătare ?

LUCIFER :

Sînt Lucifer ;

Și-acesta-i un alt principe din iad.

FAUST :

Vor să ridice sufletul lui Faust !

BELZEBUT :

Venim să-ți spunem doar că ne jignești.

LUCIFER :

Îți calci cuvîntul, căci vorbești de Crist.

BELZEBUT :

Pe Dumnezeu să-l uiți.

LUCIFER :

Să te gîndești

La diavol.

BELZEBUT :

Și la talpa iadului.

FAUST :

Am să v-ascult — iertați-mă acum.

Vă jur că nu voi mai căta spre ceruri

Și nu mă voi ruga lui Dumnezeu ;

Scriptura i-o voi arde, slujitorii

O să-i ucid și duhurile mele

Vor dărîma bisericile lui.

LUCIFER :

Vei fi astfél o slugă credincioasă

Ce merită să fie răsplătită.

BELZEBUT :

Faust, am venit din iad ca să te înveselim. Așază-te și ai să vezi în fața ta cele șapte păcate de moarte, fiecare cu chipul lui adevărat.

FAUST :

Privești o să mi se pară la fel de îmbietoare cum i s-a părut lui Adam raiul în prima zi cînd a fost zidit.

LUCIFER :

Nu vorbi de rai și de zidirea cea dintîi, ci numai de diavol. Mai bine pregătește-ți ochii. Mefisto, du-te și adă-le încoace.

(Intră cele șapte păcate de moarte.)

BELZEBUT :

Acum, Faust, întreabă-le cum le cheamă și ce anume întruchiează fiecare.

FAUST :

Firește. Tu, prima, cine ești ?

MÎNDRIA :

Sînt Mîndria. Părinții nu mi-i recunosc. Sînt că puricele lui Ovidiu¹ : mă pot strecura în orice ungher ; uneori, ca o perucă, mă odihnesc pe fruntea unei fete ; sau, ca un evantai de pene, îi sărut buzele — și cîte altele nu fac ! Pfui, ce urît miroase aici ! Nu mai rostesc o vorbă, afară doar dacă dușumeaua va fi parfumată și acoperită cu țesături de Arras².

FAUST :

Așa e, te ții mîndră, nu glumă. Tu, a doua, ce ești ?

ZGÎRCENIA :

Eu sînt Zgîrcenia, zămislită de un moșneag pe un sac de piele. Ce grozav ar fi ca această casă și oamenii dintr-însa s-ar preface în aur ca să-i zăvorăsc în scrinul meu ! O ! Aurul meu scump !

¹ Aluzie la poezia medievală *Carmen de pulice* (*Cintecul puricelui*), atribuită multă vreme lui Ovidiu.

² În secolele XIV și XV, în orașul Arras (Franța) industria textilă a cunoscut o mare înflorire.

FAUST :

Tu, a treia, ce ești ?

MÎNIA :

Eu sînt Mînia. N-am avut nici tată, nici mamă ; am sărit afară din gura unui leu cînd eram în vîrstă doar de o jumătate de ceas ; și de atunci încoace alerg prin lume cu aceste două săbii, rănindu-mă singură cînd n-am cu cine să mă războiesc. M-am născut în iad și mă tot uit într-însul, căci (*se uită la diavoli*) unul dintre voi e de bună seamă tatăl meu.

FAUST :

Ce ești tu, a patra ?

INVIDIA :

Sînt Invidia, născută dintr-un coșar și o stridie. Nu știu să citesc și de aceea aș dori să fie arse toate cărțile. Sînt atît de slabă pentru că-i văd pe alții cum mănîncă. Ah, de-ar da o foamete în lume ca să moară toți și să trăiesc numai eu ! Ai vedea atunci cum m-aș îngrășa. Zi, tu șezi și eu stau în picioare ? Scoală-te — hai, repede !

FAUST :

Feri în lături, lighioană pizmașă ! A cincea — tu ce ești ?

LĂCOMIA :

Cine, eu domnule ? Eu sînt Lăcomia. Părinții mei au murit și nu mi-au lăsat para chioară — doar ceva de-ale mîncării : treizeci de mese și zece gustări pe zi — o nimica toată ; de-abia-mi ajunge ca să mă țin pe picioare. Sînt de viță regească ! Bunicul meu a fost jambon și bunica o bărdacă de vin rubiniu ; nașii mei : Peter-scrumbie-sărată și Martin-cap-de-bou ; cît despre nășica mea, a fost o doamnă tare cumsecade, prețuită de toate tirgurile și orașele mai acătării ; o chema Doamna Margery-bere-de-Martie. Ei, Faust, ți-am înșirat toată ghe-nealoghia ; mă poștești la cină ?

FAUST :

Nu, vreau să te văd în ștreang ; ai fi în stare să-mi mănînci toate merindele.

LĂCOMIA :

Strînge-te-ar de gît ducă-se-pe-pustii !

FAUST :

Iar tu, îneca-te-ai singură ! Tu ce ești, a șasea ?

TRÎNDĂVIA :

Trîndăvia. M-am născut pe un țărm însorit unde stau tolănită tot timpul. Mi-ați făcut un mare rău aducîndu-mă încoace. Aș vrea să mă ducă înapoi Lăcomia și Desfrînarea. Nu mai rostesc o vorbă, chiar de mi s-ar plăti prețul de răscumpărare a unui rege.

FAUST :

Dar tu, doamnă Nerușinare, a șaptea și ultima, ce ești ?

DESFÎNAREA :

Eu, domnule ? Sînt una care nu dă un țol de berbec crud pe un cot de morun fript. Numele meu începe cu litera D. Sînt Desfrînarea !

LUCIFER :

Plecați ! În iad, în iad cu voi ! (*Păcatele ies.*) Ei, Faust, cum ți-a plăcut ?

FAUST :

Mi-au desfătăt sufletul.

LUCIFER :

În iad sînt fel de fel de încîntări.

FAUST :

Ce fericit aș fi să-l văd și-apoi
Să mă întorc aici !

LUCIFER :

La miezul nopții vei fi dus acolo.
Citește cartea asta pîn-atunci,
Și-o să poți lua ce chip ai să dorești.

FAUST :

Îți mulțumesc, puternic Lucifer.
Va fi cel mai de preț avut al meu.

LUCIFER :

Cu bine și... gîndește-te la diavol.

FAUST :

Cu bine, Lucifer. Mefisto, haide.

(*Ies toți. Intră Corul.*)

CORUL :

Preaînvăţatul Faust,
Ca să pătrundă tainele cereşti
Înscrise-n marea carte a lui Zeus,
S-a avîntat pe-o zare din Olimp
Într-un rădvan de flăcări orbitoare
Pe care-l trag balauri spăimîtoşi.
Cosmografia vrea s-adeverească !
Socot că va purcede-ntii la Roma
Spre a-l vedea, la curtea sa, pe papă
Şi-a fi la sărbătoarea lui Sîn Petru,
Ce-i prăznuită azi în chip solemn.

(Iese.)

SCENA 7

Intră Faust şi Mefisto.

FAUST :

Călătorit-am, aşadar, Mefisto,
Prin Trier, o frumuseţe de oraş
Înconjurat de piscuri avîntate,
Pereţi de cremeni, iezere adînci,
De netrecut pentru pizmaşii principii.
De la Paris, urmînd hotarul Franţei,
Văzut-am riul Maine curgînd spre Rin
Sub straja nesfîrşitelor podgorii ;
Am străbătut Campania pîn-la Neapol,
A cărui drepte străzi de cărămidă
Tivesc clădiri semeţe şi oraşul
În patru părţi egale îl împart.
Virgiliu are-aici mormînt de aur
Şi-n stîncă se mai vede şi acum
Tunelul lung de-o milă ce-ntr-o noapte
El l-a tăiat. Veneţia apoi
Şi Padova, şi alte mari oraşe
Am cercetat ; şi-ntr-unul am văzut
Un templu maiestuos a cărui turlă
Înfruntă stelele. Într-acest chip
A petrecut mai multe zile Faust.

Și-acum, Mefisto, unde ne oprim ?
Ai ascultat porunca mea dintîi
Și m-ai adus în zidurile Romei ?

MEFISTO :

Da, Faust ; și ca să nu ne pomenim fără merinde,
am luat în folosință odăile sanctității sale.

FAUST :

Nădăjduiesc că sanctitatea sa
Ne va primi cu brațele deschise.

MEFISTO :

N-are nici o însemnătate cum o să ne primească ;
ne vom înfrupta din toate bunătățile lui fără să-i
cerem voie.

Acum, dar, ca să poți gusta din plin

Ce are Roma să ne-arate, află

Că șapte sînt colinele pe care

Orașul temeliile-și ridică.

Prin mijlocul cetății curge Tibrul

Ce, șerpuind, o-mparte-n două părți ;

Iar patru poduri falnice te-mbie

Să treci oricînd de pe un țărm pe altul.

Pe unul — se numește Ponte Angelo —

'Și înalță zidurile un castel

Cu turnuri mari de bronz, nu mai puține

Ca zilele-ntr-un an. Nu mai vorbesc

De triumfale porți, de obeliscuri

Aduse din Egipt de Iuliu Cezar.

FAUST :

Pe regii stăpînirii infernale,

Pe Styx și Acheron ¹, pe lacu-n flăcări

Al Phlegethon ²-ului de foc, mă jur

Că ard de nerăbdare să văd munții

Și-a ne-ntrecutei Rome așezare.

Să mergem, dar.

MEFISTO :

Nu, stai, mi-ai spus că vrei să-l vezi pe papă

Și de Sîn Petru să te afli-n dom ;

¹ În mitologia greacă, riuri din împărăția subpămînteană a morților.

² Rîu de foc care curgea prin împărăția morților. (La Marlowe : „lac de foc“).

Te-așteaptă-o ceată de călugări tunși
Al căror *summum bonum*¹ e-mbuibarea.

FAUST :

Da ! N-ar strica să le jucăm o festă,
'S încredințat c-am să mă stric de rîs !
Vrăjește-mă, atunci, Mefistofel,
Ca, nevăzut de cetățenii Romei,
Să fac tot ce prin minte o să-mi treacă.
(*Mefisto îl vrăjește.*)

MEFISTO :

Așa. Acum
Fă tot ce vrei, nu te mai vede nimeni.
(*Sună o trompetă. Vin la ospăț papa și cardinalul de Lorena. Sînt serviți de călugări.*)

PAPA :

Nu șezi, monseniore de Lorena ?

FAUST :

Mănîncă tot ! Dac-ai să lași ceva,
În gît să ți se-oprească necuratul !

PAPA :

Cine-a vorbit ? Călugări, cercetați !

PRIMUL CĂLUGĂR :

Nu vă supărați, Sanctitate, aici nu e nimeni.

PAPA :

Monseniore, iată o trufanda pe care ne-a trimis-o
episcopul Milanului.

FAUST (*smulgînd farfuria*) :

Îți mulțumesc frumos.

PAPA :

Asta-i bună ! Cine mi-a smuls farfuria ? Nu caută
nimeni ? — Monseniore, bucatele astea mi-au fost
trimise de cardinalul Florenței.

FAUST :

E-adevărat ? Ia să le gustăm. (*Smulge farfuria.*)

PAPA :

Cum, iar ? — Beau în sănătatea preasfinției tale.

FAUST (*smulgînd cupa*) :

În sănătatea voastră, preasfințite !

¹ Binele suprem (*lat.*).

CARDINALUL DE LORENA :

Stăpine, s-ar putea să fie vreun duh proaspăt scăpat de purgatoriu și care a venit să-ți cerșească o indulgență.

PAPA :

Se poate. Călugări, pregătiți o litanie ca să potolim furia duhului. Mai gustă o dată, preasfinția ta.

(Papa își face semnul crucii.)

FAUST :

Nu, zău ! Te-nchini ? Povața mea
Ar fi să încetezi cu acest joc.

(Papa își face încă o dată semnul crucii.)

A doua oară ! Însă nu și-a treia —
Te sfătuiesc prietenește !

(Papa își face cruce din nou; iar Faust îl pălmuește ; toți fug.)

Acum, Mefisto, ce se va-ntîmpla ?

MEFISTO :

Nu știu. Vom fi afurisiți în lege.

FAUST :

Afurisiți în lege,-adevărat !
S-ajungă-n iad e Faust blestemat !
N-auzi porci grohăind, măgari zbierînd ?
Ce mai, nu-i sărbătoare azi de rînd !

(Intră din nou toți călugării ca să cînte litania.)

PRIMUL CĂLUGĂR :

Haide, fraților, să-ncepem slujba cu evlavie.

(Cintă.)

*Blestemat fie cel care a furat de pe masă mîncarea
sanctității sale ! Maledicat Dominus ¹ !*

*Blestemat fie cel care a dat o plamă sanctității
sale ! Maledicat Dominus !*

*Blestemat fie cel care l-a lovit în cap pe fratele
Sandelo ! Maledicat Dominus !*

¹ Să-l blesteme Dumnezeu ! *(lat.)*.

*Blestemat fie cel care a luat vinul sanctității sale !
Maledicat Dominus ! Et omnes Sancti ! Amen¹ !*

*(Mefisto și Faust îi bat pe călugări, aruncă petarde ;
toți ies de-a valma. Intră Corul.)*

CORUL :

Văzînd, dar, Faust multe și de toate,
Minunății și curți împărătești,
Lăsă cea drumeție și se-ntoarse.
Acei ce-l așteptau cu-ngrijorare,
Prietenii și colegii apropiați,
S-au bucurat nespus văzîndu-l teafăr
Și cînd s-au strîns s-asculte cum i-a mers
În drumul lui prin lume și văzduhuri,
De-astrologie-au întreat, și Faust
Le-a dat atît de învățat răspuns
Că toți s-au minunat de multa-i minte.
Iar vestea-i merge peste mări și țări.
Chiar Carol Quintul, marele-mpărat,
Azi l-a poftit ca oaspete al său
Și Faust în palatul lui petrece,
Înconjurat de nobili și curteni.
Cu arta lui ce-a săvîrșit acolo
Eu nu vă spun, căci singuri veți vedea. (*Iese.*)

SCENA 8

Lîngă un han.

Intră Robin, hangiul, cu o carte-n mînă.

ROBIN :

Strașnic ! Am furat o carte de magie a doctorului
Faust — mă gîndesc să caut într-însa niște cercuri
care o să-mi prindă bine... Toate fetele din parohia
noastră au să danseze goale-goluțe în fața mea cînd
o să am eu poftă.

(Intră Ralph, strigîndu-l pe Robin.)

¹ Să-l blesteme Dumnezeu și toți sfinții. Amin. (*lat.*)

RALPH :

Fă-te-ncoace, Robin, rogu-te. Un gentilom vrea să-și ia calul din grajd. Măiculiță, să vezi cum se sfădește cu stăpînă-mea — dumnezei m-a trimis să te caut — haide, vino.

ROBIN :

Nu te apropia, Ralph, nu te apropia dacă nu vrei să sări în aer și să te faci tocană. Păzea — habar n-ai tu cu ce mă-ndeletnicesc eu aici !

RALPH :

Ce faci cu cartea aia ? Că doar nu știi să citești !

ROBIN :

Ei, uite, stăpînul și stăpîna or să afle că știu să citesc.

RALPH :

Haide, spune ce carte e.

ROBIN :

Ce carte ? Cea mai intolerabilă carte de magie născocită vreodată de un drac zămislit în pucioasă.

RALPH :

Poți face vrăji cu ea ?

ROBIN :

Ba bine că nu ! Nimic mai ușor. De-o vorbă, te pot îmbăta cu ippocras¹ în orice cîrciumă din Europa și încă pe degeaba. Asta e una din conjurațiile mele.

RALPH :

Domnu' popa nostru zice că asta e o nimica toată.

ROBIN :

E-adevărat, Ralph ; dar unde mai pui că dacă ți se scurg ochii după Nan Spit, bucătăreasa...

RALPH :

Grozav, Robin ! Adică Nan Spit să fie a mea ? Dacă-mi faci tu trebușoara asta, am să-ți hrănesc diavolul cu pîine albă cîte zilișoare o avea — și încă pe degeaba.

¹ Vin îndulcit și condimentat.

ROBIN :

Ajunge, dragă Ralph ; să mergem și să lustruim cizmele care ne așteaptă. Pe urmă să vezi cum o să vrăjim noi în numele lui Belzebut !

(*Ies.*)

SCENA 9

Același decor.

Intră Robin și Ralph cu o cupă de argint.

ROBIN :

Vezi, Ralph — nu ți-am spus că ne-am pricopsit cu cartea asta a lui Faust ? *Ecce signum !*¹ Ce mai chilipir pentru grajduri ! Cît timp am cartea, caii noștri nu mai mănincă fîn.

RALPH :

Robin, vine cîrciumarul.

ROBIN :

Sst ! Să vezi ce festă năzdrăvană am să-i joc. (*Întră cîrciumarul.*) Jupîne, nădăjduiesc că ți-am plătit tot. Te aibă-n pază-i Cel-de-Sus. Haide, Ralph.

CÎRCIUMARUL :

Domol, flăcăule. Doar o vorbuliță. Nu te las să pleci pînă cînd nu-mi plătești o cupă de argint.

ROBIN :

Auzi-l, Ralph ! Eu... o cupă ! Lasă-mă în pace, nene. Ce te legi de mine ? N-am nici o cupă. Pof-tim, scotocește-mă.

CÎRCIUMARUL :

Chiar așa, dacă nu te superi. (*Îl scotocește.*)

ROBIN :

Ei, acu' ce mai spui ?

CÎRCIUMARUL :

Să-i șoptesc o vorbă și prietenului dumitale. Hei, domnule !

¹ Iată dovada (*lat.*).

RALPH :

Eu, jupîne ? Scotocește-mă cît vrei. (*Cîrciumarul îl scotocește.*) Să-ți fie rușine că-i silești pe oamenii cinstiți să caute adevărul !

CÎRCIUMARUL :

Cupa e la unul din voi.

RALPH :

Minți, cîrciumarule ! (*Aparte.*) E în fața mea. (*Tare.*) Jupîne, te-nvăț eu să învinovățești oamenii cinstiți. Dă-te la o parte. Ai să mă pomenești pentru cupa asta ! Dă-te la o parte, zic, în numele lui Belzebut ! (*Aparte, către Ralph.*) Ralph, ai grijă de cupă.

CÎRCIUMARUL :

Ce tot îndrugi acolo ?

ROBIN :

Ai s-auzi ce îndrug. (*Citește din carte.*) *Sanctobulorum Periphrasticon* — să vezi cum am să te gîdîl, cîrciumarule. (*Aparte, către Ralph.*) Ai grijă de cupă, Ralph. (*Citește.*) *Polypragmos Belseborams framanto pacostiphos tost, Mephistophilis*¹ etc.

(*Intră Mefisto, le pune petarde în spate, apoi iese. Ceilalți aleargă de colo pînă colo.*)

CÎRCIUMARUL :

O, *nomine Domine* !² Ce-nseamnă toate astea, Robin ? Cupa nu e la tine.

RALPH :

Peccatum peccatorum !³ Poftim cupa, cîrciumarule. (*Îi dă cupa cîrciumarului, care iese.*)

ROBIN :

Misericordia pro nobis !⁴ Ce mă fac ? Diavol cumsecade, iartă-mă acum și nu-ți mai fur niciodată cărți din bibliotecă.

(*Intră din nou Mefisto.*)

¹ Înșiruire de cuvinte fără sens, amintind prin formă de limba latină și greacă.

² În numele Domnului ! (*lat. incorect.*)

³ Păcat al păcatelor ! (*lat.*)

⁴ Milostivește-te de noi (*lat.*)

MEFISTO :

Întunecat stăpîn în fața căru
Se ploconesc mai-marii ăstei lumi,
În timp ce mii de suflete cad jerftă
Pe-altarul tău ! O, Lucifer, lovește-i
Pe ticăloșii ce m-au conjurat !
Pentru plăcerea lor, a unor fameni,
Am fost silit să vin din Țarigrad.

ROBIN :

Cum, tocmai din Țarigrad ? Înseamnă că ai făcut
un drum tare lung... Ține șase *peni* ca să-ți plă-
tești cina și să-ți vezi de drum.

MEFISTO :

Netrebnicilor, pentru cutezanța voastră am să vă
prefac — pe tine într-un maimuțoi și pe tine într-un
zăvod. După aceea, plecați pe-aici încolo. (*Iese.*)

ROBIN :

Într-un maimuțoi ? Nu e rău ! O să petrec de mi-
nune cu băieții : ce de nuci și de mere am să capăt !

RALPH :

Iar eu trebuie să mă prefac în cîine.

ROBIN :

Parcă văd că n-ai să-ți scoți botul din strachină.
(*Ies.*)

SCENA 10

Palatul împărătesc de la Innsbruck.

Intră împăratul, Faust și un căvaler, urmați de suită.

IMPĂRATUL :

Preaînvățate doctor Faust, mi-au ajuns la ureche
lucruri ciudate despre cunoștințele dumitale în ale
magiei : cum că nimeni din împărăția mea și chiar
din lumea întreagă nu ți se poate asemui cînd e
vorba de această artă și minunata ei lucrare ; spun
oamenii că ai în stăpînire un duh casnic cu ajutorul
căruia poți săvîrși tot ce-ți pui în gînd. De aceea
vreau să-mi arăți ce ești în stare să faci, pentru ca
ochii mei să adeverească ceea ce mi-au auzit ure-

chile ; și mă jur pe coroana mea de împărat că,
orice-ai face, nu vei avea de suferit întru nimic.

CAVALERUL (*aparte*) :

Într-adevăr, are o înfățișare de vrăjitor.

FAUST :

Milostive împărate, deși trebuie să recunosc că sînt
mult mai prejos de cele ce se spun despre mine și
prin nimic vrednic de cîntea pe care mi-o face
luminăția ta, totuși, cum sînt legat de tine prin
dragoste și datorie mă voi simți fericit să îndepli-
nesc tot ce-mi vei cere.

IMPĂRATUL :

Atunci, ascultă, Faust, ce-am să-ți spun :

Pe cînd stăteam odată zăvorît

În camera de lucru, mii de gînduri

Către strămoșii mei s-au îndreptat ;

Mi-am spus c-au săvîrșit prin vitejie

Atîtea fapte mari, au cucerit

Atîtea bogății și au supus

Atîtea țări, încît urmașii lor

De astăzi și de mîine, niciodată

Cu dînșii nu se vor asemui.

Așa a fost și marele-Alexandru,

Un rege între regi, a cărui fapte

Orbesc, prin strălucirea lor, pămîntul ;

Un nume, care-atunci cînd e rostit,

Îmi dă fiori, făcînd să-mi pară rău

Că n-am putut cunoaște pe-acest om.

Deci, dacă prin puterea artei tale,

Din bolțile în care-i îngropat,

Îl poți aduce-acum în fața noastră

Și-odat' cu el, pe gingașa-i iubită,

Sub chipul lor aidoma și-n straiul

Ce l-au purtat atunci cînd erau vii,

Vei împlini dorința-mi legiuită

Și cîte zile am, n-o să te uit.

FAUST :

Milostive stăpîne, sînt gata să-ți îndeplinesc do-
rința, pe măsura artei și a puterii spiritului meu.

CAVALERUL (*aparte*) :

Vorbe deșarte.

FAUST :

Să nu se supere înălțimea ta, dar nu pot să-ți înfățișez trupurile adevărate ale împăraților morți ; ele s-au prefăcut de mult în țărină.

CAVALERUL (*aparte*) :

Așa da, domnule doctor ; mai vii de-acasă.

FAUST :

Dar în fața înălțimii tale vor apărea duhuri semănând întru totul cu Alexandru și iubita lui : cu felul lor de a fi în cei mai înfloritori ani ai lor ; ceea ce, nu mă îndoiesc, te va mulțumi pe deplin.

IMPĂRATUL :

Cheamă-le, doctore, chiar acum.

CAVALERUL :

Auzi, domnule doctor ? Să-l chemi pe Alexandru și pe iubita lui în fața împăratului !

FAUST :

Bineînțeles.

CAVALERUL :

Haida-de ! E ca și cum ai spune că Diana mă poate preface într-un cerb.

FAUST :

Asta nu ; dar când a murit Acteon¹, ți-a lăsat coarnele dumitale. Mefisto, pleacă. (*Mefisto iese.*)

CAVALERUL :

Dacă începi să vrăjești, eu nu mai stau aici. (*Iese.*)

FAUST :

Pentru că mă tot întrerupi, o să ne revedem foarte curînd. Iată-i, Înălțimea ta.

(*Intră din nou Mefisto, însoțit de duhuri avînd înfățișarea lui Alexandru și a iubitei sale.*)

IMPĂRATUL :

Doctore, am auzit că pe cînd trăia, doamna aceasta avea un neg sau o aluniță pe gît. Cum pot ști dacă e adevărat sau nu ?

FAUST :

Înălțimea ta, n-ai decît să te duci să vezi.

¹ În mitologia greacă, vînător prefăcut într-un cerb pentru că a privit-o pe Diana, zeița vînătoarei, în timp ce se scălda cu nimfele într-un rîu.

IMPĂRATUL :

Hotărît lucru, nu sînt duhuri, ci trupurile adevărate ale lui Alexandru și iubitei sale. (*Duhurile ies.*)

FAUST :

Binevoiește înălțimea ta să trimită după cavalerul care s-a purtat atît de frumos cu mine adineaori ?

IMPĂRATUL :

Să meargă unul din voi să-l cheme. (*Iese un slujitor. Intră din nou cavalerul, cu o pereche de coarne pe cap.*) Ce s-a întîmplat, cavalerule ? Te credeam flăcău — cînd colo, văd că ești însurat ; ai o nevastă care nu numai că-ți pune coarne, dar te și silește să le porți ! Ia du-ți mîna la cap.

CAVALERUL :

Netrebnicule, cîine ticălos
Crescut în văgăuni, cum îndrăznești
Să-ți rîzi de-un gentilom în acest chip ?
Tilhare, scoate-mi coarnele îndată !

FAUST :

Mai încet, domnule, nu e nici o grabă. Îți amintești însă, cred, cum m-ai tot sîcîit în timp ce vorbeam cu împăratul ? Acum sîntem chit, nu ?

IMPĂRATUL :

Dragă doctore, te rog eu să-l dezlegi de vrajă ; a ispășit destul.

FAUST :

Milostive stăpîne, Faust l-a pedepsit pe acest cavaler obraznic nu atît pentru jignirea pe care mi-a adus-o în prezența înălțimii tale, cît pentru a-ți mai descreți fruntea ; și cum n-am urmărit altceva, sînt gata să-l izbăvesc de coarnele astea. Dar, vezi, domnule cavaler, altădată să vorbești frumos despre învâțați. Mefisto, scoate-i coarnele. (*Mefisto îi scoate coarnele.*) Stăpîne, mi-am făcut datoria, îngăduie-mi să plec.

IMPĂRATUL :

Cu bine, doctore — dar pîn-atunci
Te-așteaptă o răsplată-mpărătească.
(*Impăratul, cavalerul și suita ies.*)

SCENA 11

O pajiște, apoi casa lui Faust.

FAUST :

Mefisto, vremea care nu stă-n loc
Ci-aleargă nentrerupt, cu pași grăbiți,
Scurtindu-mi zilele și-al vieții fir,
Își cere plata ultimilor ani.
De-accea, dragul meu să ne întoarcem
Degrab' la Wittenberg.

MEFISTO :

Vrei să mergem călare sau pe jos ?

FAUST :

Cît ține pajiștea asta încîntătoare, merg pe jos.
(Intră un geambaș.)

GEAMBAȘUL :

De azi de dimineață îl tot caut pe un anume vraci
Fustian. Poftim ! Ca să vezi unde era ! Te țină sănă-
tos Cel-de-sus, domnule doctor !

FAUST :

Bună să-ți fie inima, geambașule !

GEAMBAȘUL :

Auzi, domnule : îți dau douăzeci de taleri pe calul
dumitale.

FAUST :

La prețul ăsta nu-l vînd. Dacă dai cincizeci, îl iei.

GEAMBAȘUL :

Vai, domnule, nu am mai mult. *(Către Mefisto.)*
Pune și dumneata o vorbă pentru mine.

MEFISTO :

Dă-i-l, te rog eu. E un om cinstit și foarte împovă-
rat ; n-are nici nevastă, nici copii.

FAUST :

Bine, fie ! Dă-mi banii. *(Geambașul îi dă banii lui Faust.)* O să ți-l dea băiatul. Ascultă, însă, să nu
intri niciodată cu el în apă.

GEAMBAȘUL :

Cum, domnule, nu se-adapă din orice apă ?

FAUST :

Ba da ; dar să nu-l călărești în apă ; n-ai decît să sari cu el gardurile și șanțurile, dar în apă să nu-l bagi.

GEAMBAȘUL :

Bine, domnule. (*Aparte.*) Acu' m-am pricopsit — nu-l vînd cu patruzeci de taleri, ferit-a sfîntul. Năzdrăvan cum e, dacă știe măcar să facă hei-ding-ding, hai-ding-ding și încă am să trăiesc împărătește pe spinarea lui : are niște șolduri linse ca pielea de țipar. (*Tare.*) Păi, cu bine, domnule — mi-l dă băiatul dumitale, nu ? O întrebare : dacă se îmbolnăvește sau nu i-s boii acasă, ai să-mi spui ce are ?

FAUST :

Șterge-o, proclete. Nu cumva îți închipui că-s doctor de cai ? (*Geambașul iese.*)

Nu sînt un om la moarte osîndit ?

Sorocul se apropie cu grabă,

Iar deznădejdea-și face loc în suflet.

Să-nec în somn aceste simțăminte...

Crist s-a-ndurat de hoțul de pe cruce ;

Să-ncerc, dar, să mă odihnesc și eu.

(*Adoarme pe scaun. Intră din nou geambașul, ud learcă, plîngînd.*)

GEAMBAȘUL :

Vai, vai ! Îi zicea doctorul Fustian ? Pe legea mea, doctorul Lopus¹ nu era ca ăsta ; ăsta mi-a dat o curățenie și m-a și curățat de patruzeci de taleri ; nu-i mai vîd în veac. Totuși, măgar ce mă aflu, n-am ascultat de vorba lui — omul mi-a spus să nu intru cu calul în apă. Eu, ce mi-am zis : să știi că murgul e înzestrat cu o însușire deosebită pe care el vrea să mi-o ascundă ; și-atunci, împușcă-n lună cum sînt, l-am băgat în eleșteul cel adînc de la capătul orașului. Iar cînd am ajuns la mijlocul apei, ia calul de unde nu e ! M-am pomenit călare pe un șomoioș de fin și puțin a lipsit să mă înec. Dar lasă că-l găsesc eu pe doctoraș și-mi iau cei patruzeci de taleri înapoi, iar de nu mi-i dă, are să-l coste ceva

¹ Probabil Lopes, medicul reginei Elisabeta.

mai scump ! A ! Iată-l pe mamelucul lui. Hei ! Înghițitorule de săbii, pe unde ți-e stăpînul ?

MEFISTO :

Ce ai cu el ? E foarte prins acum.

GEAMBAȘUL :

Trebuie să-i vorbesc neapărat.

MEFISTO :

Doarme buștean — vino altădată.

GEAMBAȘUL :

Trebuie să vorbesc cu el acum ; că de nu, îi sparg ochelarii.

MEFISTO :

Ascultă ce-ți spun, e nedormit de opt zile.

GEAMBAȘUL :

Chiar dacă n-ar fi dormit opt săptămîni, eu tot am să-i vorbesc.

MEFISTO :

Uite-l cum doarme — tun.

GEAMBAȘUL :

El e ! Să trăiești, domnule doctor... domnule doctor, doctor Fustian ! Patruzeci de taleri ! Patruzeci de taleri pentru un șomoiog de fîn !

MEFISTO :

Vezi, nu te-aude.

GEAMBAȘUL :

(*îi strigă în ureche*) : U-u-u-u ! Nu vrei să te trezești ? Te trezesc eu, n-avea grijă ! (*Îl trage de un picior și i-l smulge din coapsă.*) Aoleo ! Sint pierdut ! Ce mă fac ? Ce mă fac ?

FAUST :

Piciorul meu ! Piciorul meu ! Ajutor, Mefisto ! Cheamă străjile ! Piciorul meu ! Piciorul meu !

MEFISTO :

Hai la post.

GEAMBAȘUL :

Aoleu ! Domnule, lasă-mă-n pace și-ți mai dau patruzeci de taleri !

MEFISTO :

Scoate-i.

GEAMBAȘUL :

Nu-i am la mine — vino la hanul unde am tras și ți-i dau.

MEFISTO :

Dă fuga și adă-i. (*Geambașul pleacă în fugă.*)

FAUST :

A plecat ? Noroc bun ! Picioarul meu e teafăr sănătos, iar geambașul a primit un șomoilog de fin pentru truda lui. Unde mai pui că pozna asta îl mai costă patruzeci de taleri. (*Intră Wagner.*) Ce e, Wagner ? Ce noutăți aduci ?

WAGNER :

Domnule doctor, ducele de Vanholt ține foarte mult să-i faci o vizită.

FAUST :

Ducele de Vanholt ! E un gentilom cum se cade față de care nu trebuie să mă arăt zgîrcit cu arta mea. Hai la el, Mefisto.

(*Ies.*)

SCENA 12

Curtea ducelui de Vanholt.

Intră ducele de Vanholt, ducesa și Faust.

DUCELE :

Domnule doctor, distracția asta mi-a plăcut grozav, crede-mă.

FAUST :

Excelență, mă bucur că sînteți mulțumit. Doamnă, mă tem că nu v-ați amuzat. Se spune că femeile gravide sînt pofticioase. Ce anume doriți, doamnă ? Spuneți-mi și dorința vi se va împlini.

DUCESA :

Mulțumesc, domnule doctor. Devreme ce te arăți atît de curtenitor, n-am să ascund de dumneata lucrul la care poftesc. Sîntem în ianuarie, în timpul iernii ; dar dacă ar fi vară, nu mi-aș dori altceva decît o farfurie cu struguri copți.

FAUST :

Atîta tot, doamnă ? Mefisto, pleacă. (*Mefisto iese.*)
Puteți cere lucruri mult mai mari. (*Intră din nou*

Mefisto cu strugurii.) Pofțiți, doamnă. Vreți să-i gustați ?

DUCELE :

Crede-mă, domnule doctor, asta e o minune mai mare decît toate. Struguri în toiul iernii.

FAUST :

Îngăduiți-mi să vă explic. Pe glob, anul e împărțit în două emisfere ; astfel că atunci cînd la noi e iarnă, în cealaltă emisferă e vară — de pildă în India, Saba¹ și îndepărtatele țări din răsărit ; iar eu, cu ajutorul unui spirit iute pe care-l am în stăpînire mea, am adus strugurii aici, după cum vedeți. Vă plac doamnă ? Sînt buni ?

DUCESA :

Domnule doctor, sînt cei mai buni struguri pe care i-am mîncat vreodată.

FAUST :

Mă bucur că sînteți atît de mulțumită.

DUCELE :

Draga mea, să intrăm în casă ca să-l răsplătim cum se cuvine pe acest cărturar pentru marea bunătate pe care ți-a arătat-o.

DUCESA :

Bine-nțeles : îi voi rămîne îndatorată toată viața.

DUCELE :

Domnule doctor, vino cu noi ca să-ți primești răsplata.

(Ies.)

SCENA 13

O cameră în casa lui Faust.

Intră Wagner.

WAGNER :

Stăpînul mi-a lăsat averea lui ;
Pesemne că s-a pregătit de moarte.

¹ Vechi stat în Arabia de sud.

Sfârșitul însă de i-ar fi aproape,
Eu cred că nu s-ar ghiftui atît,
N-ar chefui și nu s-ar îmbăta
Cum face cu studenții lui acum :
Mai rar ospăț ca ăsta, zău așa.
Dar cred că s-a sfârșit — îl văd venind.

(Iese. Intră Faust, cu cîțiva învățați, și Mefisto.)

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Domnule doctor, întrucît în urma discuțiilor noastre
cu privire la cea mai frumoasă femeie din lume am
stabilit că Elena a Greciei nu a avut niciodată pere-
che, te-am ruga, dacă vrei, să ne-o arăți pe această
neîntrecută grecoaică a cărei maiestate o admiră o
lume întreagă. Ți-am rămîne adînc îndatorați.

FAUST :

Domnilor,
Avînd încredințarea că-mi sîntéți
Prietenii ce nu știu a se preface
Și cum eu nu m-așez nicicînd în calea
Dorinței celor ce-mi vor numai bine,
O veți vedea — pe nentrecuta doamnă
În toată slava ei, precum în clipa
Cînd Paris a adus-o peste mări
La Troia, cu neprețuită pradă.
Tăceți, dar, căci primejdioasă-i vorba.
(Se-aude muzică ; Elena traversează scena.)

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

Mi-e duhul prea sărac să pot slăvi
Pe-acest al lumii uluite idol !

AL TREILEA ÎNVĂȚAT :

Să nu ne mai mirăm că zece ani
Elenii au luptat cu-nversunare
Ca să răpească-o astfel de crăiasă !

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Putem pleca. Ne-a fost dat să vedem
Lucrarea cea mai mîndră a naturii ;
Și pentru-această faptă fără seamăn,
Fii, Faust, binecuvîntat în veci !

FAUST :

Și voi de-asemeni. Domnii mei, cu bine !

(Invățații ies. Intră un bătrîn.)

BĂTRÎNUL :

Ah, Faust, dac-aș fi în stare pașii
Să ți-i îndrum pe calea vieții — calea
Ce duce spre cereasca fericire !
Zdrobește-ți inima, și sîngele din trup
Amestecă-l cu lacrimi de căință
Pentru păcatul tău cel greu și mare.
Duhoarea mîrșăviei făptuite
A răzbătut în sufletu-ți, adînc,
Și-atît l-a vătămat încît nici mila
Putere nu mai are ; numai Domnul,
Cu sîngele-i, te poate curăța.

FAUST :

Vai, Faust, unde ești ? Și ce-ai făcut ?
Ești osîndit fără nădejde ! Mori !
Plătește iadului, căci, tunător,
Te cheamă : „Vino ! Ceasul a bătut !“
Și Faust va veni să ispășească.

(Mefisto îi întinde un pumnal.)

BĂTRÎNUL :

Oprește pașii tăi necugetați !
Deasupra ta eu văd zburînd un înger
Ce-i gata din potirul lui cu har
Să-ți picure în suflet ; de aceea,
Nădăjduind, cerșește îndurare !

FAUST :

Iubit prieten, simt cum vorba ta
Mi-alină sufletul bolnav. O clipă
Mă lasă-acum să cuget la păcate.

BĂTRÎNUL :

Mă duc ; dar sînt cu inima-ndoită ;
Pierzania mă tem că te așteaptă. *(Iese.)*

FAUST :

Nemernicule, îndurarea unde-i ?
Căința mea-i fără nădejde ; iadul

Se războiește-n pieptul meu cu harul.
Cum pot să ocolesc capcana morții ?

MEFISTO :

Pentru trădare față de infern,
Eu sufletul ți-l voi întemnița !
Ia-ți vorbele-ndărăt — de nu, te zdrumic !

FAUST :

Imploră-l pe stăpînul tău, Mefisto,
Smintita-mi cutezanță să o ierte,
Iar eu voi întări încă o dată,
Cu sînge, jurămîntul ce-am făcut.

MEFISTO :

Aici, acum, și fără-a șovăi !
De nu, te-așteaptă și mai mari primejdii.
*(Faust își crestează brațul și cu singele scurs
pe o bucată de hîrtie.)*

FAUST :

Neputincioasa vîrstă-a îndrăznit
Din calea ce-am ales să mă abată :
Pe ea s-o chinuiești, fără cruțare !

MEFISTO :

Credința lui e mare ; sufletul
Nu pot să i-l ating nicicum, dar trupul
I-l voi căzni puțin — nu-i mare lucru.

FAUST :

Un singur păs mai am, cinstită slugă.
Spre-a potoli a inimii văpăi :
Ibovnică-mi doresc pe împărăteasa
Chemată dintre duhuri, pe Elena.
Îmbrățișarea ei va izgoni
Ce gînduri mă abat de jurămînt,
Făcîndu-mă să-mi țin făgăduiala.

MEFISTO :

E de ajuns să vrei — dorința-aceasta
Se va-mplini cît ai clipi din ochi.
(Intră din nou Elena.)

FAUST :

Acesta-i chipul ce-a pornit pe mări
O mie de corăbii și-a aprins

A Troiei turnuri falnice ? Domniță,
 Înveșnicește-mă cu un sărut ! (*O sărută.*)
 Cu buzele-i fierbinți și pătimase
 Îmi soarbe sufletul : Îl simt cum zboară !
 Înapoiază-mi-l ! E bine-aici...
 Sărutul tău e cerul pe pământ
 Și-s zgură toate cîte nu-s Elena.
 Eu voi fi Paris și, de dragul tău,
 Voi pustii, nu Troia — Wittenbergul !
 Mă voi lupta cu lașul Menelau
 Și penele ce am să port pe coif
 Vor pildui culoarea feței tale ;
 Pe-Ahile în călcii îl voi răni
 Și-am să mă-ntorc să-ți dau o sărutare.
 Ești mai frumoasă decît înserarea
 Gătită în hlamida ei de stele ;
 Mai falnică decît divinul Zeus
 Semelei ¹ triste cînd s-a arătat ;
 Mai mîndră decît împăratul bolții
 În brațele de-azur ale-Aretuzei ² ;
 Tu, numai tu, vei fi iubita mea !

(*Ies. Intră bătrînul.*)

BĂTRÎNUL :

Sărmane Faust ! Suflet blestemat,
 Ce-alungi din sinea-ți harul dat de Domnul
 Și fugi de-al judecății sale tron !

(*Intră diavoli.*)

Sataș mă cerne-n sita falei lui .
 Dar Domnul, în cuptoarele credinței
 Mă va căli. Feri, iad nelegiut !
 Credința mea-i mai mare decît tine !
 Priviți, ahotnici demoni : cerul rîde
 De-nfrîngerea și neputința voastră.
 Piei, iadule ! Eu merg la Cel-de-sus.

(*Ies — printr-o ușă diavolii, prin alta bătrînul.*)

¹ În mitologia greacă, iubită a lui Zeus.

² În mitologia greacă, nimfă prefăcută în izvor.

SCENA 14

Același decor.

Intră Faust, însoțit de învățați.

FAUST :

Ah, domnilor...

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Ce te frământă, Faust ?

FAUST :

Ah, dragul meu coleg de cameră, dacă aş fi locuit cu tine, aş mai fi trăit ! Acum însă mor pe vecie. Uită-te, nu vine ? Nu vine ?

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

Ce vrea să spună Faust ?

AL TREILEA ÎNVĂȚAT :

S-a îmbolnăvit, poate, din pricina prea marii singurătăți.

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Dacă este așa, o să găsim doctori care să-l vindece. La mijloc nu e decît oboseala ; nu te neliniști.

FAUST :

Oboseală pricinuită de păcatele de moarte care i-au osîndit trupul și sufletul.

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

Totuși, Faust, îndreaptă-ți privirile spre ceruri : amintește-ți că milostivirea lui Dumnezeu e nemărginită.

FAUST :

Păcatul lui Faust nu va fi iertat niciodată. Șarpele care a dus-o în ispită pe Eva poate că se va mîntui ; nu însă Faust. Ah, domnilor, ascultați-mă cu răbdare și nu tremurați auzind cuvintele mele ! Cu toate că inima mea freamătă și tresaltă cînd îmi amintesc că cercetez aici bucoavnele de treizeci de ani, ce bine ar fi fost ca eu să nu fi văzut niciodată Wittenbergul, să nu fi citit niciodată o carte ! Întreaga Germanie, ce zic, întreaga lume a fost martora minunilor pe care le-am săvîrșit ! Și iată, de dragul acestor minuni, Faust a pierdut și Germania și lumea și însuși cerul — cerul, scaunul Celui-prea-înalt, tronul fericirilor, împărăția bucuriei — și trebuie să ră-

mîna în iad pe vecie ! În iad, ah, în iad, pe vecie !
Dragi prieteni, ce se va întîmpla cu Faust, osîndit
cum e să rămînă în iad de-a pururi ?

AL TREILEA ÎNVĂȚAT :

Totuși, Faust, roagă-te lui Dumnezeu.

FAUST :

Lui Dumnezeu pe care Faust l-a tăgăduit ? Lui Dumnezeu pe care Faust n-a conținut să-l hulească ? Ah, Dumnezeu meu, aș vrea să plîng, dar diavolul îmi stăvilește lacrimile. Țîșnește, sînge, în locul lacrimilor ! Și o dată cu sîngele, revarsă-te, viață și suflet ! Vaj mie, diavolul îmi încătușează limba ! Aș vrea să-mi ridic brațele dar, vedeți, mi le-a împietrit !

TOȚI :

Cine, Faust ?

FAUST :

Lucifer și Mefisto. Lor le-am dăruit sufletul pentru un dram de tainică știință.

TOȚI :

Doamne, nu îngădui acestea !

FAUST :

Dumnezeu nu a îngăduit acestea, dar Faust nu a ținut seama. Pentru plăcerea deșartă a douăzeci și patru de ani a pierdut fericirea veșnică. Le-am dat un contract scris cu propriul meu sînge. Sorocul s-a împlinit. Se apropie ceasul cînd vor veni.

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

De ce nu mi-ai spus despre acestea mai înainte ?

Preoții s-ar fi rugat pentru tine.

FAUST :

Adesea m-am gîndit să fac astfel ; dar diavolul m-a amenințat că mă sfișie în bucăți dacă rostesc numele lui Dumnezeu ; că-mi va răpi și trupul și sufletul dacă-mi plec măcar o dată urechea la cele duhovnicești ; iar acum e prea tîrziu ! Domnilor, plecați ca să nu pieriți împreună cu mine.

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

Ah, ce să facem ca să-l izbăvim pe Faust ?

FAUST :

Nu vă gîndiți la mine, ci izbăviți-vă pe voi și plecați.

AL TREILEA ÎNVĂȚAT :

Dumnezeu o să mă întărească. Eu rămân cu Faust.

PRIMUL ÎNVĂȚAT :

Nu-l ispiți pe Dumnezeu, dragul meu : mai bine să ne ducem în camera de alături și acolo să ne rugăm pentru el.

FAUST :

Da, rugați-vă pentru mine ; dar dacă auziți zgomot, să nu veniți, pentru că nimic nu mă mai poate scăpa.

AL DOILEA ÎNVĂȚAT :

Roagă-te și ne vom ruga și noi ca Dumnezeu să se îndure de tine.

FAUST :

Domnilor, cu bine ! Dacă mai trăiesc pînă dimineață, voi trece să vă văd ; dacă nu, înseamnă că am plecat în iad.

TOȚI :

Cu bine, Faust.

(Invățații ies. Orologiul bate ora unsprezece.)

FAUST :

Ah, Faust,

Un ceas îți mai rămîne de trăit —

Apoi te-așteaptă veșnica osîndă !

Oprți-vă, luminători cerești,

Ca vremea să stea-n loc și miezul nopții

Să nu mai bată ; ochi frumos al firii,

Răsari din nou și-nveșnicește ziua ;

De nu, prefă-te, ceasule, -ntr-un an,

O lună, șapte zile, într-o zi,

Ca Faust să se poată pocăi !

O lente, lente currite, noctis equi¹ !

Dar stelele se mișcă, vremea fuge,

Va bate ceasul, dracii vor veni

Și Faust își va căpăta osînda !

Să mă avînt spre Cel înalt ! Ah, cine

E cel care mă trage-n jos ? Priviți !

De sîngele lui Crist e plină bolta...

Un singur strop m-ar izbăvi... Isuse !

¹ O, alergați încet, încet, cai ai nopții ! *(lat.)*

Nu mă zdrobi, puternic Lucifer,
Din pricina chemării ce i-o fac !
Eu am să-l strig mereu... Fii milostiv !
Unde-i acum ? S-a dus ! Ah, iată, Domnul
Și-ntinde brațul și tăcut se-ncruntă !
Vă prăvăliți asupra-mi, munți și dealuri,
Și de urgia lui mă tăinuți !
Nu vreți ?
Mă-nghită-atunci genunea fără fund !
Pământule, te cască ! Nu mă vrea...
Voi, stele ce sclipeați cînd m-am născut
Și mi-ați ursit pieirea și gheena,
Mă soarbeți ca pe-o ceață și mă duceți
În pîntecele norilor scămoși,
Ca-n clipa cînd mă veți zvîrli-ndărăt,
Prin gura lor de fum să-mi iasă trupul
Iar sufletul să urce către cer !
(Orologiul bate.)

Din ceas a mai rămas doar jumătate !
O, Doamne !
De nu vrei să mă cruți, atunci măcar
Sfîrșit durerii mele hotărăște
În numele lui Crist, al cărui sînge
A curs și pentru mine : să trăiesc
O mie, zeci de mii de ani în iad
Și-apoi să-mi aflu tikna. Însă, vai,
Cei păcătoși sînt osîndiți pe veci...
De ce nu-s o făptură fără suflet ?
S-au pentru ce-i nemuritor acesta ?
Pitagoreica metempsihoză
De-ar fi adevărată, duhul meu
Și-ar căuta sălaș în dobitoace !
Ah, cît le fericesc ! Suflarea lor,
Cînd pier, o-nghit stihile ; a mea
Trăiește-n veci ca s-o muncească iadul.
Părinții mei să fie blestemați !
Ba nu ! tu însuți, Faust, și Satana
Ce de cerescul har te-a văduvit !
(Orologiul bate miezul nopții.)

E miezul nopții ! Trup, prefă-te-n aer,
Altminteri mergi cu Lucifer în iad !

(*Tunete și fulgere.*)

Prefă-te, suflete, în stropi mărunți
Și-n mări te spulberă : să-ți piară urma !

(*Intră diavoli.*)

Nu mă privi atît de aspru, Doamne !
Năpîrci și șerpi, lăsați-mă să suflu !
Iad hîd, nu te căsca ! Stai, Lucifer !
Sînt gata să-mi ard cărțile ! Mefisto !

(*Ies diavolii cu Faust. Intră Corul.*)

CORUL :

Tăiat e ramul ce putea să crească
Și să dea rod ; cununa lui Apolo,
Ce-altădată l-a încins pe cărturar
S-a prefăcut în scrum. Plecat-a Faust.
Priviți la prăbușirea lui grozavă,
Temei pentru-nțelepți de minunare
În fața tainelor oprite care
Îndeamnă dîrzul cuget să-ndrăznească
Și să înfrunte pronia cerească !
*Terminat hora diem : terminat auctor opus.*¹

(*Iese Corul.*)

¹ Ora aceasta încheie ziua, autorul își încheie lucrarea (*lat.*).

EDUARD AL II-LEA

Traducere de
FLORENTIN TOMA și ANDREI BANTAȘ
Note de ANDREI BANTAȘ

FRĂMÎNTATA DOMNIE ȘI JALNICA MOARTE
A LUI
EDUARD al II-lea
ȘI
CĂDEREA TRĂGICĂ
A TRUFAȘULUI MORTIMER

Precum a fost de nenumărate ori jucată în public
în onorabila cetate a Londrei de către prea cin-
stiții servitori ai Contelui de Pembroke,
scrisă de Christopher MARLOWE

Persoanele :

REGELE EDUARD AL II-LEA
EDMUND, DUCE DE KENT, *fratele său*
PRINȚUL EDUARD, *fiul său (mai apoi REGELE*
EDUARD AL III-LEA)
REGINA ISABELLA
PIERS GAVESTON, *apoi CONTE DE CORNWALL*
ARHIEPISCOPUL DE CANTERBURY
EPISCOPUL DE COVENTRY
EPISCOPUL DE WINCHESTER
CONTELE DE WARWICK
CONTELE DE LANCASTER
CONTELE DE PEMBROKE
LORDUL ARUNDEL
JAMES, *însoțitorul lui*
CONTELE DE LESTER
LORDUL BERKELEY
BĂTRÎNUL MORTIMER, *nobil*
ȚINĂRUL MORTIMER, *nepotul său*
LADY MARGARET DE CLARE, *nepoata REGELUI,*
fiica DUCELUI DE GLOSTER
BĂTRÎNUL SPENSER, *nobil*
ȚINĂRUL SPENSER (LE DESPENSER), *fiul său, înso-*
țitorul nepoatei Regelui, apoi CONTE DE
WILTSHIRE
BALDOCK, *însoțitor al nepoatei Regelui*
BEAUMONT, *grămătic*
TRUSSEL
CHAMPION } *curteni*
GUERNEY }
MATREVIS } *oameni ai lui MORTIMER*
LIGHTBORN }
SIR JOHN OF HAINAULT, *nobil flamand*
LEVUNE, *francez*
RICE AP HOWEL, *primarul orașului Bristol*
NOBILI, CURTENI, HERALZI, LUPTĂTORUL, SOLI,
OȘTENI, DOAMNE DE LA CURTE, STAREȚUL,
CĂLUGĂRI, SERVITORI, TREI SĂRĂNTOCI etc.

Actul I

SCENA 1

La Curtea Regelui din Londra

Intră Gaveston citind o scrisoare (primită de la rege).

GAVESTON (*citind*) :

„Tăţine-meu e mort. Hai, Gaveston,
împarte tronul cu-n prieten scump !“
O, vorbe ce mă-mbată de plăcere !
Ce altă bucurie-ar fi mai mare,
Ce alt nesaţ i-e dat lui Gaveston
Decît să fie-al regelui ales ?
Vin, dulce prinţ ! Plăcutele-ţi cuvinte
M-ar fi făcut să trec înot din Franţa,
Şi-apoi să gifii pe nisip ca Leandru¹,
Pînă-ai zîmbi, şi-apoi m-ai lua în braţe.
Întors eu din surghiun, mi-apare Londra
Ca Elizeul unui nou venit :
Nu c-aş iubi cetatea, ori pe oameni,
Ci fiindcă-i-adăpostul celui drag :
Pe rege vreau să-l strîng la piept,
Şi-atunci de vrajba-ntregii lumi nu-mi pasă
Ar mai iubi cei nordici licărul de stele
Dac-ar avea un soare zi şi noapte ?
Adio temenele pe la lorzi !
Doar regelui îmi voi pleca genunchii

¹ Erou mitologic care traversa noapte de noapte Hellespontul (azi Dardanelele) pentru a se duce la iubita sa, Hero. Cîntat sau citat în multe opere literare, inclusiv poemul lui Marlowe, *Hero şi Leandru*.

Cît despre gloată, ce-i decît scînteii,
Din jarul sărăciei rîciite ?
Mai bine-atunci aş vrea eu să mă gudur
Pe lingă-o adiere blîndă care
Mi-atinge buzele şi-ndată pierе...
(*Intră Trei Sărântoci*) Cine-or mai fi şi ăştia ?

SĂRĂNTOCII :

Cei dornici să slujească.

GAVESTON :

Ce ştii să faci ?

SĂRĂNTOC I :

Să călăresc.

GAVESTON :

Dar nu am cai. Iar tu ce eşti ?

SĂRĂNTOC II :

Sînt călător.

GAVESTON :

Ia să te văd ! Eşti bun să mă slujeşti
La masă, şi să-mi tot îndrugi minciuni ;
De-mi place felul cum vorbeşti, te iau,
Dar tu ce eşti ?

SĂRĂNTOC III :

Oştean ; cu scoţienii am luptat.

GAVESTON :

Păi, pentru alde tine sînt azile !
Nu plec să lupt, aşa că du-te acum !

SĂRĂNTOC III :

Mă duc ! De mîină de oşteni să pieri, —
Tu, care-i răsplăteşti doar cu adăpost !

GAVESTON (*aparte*) :

Asemeni vorbe-s mai puţin de spaimă
La gîsca ce se vrea un porc spinos,
Țintind cu pene să-mi străpungă pieptul.
Dar vorba dulce nu e lucru greu :
De-i măgulesc pe ei, le dau nădejdi.
(*Tare*) Ştiţi că din Franţa sînt abia întors ;
Cu suveranul încă n-am vorbit.

De-mi merge bine, vă tocmesc pe toţi.

SĂRĂNTOCII :

Slăvit să fiţi !

GAVESTON :

Lăsaţi-mă acum, am treburi multe.

SĂRANTOCII :

Om aştepta pe-aicea pe la curte.

GAVESTON :

Prea bine. (*Sărântocii ies.*)

Nu de-aşa oameni am nevoie,

Ci de poeţi frivoli şi minţi poznaşe

Şi lăutari ce, mîngîind o strună,

Mi l-or juca pe blindul crai *cum vreau !*

I-s dragi şi muzica şi poezia :

Deci seara-l voi distra cu măşti taliene,¹

Cu vorbe dulci, actori cu haz, comédii ;

Iar ziua, cînd se va plimba prin lume,

Vedea-va pajii mei în strai de nimfe,

Ori copitaţi, satiri pascănd pe lunci

Şi tropotînd apoi în dans scălimb.

Un tînăr chipeş² trup ca al Dianeî,

Şi plete care poleiesc pîriul

— Lin lunecînd, sclipînd, cu braţul gol

Împodobit de-al perlelor şiraguri

Şi jucăuş purtînd el ramul de măslin

— S-ascundă nuri ce-ar încînta pe unii —

Îl vor scălda într-un izvor ; pe-aproape,

Un alt Actéon³ printre crengi la pîndă,

Diana supărată-l va schimba

În cerb ; în goana lui va fi-ncolţit

De lătrători, şi sfişiat, ca mort.

Nu-s desfătări mai dragi măriei sale !...

O, iată-l însoţit de dregători !

Vin de la Parlament. Mă trag de-o parte.

(*Se ascunde. Intră Regele Eduard, Ducele de Kent, Conţii de Lancaster şi Warwick, Bătrînul Mortimer, Tînărul Mortimer şi alţi curteni.*)

¹ Măşti italieneşti, distracţiunile rafinate sau deşănţate de la curtea lui Eduard al II-lea. (De fapt spectacolele elizabetane denumite „măşti“ erau un împrumut de dată mai recentă.)

² Pe scena elizabetană rolurile feminine erau încă jucate de băieţi tineri, dar Gaveston se gîndeşte probabil să pună un băiat chipeş în rolul Dianeî pentru a face pe placul regelui.

³ Vînător mitologic, pe care zeiţa Diana (fie pentru că a surprins-o scăldîndu-se goală, fie pentru că s-a lăudat că vinează mai bine decît ea) l-a prefăcut în cerb, lăsîndu-l să fie sfişiat de propriii săi cîini. Aici e un simbol al conflictelor între Eduard al II-lea şi baronii săi.

REGELE :

Ascultă, Lancaster !

LANCASTER:

Poruncă, nobile stăpîn !

GAVESTON (*aparte*) :

Urît mi-e Contele de Lancaster !

REGELE :

Nici asta nu-mi îngădui ? (*Aparte.*) În ciuda lor

Eu voia tot mi-o fac şi-obraznicii

De Mortimeri să ştie că-s mîniat !

BĂTRINUL MORTIMER :

De ne iubeşti, pe Gaveston urăşte-l !

GAVESTON (*aparte*) :

Te-oi nimici, mişele Mortimer !

ȚINĂRUL MORTIMER :

Măria Ta, cînd tatăl tău s-a stins,

Jurat-am — unchiul, contele şi eu —

Să nu se-ntoarcă Gaveston în țară !

Stăpîne, legămîntul nu mi-l calc,

Dar spada ce-n duşmăanii tăi loveşte

Dormi-va-n teacă gata pentru tine ;

Sub flamura-ţi să meargă cine vrea,

Căci Mortimer îşi pune-n cui armura !

GAVESTON (*aparte*) :

Să te ia naiba !

REGELE :

Te fac eu, Mortimer, să te căieşti !

Se cade oare să-l înfrunţi pe rege ?

Ha, bombăni, mîndre Lancaster ? Te-ncrunţi ?

Vezi să nu-ţi netezească spada fruntea,

Genunchii mult prea ţepeni să-ţi reteze.

Îl vreau pe Gaveston, şi veţi vedea

Că-i greu a sta-mpotrivă regelui !

GAVESTON (*aparte*) :

Le-ai zis-o bine, Eduard.

LANCASTER :

Stăpîne, pentru ce-i aţîţi pe nobili ?

De n-ar fi Gaveston, otreapa asta,

Fireşte, te-am iubi şi te-am cinsti !

Să ştii că eu pe lîngă Lancaster

Am încă patru comitate : Derby

Precum şi Lincoln, Salisbury şi Lester.

Le vînd, ca să-mi plătesc oșteni să-mpiedic
Venirea javrei Gaveston în țară.
Iar de-a sosit, alungă-l de îndată !

KENT :

Milorzi, sînt mut văzînd trufia voastră !
Dar voi grăi acum, și cu temei :
Îmi amintesc, cînd tata era rege,
În fața lui, Lord Percy-ncins la culme,
Pe Mowberay l-a înfruntat semeț ;
De nu ținea prea mult la el monarhul,
Îl descăpățîna. Dar ochii rigăi
Pe ne-nfricațul Percy l-au supus ;
Curînd l-au împăcat cu Mowberay.
Dar voi, semeți, sfidați pe rege-n față !
O, frate, pedepsește-i ! Țestele
Înfipse-n pari plătească pentru limbă.

WARWICK :

Cum, capetele noastre ?

REGELE :

Da, da ! Așa că vreau să vă-nvoiți !

WARWICK :

Dîrz Mortimer, stai, fii mai potolit.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Nu pot, nu vreau ! N-am cum să nu vorbesc !
(Către rege) Cu brațul, capetele ne-om feri,
Tăind cel pentru care ne ameninți ! (Bătrînului
Mortimer) Hai unchiule de-aici ! Smintitei rigi
Doar paloșele noastre să-i vorbească.

BĂTRÎNUL MORTIMER :

Avem destui bărbați viteji în Wiltshire.

WARWICK :

Tot Warwickshire va fi de partea mea.

LANCASTER :

În nord, în Lancașter am mulți prieteni
Cu bine, Sire ! Ori te răzgîndeși
Ori tronul unde-ar fi să șezi va fi
Scăldat în sînge ! Iar în țeasta-ți seacă
Ți-om arunca pe-a javrei ce-o alinți !

(Ies toți afară de Rege, Kent și Gaveston, ascuns.)

REGELE (*aparte*) :

Truface amenințări nu pot să-ngădui !
Sînt rege, cum să-mi calce ei porunca ?
(*Tare*) Oh, frate, scoate steagurile-n cîmp !
Mă răfuiesc cu-acești baroni și conți.
Ori mor, ori voi trăi cu Gaveston.

GAVESTON (*aparte*) :

De domnul meu nu mai pot sta departe ! (*Vine în față*)

REGELE :

Bine-ai venit, o, scumpe, Gaveston !
Nu mîna să-mi săruți, drag Gaveston,
Ci-mbrățișează-mă, precum fac eu ;
De ce-ngenunchi ? Nu mai știi cine sînt ?
Amic îți sînt, alt tu, tot Gaveston
Nici Hylas ¹ de Hercul n-a fost jelit
Cum ai fost tu de mine în surghiun !

GAVESTON :

De la plecarea mea, nu-i duh în iad
Mai chinuit ca bietul Gaveston

REGELE :

Știu, știu ! Hai, frate, spune-i bun venit !
Oricîte uneltiri ar născoci
Acești doi Mortimeri vicleni, rebeli,
Și cu trufașul Conte Lancaster —
Eu fac cum vreau. Mă bucur să te văd,
Iar marea mai de grabă-nece țara
Decît să poarte-un vas ce mi te-ar lua !
Te-nalț la rangul de lord șambelan,
Prim dregător al țării și al meu,
Stăpîn pe Cornwall, și pe-ostrovul Man ².

GAVESTON :

Nu-s vrednic, doamne, de aceste cinuri !

¹ Hylas, tînăr chipeș îndrăgit de Hercule și răpit de naiade în Mysia, unde au debarcat Argonauții pentru a se aproviziona cu apă.

² Guvernatorii insulei Man, deși încă din secolul al XIII-lea supuși tronului Scoției sau Angliei, au păstrat pînă în 1829 oarecare drepturi suverane și titlul de rege.

KENT :

Și cel mai mic din ele-i mare, frate,
Chiar de-ar fi el de viță mai aleasă !

REGELE :

Taci frate ! Nu-ți îngădui aste vorbe ! (*Lui Gaveston*)
Prieten scump, tu prețuiești mai mult,
Îmi pun, deci, inima-n balanță.
Aceste ranguri pizma le-o stîrni ?
Nu mai contează, îți voi da atunci
Mai multe — doar spre-a te cinsti, căci altfel
De dregători, și gloată-s mulțumit.
Ți-e teamă ? Îți voi da o strajă.
Vrei aur ? Mergi la visteria mea !
Te vrei temut, iubit ? Poftim pecetea,
Și osîndește-ori cruță, căci domnești
Și pentru mine, după pofta ta.

GAVESTON :

Mi-e de ajuns să am iubirea ta,
Cît timp o am, mă cred la fel de mare
Ca-n Roma Cezar cînd mîna-n triumf
Un car cu regii prinși, legați la el.

(*Intră Episcopul de Coventry.*)

REGELE :

Sfinția Ta,-ncotro grăbești așa ?

EPISCOPUL :

La tatăl vostru, să-i grijesc mormîntul.
Hainul Gaveston e iar aici ?

REGELE :

Da, spre-a se răzbuna pe tine, popă,
Căci tu ești vinoyat de-al lui surghiun !

GAVESTON :

Așa-i ; de nu ți-aș respecta veșmîntul,
Nici nu te-ai mai putea urni de-aici.

EPISCOPUL :

Eu mi-am făcut cinstit doar datoria ;
Dar, Gaveston, de nu te-ai îndreptat,
Precum atunci stîrnit-am parlamentul,
La fel ți-o fac, și iar te-alungă-n Franța !

GAVESTON :

Să nu te superi, dar mă vei ierta !

REGELE :

Smulgeți-i mantia, mitra lui de aur,
În cloacă botezați-l înc-o dată !

KENT :

Vai, frate, să nu-i faceți nici un rău,
Căci se va plînge Papei de la Roma !

GAVESTON :

Ba să se plîngă și lui Belzebut !
Surghiunul meu tot lui i-l voi plăti !

REGELE

Nu, cruță-i viața, însă ia-i averea.
Fii tu vlădică, ia-i bogata dijmă !
Să te slujească pune-l ca țircovnic !
Ți-l dau pe mîină, fă ce vrei cu el !

GAVESTON :

La ocnă meargă, și să moară-n lanțuri !

REGELE :

Da,-n Turn, sau închisoare, unde vrei.

EPISCOPUL :

Blestem ceresc să-ți pedepsească hula !

REGELE :

Hei, străji, luați boaita și duceți-o-n Turn !

EPISCOPUL :

Așa, așa. (*Iese condus de străjeri.*)

REGELE :

În vremea asta, Gaveston, te du,
Ia-i casa-n stăpînire și averea.
Să-ți dau și straja mea să te ajute
Și să te-aducă teafăr înapoi.

GAVESTON :

Ce-i trebuie palate unui preot ?
O temniță-i mai bună pentru sfinți ! (*Ies toți.*)

SCENA 2

(*În apropierea Palatului Regal*)

Intră cei doi Mortimeri, iar pe partea cealaltă Warwick și Lancaster.

WARWICK :

Așa-i, episcopul e-nchis în Turn ;
E dat lui Gaveston, cu tot cu-avere.

LANCASTER :

Vor să lovească și-n biserică ?
O, rege ticălos ! Crud Gaveston,
Acest pământ spurcat de pașii voștri
Va fi mormîntul vostru sau al meu !

ȚINĂRUL MORTIMER :

Chiar și păzit de-acel franțuz ȋfnos,
De n-are piept de piatră, va pieri !

BĂTRINUL MORTIMER :

Cum ? Conte Lancaster, dai înapoi ?

ȚINĂRUL MORTIMER :

Ce te nemulțumește, conte Warwick ?

LANCASTER :

Mișelul Gaveston e-acuma conte

BĂTRINUL MORTIMER :

Cum, conte ?

WARWICK :

Ba chiar Lord Șambelan a fost făcut,
Prim dregător, stăpîn pe-ostrovul Man.

BĂTRINUL MORTIMER :

Să vrem, și n-am putea-o-ngădui !

ȚINĂRUL MORTIMER :

De ce nu mergem să stîrnim poporul ?

LANCASTER :

Nici nu-l mai scoate din „Lord Cornwall“ !
E fericit cel ce c-o plecăciune
Cîștigă zîmbetul lui Gaveston.
Cu regele se plimbă braț la braț.
Ba, și mai mult, armașii îl păzesc
Și toți curtenii-ncep a-l lingușî !

WARWICK :

Pe umărul lui Eduard capu-și lasă
Și-n jur privește cu dispreț, zîmbind.

BĂTRINUL MORTIMER :

Nemernicul ! Dar nimeni nu-l oprește ?

LANCASTER :

La toți li-e greață — dar se tem să spună.

ȚINĂRUL MORTIMER :

Îi vezi cît sînt de josnici, Lancaster ?
Baronii, conții de-ar gîndi ca mine,
L-am smulge de la pieptul regelui !

De poarta curții-âm spînzura tilharul
Ce, plin de rîvnă și venin trufaș
Va fi prăpădul nostru,-al țării-ntregi.

WARWICK :

Oh, iată, vine Arhiepiscopul !

(Intră Arhiepiscopul de Canterbury cu un însoțitor.)

LANCASTER :

Se vede bine că-i nemulțumit.

ARHIEPISCOPUL *(dictînd însoțitorului o scrisoare)* :

„Întîi veșmîntu-i sfînt i-au sfișiat,
Apoi l-au înghiontit și l-au zvîrlit,
În temniță ; i-au luat în urmă-avutul.“
Pe Papa să-l vestești. Încalecă. *(Însoțitorul iese.)*

LANCASTER :

Prea Fericite, vrea Sfinția Voastră
Asupra craiului să-nalțe arme ?

ARHIEPISCOPUL :

Nu are rost. Chiar Cel de Sus o face.
Cînd cele sfînte sînt batjocorite.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Cu Gaveston sîntem de-un rang ; ne-ajută
Să-l surghiunim ori capul să-i tăiem ?

ARHIEPISCOPUL :

Cum altfel ? Mă privește îndeaproape :
A luat, doar, eparhia Coventry *(Intră Regina Isabella)*

TÎNĂRUL MORTIMER :

Mărită Doamnă, unde te grăbești ?

REGINA :

M-ascund în codru, nobil Mortimer,
Să-mi port amarul și jignirea grea,
Căci pentru mine craiul n-are ochi :
Se dă în vînt doar după Gaveston.
Obrazu-i mîngîie, de gît i-atîrnă,
Mereu zîmbind, cu șoapte dulci l-alintă,
Iar cînd m-arăt, se-ncruntă parc-ar zice :
„Mergi unde vrei, eu l-am pe Gaveston.“

BĂTRINUL MORTIMER :

Și nu-i ciudat să fie-astfel vrăjit ?

TÎNĂRUL MORTIMER :

Măria Ta, întoarce-te la curte ;
Ori surghiunim pe-acest gascon viclean,
Ori toți pierim ! Dar craiul pîn-atunci
Coroana și-o va pierde, căci avem
Curaj, putere să ne răzbunăm !

ARHIEPISCOPUL :

Asupra rigăi sabia n-o scoateți !

LANCASTER :

Pe Gaveston îl vom sălta de-aici.

WARWICK :

Doar prin război, nu va pleca altminteri !

REGINA :

Atunci să stea ; decît stăpînul meu
Să fie hărțuit de răsculați,
Mai bine-îndur o viață chinuită,
Ca să petreacă el cu-alesul său !

ARHIEPISCOPUL :

Lorzi, m-ascultați : Ar fi o ușurare
Cînd noi, și ceilalți sfetnici de la curte,
Ne-am aduna, și-n bună învoială,
I-am iscăli, pecetlui surghiunul.

LANCASTER :

Ce hotărîm, va fi stricat de rege !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Atunci pe drept ne-am răscula-mpotriva-i.

WARWICK :

Unde-ați dori să ne-ntîlnim, prieteni ?

ARHIEPISCOPUL :

La Noul Templu ¹.

TÎNĂRUL MORTIMER :

E bine.

ARHIEPISCOPUL :

Iar între timp, vă rog frumos, veniți
Să stați la mine-n mahalaua Lambeth.

LANCASTER :

Hai, dar, să mergem !

¹ Sedul cavalerilor Templieri din Anglia înainte de desființarea ordinului în secolul al XIV-lea.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Rămîi cu bine. Doamnă.

REGINA :

Scump Mortimer, drum bun ! De dragul meu
Asupra regelui nu scoate spada !

TÎNĂRUL MORTIMER :

De n-ajung vorbele, va trebui ! *(Ies toți.)*

SCENA 3

Intră Gaveston și Kent

GAVESTON :

Mărețul nostru prinț de Lancaster,
Împovărat de cinuri ca măgarul,
Cu-acei doi Mortimeri, viteji bărbați,
Cu Guy de Warwick, cavaler temut,
S-au dus spre Lambeth ; de-ar rămîne-acolo ! *(Ies.)*

SCENA 4

*Intră Lancaster, Warwick, Pembroke, cei doi Mortimer,
Arhiepiscopul de Canterbury cu însoțitorii.*

LANCASTER :

Hrisovul de surghiun e gata. Iată-l,
Sfinția Ta, poștește a-l iscăli.

ARHIEPISCOPUL :

Dă-mi pergamentul *(Îl semnează, urmat de ceilalți.)*

LANCASTER :

Mai iute, fraților, că vreau și eu !

WARWICK :

Eu vreau mai mult : să-l văd plecat de-aici !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Să-l sperie pe rege al nostru nume
De nu se lasă de mojicu-acela *(Intră Regele Eduard,
Gaveston și Kent)*

REGELE :

Cîrțiți că-l țin pe Gaveston aici ?
Așa vrem noi ! E bunul nostru plac.

LANCASTER :

Mărite, bine că ți-l pui alături,
Căci unde-i noul conte mai ferit ?

BĂTRÎNUL MORTIMER :

Ce om de neam îndură-ase-menea vedenii ?
*Quam male conveniunt*¹ !
Și cît dispreț e-n ochii robului !

PENBROKE :

S-a gudurat vreun leu pe lîngă gîze ?

WARWICK :

Supus de rînd, ca Faeton, cîndva,
Ai vrea pe soare să-l călăuzești !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Le sună ceasul, oastea-i la pămînt ;
Dar ei ne-nfruntă, și ne iau de sus !

REGELE :

Pe trădătorul Mortimer să-l prindeți !

BĂTRÎNUL MORTIMER :

Pe trădătorul Gaveston să-l prindeți !

KENT :

De rege s-ascultați vi-e datoria !

WARWICK :

Cunoaștem ! El nu-și mai cunoaște Sfatul !

REGELE :

Să nu ne-ameninți ! Trădători nu sîntem !

GAVESTON :

Stăpîne, nu-i amenința, dar răsplătește-i
Cum merită ! De-aș fi eu Rege...

TÎNĂRUL MORTIMER :

Tu, Rege ? Cutră ! Cum vorbești așa,
Cînd nici nu ești, prin naștere, de viță ?

¹ Nu pot să-lăslui amîndoi împreună (lat.) probabil adaptare a versurilor inițiale din povestea răpirii Europei de către Taur (Zeus) în *Metamorfoze* II, 846—847 de Ovidiu : *Non bene conveniunt nec in una sede morantur / Maiestas et amor* (Nu se împacă și nu fac casă bună dragostea și măreția).

REGELE :

Țăran de-ar fi, mi-e drag, iar voi, trufașii,
În fața lui smeriți să vă-nchinați !

LANCASTER :

Măria Ta, nu poți să ne-njosești !
Am zis ! Să plece scîrba, Gaveston !

BĂTRÎNUL MORTIMER :

Și Ducele de Kent ce-i cîntă-n strună ! (*Străjerii îi
duc pe Gaveston și Kent*)

REGELE :

Cum de nu puneți mîna și pe Rege ?
Hai, Mortimer, lui Eduard ia-i și tronul !
Iar voi, coroana — Warwick, Lancaster !
S-a mai văzut vreun rege-nfrînt astfel ?

LANCASTER :

Învață-atunci să cîrmuiești
Pe nobili și întreaga noastră țară !

ȚINĂRUL MORTIMER :

Tot ce-am făcut, cu sînge să păstrăm !

WARWICK :

Cum să-ndurăm trufia-i de ciocoi ?

REGELE :

Ah, mă înecă furia cumplită.

ARHIEPISCOPUL :

De ce te-nfurii ? Liniște, mărite :
Ascultă ce-am făcut noi, sfetnicii.

ȚINĂRUL MORTIMER :

Oh, lorzi, să fim cu toții hotărîți :
Ori voia ne-o impunem, ori pierim !

REGELE :

Așa ați hotărît, voi, nobili țăntoși ?
Decît să-l las pe Gaveston să plece
Mai bine să plutească Anglia pe-ocean
Și-n Indii să ajungă... — țărîm pustiu.

ARHIEPISCOPUL :

Mărite, știi că sînt trimisul Papei :
Supune-te, dar, Sfintului Său Scaun.
Hrisovul de surghiun să-l iscălești !

ȚINĂRUL MORTIMER :

De nu vrea, excomunică-l ! Putem
Să-l răsturnăm, de s-o împotrivi.

REGELE :

Aşa-i. Poftim. Dar înapoi nu dau !
Blestem, osîndă — faceţi ce-i mai rău !

LANCASTER :

Lorzi, nu mai zăboviţi, şi faceţi treaba !

ARHIEPISCOPUL :

Uitaţi cum pe vlădică l-a-njosit !
Ori surghiunim izvorul relelor
Ori chiar acum îi slobozesc pe lorzi
De datoria de-a ţi se supune.

REGELE (*aparte*) :

Nu merge să-i ameninţ ; trebuie
Cuvintele să mi le-aleg cu grijă
(*Tare*) : Te-oi asculta, căci eşti trimisul Papei :
Vei fi al ţării noastre cancelar ;
Tu, Lancaster prim amiral al flotei ;
Pe Mortimer şi unchiul să-i fac conţi ;
Lord Warwick, tu vei cărmui în nord ;
Iar tu în Wales. De nu-i de-ajuns atît
Din sceptru-mi faceţi cîteva regate
Le-alegeţi între voi de o potrivă
Vreau să-mi rămînă doar un colţişor
Să zburd cum vreau cu dragul Gaveston.

ARHIEPISCOPUL :

Ce-am hotărît acum nu se strămută !

LANCASTER :

Hai, rege, iscăleşte-o dată !

TÎNĂRUL MORTIMER :

De ce-ndrăgeşti ce-urăşte lumea-ntreagă ?

REGELE :

Mai mult ca-ntreaga lume mă iubeşte.
Ah, numai oameni neciopliţi, sălbatici
Pot să-i vrea rău lui Gaveston al meu !
Ca nobili, trebuia să-l plîngeţi doar.

WARWICK :

Iar tu, ca rege, numai să-l alungi !
Semnează. Dă-l afară pe mojić !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Sfinţia Ta, îndeamnă-l înc-odată.

ARHIEPISCOUL :

Te învoieşti din ţară să-l alungi ?

REGELE :

Văzînd că nu am încotro, primesc :

Semnez nu cu cerneală ci cu lacrimi. (*Semnează.*)

ȚINĂRUL MORTIMER :

Bolnav e craiul dup-al lui mignon.

REGELE :

Am scris : nu cazi, o, mînă blestemată ?

LANCASTER :

Hrisovu-l dau la crainici, să-l vestească.

ȚINĂRUL MORTIMER :

Iar eu pe Gaveston îl scot din țară.

ARHIEPISCOPUL :

Eu inima mi-am ușurat.

WARWICK :

Și eu la fel.

PENBROKE :

O veste bună pentru toți englezii !

BĂTRÎNUL MORTIMER :

O fi, n-o fi, să nu-l mai văd pe-aici ! (*Ies toți afară de Regele Eduard*)

REGELE (*singur*) :

Ce grabă au s-alunge omul ce mi-e drag !

Un deget n-ar mișca să-mi fac-un bine.

De ce s-asculte regele de-un popă ?

Trufașă Romă, slugi de regi clocești !

Eu chiar cu lumînările-ți bigote

Arzînd în necreștinele-ți biserici

Am să-ți aprind clădirile, stricate ;

Cetatea Papei va pupa țărîna ;

Cu popi măcelăriți voi umple Tibrul

Cu a lor morminte malurile-nalt !

Cît despre lorzii ce-i susțin pe clerici,

De mai rămîn pe tron, nu scapă unul !

(*Revine în scenă Gaveston.*)

GAVESTON :

Stăpîne-aud de pretutindenii șoapte

Că-s exilat, silit să fug din țară.

REGELE :

Așa e, dulce Piers ¹ ! De-ar fi minciuni !

Trimisul Papei a ținut morțiș

¹ Numele întreg era Piers de Gaveston.

Să pleci, căci altfel mă răstoarnă.
Dar voi domni destul să mă răzbun ;
Astfel, prieten dulce, ai răbdare.
Stai unde vrei — și-ți voi trimite aur.
Nu vei fi mult plecat, altminteri
Vin eu la tine ; dragostea nu-mi scade.

GAVESTON :

Nădejdea-mi se preface-n jale, iad !

REGELE :

Ți-s vorbele cuțite-nfipte-n piept !
Ești surghiunit din țară, eu din mine !

GAVESTON :

Nu de surghiun jelește bietul Piers,
Ci că te pierde ; frumusețea ta
E binecuvîntare pentru el.
Altunde nu-și mai caută norocul.

REGELE :

Doar asta-mi sfîșie rănitul suflet :
De vreau sau nu, tu trebuie să pleci,
Să cîrmuiești în locul meu Irlanda :
Rămîi pîn-te-o chema acasă soarta !
Îți dau portretul ; dă-mi să-l port pe-al tău.

(Fac schimb de medalioane.)

Ferice-aș fi să pot să te păstrez,
Așa cum voi păstra ăst chip al tău !
Cînd colo, iată-mă : sînt tras pe roată !

GAVESTON :

E mult să fii compătimit de-un rege !

REGELE :

Nu, nu să nu mai pleci ! Te-ascund aici !

GAVESTON :

Nu. Mă vor prinde și voi fi mai trist.

REGELE :

Dulceața vorbelor ne-a amărît mai tare ;
Să ne îmbrățișăm doar în tăcere.
Nu, Piers, rămîi, că nu te las să pleci !

GAVESTON :

Cu noi priviri storci dragostei noi lacrimi !
Tot plec — silit ; de ce-mi sporești tristețea ?

REGELE :

Doar scurt răgaz mai ai de stat aici,
Drept care lasă-mă să-mi satur ochii !
Prieten drag, să te-nsoțesc la drum.

GAVESTON :

O să se-ncrunte lorzii.

REGELE :

Nu-mi pasă de mînia lor ! Să mergem :
De-ar fi să ne întoarcem tot așa ! (*Intră Regina
Isabella*)

REGINA :

Unde se duce-acum stăpînul meu ?

REGELE :

Otreapă franțuzească, pleacă !
Nu te mai gudura pe lîngă mine !

REGINA :

De nu pe lîngă soț, pe lîngă cine ?

GAVESTON :

Pe lîngă Mortimer ; cu el, regină...
Eu tac... Măria Ta să judeci restul !

REGINA :

Vorbînd astfel tu mă nedreptățești :
Nu ți-e de ajuns că-l strici pe soțul meu
Fiînd codoșul patimilor lui ?
Mai trebuie și cinstea să-mi umbrești ?

GAVESTON :

Nu asta-am vrut ; mă ierți.

REGELE :

Prea ești prietenă cu Mortimer ;
Piers datorită lui e surghiunit ;
Aș vrea ca tu să-i mai împaci pe lorzi,
Altminteri nu mă-mpac nicicînd cu tine.

REGINA :

Doar știi Măria Ta, că n-am puterea !

REGELE :

Hai, pleacă ! Nu m-atinge ! Mergem Piers.

REGINA :

Tilhare, tu ești cel ce-mi furi stăpînul !

GAVESTON :

Ba, dimpotrivă, tu îmi furi stăpînul.

REGELE :

Nu-i mai vorbi ! Să plîngă, pînă s-o usca !

REGINA :

Cu ce am meritat asemeni vorbe ?

Nu vezi ce lacrimi varsă Isabella ?

Doar vezi cum inima-i tînjind spre tine

Arată cît de scump ești bieteii soațe.

REGELE :

Iar ceru-i martor cît de scumpă-mi ești :

Plîngi dar ! Pîn' nu e Gaveston iertat,

Să nu te mai arăți în ochii mei ! (*Regele iese cu Gaveston*)

REGINA :

Nefericită și de plîns regină !

Cînd am lăsat în urmă scumpa-mi Franță

Ce bine dacă Circe, vrăjitoarea mării

Călcînd pe valuri, se-ndura să-mi schimbe

Înfățișarea. Sau în ziua nunții,

Potirul să fi avut în el otravă !

Ori brațele din jurul gîtului

Să mă fi strîns ca să n-ajung să-mi văd

Stăpînul părăsindu-mă astfel !

Nici Hera-n furii n-a umplut pămîntul

Cu vaer, jale, strigăte de groază

Ca țipetele ce voi scoate eu —

Căci niciodată Zeus nu l-a iubit

Pe Ganymede ¹ cum l-adoră Eduard

Pe blestematul ăsta, Gaveston :

Dar nu, că voi stîrni mai rău mînia ;

Va trebui să-l rog cît mai frumos,

S-ajut la-ntoarcerea lui Gaveston ;

Dar tot pe-acesta el îl va iubi.

Iar eu rămîn de-a pururi chinuită.

(*Reintră în scenă Lancaster, Warwick, Pembroke și cei doi Mortimer.*)

¹ În mitologie Herajunona a plîns de furie cînd Jupiter o neglija, revărsîndu-și afecțiunea asupra tinărului muritor Ganymede pe care-l răpise în ceruri. Comparația dintre Gaveston și Ganymede e făcută și de poetul Michael Drayton (1563—1631) în poemul *Peirs Gaveston*, II, 1267—1269.

LANCASTER :

Priviți cum sora regelui francez
Își frînge mîinile și-și bate pieptul !

WARWICK :

Mă tem că Eduard s-a purtat urît cu-ea !

PEMBROKE :

Doar un hain rănește-asemeni sfîntă.

TÎNĂRUL MORTIMER :

De n-ar fi Gaveston n-ar plînge ea !

BĂTRINUL MORTIMER :

Păi, a plecat !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Domniță, ce mai faceți ?

REGINA :

Ah, Regele a izbucnit cu ură :

Mi-a spus deschis că nu mă mai iubește !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Nu-l mai iubiți și sînteți chit !

REGINA :

De mii de ori mai bine-ar fi să mor !

Dar îl iubesc în van ; lui n-o să-i pese !

LANCASTER :

N-ai teamă ; dacă i-a plecat mignonul
Și nebuniile-i vor trece iute.

REGINA :

Oh, niciodată, Lancaster ! M-a pus
De voi toți să mă rog să-l rechemați !
De vrea stăpînul, trebuie s-o fac,
Căci altfel nu mă lasă-n preajma lui.

LANCASTER :

Cum, Doamnă ? Gaveston se va întoarce
Doar de-i aruncă marea-ncoace stîrvul !

WARWICK :

Și spre-a vedea minunea, care
Din noi n-ar galopa pe deșelate ?

TÎNĂRUL MORTIMER :

Cum, Doamnă, -ai vrea să-l rechemăm acasă ?

REGINA :

Da, Mortimer, căci pînă nu se-ntoarce,
Posacul rege nu mă vrea-n palat.

Deci, dacă mă iubești și ții la mine
Pledează-mi cauza pe lângă lorzi.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Lui Gaveston ai vrea să-i iau eu partea ?

BĂTRÎNUL MORTIMER :

O facă cine-o vrea, eu unul nu vreau !

LANCASTER :

Și eu la fel ; să-și mute doamna gîndul !

REGINA :

Oh, Lancaster, să-și mute craiul gîndul !
Nu eu îl vreau pe Gaveston aici.

WARWICK :

Atunci nu-l sprijini ; să plece țoapa !

REGINA :

O cer de dragul meu și nu de-al lui.

PEMBROKE :

Degeaba mai vorbești ; mai bine taci !

TÎNĂRUL MORTIMER :

O, Doamnă, lasă-n pace-un pește care
O dată prins, l-ucide pe pescar ;
E peștele-torpilă, Gaveston !
Sper că acum plutește spre Irlanda.

REGINA :

Blînd Mortimer, șezi lângă mine-o clipă
Și-am să-ți arăt pricini atît de grele
Încît curînd vei sprijini iertarea.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Cu neputință ; totuși te ascult.

REGINA :

Prea bine ; dar să nu ne-audă alții. (*Îi vorbește în
taină Tînărului Mortimer.*)

LANCASTER :

Oh, lorzi, chiar de-l convinge Isabella,
Veți fi voi hotărîți să-mi țineți partea ?

BĂTRÎNUL MORTIMER :

Eu, unul, nu — căci e nepotul meu.

PENBROKE :

N-ai teamă ; Doamna n-o să-i schimbe gîndul.

WARWICK :

Băgați de seamă cît de cald îl roagă !

LANCASTER :

Dar nu vedeți ce rece o refuză ?

WARWICK :

Ea îi zîmbeşte : zău că l-a convins !

LANCASTER :

Mă stric cu el şi tot nu mă-nvoiesc.

TÎNĂRUL MORTIMER (*ridicîndu-se*) :

Prea bine, dacă n-avem de ales !

Oh lorzi, de ura-mi pentru Gaveston

Sper că din voi nu se-ndoieşte unul

Deci de mă rog acum ca să-l iertăm

N-o fac de dragul lui ci pentru noi.

Spre binele coroanei şi al ţării.

LANCASTER :

Ruşine, Mortimer, te necinsteşti !

N-a fost surghiunul lui într-adevăr un bine ?

Cum am putea acum să-l rechemăm ?

Faci alb din negru, zi din noapte ?

TÎNĂRUL MORTIMER :

Lord Lancaster, e-un alt unghi de vedere

LANCASTER :

Contrariile nu le-mpacă nimeni.

REGINA :

Milord, să-i ascultăm pricina, totuşi.

WARWICK :

Vorbeşte-n van, căci sîntem hotărîţi.

TÎNĂRUL MORTIMER :

N-aţi vrea să moară Gaveston ?

PEMBROKE :

Oho !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Atunci îngăduiţi-mi să vorbesc !

BĂTRÎNUL MORTIMER :

Nepoate, să nu faci pe filosoful !

TÎNĂRUL MORTIMER :

La ce vă-ndemn acum e zelul arzător

Pe rege să-l aducem pe căi bune,

Slujindu-ne în felul ăsta ţara.

Pe Gaveston l-a încărcat cu aur :

'N-Irlanda-şi poate cumpăra prieteni

Să-nfrunte şi pe cei mai tari din noi

Şi-atîta cît trăieşte, îndrăgit,

Să-l răsturnăm va fi cu neputinţă.

WARWICK :

Lord Lancaster de asta ține seamă !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Dar dacă-ar fi aici, urît de toți,
Mult mai ușor putem năimi o brută
Spre-a-l saluta pe conte c-un pumnal.
Și nimeni n-ar putea să-l ponegrească
Ci doar să-i laude viteaza faptă,
Și să-i înscrie numele în cronici,
Că ne-a scăpat regatul de o ciurnă !

PEMBROKE :

Adevărat !

LANCASTER :

Cum n-am făcut-o pînă azi ?

TÎNĂRUL MORTIMER :

Păi nimeni, lorzi, nu s-a gîndit la asta.
Mai mult, cînd va afla că noi putem
Să-l surghiunim și-apoi să-l rechemăm
Drapelul trufaș și-l va coborî.
Nici nobilii mărunți nu-i va jigni.

BATRÎNUL MORTIMER :

Și dacă nu se-ntîmplă-așa nepoate ?

TÎNĂRUL MORTIMER :

Abia c-avem pricină de revoltă !
Căci oricum zugrăveam noi lucrul
Era trădare să-nfruntăm pe rege
Așa avem de partea noastră gloata,
Căci ea spre rege mult înclină
De dragul celui care i-a fost tată ;
În schimb nu va lăsa ciuperce crescute
În urma ploii ca ăst nou lord Cornwall —
Să înjosească nobili vechi ca noi ;
De ne unim, norod și nobilime,
Nu va putea nici regele să-l scape ;
Îl scoatem și din gaură de șarpe !
Cînd de la faptă mă voi da-ndărăt
Puteți să-mi spuneți că-s la fel de josnic.
Ca javra asta, Gaveston, mignonul.

LANCASTER :

Așa-nvoială mie îmi convine.

WARWICK :

La fel și mie și lui Pembroke.

BĂTRINUL MORTIMER :

Și mie.

TINĂRUL MORTIMER :

Sînt foarte mulțumit că ne-nțelegem.

Rămîn dar veșnic la porunca voastră.

REGINA :

De-ți uită Isabella-acest favor

Să fie-n veci uitată și stingheră...

Dar iată, chiar la timp, stăpînul meu

L-a petrecut pe contele de Cornwall,

Și-acum s-a-ntors. Mult îi va place vestea

Dar nu cît mie :

Eu l-ndrăgesc mai tare

Decît își poate el iubi mignonul.

De m-ar iubi măcar pe jumătate,

Aș fi blagoslovită întreit ! (*Reintră Regele Eduard, jelind*)

REGELE :

S-a dus, și astfel lipsa lui jelesc !

Nicicînd mîhnirea n-am simțit-o grea

Ca lipsa dulcelui meu Gaveston ;

De l-ar putea întoarce-averea-mi toată

Cu drag aș da-o dușmanilor lui

Și tot aș socoti c-am cîștigat

Răscumpărînd prietenul drag mie.

REGINA :

Ați auzit ? Doar de mignonul lui vorbește !

REGELE :

Mi-e inima o nicovală : chinul

Ți bate cu ciocane de ciclopi

Și zgomotul îmi zăpăcește mintea :

Din iad să iasă Furii descărnate ?

Și chiar cu sceptrul meu să mă omoare,

C-am fost silit să-l părăsesc pe Piers !

LANCASTER :

Ah, drace ! Cum numești asemeni patimi ?

REGINA :

Slăvite Rege, îți aduc vești bune !

REGELE :

Te-ai învoit cu Mortimer al tău ?

REGINA :

Stăpîne, Gaveston va fi iertat.

REGELE :

Prea dulce-i vestea ca să pot s-o cred !

REGINA :

De te încredințez, mă vei iubi ?

REGELE :

De-ar fi adevărat aş face-orice .

REGINA :

Deci pentru Gaveston, nu pentru mine !

REGELE :

Și pentru tine, chipeșă regină,
De-l îndrăgești pe Gaveston al meu,
Ți-oi atârna la gît podoabe scumpe
Văzînd că te-ai rugat cu-atîta spor.

REGINA :

Nevoie n-am de alte giuvaeruri
Ca giuvaer mi-ajunge acesta. *(Îl sărută.)*
Nu-mi trebuie averi mai mari
Decît îmi poate da comoara asta !
O-nvie și-un sărut pe Isabella !

REGELE :

Primește iarăși mîna mea ; și-aceasta
Să fie-a doua nuntă între noi.

REGINA :

De-ar fi mai fericită decît prima !
Stăpîne bun, vorbește rogu-te frumos
Cu lorzii, dornici de privirea-ți blîndă.
Ei te salută, iată, în genunchi.

REGELE :

Brav Lancaster, îmbrățișează-ți craiul !
Cum soarele alungă ceața grea,
Surîsul meu să-ți risipească ura :
Rămii, și fii mereu cu mine alături.

LANCASTER :

Mă-ncintă o asemenea urare !

REGELE :

Să-mi fie Warwick sfetnicul fruntaș :
Căruntu-i păr podoabă e la curte
Mai mult decît mătăsurile scumpe
Veșmintele și alte bogății,
Ți-aștept ocară, Warwick, de-oi greși.

WARWICK :

Ucide-mă, stăpîne, cînd jignesc.

REGELE :

La sărbători și la serbări obștești
Va duce Pembroke sabia regească.¹

PEMBROKE :

Și tot cu ea lupta-va pentru tine.

REGELE :

Dar Mortimer cel tânăr stă de-o parte ?
Regeasca flotă tu să ne-o comanzi.
De nu ți-o fi pe plac înaltul rang,
Te fac acum lord mareșal al țării.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Astfel mă voi purta cu dușmanii
Încît s-avem în țară pace,
Iar tu, Măria Ta, să fii ferit.

REGELE :

Iar dumneata, lord Mortimer de Chirke,
Smulgînd izbînzii mărețe-n țări străine,
Răsplată mare meriți, rang înalt :
Fii comandant al trupelor chemate
Sub arme pentru-a-i ataca pe scoți.

BĂTRÎNUL MORTIMER :

Mult mă cinstești astfel, Măria Ta.
Căci firea îmi înclină spre războaie.

REGINA :

Acum e regele bogat și tare,
Avînd iubirea lorzilor vestiți.

REGELE :

Da, inima nicînd n-am mai avut-o
Așa ușoară ! Grămătic ! Trimite-i
Lui Gaveston solie în Irlanda !

(Intră Beaumont cu scrisoarea)

Aleargă, Beaumont, zboară cît mai iute !
Ca Iris ori ca Hermes² al lui Zeus !

BEAUMONT :

Așa voi face, bunul meu stăpîn. *(Iese.)*

¹ Sabia sau spada regelui era purtată înaintea lui de un curtean la toate ceremoniile, ca simbol al autorității.

² Iris și Hermes (Mercur) erau mesagerii Iunonei și ai lui Iupiter.

REGELE :

Lord Mortimer, te las s-aduni oștirea.
Să mergem, deci, să ospătăm regește.
Cînd ne-o sosi prietenul cel drag
Vom face un turnir și mari întreceri
Și-atunci sărbătorim și nunta lui !
Ce, nu știați că i l-am hărăzit
Nepoatei, fiica contelui de Gloster ? ¹

LANCASTER :

Cu drag primim asemeni vești, stăpîne.

REGELE :

În ziua nunții, la serbări, turniruri,
De dragul meu, chiar dacă nu de-al lui,
Fiți generoși ! Vom răsplăti iubirea !

WARWICK :

Te ascultăm, în asta și în toate.

REGELE :

Ești nobil, Warwick, mulțumesc. Dar, haideți !
Să mergem înăuntru să petrecem ! (*les toți, afară de
cei doi Mortimeri.*)

BATRÎNUL MORTIMER :

Nepoate, plec în Scoția ; tu stai aici
Dar regelui să nu-i mai fii potrivnic :
Vezi că din fire-i blînd și liniștit ;
Văzînd că după Gaveston tinjește
Nu-l mai împiedica ! Să-și facă voia.
Și regii cei mai mari mignoni avut-au ;
Chiar Alexandru pe Hefestion
Viteazul Hercule l-a plîns pe Hylas,
Patroclu-a fost iubit de cruntu-Ahile.
Și nu doar regi, ci chiar și înțelepți :
Romanul Cicero iubea pe-Octaviu,
Socrate, gravul, pe stricatu-Alcibiade ².
Iar Eduard, tînăr e, îl bate vîntul,

¹ Lady Margaret de Clare era nepoata regelui Eduard, dar dată exactă a căsătoriei cu Gaveston nu se cunoaște : 1307—cînd a fost exilat în Irlanda sau 1309 cînd a fost rechemat în Anglia.

² Mortimer face această listă cu snobismul unui cărturar. Hefestion era generalul lui Alexandru cel Mare jelit de acesta ca și Patrocle de către Ahile ; tînărul Octaviu, adoptat de Iuliu Cezar ca moștenitor și cunoscut mai tîrziu ca Octavian August

Dar ne făgăduiește numai bine.
Să se desfete cu stricatul conte
Înfumurat. De la asemeni jocuri, —
Cînd s-o mai coace —, îl vom întărca.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Nu-atît dezmățul, unchiule, mă doare
Cît silă mi-e că un om de jos ca el
Se-obrăznicește prin favor regal
Și-n visteria țării a dat iama,
Cînd oastea neplătită se răscoală.
În spate are un venit de lord,
Ca Midas ¹ el la curte-l risipește
Înconjurat de venetici stricați
Ce-n straie înzorzionate dau spectacol
Ca însuși zeul formelor, Proteus.
Nu știu moșic mai împopoțonat ² :
Cu pelerină-italienească scurtă,
Cu perle ; în tichia-i din Toscana
E un giuvaer mai scump decît coroana.
Cînd ne plimbăm, și regele și el
De sus de la fereastră rîd de noi
Și ne batjocoresc strai și suită.
Te miri că-s mînios de toa'te astea ?

BĂTRÎNUL MORTIMER :

Dar vezi, nepoate, craiul s-a schimbat.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Atunci și eu : trăiesc ca să-l slujesc ;
Dar cît am spadă, mînă, inimă,
La ariviști ca el n-am să mă plec.
Știi ce gîndesc ; hai unchiule, să mergem. (*Ies.*)

a fost sprijinit mai întîi de Cicero din motive politice, iar apoi a fost silit să accepte uciderea protectorului său. Tot așa și Alcibiade a fost în oarecare măsură răspunzător de moartea lui Socrate, condamnat pentru corupere a tinerilor datorită prieteniei lor strînse.

¹ Adică în veșmînt auriu. Regele legendar Midas din Frigia era vestit pentru că preschimba în aur orice lucru pe care-l atîngea.

² Ridiculizarea îmbrăcămintei lui Gaveston corespunde moralei mai puritane a elisabetanilor.

Actul II

SCENA 1

(Sală în casa Contelui Gloster)
Intră Tinărul Spenser și Baldock

BALDOCK :

Spenser,
Cum contele de Gloster a murit,
Pe care nobil vrei tu să-l slujești ?

TINĂRUL SPENSER :

Pe Mortimer și ceata lui, nici vorbă,
Căci regele cu ei se dușmănește,
Îți spun eu, Baldock : lordul certăreț
Nu-i bun cu el — cu noi și mai puțin ;
Dar cel ce e-n favorul regelui
Cu-o vorbă om te face, chiar pe viață.
Nădejdea-mi leg de soarta ce-o s-o aibă
Mărinimosul nostru conte Cornwall.

BALDOCK :

Atunci, ce-ai vrea ? Să-i fii lui slujitor ?

TINĂRUL SPENSER :

Nu, doar tovarăș ; mă iubește mult,
Odată regelui m-a lăudat.

BALDOCK :

E surghiunit, nu poți spera în el.

TINĂRUL SPENSER :

E drept — o vreme, dar să vezi sfîrșitul :
Mi-a spus în taină un prieten bun
C-a fost iertat și rechemat la curte ;
Acum chiar a venit sol de la rege,

Stăpînei noastre i-a adus scrisori ;
Ea le-a citit zîmbind ; cred că-i scrisese
De Gaveston, iubirea ei cea mare.

BALDOCK :

Se poate ; căci de la exilul lui
Ea nu se plimbă, nimeni n-o mai vede.
Dar eu crezusem că a rupt logodna
Mutîndu-și gîndul de la surghiunit.

TÎNĂRUL SPENSER :

Întîia-i dragoste e neclintită.
Mă prind că tot pe Gaveston îl vrea.

BALDOCK :

Atunci prin ea sper să parvin :
De cînd era copilă i-am fost dascăl.

TÎNĂRUL SPENSER :

Atunci pe cărturar să-l lași de-o parte
Și învață să te porți ca un curtean
De-mbraci o haină neagră, panglicuțe ¹,
Manta de catifea, cu pelerină,
Și toată ziua un buchet miroși
Sau ții în mînă un șervet de in,
Sau spui lungi rugăciuni la masă,
Sau plecăciuni adînci faci unui nobil,
Sau tot privești în jos, cu ochi smeriți,
Și spui mereu „Cum vrea-Nălțimea Voastră“
Nu poți intra-n favorul celor mari :
Deci trebuie să fii și îndrăzneț
Și mîndru, și glumeț și hotărît.
Iar uneori să mai și-njunghii, la nevoie.

BALDOCK :

Nu pot să sufăr fleacuri dintr-astea :
Le folosesc doar din fățarnicie.
Bătrînul lord al meu, pe cînd trăia,
Era atîta de pretențios
Că pînă și de nasturi se lega :
Chiar cînd erau doar cît un cap de ac
Tot mă ținea de rău zicînd că-s mari.
Așa-am ajuns să umblu ca un pustnic,

¹ Veșmintele schițează portretul unui învățat care nu a obținut un grad academic și a trebuit să se angajeze la un nobil ca meditator al copiilor și capelan.

Deși-s petrecăreț pe dinăuntru
Și gata pentru orice mîrșăvie.
Nu sînt dintre-acei pedanți de rînd
Ce nu vorbesc fără-un „*propterea quod*“.

TINARUL SPENSER :

Doar din acei ce strigă *quandoquidem*¹,
Și au un dar de a născoci cuvînte.

BALDOCK :

Mai lasă gluma ; mi-a venit stăpîna. (*Intră nepoata
Regelui Eduard.*)

NEPOATA :

Mîhnirea surghiunirii-a fost mai mică
Decît e bucuria revenirii.
Răvașu-i de la dragul Gaveston :
Iubite, ce rost are să te scuzi ?
Știu doar că n-ai putut să vii la mine (*Citește*)
„Să mor de mai lipsesc de lîngă tine !“
Sînt vorbe ce cuprind iubirea-î toată ! (*Citește.*)
„Să mor de te mai părăsesc vreodată !“
Să le ascund unde-o să doarmă Piers ! (*Iși pune scri-
soarea în sîn.*)
Și-acum răvașul Maiestății Sale : (*Citește cealaltă
scrisoare.*)
La curte vrea să mă înfățișez
Să-l întîlnesc pe Gaveston al meu
De ce mai zăbovesc, cînd îmi vorbește
De ziua nunții ? Cine e acolo ? Baldock ?
Vezi dacă mi-e caleașca pregătită
Căci trebuie să plec.

BALDOCK :

Domniță,-ndată !

NEPOATA :

Așteaptă-mă la poarta parcului. (*Baldock iese.*)
Rămîi tu, Spenser, ține-mi de urît,
Căci am să-ți dau o veste prea frumoasă :
Se-napoiază Contele de Cornwall
Îl vom găsi la curte cînd sosim.

¹ Sensul exact al jocului de cuvinte nu este clar : și *propterea quod* și *quandoquidem* înseamnă : „pentru că, de aceea“ ; prima sintagmă este mai prozaică, cea de a doua este socotită mai elegantă.

SPENSER :

Știam că Eduard îl va readuce.

NEPOATA :

Dacă ies bine toate, așa cum sper,

Ți-oi răsplăti serviciile, Spenser.

SPENSER :

V-aduc smerite mulțumiri, Domniță.

NEPOATA :

Hai, să pornim ! Abia aștept s-ajung.

(*Ies.*)

SCENA 2

(*La Castelul Tynemouth.*)¹

*Intră Regele Eduard, Regina Isabella, Kent, Lancaster,
Pinăruț Mortimer, Warwick, Pembroke și însoțitori.*

REGELE :

Mă mir că-ntîrzie, pe vînt prielnic !

Mi-e teamă chiar de un naufragiu-n larg !

REGINA :

Privește Lancaster, ce pățimaș e !

Și gîndul tot la favorit i-aleargă !

LANCASTER :

Măria Ta...

REGELE :

Ce vești ne-aduci ? Sosit-a Gaveston ?

MORTIMER :

Tot Gaveston ! Ce gînduri ai, Mărite ?

Ai treburi mult mai mari de chibzuit :

Căci craiul Franței e-n Normandia.²

REGELE :

Un fleac ! Îl alungăm cînd avem chef !

Mai bine, Mortimer, zi ce șarade

Ai pregătit pentru serbarea noastră ?

¹ După iertarea sa în 1309, Gaveston a fost din nou surghiunit în 1311. S-a retras în Flandra, dar a revenit în același an. Marlowe comprimă cele două evenimente.

² Sursele istorice nu conțin nici o referire la o asemenea invazie.

MORTIMER :

Doar una fără haz, nu e de spus.

REGELE :

Ba te rog mult, vreau s-o aud.

MORTIMER :

Ei bine, iat-o dacă-așa dorești :
Un cedru mîndru și stufos, înalt,
Pe-al cărui vîrf stau acvile regale ;
Pe scoarța-i însă, urcă o omidă
Și-ajunge pîn-la ramura de sus ;
Iar motto-ul sună astfel : „*Aeque tandem*“¹

REGELE :

Șarada lui lord Lancaster cum sună ?

LANCASTER :

A mea, Stăpîne, a mea e mai greu de-nțeles :
Ne zice Pliniu că un pește zburător²
E-urît de moarte de toți ceilalți pești ;
Fiind urmărit, el se ridică-n aer :
Cum s-a înălțat, o pasăre se-abate
Și-l prinde ; eu port peștele, stăpîne !
Iar motto-ul sună-așa : „*Undique mors est*.“³

KENT :

O, lorzi semeți și împietriți la suflet
Așa-l iubiți pe suveranul vostru ?
Și ăsta-i rodul dat de împăcare ?
Purtați prietenia doar în vorbe,
Dar puneți gînd răzbunător pe scuturi ?
Cum altfel ați putea numi aceasta
Decît birfirea Contelui de Cornwall
Și a regescului meu frate Edmund ?

REGINA :

Soț drag, te mîinii-n van : toți te iubesc.

¹ În sfîrșit egal (*lat.*) — probabil sugerînd fie că omida se întinde pe tot trunchiul arborelui, fie că ea ajunge în sfîrșit să se bucure de același rang ca și acvilele (adică baronii).

² În scrierile naturalistului Pliniu cel Bătrîn (23—79 e.n.) nu există o asemenea relatare : e mai probabil ca Marlowe să fi preluat descrierea peștelui zburător din relatările călătorului Richard Hakluyt (1552—1616).

³ Moartea e în toate părțile, pretutindeni (*lat.*)

REGELE :

Nu dușmanii lui Gaveston al meu.
De-s cedru-acela, nu mă zgâlțiiți ;
De sînteți acvile, nu vă-nălțați ;
Am lațuri care vă vor doborî ;
Omida însă tot striga-va „*Aeque tandem*“
Și celui mai semeț din dregători.
Tu unui pește zburător l-asemeni,
Iar tu-l ameninți de se înlță-ori cade ;
Nici cel mai mare monstru-al mărilor
Nici harpii crunte nu-l vor înghiți.

MORTIMER :

Dacă-n absență-l lingusește așa
Ce va mai face cînd o fi de față ?

LANCASTER :

Vedem noi ! Iată, contele-a venit ! (*Intră Gaveston*)

REGELE :

Drag Gaveston al meu ! Bine-ai venit
Aici la Tynemouth, la cel ce ți-e frate !
În lipsa ta — am tînjit, m-am ofilit
Ca cel cuprins de vraja lui Danae :
Cînd ea în turn de bronz era închisă,
El, tot mai mult dorind-o, înnebunea ;
Așa și eu : acum vederea ta
Mai dulce-i mult decît ți-a fost plecarea
Durere-amară, pentru inima
Ce suspina cumplit.

GAVESTON :

Iubit stăpîn și rege, m-amuțești ;
Dar vorbe am, să-mi spună bucuria ;
Păstorul, ce-i pișcat de iarna aspră
Nu-i mai voios cînd vine primăvara
Ca mine, cînd văd pe Măria Ta.

REGELE :

Dar voi, nu-l salutați pe Piers al meu ?

LANCASTER :

Desigur. Bun venit, Lord Șambelan !

MORTIMER :

Blînd Conte Cornwall, fii binevenit !

WARWICK :

La fel, guvernator pe-ostrovul Man !

PEMBROKE :

Bine-ai venit la noi, dom' secretar !

KENT :

Oh, frate, îi auzi bătîndu-și joc ?

REGELE :

Baronii, conții, tot așa se poartă ?

GAVESTON :

Asemenea ocări nu voi răbda !

REGINA (*aparte*) :

Vai Doamne, iar începe cearta !

REGELE :

Fă-i să-și înghită vorba. Te susțin.

GAVESTON :

Conți lași, de plumb, făloși de vița voastră

Acasă stați, mîncăți de la pălmași,

Dar nu veniți de Gaveston să rîdeți

Căci gîndurile-i înalte, de mărire,

N-au coborît atît de jos încît

Cu o privire să vă-nvrednicească.

LANCASTER :

Ei iată, mă cobor eu să-ți fac asta ! (*Trage sabia și vrea să-l străpungă pe Gaveston.*)

REGELE :

Trădare ! Unde-i trădătorul ?

PEMBROKE :

Aici, aici !

REGELE :

Ocara am s-o spăl cu viața ta.

MORTIMER :

Ba cu a ta, jigodie !

Doar de s-o întîmpla să nu te nimeresc ! (*Îl ră-
nește pe Gaveston.*)

REGINA :

Nestăpînit ești Mortimer ! Se poate !

MORTIMER :

Răspund de faptă chiar de l-aș ucide ! (*Iese Gaves-
ton cu însoțitorii.*)

REGELE :

Nu l-ai ucis, dar tot ai să răspunzi !

Scump veți plăti voi răzvrătirea asta ;

Plecați ! Să nu v-apropiați de curte.

MORTIMER :

M-alungi pe mine pentru Gaveston ?

LANCASTER :

De-urechi o să-l tîrim la eșafod !

REGELE :

Mai bine v-ați păzi voi țestele

Căci nu a lui e în pericol !

WARWICK :

Păzește-ți tu coroana, dacă-l sprijini !

KENT :

La vîrsta-ți, Warwick, nu merg aste vorbe !

REGELE :

Ah, împotriva mea se-unesc cu toții !

Dar, de trăiesc, îi voi zdrobi pe cei

Ce-ncearcă, prea semeți, să mă zdrobească.

Hai, Edmund, să ne adunăm o oaste ;

Războiul ăsta le-o tăia din nas. (*Ies Regele, Regina și Kent.*)

WARWICK :

S-a miniat. Ne strîngem în castel.

MORTIMER :

S-a supărat. Minia o să-l piardă !

LANCASTER :

Cu el acum nu poți să te-nțelegi ;

Cu armele ar vrea să ne-ncovoie ;

Să ne unim, și să jurăm cu toții

Că nu-l lăsăm pe Gaveston în viață !

MORTIMER :

Pe zei, slugoiul josnic va să moară.

WARWICK :

Ori îl creștez, ori mor din încercare.

PEMBROKE :

Și Pembroke face-același jurămînt.

LANCASTER :

La fel și Lancaster !

Trimitem soli la rege să-l înfrunte,

Și la popor, jurîndu-l să-l doboare. (*Intră un sol.*)

MORTIMER :

Scrisori ? De unde ?

SOLUL :

Din Scoția, mylord. (*li dă scrisorile.*)

LANCASTER :

Oh, ce e nou ? Cum merge oastea noastră ?

MORTIMER :

Ah, unchiul a fost prins de scoțieni ¹.

LANCASTER :

Nu te-ntrista, o să-l răscumpărăm.

MORTIMER :

Cinci mii de lire cer pe capul lui.

Chiăr regele ar fi să scoată banii.

Doar a căzut pentru războiul lui !

Mă duc la rege.

LANCASTER :

Mergi, vere, te-nsoțesc.

WARWICK :

Iar între timp, Lord Pembroke, noi doi mergem

La Newcastle să strângem oaste mare.

ȚINĂRUL MORTIMER :

Porniți la treabă, noi vă vom urma !

LANCASTER :

Fiți hotărâți și nu vă dați de gol !

WARWICK :

Fiți liniștiți ! Să n-aveți grijă ! (*Iese cu Pembroke.*)

ȚINĂRUL MORTIMER :

De n-o vrea să-l răscumpere pe unchi

Un tunet îi voi bubui-n urechi

Cum nici un rege n-a simțit vreodată.

LANCASTER :

N-ai grijă,-mi voi aduce obolul... Cine-i ! (*Intră un Străjer*)

ȚINĂRUL MORTIMER :

Ei da, așa străjer mai zic și eu.

LANCASTER :

Condu-ne !

STRĂJERUL :

Dar unde merg măreții lorzi ?

ȚINĂRUL MORTIMER :

Păi unde, dacă nu la rege ?

¹ Sursele istorice nu indică nici trimiterea lui Mortimer cel Bătrîn în fruntea trupelor care luptau cu scoțienii, nici luarea lui ca prizonier de către aceștia; amănuntul a fost inventat probabil de Marlowe pentru a motiva mai bine acțiunile tinăru-lui Mortimer.

STRĂJERUL :

Măria Sa ar vrea să fie singur.

LANCASTER :

O fi. Și totuși noi vrem să-i vorbim !

STRĂJERUL :

Dar nu puteți intra, milord.

ȚINĂRUL MORTIMER :

Chiar nu putem ? (*Intră Regele Eduard însoțit de Kent.*)

REGELE :

Dar asta ce mai e ? Ce-i zarva asta ?

Pe cine-avem aici ? Ah, voi sînteți ? (*Dă să iasă.*)

ȚINĂRUL MORTIMER :

Rămii, mărite, căci ți-aducem vești :

Pe unchiul l-au luat scoții prizonier.

REGELE :

Atunci răscumpără-l.

LANCASTER :

Ba tu, căci pentru tine s-a luptat.

ȚINĂRUL MORTIMER :

Chiar tu o să-l răscumperi, căci altminteri...

KENT :

Hei, Mortimer, pe rege îl ameninți ?

REGELE :

Stai ! Iată marele sigiliu ¹.

Să strîngi bani pentru el din tot regatul.

LANCASTER :

Te-a pus la cale Gaveston, mignonul.

ȚINĂRUL MORTIMER :

Noi, Mortimerii, nu sîntem sărăci

Dar de ar fi pămîntul să ni-l vindem

O oaste-am ridica să-ți stea-mpotrivă.

Noi nu cerșim, doar ne rugăm astfel.

REGELE :

Să mă las astfel hăituit de ei ?

ȚINĂRUL MORTIMER :

Spun ce gîndesc, cît ești aici și singur.

LANCASTER :

La fel și eu ; pe urmă bun rămas !

¹ Marele Sigiliu al Suveranului statului era necesar celor care strîngeau bani pentru un scop autorizat ; altfel puteau fi arestați ca cerșetori.

MORTIMER :

Serbări, triumfuri, piese deșănțate,
Risipe, daruri pentru Gaveston,
Haznaua ți-au secăt și te-au slăbit ;
Cîrtește talpa țării, nu mai rabdă
E coarda prea întinsă, se va rupe.

LANCASTER :

Te pasc răscoale, răsturnarea ta ;
Din Franța trupele ți-s izgonite ;
Neputincioase, jalnic gem la porți ;
O'Neill cel Crunt și-a-ntins nestăvilit
În țară pedestrașii irlandezi ;
Iar scoții Yorkul ni-l amenință ;
Nefiind opriți, ne pradă bogăția !

ȚINĂRUL MORTIMER :

Danezii mîndri sînt stăpîni pe mare ¹
Pe cînd corăbiile nearmate-ți zac.

LANCASTER :

Ce prinț îți mai trimite-ambasadori ?

ȚINĂRUL MORTIMER :

Afară de lichele, cîn-te vrea ?

LANCASTER :

Regina-ți, soră cu al Franței rege ²
Se plînge, biata, că ai părăsit-o.

ȚINĂRUL MORTIMER :

Iar Curtea-i goală, făr-acei ce fac
Pe-un crai strălucitor în fața lumii —
Cei lorzi ce-ar trebui să-ți fie dragi.
Nu vezi cum te batjocorește lumea ?
Pe străzi se cîntă stihuri și balade ³
Vorbînd de răsturnarea ta din tron.

¹ Sursele istorice nu indică această putere a danezilor asupra mărilor în epoca regelui Eduard ; comentatorii sugerează că pasajul reflectă rivalitatea comercială și maritimă din epoca elisabetană.

² Regele Filip al IV-lea era doar vărul Isabellei, nu fratele ei. Modificarea a introdus-o Marlowe, probabil pentru a impresiona. Dinastia de Valois a fost întemeiată abia în 1328 de Filip al VI-lea.

³ În epoca elisabetană baladele cîntate pe stradă erau un fel de ziar.

LANCASTER :

Cei de la granița de miază-noapte
Văzînd dușmanii că le-ard casele,
Le-ucid soții și prunci, fug blestemînd
Pe crai și Gaveston deopotrivă.

MORTIMER :

Cu steaguri fluturînd în cîmp de luptă,
De cîte ori ieșit-ai ? Doar o dată,
Cînd se plimbau oștenii tăi ca-n teatru
În straie colorate-n loc de armură.
Iar tu ? Pe cal, în aur, numai zîmbet,
Îți clătina blazonul înstelat
Gătît cu panglicuțe de femeie.

LANCASTER :

De-aici și-a Angliei rușine mare,
Că scoții rîd de noi cu asemeni cîntec :
„Voi tinere-englezoaice sigur că jeliți
La Bannockburn¹ atîți iubiți !
Tra-la-la și tra-la-la !
Și regele englez chiar își închipuia
Că va învinge-așa de iute Scoția ?
Tra-la-la și tra-la-la !“

MORTIMER

Alerg atunci să-l slobozesc pe unchiul !

LANCASTER :

Și-apoi cu paloșul vom cumpăra mai mult !
De ești furios răzbună-te cum poți :
Ne vei vedea cu steaguri fluturînd ! (*Iese cu Tină-
rul Mortimer*)

REGELE :

De furie îmi crapă inima !
Adesea m-au scos lorzii din sărite ;
Sînt prea puternici ca să mă răzbun,
Dar cîrîitul lor de cocoșei,
Să-l sperie pe leu ? Hai, Eduard,
Întinde-ți gheara, potolește-ți furia
Cu sînge cald. De-ajung tiran sălbatic
A lor e vina ; nu-i timp de căință !

¹ Balada despre bătălia de la Bannockburn nu apare în cronică la Holihshed, dar apare în cronică de Fabian, 1533. (Marlowe o reproduce aproape literal.)

KENT :

Stăpine, dragostea de Gaveston
Va fi ruina țării, văd, și-a ta,
Căci lorzii minioși pornesc război ;
Drept care, frate, alungă-l pe vecie !

REGELE :

Pe Gaveston și tu îl dușmănești ?

KENT :

Da. Și sînt trist că l-am favorizat.

REGELE :

Trădare ! Ieși ! Cu Mortimer scîncește !

KENT :

Decît cu Gaveston, mai bine așa !

REGELE :

Mă lasă-n pace ! Piei din ochii mei !

KENT :

Nu mă mai mir cum îi tratezi pe lorzi,
Cînd pînă și pe frate ți-l alungi !

REGELE :

Hai, pleacă ! (*Kent iese.*)

Biet Gaveston, Doar eu nu-i sînt dușman !

Dar facă ei ce vor, noi stăm la Tynemouth,

Și, cît mă plimb cu el pe lingă ziduri,

Ce-mi pasă dacă ne-mpresoară lorzii ?

Oh, vine pricina acestor sfezi ! (*Intră Regina Isabella cu Nepoata lui Eduard, două Doamne de Onoare, cu Gaveston, Baldock și Tinărul Spenser*)

REGINA :

Aud că se răscoală lorzii, Sire !

REGELE :

Chiar tu le-ai sprijinit răscoala.

REGINA :

Deci tot mă bănuiești fără pricină ?

NEPOATA :

Fii blînd și cu regina, unchiule !

GAVESTON :

Prefă-te, ia-o cîr-al blîndeții duh !

REGELE :

Mă iartă, dragă ! Mi-am ieșit din fire.

REGINA :

E-ușor de smuls iertarea Isabellei.

REGELE :

Așa trufaș e Mortimer cel tânăr
Încît m-amenință pe față cu război.

GAVESTON :

De ce nu-l viri în turnul Londrei ?

REGELE :

Nu îndrăznesc, căci prea-l iubește gloata !

GAVESTON :

Atunci, pe-ascuns să-l facem să dispară !

REGELE :

Ce bine dacă Lancaster și el

Ar fi-nchinat pahare cu otravă !

Dar să-i lăsăm. (*Nepoatei*) Ia spune, cine-s ăștia ?

NEPOATA :

Slujeau pe tata cînd era în viață ;

Te rog, Măria Ta, să-i iei în slujbă.

REGELE :

Tu unde te-ai născut ? Blazonul cum ți-e ?

BALDOCK :

Mă cheamă Baldock, iar noblețea

Mi-e de la Oxford, nu dintr-un blazon

REGELE :

Cu-atît mai bun ești pentru mine Baldock !

Slujește-mă ! Nu-ți va lipsi nimic.

BALDOCK (*smerit*) :

Îi mulțumesc Măriei Voastre.

REGELE :

Pe ăsta, Gaveston, îl cunoșteai ?

GAVESTON :

Pe ăsta da, stăpîne ; îl cheamă Spenser

Și are rude mari și legături ;

De dragul meu te rog să-l iei la curte ;

Cu greu găsi-vei om de mai mult merit.

REGELE :

Hai, Spenser, de hatîrul lui te iau !

Slujește-mă, și-ndat te-nalț în rang.

SPENSER :

Nevoie n-am de ranguri mai înalte

Decît favorul maiestății voastre !

REGELE :

Nepoată, azi serbăm căsătoria :

Vezi Gaveston, atîta te iubesc

Încît te-nsor cu nepoțica noastră,
Moștenitoarea unică a contelui
De Gloster, răposat nu prea de mult.

GAVESTON :

Stăpîne, mulți mă vor privi mai bine ;
Dar nu mă sinchiseam eu nici așa

REGELE :

Nu las baroni scorțoși să mă-ngrădească ;
Se va-nălța cel susținut de mine.
Dar hai să mergem ! La sfîrșitul nunții
Îi batem pe rebeli și pe complici ! (*Les toți.*)

SCENA 3

Intră Kent, Lancaster, Tinărul Mortimer, Warwick, Pembroke și Alți Curteni

KENT :

De dragul bieteii noastre țări, milorzi
Îl las pe rege și m-alătur vouă.
Cînd vom lupta spre-al Angliei folos
În greul bătăliei voi fi primul.

LANCASTER :

Mă tem că te-a trimis cu-n plan viclean
Cu falsă dragoste să-l surpi pe-al nostru.

WARWICK :

Ți-e frate, așa că ne gîndim la rău.
Și ne-ndoim de răzvrătirea ta.

KENT :

Chezașul adevărului mi-i cinstea ;
De nu-i de-ajuns, adio, lorzii mei !

MORTIMER :

Stai, Edmund : Credem în cuvîntul tău :
Nici un Plantagenet nu l-a călcat.

PEMBROKE :

Dar pentru ce îl părăsești acum ?

KENT :

Temeiul i l-am spus lui Lancaster.

LANCASTER :

Mi-a spus de-ajuns. Acum aflați, dragi lorzi,
Că Gaveston s-a-ntors în taină aici
La Tynemouth, și se zbenguie cu Eduard.
Cu-nsoțitorii să ne-urcăm pe ziduri
Să-i prindem, vreau, pe ne-așteptate.

MORTIMER :

Voi da semnalul.

WARWICK :

Eu te voi urma.

MORTIMER :

Ăst steag din moși-strămoși e zdrențuit
Din cruciade, pîn-la Marea Moartă —
De unde numele de Mortimer.¹
Eu pe cetatea asta îl înalț !
Să sune tobele atacul ! Răpăitul
Din joaca desfrînată să-i frezească,
Cu zvon de moarte pentru Gaveston !

LANCASTER :

Să nu-ndrăzniți de rege să v-atingeți ;
Dar nu-i cruțați pe Gaveston sau alții ! (*Ies toți.*)

SCENA 4

Intră dintr-o parte Regele Eduard, din alta Tinărul Spenser

REGELE :

Vai, spune-mi Spenser, unde-i Gaveston ?

SFENSER :

Mă tem c-a fost ucis, Măria Ta.

EDUARD :

Nu, uite-l... Facă-omor și jaf, cum vor !

¹ De fapt, familia își trăgea numele de la satul Mortemer din Normandia, dar, latinizîndu-l sub forma de *Mortuo Mari* a creat posibilitatea etimologiei tradiționale legată de Marea Moartă (cf. poemul lui Michael Drayton *Mortimeriados*, II, 2703—2709).

(Intră Regina Isabella, Nepoata Regelui, Gaveston și Nobili)

Fugiți, dragi lorzi ! Baronii ne-au cuprins !
Corăbii luați ! Plecați la Scarborough !
Cu Spenser vin acolo pe uscat.

GAVESTON :

Rămii, stăpîne ! Ție nu-ți vor face rău !

REGELE :

Nu cred în ei. Tu pleacă, Gaveston.

GAVESTON :

Măria Ta, rămii cu bine !

REGELE :

Te du cu bine, doamnă.

NEPOATA :

La revedere, dragă unchiule.

REGELE :

Drum bun, drag Gaveston, și ție, nepoțică.

REGINA :

Nimic nu-i spui sărmanei Isabella ?

Doar e regina ta !

REGELE :

Ba da, de dragul

Lui Mortimer, căci e iubitul tău.

REGINA :

Doar tu-mi ești drag, mi-e martor cerul !

(Ies toți, afară de Regină.)

De-mbrățișarea mea se tot ferește.

Aș vrea să pot cuprinde insula

Cu brațele, să-l trag cît mai aproape !

Șuvoiul lacrimilor de-ar putea

Să-nmoaie inima-i de piatră, vai,

La piept l-aș strînge, nu ne-am despărți !

(Intră Lancaster, Warwick, Tinărul Mortimer și alți curteni. Trîmbițe și tobe în culise.)

LANCASTER :

Mă-ntreb, cum de-a scăpat !

MORTIMER :

Ce văd ? Regina !

REGINA :

Regina obidită, Mortimer !
Cu inima zdrobită de suspine
Cu trupul stors de bocet ne-necetă ;
S-au frînt și mîinile de cînd se luptă
Să-mi smulgă soțul de la Gaveston —
De la parșivul Gaveston ; degeaba !
Căci oricît îi vorbesc eu de frumos,
Întoarce capul și-i zîmbește lui.

MORTIMER :

Nu mai bocîți, și spuneți, unde-i Eduard ?

REGINA :

Ce vreți cu el ? Pe rege-l căutați ?

LANCASTER :

Nu doamnă, doar pe Gaveston, mișelul !
De Lancaster departe fie gîndul
De a-i face suveranului vreun rău !
De Gaveston vrem să scăpăm regatul :
Pe unde s-a pitit ? Îl vom ucide !

REGINA :

Pe apă a plecat. La Scarborough.
De-l urmăriți îndată, nu vă scapă ;
Suita-i mică, Eduard l-a lăsat.

WARWICK :

Hai, Lancaster ! Nu zăbovi, pornim !

MORTIMER :

Cum, regele s-a despărțit de el ?

REGINA :

Da, ca armata voastră, dezbinată
Să fie mult slăbită, iar cu-oastea
Pe care-acum ar vrea să o ridice,
Ușor să vă înfrîngă ; deci, porniți !

MORTIMER :

Din Flandra e-o șalupă-n estuar.
Să ne-mbarcăm, să-l urmărim de-aproape !

LANCASTER :

Îl poartă-un vînt ce ne-o umflă și nouă
Destule pînze. Hai, e-un drum de-un ceas.

MORTIMER :

Vă rog rămîneți în castel, domniță !

REGINA :

Nu, Mortimer : o să-mi urmez stăpînul.

MORTIMER :

Mai bine vin' cu noi la Scarborough.

REGINA :

Doar știi cât este de bănuitor.

De-aude numai c-am vorbit cu tine

Îndată-mi pune cinstea la-ndoială ;

Așa că, du-te, nobil Mortimer.

MORTIMER :

O, doamnă, n-am răgaz ca să-ți răspund :

Pe Mortimer să-l judeci după merit. (*Ies toți, afară de Regină*).

REGINA :

Drag Mortimer, tu ți-ai și dovedit

Atâtea merite că Isabella

Cu tine ar putea trăi de-a pururi.

Degeaba caut dragostea lui Eduard

Căci are ochi doar pentru Gaveston !

Dar înc-odată-am să mă rog de el :

De e hain și nu mă bagă-n seamă

Cu fiul meu voi trece-n Franța

Mă plîng chiar regelui — că doar mi-e frate —

Cum Gaveston mi l-a furat pe Eduard.

Dar chinurile sper să ia sfîrșit,

Și Gaveston să fie omorît

Chiar în această zi blagoslovită. (*Iese.*)

SCENA 5

Pe cîmp. Intră Gaveston, urmărit.

GAVESTON :

Scăpat-am, vajnici lörzi din gheara voastră

De trîmbiți, urmăriri și-amenințări ;

Chiar despărțit de ochii regelui,

Tot mai trăiesc, și-s totuși slobod

Și-n ciuda tuturor

Ce-adună-n contra regelui rebeli

Nădăjduiesc să-mi văd din nou iubitul.

(*Intră Warwick, Lancaster, Pembroke, Tinărul Mortimer, soldați și alți însoțitori ai lui Pembroke*)

WARWICK :

Pe el, soldați ! Și luați-i armele !

MORTIMER :

Trufaș tulburător al păcii țării,
Pe rege-l strici și ești izvor de vrajbă ;
Lingău parșiv — predă-te ! Fără pata
Ce-ar necinști un nume de soldat,
Aici pe vârful spadei mi-ai cădea
Și-ai fi scăldat în propriul tău sînge
De mitocan.

LANCASTER :

O, Gaveston, o, monstru printre oameni,
Ca tîrfa grecilor ¹, tîrăști în lupte
Și în măceluri cavaleri viteji !
Te-așteaptă moartea, altă soartă n-ai !
Nu-i regele aici să-ți fie scut !-

WARWICK :

Ce mai vorbești cu javra, Lancaster ?
Soldați, duceți-l ! Altfel jur pe spadă
Că-l vom scurta de cap !... Vezi, Gaveston,
Răgaz nu meriți — pentru-al țării bine
Te vom da morții neîntîrziat !
Acum, pe loc, de-o creangă spînzurați-l.

GAVESTON :

Vai, Warwick...

WARWICK :

Soldați, duceți-l ! Totuși, intrucît
Ai fost chiar favoritul unui rege
Noi îți vom face cuvenita cinste.

GAVESTON :

Vă mulțumesc la toți ; sînt două trepte :
Întîia-i spînzuratul, iar a doua
Tăierea capului. Dar tot o moarte. (*Intră Lordul
Arundel*)

LANCASTER :

Oh, vine lordul Arundel.

ARUNDEL :

V-aduc închinăciune de la Eduard.

¹ Aluzie la Frumoasa Elena, pentru care grecii au dezlănțuit războiul troian.

WARWICK :

Zi, Arundel, solia ta cum sună ?

ARUNDEL :

Aflînd c-ați prins pe Gaveston, monarhul
Prin mine roagă să-l lăsați măcar
O dată să-l mai vadă pîn-ce moare
Căci, zice el, că știe, — și vă spune —
Nu-i chip ca Gaveston să scape.
De-l mulțumiți astfel, Măria Sa,
Nu va uita de bunătatea voastră.

WARWICK :

Ei, astă-i bună !

GAVESTON :

Vestite Eduard, numele ce-l porți
L-învie pe sârmanul Gaveston !

WARWICK :

Lord Arundel, să-l mulțumim pe rege
Nu putem. Pe plac în alte treburi
Noi regelui i-om face ; dar în asta,
Rugăm să fim iertați. Oșteni, duceți-l.

GAVESTON :

Lord, Warwick, cum așa ?
Zăbava să nu-mi nască noi nădejdi ?
Știu că v-ați pus în gînd să mă ucideți ;
Dar regelui să-i faceți ăst hatîr.

MORTIMER :

Cum vine asta ? Tu ne poruncești
Ce trebuie să facem ? Hai, duceți-l !
Pe rege iată cum îl mulțumim :
Îi vom trimite căpățîna ta !
Pe ea să plîngă, căci din Gaveston
Atît îi dăm — ori, trunchiul fără cap.

LANCASTER :

Ba nu, înmormîntarea l-ar costa
Mai mult decît a ciștigat vreodată.

ARUNDEL :

E rugămintea Maiestății Sale
Și jură, lorzi, pe cîntea lui de rege
Doar să-i vorbească și-l înapoiază.

WARWICK :

Dar cînd, ne spui ? Nu, Arundel, ştim doar
Că cel ce neglijează grija ţării
Silind pe nobili la asemeni fapte,
— Şi totul numai pentru Gaveston —
Cînd s-o vedea din nou cu el în braţe,
Ca să-l păstreze-şi va uita cuvîntul.

ARUNDEL :

De nu vă-ncredeţi în Măria Sa
Mă pun chezaş chiar eu să vi-l aduc.

MORTIMER :

Propunerea ţi-e vrednică de cinste,
Dar cum te ştim un nobil gentleman,
Nu te înjosim atît încît să cerem
Chezaş un om de cinste pentru-un hoţ.

GAVESTON :

Cum asta, Mortimer ? Atît de josnic eşti ?

MORTIMER :

Taci, ciîne ! Tu furi cinstea regilor !
Întreabă-i doar pe cei de teapa ta !

PEMBROKE :

Mă rog, lord Mortimer, de voi, de toţi
Să facem ce ne roagă regele —
Privind trimiterea lui Gaveston —
Măria Sa dorind atît de mult
Să-l vadă pe-acest om-naintea morţii —
Îmi pun chezaşă însăşi cinstea mea
Că-l duc la el şi înapoi l-aduc ;
Doar dacă, dumneata, lord Arundel,
Mi te alături mie.

WARWICK :

Oh, Pembroke, ce-ai de gînd să faci acum ?
Mai vrei vărsări de sînge ? Nu-i oare bine
Că l-am prins, astfel ? E destul să zică
„Ah, de ştiam !“ şi noi îi şi dăm drumul ?

PEMBROKE :

Dragi lorzi, nu vreau să vă cerşesc favoruri ;
De mi-l încredinţaţi şi nu vă temeţi
Mă jur s-aduc captivul înapoi !

ARUNDEL :

Lord Lancaster, ce zici de gîndul ăsta ?

LANCASTER :

Ce pot să zic ? În Pembroke să ne-ncredem.

PEMBROKE :

Dar dumneata, lord Mortimer ?

MORTIMER :

Ce zice lordul Warwick ?

WARWICK :

Făceți-vă pe plac ; știu ce-o să iasă.

PEMBROKE :

Atunci mi-l dați ?

GAVESTON :

Oh prea iubite suveran, vin totuși
Să te mai văd, 'nainte de-a muri !

WARWICK (*aparte*) :

Și totuși poate nu, de izbîndesc
Înțelepciunea, iscusința mea.

MORTIMER :

Lord Pembroke iată, ți-l încredințăm.
Căci ai jurat să ni-l înapoiezi.
Să sune goarna !

*(Ies toți afară de Pembroke, Arundel, Gaveston, James și
ceilalți însoțitori ai lui Pembroke.)*

PEMBROKE :

Lord Arundel, te rog să mă-nsoțești ;
Stau foarte-aproape ; nu ne-abatem mult ;
Dar slujitorii merg tot înainte.
Noi care-avem drăguțe drept soții,
Păcat ar fi să nu le sărutăm,
Cînd ne aflăm pe undeva prin preajmă.

ARUNDEL :

Ești foarte binevoitor, lord Pembroke,
Și-onoarea duminică-i un magnet
În stare să atragă și un prinț.

PEMBROKE :

Așa, mylord. Apropie-te, James,
Să ți-l încredințez pe Gaveston ;

Tu să-l păzești la noapte ; dimineața
Îți luăm povara de pe cap. Hai, du-te !

GAVESTON :

Trist Gaveston, acum unde mergi ?

(Iese cu James și alți însoțitori ai lui Pembroke.)

PEMBROKE :

Lord Arundel, curînd vom fi acasă.

(Ies împreună.)

Actul III

SCENA 1

(Un cîmp de lîngă Deddington.¹)

Intră Gaveston jelînd, James și ceilalți însoțitori ai lui
Pembroke

GAVESTON :

Viclean ești Warwick, să-ți rănești amicul !

JAMES :

Pe dumneata te vor urmăritorii

GAVESTON :

Să cad neînarmat, să mor în lanțuri ?

E asta cea din urmă zi din viața mea ?

Și culmea fericirii ? Bărbați sînteți ?

Atunci duceți-i vestea regelui ! (Intră Warwick cu
soldații.)

WARWICK :

Voi, slujitori ai contelui de Pembroke

Nu mai luptați ! Vi-l iau pe-ăst Gaveston.

JAMES :

Milord, vă înjosiți, și-i faceți rău

Stăpînului, ce vi-e cîstit prieten.

WARWICK :

Nu, James, e doar spre-al țării noastre bine.

Luăți cutra de aici !... Veniți, soldați !

Sfîrșim îndată treaba !... Stăpînului,

Al meu prieten, du-i salutul meu,

Și spune-i c-am păzit prea bine prinsul.

¹ Este dificilă localizarea acestei scene în care Marlowe concentrează evenimentele petrecute de fapt în decurs de 13 ani.

(*Lui Gaveston*): Hai, duhul tău va conversa cu craiul.

GAVESTON :

Trădat-ai, conte ? N-am să-l văd pe rege ?

WARWICK :

Cel mult pe regele din ceruri, poate !

Plecați ! (*Warwick și Soldații îl duc pe Gaveston.*)

JAMES :

Veniți, băieți ; zadarnic ne-am lupta !

Să ne grăbim să ne-nștiințăm stăpînul.

(*Ies toți.*)

SCENA 2

*Intră Regele Eduard, Tinărul Spenser, Baldock, Nobili
atașați regelui și Soldați cu tobe și fluiere.*

REGELE :

Abia aștept de la baroni răspunsul
Privind pe Gaveston, prieten scump.
Cu-ntreaga bogăție-a țării, Spenser,
Nu-l pot răscumpăra ; sortit e morții !
Știu cît de rău e Mortimer cel tînăr ;
Ce aspru-i Warwick, ce neiertător
E Lancaster ; nicicînd n-am să-l mai văd
Pe Piers, frumosul Gaveston al meu ;
Mă copleșesc baronii cu trufia.

TINĂRUL SPENSER :

Să fiu eu Eduard, rege-al Angliei,
Vlăstar al marelui Eduard Lunganul ¹,
Și-al mîndrei Leonora-a Spaniei
Eu n-aș îngădui la mine-n țară
Astfel de-ocări, minie ne-nfrînată !
Lorzi răsculați în chiar regatul meu ?
Mă ierți Măria Ta, dar dac-ai fi
Înflăcărat că nobilul tău tată,

¹ Regele Eduard I, tatăl lui Eduard al II-lea, era poreclit „Turloaie lungi“, din cauza staturii sale.

Dac-ai cinsti și numele ce-l porți
N-ai mai îngădui ca dregătorii
Să ți se sumețască împotriva.
Le taie capetele ! Dacă vor,
Să predice din ștreang ! Asemeni lecții
I-ar învăța pe ceilalți ce-i mai bine :
Să se supună regelui legitim.

REGELE :

Da, Spenser, drag ; prea blînzi ne-am arătat,
Prea buni cu ei ; dar iată ! Spada-am tras-o
Și noi acum de nu mi-l dau-napoi
Pe Gaveston al meu, o ascuțim
Pe creasta lor, și-i vom decapita.

BALDOCK :

Vă șade bine hotărît, semeț,
Și nu legat de toana unor oameni,
De parcă ați mai fi și-acum școlar
Să fiți condus, ca un copil sfios.

*(Intră Bătrînul Spenser cu bastonul de mareșal al Curții,
însoțit de soldați.)*

BĂTRÎNUL SPENSER :

Trăiască suveranul nostru Eduard,
Triumfător în pace, și-n războaie !

REGELE :

Moșnege, bun sosit ! Vii să mă-ajuti ?
Atunci să spui ce ești, de unde vii ?

BĂTRÎNUL SPENSER :

Slăvite, cu arcași și sulițași,
Țintași, — cu scutieri vreo patru sute,
Venim cu toții la Măria Voastră
Jurați să apărăm regescul drept ;
Eu, tatăl lui Hugh Spenser cel de colo,
Legat pe veci de Înălțimea Voastră :
Pe el-nălțîndu-l ne-ați cinstit pe toți !

REGELE :

E tatăl tău, iubite Spenser ?

TINĂRUL SPENSER :

Da și, cu voia Maiestății Voastre,
În schimbul-naltei voastre bunătăți
Vă pune la picioare viața însăși.

REGELE :

De mii de ori bine-ai venit, bătrîne !
Credința și iubirea pentru rege
Susțin noblețea minții, firii tale. (*Către Tinăruș
Spenser*)
De astăzi, Spenser, vei fi Conte Wiltshire
Cu alte daruri te voi încărcă mereu,
Ca soarele sporindu-ți strălucirea.
Și mai virtos ne-om arăta iubirea :
Aud că lordul Bruce moșia-și vinde
Părtaș fiind tot neamul Mortimer ;
Îți voi da bani ca să înfringi baronii ;
Să nu-i cruți, Spenser, dă în ei cât poți !
Soldați, să cînte goarna bun venit !

SPENSER :

Stăpîne, iat-o pe regină. (*Intră Regina Isabella,
Prințul Eduard, fiul regelui, și francezul Levune.*)

REGELE :

Ce vești aduce doamna ?

REGINA :

Vești de rușine și nemulțumire.
Prietenul Levune, om de nădejde
Ne-anunță prin scrisori și prin viu grai
Că fratele meu, regele Valois,
Văzînd că-ntîrzie prea mult tributul
Măriei Tale, a luat Normandia.¹
Scrisorile-s aici, acesta-i solul.

REGELE :

Bine-ai venit, Levune !... (*Probabil citește scrisoarea.*)
O, Isabella, dacă asta-i tot
Am să mă-mpac îndată cu Valois...
Dar Gaveston ?... Cum oare, niciodată,
N-am să-l mai văd ?... Spre împăcare, Doamnă,
Ne vom sluji de tine și de prinț ;
Tu te vei duce să tratezi cu Franța...
Băiete, fii viteaz cu regele ;
Să-ți porți cu vrednicie. Sabia !

¹ De fapt, regele Franței a ocupat „diverse orașe și castele din Aquitania”, dar probabil Marlowe a schimbat provincia cu Normandia pentru că era mai cunoscută publicului.

PRINȚUL :

De nu îi ceri juneții mele lucruri
Prea grele pentr-un prinț atît de tînăr,
N-ai teamă, tată și stăpîn ce-mi ești :
Nici grinzi cerești pe umerii lui Ȃtlas
Nu sînt mai sigure decît va fi
Vreo sarcină încredințată mie.

REGINA:

Băiete, nerăbdarea ta-mi dă temeri
Că nu ți-e hărăzită viață lungă !

REGELE :

Da, doamnă, vrem să te îmbarci pe dată
Cu-al nostru fiu ; Levune te va urma
De-ndată ce îl vom putea trimite.
Alege-ți dintre lorzi însoțitori.
Drum bun ! Ne lasă cu războiul nostru.

REGINA :

E nefiresc ! Supușii să-și înfrunte domnul ?
Oprească-i grabnic Cel de Sus ! Stăpîne,
Adio ! Îmi pregătesc plecarea-n Franța. (*Iese cu
Prințul Eduard. Intră Arundel.*)

REGELE :

Dar cum, lord Arundel, vii numai tu ?

ARUNDEL :

Stăpîne, da, căci Gaveston e mort.

REGELE :

Mișeii ! Mi-au ucis prietenul ?
Cînd ai ajuns, murise, Arundel ?
Sau l-ai văzut cumva primindu-și moartea ?

ARUNDEL :

Nici, nici, căci tocmai cînd a fost surprins
Înconjurat de arme și dușmani
Le-am spus solia înălțimii Voastre
Cerîndu-le să mi-l predea, rugîndu-i
Mai bine zis, — cu cîntea-mi cheazăsie —
Să-l iau doar pîn-la Maiestatea Voastră
Și să li-l duc tot eu și îndărăt.

REGELE :

Nici ăst hatîr nu mi-au făcut rebelii ?

ȚINĂRUL SPENSER :

Semeți și răzvrățiți.

REGELE :

Da, Spenser, trădători cu toții.

ARUNDEL :

De la-nceput erau ne-nduplecați ;
Lord Warwick nici n-a vrut să mă asculte,
Nici Mortimer ; iar Pembroke, Lancaster
Tăceau ; cînd m-au respins de la obraz
Nevrînd nici să-mi accepte cheazășia,
Lord Pembroke totuși a vorbit mai blînd :
„Milorzi, cum suveranul nostru-l cere
Făgăduind că ni-l va-napoia,
Mă-nsărcinez să i-l duc eu ; pe urmă
Îl voi preda din nou în mîna voastră.“

REGELE :

Și cum de nu s-a întîmplat așa ?

TINĂRUL SPENSER :

A fost trădare, ori ticăloșie ?

ARUNDEL :

Pe drum a fost răpit de lordul Warwick ;
Încredințîndu-l oamenilor lui,
Lord Pembroke fără grijă-a mers acasă
Dar pîn-s-ajungă, Warwick l-a răpit
Și l-a împins la moarte ; într-un șant
Tăindu-i capul, și-a văzut de drum.

TINĂRUL SPENSER :

Cu sabia să te răzbuni, stăpîne,
Pe-acești baroni ; îi lași nepedepsiți
Cînd îți ucid prietenii ? O, Eduard
Îndeamnă-ți oamenii, înalță-ți steagul
Și scoate-i pe baroni din vizuină.

REGELE (*îngenunchînd*) :

Pe glie, mama noastră-a tuturor,
Mă jur, pe ceru-mpodobit cu stele,
Pe mîna dreaptă și pe spada tatei,
Pe toate cîte se cuvin coroanei,
Că pentru Gaveston voi secera
Și capete și vieți atîtea cîte
Cetăți, conace, tîrguri stăpînesc ! (*Se ridică.*)
E josnic Warwick, Mortimer mișel !
Sînt rege-al Angliei : vă voi tirî
Pe toți prin bălți de sînge încheat —
Doar trunchiurile voastre fără cap,

Ca să vă săturați de-atîta sînge
Și să-mi vopsesc cu el regescul steag ;
Culoarea-nsîngerată să v-aducă
De-apururi amintirea răzbunării —
Blestem vlăstarelor de trădători,
Procleți ce mi-ați ucis pe Gaveston !
În locul lui de-ncredere și cinste
Te pun pe tine, scumpe Spenser
Din simplă dragoste azi te fac conte
De Gloster¹, și Lord Șambelan al țării —
În ciuda vremii și-a dușmanilor.

TÎNARUL SPENSER :

Măria Ta, un sol de la baroni
Dorește să-l primești.

REGELE :

Să vină. (*Intră un sol cu blazonul.*)

SOLUL :

Trăiască-al. Angliei stăpîn de drept !

REGELE :

Degeaba, știu eu că nu e dorința
Acelor care te-au trimis încoace ;
Vii de la Mortimer și-ai lui părtași :
Mai răi rebeli ca ei n-au fost nicicînd.
Ei, care ți-e solia ?

SOLUL :

Baronii răzvrățiți, prin mine-urează
Ani mulți și fericiți Măriei Tale,
Și-ți spun, prin mine, ca jălbar-al lor,
Că dacă, fără să se verse sînge,
Vrei leac și ușurare-acestei răni,
Atunci de lîngă tron să-ndepărtezi
Pe Spenser, putredul lăstar ce-omoară
Regeasca-ți viță, frunzele de aur —
Pe fruntea-ți princiara diademă ;
Baronii-s triști că scîrnarii ciocoi
Îi fură strălucirea ; ei te-ndeamnă
Virtutea și noblețea s-ò-ndrăgești.
Pe vechii slujitori să-i prețuiești
Și să alungi lingăii prefăcuți ;

¹ Lui Spenser i se spunea uneori conte de Gloster pentru că s-a căsătorit cu sora mai mare a contelui.

Primești ? Baronii, cinstea lor și viața,
Au să le-nchine Înălțimii Tale.

TINĂRUL SPENSAR :

Ah, trădătorii ! Tot semeți s-arată ?

REGELE :

Te du ! Nu aștepta răspuns, ci pleacă !
Rebelii vor să-i hotărască regelui
Alaiul, desfătările și joaca ?
Dar, pînă pleci, să vezi cum mă despart
De Spenser. (*Îl îmbrățișează pe tînărul Spenser.*)
Te du acum la lorzii tăi,
Și spune-le că vin să pedepsesc
Uciderea lui Gaveston ! Hai, pleacă !
Cu foc și sabie te-urmează Eduard. (*Solul iese.*)
Vedeți, milorzi, rebelii cum se umflă ?
Soldați ! Monarhului să-i apărați
Cu arma, drepturile ! Căci acum
Îndată vom porni în marș că să-i supunem.
Plecăm !
(*Ies toți.*)

SCENA 3

(*Un cîmp de luptă. Surle și trîmbițe, mișcări de trupe¹,
apoi trîmbițe care sună retragerea. Intră Regele Eduard,
Bătrînul și Tînărul Spenser, Baldock și nobilii care țin
cu regele.*)

REGELE :

Sunăm retragerea ? Pe ei, milorzi !
Cu paloșu-mi rostesc azi răz bunarea
Pe-acei trufași rebeli care-au luat arma :
Pe rege nu-l ascultă, îl înfruntă.

TÎNĂRUL SPENSER :

Nu mă-ndoiesc, stăpine ; dreptu-învinge !

¹ Așa cum ne arată mai în amănunt Shakespeare în Prologul la *Henric al V-lea* pe scenă apăreau grupuri de soldați care simulau bătălia.

BĂTRINUL SPENSER :

Stăpine, nu-i greșit de nici o parte
Oștenii să răsuflă ; -ai noștri sînt
Înăbușiți de-arșiță, praf, sudoare ;
Odihna-împrospătează om și cal.

TÎNĂRUL SPENSER :

Se-apropie rebelii. (*De partea cealaltă a scenei
intră Tinărul Mortimer, Lancaster, Warwick, Pem-
broke și alți lorzi.*)

TÎNĂRUL MORTIMER :

Privește, Lancaster, acolo-i Eduard,
El și lingăii lui.

LANCASTER :

Acolo să rămînă,
Pîn-va plăti că s-a însoțit cu dinșii.

WARWICK :

Chiar va plăti, de nu dă spada-mi greș.

REGELE :

Cum, răsculați, sunați retragerea ?

TÎNĂRUL MORTIMER :

Nu, doar lingăii tăi o rup la goană.

LANCASTER :

Mai bine-i părăsești cît mai ai timp,
Căci trădători fiind, te vor trăda.

TÎNĂRUL SPENSER :

Rebel ești Lancaster, deci trădător !

PEMBROKE :

I-nfrunți pe lorzi, ciocoi murdar ce ești ?

BĂTRINUL SPENSER :

Dar e cîstit, sau nobil vi se pare
Să strîngeți ajutoare, ridicînd
Oștire-asupra regelui legitim ?

REGELE :

De-aceea capetele lor, curînd
Vor folosi la potolirea furiei
Monarhului pe care l-au jignit.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Lupți, Eduard, pîn-la ultima suflare ?
Verși sîngele supușilor, în loc
Să-i izgonești pe-nsoțitorii răi ?

REGELE :

Da, iudelor ! Decît sfidat astfél,
Mai bine fac oraşele mormane
Şi brazde pînă-n poartă la palat !

WARWICK :

Ce hotărîre, împotriva firii !
Sunaţi atacul ! Pentru Anglia,
Şi pentru drepturile lorzilor,
Pornim cu Sfîntul Gheorghe¹ înainte !

REGELE :

Cu Sfîntul Gheorghe pentru Anglia
Şi pentru dreptul regelui Eduard ! (*Trîmbiţele
cheamă la luptă. Cele două tabere ies fiecare
într-o parte*)

(*Intră Regele Eduard cu Edmund de Kent şi suita, aducînd
mai mulţi prinşi printre care Warwick, Lancaster şi Tînă-
rul Mortimer*)

REGELE :

Baroni puternici, nu prin soarta luptei
Ci prin dreptatea ce o apărăm,
Trufia voastră-i dată de ruşine ;
Acum lăsat-aţi capetele-n jos
Dar le vom înălţa, chiar foarte sus !
E vremea, trădători, să pedepsesc
Obrăznicia repetatelor sfidări,
Omorul celui mai iubit prieten,
De care sufletul mi-era legat
Ştiţi bine — Gaveston, mignonul dulce !
Ah, josnici răzvrătiţi, l-aţi nimicit !

KENT :

Spre binele tău, frate, şi al ţării
De lîngă tron ţi-au luat linguşitorul.

REGELE :

Aşa vorbeşti ? Să piei din ochii noştri ! (*Kent iese.*)
Robi blestemaţi, spre-a-mi face-un bine
Cînd trimisesem solul să vă ceară
Să mi-l cruţaţi doar cît să-i pot vorbi
Şi-i garanta înapoierea Pembroke,

¹ De fapt, Sfîntul Gheorghe nu a devenit patronul Angliei
decît sub domnia lui Eduard al III-lea.

Tu, mîndru Warwick, l-ai pîndit viclean
Și l-ai decapitat pe bietul Piers ?
Călcăt-ai legea cavalerilor,
Deci capul tău se va-nălța mai sus,
Cum tu i-ai întrecut pe toți în furii !

WARWICK :

Tirane-n van ameninți, nu ne sperii :
Doar cazne pămîntești ne poți aduce !

LANCASTER :

Cel mult murim — mai bine — pururi vii,
Decît trăind infami sub regi ca tine !

REGELE :

Lord Winchester¹, duceți-i de-aici !
Pe Warwick, Lancaster, capi de răscoală,
Vă poruncesc să îi scurtați de cap !
Plecați !

WARWICK :

Adio, lume vană !

LANCASTER :

Prea nobil Mortimer, adio !

*(Străjerii conduși de Bătrînul Spenser îi iau pe Warwick
și Lancaster)*

TÎNĂRUL MORTIMER :

Oh, Anglie, rea cu nobilimea ta,
Să gemi mîhnită ! Cum te-au schilodit !

REGELE :

În turn cu Mortimer, semețul !
Păziți-l strașnic, gărzi ; cît despre ceilalți,
Executați-i repede pe toți.
Plecați !

TÎNĂRUL MORTIMER :

Cum, Mortimer, pereți de piatră aspră
Îți pot întemnița virtutea, zelul,
Ce năzuiește către cer ? Nu, Eduard !
Năpasta Angliei, cu neputință !
Speranța-mi depășește mult norocul. *(Străjile îl
iau pe Mortimer).*

¹ Bătrînul Spenser.

REGELE :

Să sune tobe, trimbiți ! Hai prieteni !
E ziua noii mele-ncoronări !

(Ies toți afară de Tindrul Spenser, Levune și Baldock)

SPENSER :

Levune, o sarcină-ți încredințăm
Spre liniștea lui Eduard și a țării ;
Drept care pleacă-n grabă, și-nțelept
Comoara dă-le-o nobililor Franței :
Vrăjește-i ca și Zeus — șuvoi de aur —
Pe paznici ca să intre la Danae¹.
Să nu-i dea nici un ajutor reginei
Ce-și caută în Franța aliați
Spre-a trece marea-ncoace cu băiatul —
Un fiu menit să-și detroneze tatăl.

LEVUNE :

La asta tot țintesc de mult baronii
Și vulpea de regină.

BALDOCK :

Dar vezi, Levune,
Baronii și-au pus capul pe butuc :
Călăul le retează cap și planuri.

LEVUNE :

Să n-aveți grijă, am să zornăi banii
Atît de-aproape de curtenii Franței
Că-n van li se va plînge Isabella :
De lacrimile ei n-o să le pese.

SPENSER :

Atunci în Franța mergi Levune. Vestește
Războiul și izbînda Rigăi Eduard.

(Ies.)

¹ Marlowe sugerează deci coruperea paznicilor lui Danae prin ploaia de aur sub care s-a înfățișat Iupiter.

Actul IV

SCENA 1

(În portul Londrei, lângă Turn.)
Intră Edmund de Kent

KENT :

Vînt bun spre Franța suflă, du-l pe Kent
Acolo, spre al Angliei folos !
Natură,-ndură-te de țara mea !
Truface Eduard, mă alungi din preajmă-ți ?¹
Mi-ești frate ? Aș, călău pentru prieteni !
În Franța merg să-mbărbătez regina,
Nedreptățită, și să-i fiu chezaș
Că Eduard prea de tot e dezmățat :
Nesăbuitul rege ucide nobili
Și se-nconjoară de lingăi ! Aștept
Să evadeze Mortimer. Ajută-l,
Blăjina noapte, adu-i beznă neagră.
(Intră Tinărul Mortimer, travestit.)

TÎNĂRUL MORTIMER :

Hei ! Cine e acolo ?
Tu ești, milord ?

KENT :

Da, Mortimer, eu sînt.
Licoarea și-a îndeplinit misiunea ?

¹ După *Cronica* lui Holinshed, Kent nu a fost exilat, ci trimis în Franța de Eduard.

TINĂRUL MORTIMER :

Din plin, milord ; străjerii dorm buştean.
Le mulţumesc că m-au lăsat să trec.
Dar tu, găseşti corabie spre Franţa ?

KENT :

N-ai nici o grijă !

(Ies amîndoi.)

SCENA 2

La curtea Franţei

Intră Regina Isabella şi fiul ei Prinţul Eduard.

REGINA :

Băiete,-n Franţa nu ne-ajută nimeni !
Şi regele şi nobilii sînt cruzi.
Ce-o să ne facem ?

PRINȚUL :

În Anglia să ne întoarcem, doamnă ;
Pe plac de-i facem tatei ce ne pasă
De bunăvoia unchiului din Franţa ?
Pe tata iute îl ciştig, să vezi,
Căci mult mai drag îi sînt ca zeci de Spenseri.

REGINA :

Te-nşeli băiete în privinţa asta —
Crezînd într-o-nţelegre cu el !
Nu ne asemănăm... Rău eşti, Valois !
Cînd Franţei nu-i eşti dragă, Isabella,
Nefericito, unde te poţi duce ? *(Intră Sir John de Hainault)*

HAINAULT :

Veşti bune, Doamnă ?

ISABELLA :

Doar dumneata eşti bun, Sir John !
Mai mîhnitoare veşti n-au fost nicicînd !

HAINAULT :

Domniţă,-rud ce aspru-a fost Valois ;
Să nu te întristezi — o minte-aleasă
Dispreţuieşte deznădejdea. Oare
N-ar vrea-Nălţimea Voastră şi cu prinţul

La mine să pofțiți, să așteptați ?
Ce zici; Alteță ? Nu vii pînă-n Flandra
Să uiți de Franța neprietenoasă ?

PRINȚUL :

De-i place mamei, mie și mai mult !
Nici tata — regele — nici curtea Franței
Nu mă vor despărți de blînda-mi mamă
Pin' nu-s voinic destul să frîng o ghioagă
Lovind în țeasta trufașului Spenser !

HAINAULT :

Frumos grăit-ai, tînărul meu prinț.

REGINA :

O, puișor, cum plîng ce-ai suferit !
Dar îți prevăd izbînda, și mă bucur !
Sir John, la țărml Europei mergem
Ori pîn' la malul Donului ; sau, iată
Te-nsoțim în Flandra, la Hainault.
Marchizul e un gentleman ales ;
Nădăjduiesc să mă primească bine...
Dar ăștia cine-or fi ? (*Intră Edmund de Kent și
Tînărul Mortimer*)

KENT :

Măria Ta, ani mulți, mai fericiți
Decît ai rudelor din Englitera !

REGINA :

Ah, lorzii Kent și Mortimer trăiesc ?
În Franța bun sosit ! Aici sînt zvonuri
C-ați fost uciși sau osîndiți la moarte.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Aproape de-adevăr a fost al doilea
Dar Mortimer, condus de steaua-i bună,
A scuturat robia Turnului. (*Adresîndu-se Prințului.*)
Și vrea să-ți poarte steagul, nobil prinț !

PRINȚUL :

Ce vrei să spui ? Cît mai trăiește tata ?
Nu-ngădui, Mortimer, asemeni vorbe !

REGINA :

De ce, băiete ? Alte piedici sînt !
Milorzi, aflați că Franța nu ne-ajută.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Monsieur Le Grand, amicul vostru nobil,
Chiar la sosirea noastră ne-a spus tot :

Cum craiul, dregătorii, -au fost de piatră.
Dar, doamnă, drepturile-s încălcate
Cînd nu sînt arme ; drept e, mulți prieteni
Sînt prinși de rege. — Wárwick, Lancaster,
Și alții din partida noastră — totuși
Avem destui englezi, Măria Ta,
Ce ar sălta voioși de ne-ar vedea
Întorși acolo să gonim dușmanul.

KENT :

Ce mult aș vrea să fie toate bune
Și Eduard revenit pe calea dreaptă
Spre cîntea Angliei și pacea ei !

TÎNARUL MORTIMER :

Dar asta doar cu sabia se face !
Nu se desparte Eduard de lingăii lui.

HAINAULT :

Dragi lorzi englezi : Hainul rege-al Franței
Nevrînd defel cu arme s-o ajute
Pe sora lui, regina chinuită,
Să mergeți la Hainault cu ea ; fiți siguri
Că vom găsi acolo alinare,
Și bani, soldați, și ajutor destul,
Spre a-l încovoia pe craiul Eduard.
Ce zici de învoială, tînăr prinț ?

PRINȚUL :

Mă tem că regele pe toți ne-o-ntrece.

REGINA :

Nu, fiule ! Să nu-ți descurajezi
Prietenii ce vor să te ajute.

KENT :

Sir John Hainault ; ne iartă șovăiala !
Ăst sprijin dat reginei noastre triste,
Prin bunătatea ce-o arăți, ne leagă.
Sîntem la ordinele dumitale.

REGINA :

Da, bunul meu cumnat ! Iar Cel de Sus
Sfințească-ți gestul, bunule Sir John !

TÎNARUL MORTIMER :

Ăst gentleman, viteaz și inimos ;
Născut a fost, vād să ne fie reazem...
Sir John Hainault, spre laudă îți este

Că lorzilor englezi, reginei lor,
L-ananghie sprijin le-ai adus și alinare.
HAINAULT :

Poftiți cu mine, doamnă, prinț, milorzi,
Ca floarea Angliei să poată azi
Cunoaște ospitalitatea la Hainault.
(*Ies toți.*)

SCENA 3

(*Curtea londoneză.*)

*Intră Regele Eduard, lordul Arundel, Bătrînul Spenser,
Tinărul Spenser și alții.*

REGELE :

Deci, după atîtea-amenințări cu lupte,
Victorios e Eduard, rege-al Angliei
El și prietenii triumfători sînt
Și nimeni nu le-mpiedică triumful '
Aflat-ai noutățile, Lord Gloster ?

TINĂRUL SPENSER :

Ce noutăți, stăpîne ?

REGELE :

În tot regatul
Se fac mari execuții... Arundel,
Ai lista, nu ?

ARUNDEL :

O am, Măria Ta,
De la guvernatorul turnului.

REGELE :

Păi, dă-ne-o s-o vedem ! (*Ia de la Arundel lista.*)
Ce scrie aici ?
Citește, Spenser ! (*Îi dă lista Tinărului Spenser,
care citește numele*)
Așa : lătrau cumplit acum o lună ;
De azi, pe viața mea, n-o să mai latre,
Și jur că nici n-o să mai muște-n veci.
Și-acum, ce vești din Franța, domnii mei ?
Lord Gloster, cred că nobililor Franței

Li-e aurul din Anglia mult prea drag
Ca să-i mai dea vreun sprijin Isabellei.
Ce treburi mai avem ? Ați anunțat
Răsplata oferită pentru cei
Ce ni-l vor da pe Mortimer în mână ?

TINĂRUL SPENSER :

Da, sire ; dacă o mai fi pe-aici,
Nu mă-ndoiesc că va fi prins curînd.

REGELE :

Cum dacă ? Spenser, sigur e ca moartea
Că e aici ; ce căpitan de port
Ar fi nesocotit porunca mea ?

(Intră un sol.)

SOLUL :

Ce vești aduci ? De unde vin acestea ?
Scrisori, Măria Ta, și vești din Franța :
Lord Gloster, iată că v-a scris Levune.

(Ii dă tinărului Spenser scrisorile)

REGELE :

Citește !

TINĂRUL SPENSER *(citînd)* : „Așa cum îmi cerea
onoarea, și promisiunea făcută Înălțimii Voastre,
etc. etc. ... : conform instrucțiunilor în această pri-
vință, am tratat cu regele Franței și cu dregătorii
lui și am aranjat ca regina să plece, nemulțumită
și dezamăgită : încotro, dacă veți întreba — cu Sir
John de Hainault, fratele marchizului, în Flandra.
Cu ei au plecat și ducele Edmund de Kent și lordul
Mortimer, însoțiți de o suită alcătuită din tot felul
de englezi : și, după cum spun zvonurile insistente,
au intenția să se lupte cu regele Eduard în Anglia
mai curînd chiar decît îi așteaptă el. Doar acestea
sînt veștile importante.

Mereu în slujba Înălțimii Voastre, Levune.“

REGELE :

Ah, ciinii ! Mortimer cum de-a scăpat ?
Și Edmund s-a însoțit cu el ?
Iar ceata le-o conduce John Hainault ?
Pe ceruri, doamnă, vino-n Anglia
Cu fiu cu tot, și șleahta-așîșderea

Și vă vom spune „Bun venit“ la toți.
Aleargă, Phoebus luminos, mai iute ;
Tu, neagră noapte-n carul ruginit,
Uniți-vă, scurtați vă rog răstimpul
Să văd această zi mult așteptată
Cînd vom putea lupta cu trădătorii !
Mihnit sînt doar că băiețelul meu
E prins de ticăloși în plasa lor !
Hai, lorzi, la Bristol să ne întărim !
Voi, vînturi, să-i aduceți înapoi,
Cum v-ați ticăloșit atunci să-i duceți !
(*Ies toți.*)

SCENA 4

(*La Harwich, în Anglia*)

*Intră Regina Isabella, Prințul moștenitor, ducele Edmund
de Kent, Tinărul Mortimer și Sir John de Hainault.*

REGINA :

Prieteni iubitori, compatrioți,
Vînt bun v-aduce-aici în Anglia !
În Flandra am lăsat prieteni scumpi
Ca să-nfruntăm prietenii de-acasă ;
E trist cînd forța tot cu forță luptă
Și spadă, paloș în război civil
Îi fac pe neamuri și compatrioți
Să se măcelărească între ei
Și coastele cu arma să-și cresteze !
Dar ce să faci ? Regi prost călăuziți
Sînt pricina acestor tragedii ;
Și tu ești, Eduard, unul dintre ei.
Căci prin desfrîu tu țara ți-ai trădat,
Lăsînd-o-n pradă și în sînge.
Cînd trebuia să-ți ocrotești poporul
Tu, iată...

TINARUL MORTIMER :

Nu, doamnă, dacă vrei să porți războaie
Nu da friu liber patimii în vorbă...

Dragi lorzi, prin voia cerului venit-am
Să-i apărăm dreptatea prințului ;
Atunci, spre-al țării bine să-l jurăm
Supunere, credință și dirzie.

Cît despre nedreptăți și grele răni
Pe care regele pe față le-a adus
Reginei, nouă și întregii țări —
Venit-am înarmați să dregem totul ;
Ca să-și reia regina Angliei
Onorurile, demnitatea-n pace ;
Lingăii să-i stîrpim de lingă rege
Căci iama dau în vistieria țării.

HAINAULT :

Milord, să sune goarna, s-atacăm ;
Altfel va crede Eduard că venim
Doar pentru-a-l linguși.

KENT :

Era mai bine
De n-avea parte de-alte lingușeli !
(*Ies toți.*)

SCENA 5

(*Un cîmp de luptă lingă Bristol, în Anglia.*)

Intră Regele Eduard, Baldock și Tinărul Spenser.

TINARUL SPENSER :

Fugi, fugi, Măria Ta ! Regina-i tare !
Prietenii ei cresc, ai tăi slăbesc !
Hai în Irlanda, să ne luăm răsuflet.

REGELE :

De asta m-am născut, să fug din luptă ?
Să-i las pe Mortimeri stăpîni în urmă ?¹

¹ De fapt, Bătrînul Mortimer murise între timp.

Încalec ! Să ne-mbărbătăm ostașii !
Să mor cu cinste pe-acest cîmp de luptă !

BALDOCK :

Stăpîne, nu ! Regească-ți hotărîrea
Nu-i bună-acum ! Fugiți ! Ne urmăresc !
(Ies toți. Intră Kent cu o sabie și un scut mic.)

KENT :

Aici a fost, dar am sosit tîrziu
Mă-nduioșează, Eduard, soarta ta !
Oh, Mortimer, tu, trădător semeț,
De ce-ți vînezi cu sabia monarhul ?
Dar eu, mai josnic decît ceilalți, lupt
Cu cel ce mi-e și rege, dar și frate ?
Tu, Doamne, ce ții cumpăna dreptății,
Pe capu-mi blestemat pogoară cazne —
Le cere nefireasca-mi răzvrătire !
Oh, Eduard, Mortimer vrea să-ți ia viața !
Fugi dar de el ! Te potolește Edmund !
Prefă-te, altfel mori ; căci Mortimer
Conspiră cu Regina și-o sărută ;
Dar ea se mai preface iubitoare ;
Iubirea ce clocește ură, moarte,
Rușine-i ! Edmund, fugi ! Regeasca-ți viță
La Bristol e trădată ! Nu sta singur.
Semețul Mortimer te bănuiește
Și-ți urmărește strîns orice mișcare
(Intră Regina Isabella, Prințul Eduard, Tinărul Mortimer și Sir John de Hainault)

REGINA :

Izbînd-aduce Domnul pentru regi
Ce-au frica lui, și dreaptă luptă duc.
Cum pîn-aici învins-am, mulțumim
Azi Ziditorului din cer, și vouă !
Milorzi, pîn-a nu merge mai departe,
Pe fiul nostru prea iubit îl facem
— Ființa lui regească-i grija noastră —
Lord Protector. Cum Soarta l-a adus
N-atît de jalnic hal, pe tatăl lui,
Dragi lorzi, purtați-vă-n privința asta
Cum vă îndeamnă-nțelepciunea voastră.

KENT :

Măria Ta, întreb — să nu te superi —
De cade Eduard, cum îl vei trata ?

PRINȚUL :

Drag unchi, de care Eduard întrebi ?

KENT :

De tatăl tău ; mi-e frică să-i spun rege.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Lord Kent, ce rost au astfel de-ntrebări ?

Nu e-n puterea ei și nici a noastră :

Cum hotărăște țara, parlamentul,

Va fi și soarta fratelui tău, Eduard !

(*Aparte reginei*) :

Se-nmoaie Kent. Nu-mi place. Dă-ndărăt !

Nu-l mai scăpa din ochi, Măria Ta.

REGINA (*tot aparte*) :

Primarul de aici ne știe gândul ?

TÎNĂRUL MORTIMER (*idem*) :

Da, doamnă ; cei ce fug din luptă

Nu scăpa lesne.

REGINA (*către Hainault*) :

Cu regele-i și Baldock :

Ca grămatic e bun, ce zici, Sir John ?

HAINAULT :

Și Spenserii la fel, și fiu și tată.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Ah, Eduard ăsta e ruina țării ! (*Intră Rice ap Howell*
— *primarul Bristolului* — *cu suita, aducându-l prins*
pe Bătrînul Spenser).

RICE :

Păzească Cel de Sus Regina, Prințul !

Primar și cetățeni din Bristol, Doamnă,

Cu dragoste cinstind prezența voastră,

V-aducem pe un trădător al țării :

Părintele nemernicului Spenser,

Cel care — ca mișelul Catilina¹

Din Roma — âzi se lăfăie-n-averea

Și vistieria Angliei.

¹ Nu există o bază istorică pentru paralela cu conspiratorul roman Catilina.

REGINA :

Vă mulțumim la toți.

TÎNĂRUL MORTIMER :

Iubirea, grija voastră-n toate-acestea,
E vrednică de mari răsplăți, hatîruri.
Dar unde-s regele și celălalt Spenser ?

RICE :

Păi, Spenser fiul, noul conte Gloster,
Și cărturarul Baldock cel mieros,
Cu regele se-mbarcă spre Irlanda.

TÎNĂRUL MORTIMER (*aparte*) :

Virtejuri să-i întoarcă ori înec !
(*Tare*) Nu mă-ndoiesc c-au și plecat încolo.

PRINȚUL :

Tot nu pot să-mi văd tatăl, regele ?

KENT (*aparte*) :

Biet Eduard, izgonit din Anglia !

HAINAULT :

Ce-i, doamnă ? Cum de stați pierdută-n gînduri ?

REGINA :

Plîng soarta soțului ; dar vai de mine,
Doar grija țării m-a tîrît în luptă !

MORTIMER :

Domniță, nu te mai văita de griji :
Rău, Eduard și-a făcut și lui și țării
Și trebuie să-l dregem cum putem...
Întîi rebelul duceți-l la moarte :
De ștreang scapi Spenser, nu și de butuc.

SPENSER :

Cei ce își înfruntă regele-s rebeli,
Nu cei ce-l apără de drept pe Eduard.

MORTIMER :

Vorbește-aiurea ; luați-l ! (*Insoțitorii îl iau pe
Bătrînul Spenser*) Rice ap Howel,
Regina și mai bine-o vei sluji
Dînd ajutor chiar unde ești stăpîn
Spre-a-i urmări pe-acești fugari rebeli...
Dar noi avem de chibzuit, domniță,
Cum să-i împingem pîn-la prăbușire
Pe Baldock, Spenser și părtașii lor. (*Ies toți.*)

SCENA 6

(La Mănăstirea Neath. Intră Starețul, Călugări, Regele Eduara, Tinărul Spenser și Baldock — aceștia trei deghizați.)

STAREȚUL :

Stăpîne, n-aveți îndoieli, nici frică :
Cum cere-această vreme furtunoasă,
Vom fi tăcuți, Măria Ta, cu grijă
Să vă păstrăm la noi cît mai ferit
De bănuielei sau năvăliri haine
Din partea celor ce vă fugăresc
Ca și pe nobilii însoțitori.

REGELE :

Părinte, chipul nu ți-e de fățarnic.
O, de-ai fi fost monarh cîndva,
Atunci și inima din pieptul tău —
Străpunsă-adînc de chinul ce-l cunosc —
N-ar fi putut să nu-mi jelească soarta !
Am fost fudul de-averi și de alai —
Măreț cîndva, puternic și pompos :
Dar unde-i, unde-i oare omul căruia
Să nu-i aducă tronul, grija țării,
Amărăciune-n viață ori la moarte ?
Hai, Spenser, Baldock, stați aici cu mine ;
Încearcă-ți, cărturar, filozofia
Ce în vestite școli de-umanioare
Ai supt-o de la Platon și-Aristot...
Părinte, rai e viața reculeasă :
Ah, de-aș putea trăi la voi în tihnă !
Dar, vezi, ne hăituiesc cei ce vînează
Onoarea mea și viața voastră.
Vă rog, călugări buni, nu ne trădați
Nici pentru aur, bani, sau chiar comori.

CĂLUGĂRUL I :

N-ai griji, Măria Ta, atîta vreme
Cît știm doar noi de-această-ascunzătoare.

TINĂRUL SPENSER :

Altcineva nu știe ; dar mă tem
Că ne pîndește-un om din lunca-aceea ;

Lung s-a uitat în urma noastră, sire ;
S-a ridicat la arme tot ținutul :
Ne-amenință cu arme și cu ură.

BALDOCK :

Ne imbarcasem spre Irlanda ; Vai,
Furtuni și vânturi rele ne-au împins
Pe țărm, ca să murim acum de frica
Lui Mortimer și-a clicii lui.

REGELE :

Cum ? Ai vorbit de Mortimer ?
Voi mă răniți în față pomenindu-mi
De-un ucigaș !... Părinte,-n poala ta
Las capul coplesit de multe griji.
De nu mi-aș mai deschide ochii-n veci,
Ori înălța vreodată capul greu,
Sau inima ce o cuprinde moartea !

SPENSER :

Stăpîne,-naltă totuși capul... Baldock,
Vezi, toropela asta nu-i semn bun !
V-am spus, sîntem trădați.

(Intră, înarmați cu cîrlige galeze, Rice ap Howel, un Cosaș
și Lester)

COSAȘUL :

Pe viața mea, pe-aceștia-i căutați.

RICE :

Ajunge, omule... Milord, fii scurt :
Ce facem este din poruncă-naltă.

LESTER :

Din a reginei ; Mortimer o-ndeamnă ;
Cu ea, lui Mortimer ce-i greu să facă ?...
Cum șade și s-ascunde, tot sperînd
Să scape celor ce-ar vrea să-i ia viața !
E prea adevărat : *Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit fugiens jacentem.*¹
Dar, nu te-nduioșa atîta, Lester...
Ei, Spenser, Baldock — căci așa vă cheamă —
Vă arestez pe loc ca trădători.

¹ Cel pe care zorile-l văzură falnic/Asfințitu-l vede la pămînt
căzut. (Seneca, *Thyestes*, 613—614 ; Ben Jonson a inclus tradu-
cerea versurilor în tragedia *Căderea lui Sejanus* (902—903).

Nu vă legați de rang, ci vă supuneți !
Porunca-i a reginei Isabella...
De ce atît de abătut, Stăpîne ?

REGELE :

Sfîrșește fericirea mea pe lume !
Oh, caznă grea ! Voi, stele dragi de ce
Vă încruntați cumplit la rege ?
Deci Isabella îl trimite-ncoace
Pe Lester să-mi ia viața și alaiul ?
Despică-mi pieptul gîfiînd, o, Lester !
Ia-mi inima ; prietenii mi-i lasă.

RICE :

Duceți-i de aici !

TÎNĂRUL SPENSER :

Dar lasă-ne măcar
Să-i spunem bun rămas Măriei Sale

STAREȚUL (*aparte*) :

Îmi sîngerează inima cînd văd
Un rege îndurînd asemeni vorbe
Și ascultînd obraznice porunci !

REGELE :

Oh, Spenser, scumpe Spenser, soarta vrea
Să ne despartă chiar acum și astfel ?

TÎNĂRUL SPENSER :

Stăpîne, trebuie ; așa vrea cerul crunt.

REGELE :

Așa vrea iadul, crudul Mortimer ;
Într-asta, cerul blînd nu are-amestec.

BALDOCK :

Stăpîne-n van te mai mîhnești ori minii !
Măria Ta, smerit adio-ți spunem !
Ni-e scris destinul, și al tău, mă tem.

REGELE :

În cer ne vom vedea — nu pe pămînt !
De noi ce se alege, spune, Lester ?

LESTER :

Va trebui la Killingworth¹ să mergeți !

¹ De fapt castelul Kenilworth (decor și pentru romanul omonim de Walter Scott), modificat probabil de Marlowe pentru a introduce o aluzie sinistră — *to kill* = a ucide)

REGELE :

„Va trebui“ ? Grea vorbă pentru regi !

LESTER :

Măria Ta, o lectică e gata ;

Ți-așteaptă voia ; ziua-i pe sfirșite.

RICE :

Nu zăboviți, să nu ne-apuce noaptea

REGELE :

Ai lectică ? Mai bine-n dric mă puneți,

La poarta iadului să mă trimiteți :

Să-mi sune moartea clopotul lui Pluto.

Mă plîngă hîrci la malul Styxului,¹

Căci alți prieteni nu mai are Eduard,

Iar un tiran i-a osîndit să moară.

RICE :

Stăpîne, hai : nu te-ngriji de ei ;

Îi vom vedea curînd scurtați de-un cap.

REGELE :

Ei, ce ni-e scris, ni-e scris : ne despărțim ;

Adio, Spenser drag și nobil Baldock !

(Lepădîndu-și straietele negre de călugăr)

Jos straiete false ! Jalea mea nu-i falsă !

Părinte, bun rămas... Așteaptă, Lester !

Plec, trebuie ! Prieteni, viață, adio !

(Iese Regele Eduard, însoțit de Lester.)

TINĂRUL SPENSER :

S-a dus ? Plecat-ai nobil Eduard ?

Ne-au despărțit și n-o să ne mai vezi !

Te sparge, boltă ! Soare, uită-ți crugul !

Pămînt, topește-te-n văzduh ! N-am rege !

Nu se va-ntoarce suveranul meu !

BALDOCK :

Oh, Spenser, ne-au răpit lumina vieții,

Iar sufletele noastre își iau zborul.

Începe-o viață nouă, nălță-ți ochi,

Și suflet, mîini, spre tronul fără moarte ;

Mergi la mormînt cu zîmbetul pe buze.

¹ Cel mai cunoscut din cele 7 riuri ale infernului (*mitologia greacă*)

Atîta să ne fie-nvățătura :
Toți viețuiesc doar pentru a muri ;
Trăiesc, dar mor, se-nalță ca să cadă.

RICE :

Haide, haide, păstrează-ți predicile pentru cînd
ajungeți la locul potrivit¹. Voi și cei ca voi v-ați
pricopsit bine-n Anglia. Mergeți, lorzi ?

COSAȘUL :

N-o să mă uite Înălțimea Ta ?

RICE :

Pe tine ? Și mai ce ? Urmează-mă-n oraș. (*les toți.*)

¹ La spînzurătoare, condamnaților li se îngăduia să țină o
cuvîntare pentru a-i face pe alții să nu le urmeze exemplul.

Actul V

SCENA 1

(La Castelul Kenilworth.) Intră Regele Eduard, Lester, Episcopul de Winchester și Trussel.

LESTER :

Răbdare, bun stăpîn, nu mai jeli !
Castelul Killingworth să-ți fie curtea.
Și-nchipuiește-ți doar că de plăcere,
Nu de nevoie, stai aici o vreme.

REGELE :

De-ar fi să mă aline vorbe blînde,
Tu, Lester, mi-ai fi potolit mîhnirea
Căci bun și iubitor ai fost mereu.
Ușor se mîngîie un om de rînd ;
Dar regii, nu ; rănit, în codru, cerbul
Găsește iarba ce-i închide rana ;
Cînd singerează-mpărătescul leu,
Își rupe carnea cu mînioase gheare.
Nevrînd el ca pămîntul cel netrebnic
Să-i soarbă singele, se-nalță-n aer.
La fel și eu : mi-e ne-nfricăta mintea
Ce Mortimer rîvnește s-o-ncovoie ;
Părtaș cu prefăcuta-mi soartă, monstrul,
M-a strîns și zăvorît în temniță.
Mi-e sufletu-necat de-asemeni patimi
Încît pe aripi de dispreț și ciudă
Adesea către cer mă-nalț în zbor
Ca să mă plîng la zei de-acești dușmani
Dar cînd îmi amintesc că-s rege, cred

Că am de răzbunat întregul rău
Făcut de Mortimer și Isabella.
Dar regii ce mai sînt, cînd pierd puterea ?
Doar umbre firave-ntr-o zi cu soare.
De formă-s rege — lorzii cîrmuiesc ;
Eu port coroana — dar mă strîng în chingi,
Și Mortimer, și soața-mi infidelă,
Infam minjindu-mi patul nupțial ;
Închis aici, în peștera de griji
Mîhnirea-mi stă mereu în coastă,
Mi-ngîină inima cu tristu-i bocet,
Mă sîcîie schimbarea nefirească.
Dar spuneți, trebuie să-i dau coroana
Acum lui Mortimer, să-mi fure tronul ?

EPISCOPUL :

Greșești, Măria Ta ; dorim coroana
Prin dreptul prințului, de dragul țării.

REGELE :

Ba pentru Mortimer, nu pentru Eduard,
Ce-i doar un miel înconjurat de lupi :
Curînd aceștia viața-i vor scurta.
De-mi fură mîndrul Mortimer coroana,
Văpaie de nestins s-o facă cerul ¹ !
Ca șerpilor din cununa Tisifonei ²
Să-ncolăcească tîmplele-i de fiară !
Așa nu va pieri a Angliei viță,
De moare Eduard, numele-i trăiește !

LESTER :

Mărite, are rost să pierdem vremea ?
Ți s-a cerut răspuns : cedezi coroana ?

REGELE :

Ah, Lester, crezi că pot ușor să-ndur
Făr' de temei să-mi pierd coroana, țara ?
Le las ambiției lui Mortimer —
Ăst munte ce-mi umbrește fericirea ?
E-un chin cumplit, și mintea mi-o ucide !
Dar la ce-i scris în cer eu mă supun...

¹ Aluzie la coroana de aur dată de Medeea ca răzbunare Creusei, care i-l luase pe Iason, soțul ei (*mitologia greacă*).

² Una din Furii (Erinii), duhuri ale răzbunării conștiinței, care aveau șerpi în loc de plete.

Coroana luați-mi — viața totodată.

(Își scoate coroana.)

În Anglia nu pot domni doi regi.
Dar stai puțin : lăsați să mai fiu rege
Doar pîn'diseară ; ochii să mi-i umplu
De strălucirea vie a coroanei,
Va fi-ncîntarea cea din urmă —a lor,
Iar capului onoarea cuvenită,
Și împreună-și vor ceda rîvnitul drept.
Să nu te stingi, tu, soare de pe cer ;
Să nu lași bezna mută-aici stăpînă ;
Stați locului, străji ale boltei
Timp, anotimpuri, odihniți-vă
Ca să rămînă Eduard rege-n țară !
Lumina zilei piere însă iute :
Coroana-mi dragă trebuie s-o dau !
Neoameni, alăptați de vreo tigroaică,
De ce pîndiți voi doborîrea mea ?
Și diadema, viața-mi ne-ntinată ?
Priviți, hiene ! Port din nou coroana.

(Își pune coroana.)

Mînia regelui nu vă-nspăimîntă ?
Nefericite Eduard, te-amăgești :
Nu le mai pasă de-ncruntarea ta,
Și caută să-nscăuneze alt rege :
Ciudate gînduri negre-mi umplu mintea ;
Martire-s unor chinuri nesfîrșite,
În care nu-mi găsesc vreo alinare
Altfel decît simțînd pe cap coroana-mi ;
Lăsați-mi-o, dar, s-o mai port o vreme.

TRUSSEL :

De grabă parlamentu-așteaptă vestea :
Deci, zi, Măria Ta : abdică sau nu ?

REGELE *(turbînd)* :

Nu vreau ! Atîta cît trăiesc, sînt rege !
Afară, trădători, la Mortimer !
Cu el alegeți, unelțiți, cum vreți :
Cu sînge vă pecetluiți trădarea.

EPISCOPUL :

Vom duce-acest răspuns ; rămii cu bine ! (*Dă să
iasă cu Trussel.*)

LESTER :

Recheamă-i, sire, ia-i cu binișorul,
Căci dacă pleacă, prințu-și pierde dreptul.

REGELE :

Recheamă-i tu. Eu nu mai am putere.

LESTER :

Milorzi, monarhu-i gata să abdice.

EPISCOPUL :

De nu e gata, poate să aleagă.

REGELE :

O, de-aș putea ! Dar ce, pământ, conspiră
Să mă-ntristeze. Poftim, vă dau coroana.
V-o dau ? Nu, miinile-mi nevinovate
Părtașe la asemeni crimă nu se fac !
Din voi, cel mai setos de al meu sînge
Ce vrea să fie ucigaș de regi
S-o ia. Vă-nduioșați ? Vă fac și milă ?
Chemați atunci pe monștrii — Mortimer
Și Isabella ; ochii ei de-oțel,
În loc să verse lacrimi, scot scînteii.
Ba stai ! Decît să-i văd în ochi... Poftim !
(*Predă coroana.*)

Oh, bun stăpîn din ceruri, ne învață
Disprețul pentru fastul efemer.
Rămii de-apururi întronat în ceruri !
Închidă-mi ochii degetele morții,
Sau, de trăiesc, să uit de mine însumi.

EPISCOPUL :

Stăpîne...

REGELE :

Nu-mi spune așa ! Să nu te văd ! Afară !
Iertare ! Chinul m-a smintit de tot.
Protector fiului meu să nu-l puneți
Pe Mortimer : și-n gheara unui tigru
E omul mai puțin primejduit
Ca în îmbrățișarea-acestui monstru ! (*Scoate
batistă.*)

Regine-i dați-i-o, de lacrimi udă,
Uscată cu suspine ; de n-o mișcă
Vederea ei, în singele-mi muiăți-o !
De mine spune-i prințului ; învață-l
Să cirmuiască el mai bine ; totuși
Cu ce-am greșit, de nu c-am fost prea blind ?

TRUSSEL :

Și-așa, smeriți vă spunem bun rămas.

REGELE :

Cu bine. (*Episcopul de Winchester și Trussel ies cu coroana.*) Cînd vor veni iar, știu că vor vesti
Chiar moartea mea ; binevenită știre :
Cînd ești pierdut, să mori e-o bucurie.

LESTER :

Alt sol ! Ce noutăți ne-aduce oare ?

(*Intră contele de Berkeley care-i dă lui Lester o hîrtie.*)

REGELE :

Doar cele așteptate... Hai, Berkeley, haide,
Lovește-mă cu vestea-n pieptul gol.

BERKELEY :

Mărite, crezi că-un om de viță-aleasă
La gînd atît de josnic se coboară ?
Spre a sluji pe înălțimea Ta
Și de vrăjmași spre a te ocroti.
Sînt gata să-mi dau viața-n orice zi.

LESTER (*citînd scrisoarea*) :

Stăpîne, sfatul Doamnei poruncește
Să nu te mai păstrez în grija mea.

REGELE :

Și cine-mi va fi paznic ? Berkeley, tu ?

BERKELEY

Da, Prea Înaltă. Asta-i hotărîrea.

REGELE (*luînd hîrtia*) :

De Mortimer e scrisă și semnată.
Rup numele ce-mî rupe inima (*Rupe hîrtia.*)
M-alină-această slabă răzbunare !
Bucăți să-l fac, ca pe hîrtia asta !
Nemuritor al zeilor părinte
Auzi-mă și-ascultă-mă, te rog !

BERKELEY :

Vă duc la mine, sire, trebuie !

REGELE :

În ce loc vrei : la fel sînt toate azi
Și tot pămîntul ca mormînt e bun.

LESTER :

Să-l cruți, mylord, atît cît ai putința !

BERKELEY :

De ce-i fac lui să am eu însumi parte !

REGELE :

Dușmanului de starea mea i-e milă
De-aceea-s dus acum în altă parte.

BERKELEY :

Măria Ta îl crede rău pe Berkeley ?

REGELE :

Nu știu ; de-atîta sînt încredințat,
Că moartea-încheie tot, și pot muri
O dată doar ! Adio, dragă Lester !

LESTER :

Nu încă, sire : vă petrec o vreme.

(Ies toți)

SCENA 2

(În Palatul Regal de la Londra.)

Intră Regina Isabella și Tânărul Mortimer

MORTIMER :

Frumoasă Isa, voia noastră-a-nvins :
Fudulii ce-l stricau pe blegul rege,
Împodobesc spînzurătorile,
Și însuși regele e prinsul nostru.
Ascultă-mă și țara ne-ascultă :
Oricum, copilăreasca frică-alung-o
Căci ținem de urechi un lup bătrîn
Și dacă scapă, pe-amîndoi ne-nhață,¹
Și strîns fiind, ne strînge și mai tare.

¹ Aluzie la o veche zicală englezească ce simbolizează astfel o situație precară.

Avem nevoie aşadar, îndată,
Pe fiu-ţi, doamnă, să-l înscăunăm
Ca eu să fiu asupră-i protector :
Cu mult mai greu ar fi cuvîntul nostru
Cînd l-ar subscrie-un nume de monarh.

REGINA :

Drag Mortimer, pe viaţa mea îţi jur :
Să fii încredinţat că te iubesc.
Cît nu e în pericol prinţul, fiul meu, —
Mai scump decît lumina ochilor —
Poţi hotărî ce vrei cu regele
Şi eu cu dragă inimă susţin.

MORTIMER :

Întîi aş vrea s-aud că-i răsturnat
Pe urmă poţi să-l laşi în seama mea.
(*Intră un sol.*) Scrisori ! De unde ?

SOLUL :

Milord, din Killingworth.

REGINA :

Ce face soţul şi stăpînul meu ?

SOLUL :

Domniţă-i sănătos, dar ros de gînduri.

REGINA :

Săracul, cum i-aş alina mîhnirea !

(*Intră Episcopul de Winchester cu coroana.*)

Lord Winchester, îţi mulţumesc. (*Către sol.*) Hai,
du-te !

(*Solul iese*)

EPISCOPUL :

De bunăvoie şi-a predat coroana.

REGINA :

Veşti bune ! Prinţul, fiul meu, chemaţi-l !

EPISCOPUL :

Apoi, pîn-s-a pecetluit scrisoarea,
Sosit-a Lordul Berkeley. Aşadar
Din Killingworth desigur a plecat.
Şi-am auzit că Edmund unelteşte
Să-şi libereze fratele ; atît !

Lord Berkeley este tot așa milos
Ca Lester care l-a păzit-nainte.

REGINA :

Atunci să-i fie altul păzitor.

MORTIMER :

Vreau să fiu singur. (*Către Episcop.*) Ia sigiliul mic.
(*Către însoțitorii din culise.*) Hei, voi ! Să vină

Gurney și Matrevis !

Lui Edmund, tontul, planul să-i stricăm :
Schimbăm pe Berkeley ; îl mutăm pe rege
Și unde e vom ști numai noi doi.

REGINA :

Dar, Mortimer, atîta cît trăiește
Nu sînt primejdii pentru noi și prinț ?

MORTIMER :

Ia zi, îl vrei trimis pe loc la moarte ?

REGINA :

Așa aș vrea, dar nu de mîna mea.

(*Intră Matrevis și Gurney*)

MORTIMER

Ajunge... Așterne-acum Matrevis
Răvaș din partea noastră lui Lord Berkeley
Că tu, cu Gurney, îl preluați pe rege ;
Și cînd e gata, dă-ni-l să-l semnăm.

MATREVIS :

Ascult, milord. (*Scrie.*)

MORTIMER :

Tu, Gurney...

GURNEY :

Ascult, Stăpîne !

MORTIMER :

Cum vrei să te înalți prin Mortimer
— Ce-acum învîrte-n voie roata sorții —
Fă tot ce poți să-l veștejești pe rege,
Fără cuvinte ori priviri mai blînde.

GURNEY :

Fii liniștit, milord.

MORTIMER :

Și-n primul rînd, — deoarece aud
Că Edmund luptă ca să-l libereze —
Din loc în loc, mereu, mutați-l noaptea

S-ajungă în sfârșit la Killingworth
Iar de acolo înapoi la Berkeley ;
Pe drum, ca să se chinuie mai mult
Vorbiți-i cît mai aspru ; dar, oricum,
Să nu-l aline nimeni chiar de plînge :
Cu vorbe grele să-i sporiți mîhnirea.

MATRÉVIS :

Milord, vom face cum ne poruncești.

MORTIMER :

Acum porniți îndată într-acolo !

REGINA :

Scrisoarea asta pentru cine este ?
E pentru rege, dragul meu stăpîn ?
Măriei Sale să-i vorbești smerit
De mine, care-n van mă străduiesc
Să-i ușurez necazul, să-l slobod.
Du-i semnul ăsta al iubirii mele.
(Ii dă un inel.)

MATRÉVIS :

Așa voi face, maiestate. *(Iese cu Gurney.)*

MORTIMER :

Frumos te-ai prefăcut. Așa s-o ții
Regină dulce... Vine Kent cu Prințul !

REGINA :

Tot împuind urechea de copil a prințului
Cu șoapte veninoase

MORTIMER :

De-l mai lăsăm în preajma lui, distruge
Ce plănuim și uneltim noi doi.

REGINA :

Cu Kent fii blînd, de parc-ar fi tot pace.
(Intră Prințul Eduard cu Ducele Edmund de Kent)

MORTIMER :

Ce face preacinstitul lord de Kent ?

KENT :

Sînt sănătos, milord... Măria Ta ce face ?

REGINA :

Tot bine-aș face dacă ar fi slobod
Stăpînul meu, ce ție frate-ți este.

KENT :

Aud c-acum în urmă-a abdicat

REGINA :

Cu-atît mai tristă sînt.

MORTIMER :

Şi eu.

KENT (*aparte*) :

Ah, se prefac !

REGINA :

Băiete dragă, vino să-ţi vorbesc.

MORTIMER :

Ca rudă apropiată, pari menit

Să fii tu protectorul prinţului.

KENT :

Alt protector nu poate fi mai bun

Decît regina, care i-a dat viaţă ;

PRINȚUL :

Nu mă sili să port coroana, mamă ;

E-a regelui ; sînt prea mic să domnesc.

REGINA :

Doar ştii că-i voia Maiestăţii Sale.

PRINȚUL :

Să-l văd întîi, şi-apoi mă învoiesc.

KENT :

Aşa să faci, nepoate.

REGINA :

Cumnate, ştii că e cu neputinţă !

KENT :

De ce, e mort ?

REGINA :

Ferească sfîntul !

KENT :

Ce fericit aş fi

De vorbele ţi-ar izvorî din inimă !

MORTIMER :

Eşti nestatornic, Edmund, ocrotindu-l

Cînd te-ai luptat să-l vezi întemniţat !

KENT :

De-aceea lupt acum să-ndrept tot răul.

MORTIMER (*aparte reginei*) :

Îți spun, un om atît de fals

Nu trebuie să stea pe lingă-un prinț.

(*Prințului.*) Să n-ai încredere în el, alteță,

Căci l-a trădat pe rege, și-i e frate.

PRINȚUL :

Dar se căiește-acum, și-și plînge fapta.

REGINA :

Băiete, hai cu mine și ăst lord.

PRINȚUL :

Cu tine vin, dar nu cu Mortimer.

MORTIMER :

Cum mă înfrunți, mucosule, pe mine ?

Atunci te iau de-aici chiar cu de-a sila !

PRINȚUL :

Sari, unchiule ! Mă tem de Mortimer.

REGINA :

Cumnote, lasă ! Noi îi vrem doar bine

Mi-e mai apropiat decît ți-e ție.

KENT :

Cumnată, i-s tutore ; dă-mi-l, deci.

REGINA :

Cumnote, îi sînt mamă ; deci, îl țin.

KENT :

Să știe Mortimer că m-a rănit.

(*Aparte.*) Alerg la Killingworth să-l scap pe Eduard

De toți vrăjmașii ; ne vom răzbuna

Pe Mortimer ; la fel și pe regină.

(*Ies printr-o parte Regina, Prințul și Tinărul Mortimer
iar pe partea cealaltă Kent.*)

SCENA 3

(*În apropierea Castelului Killingworth.*)

*Întră Matrevis, Gurney și oșteni aducîndu-l pe Regele
Eduard*

MATREVIS : .

Nu sta trist, sire ; îți sîntem prieteni ;

Bărbații sînt sortiți să-ndure chinuri ;
Deci, hai : zăbava ne-ar aduce moarte.

REGELE :

Biet Eduard, unde trebuie să mergi ?
Hainul Mortimer nu-ți dă răgaz ?
Sînt chinuit ca pasărea de noapte
Urîtă celorlalte zburătoare !
Minia minții nu-i mai trece-odată ?
De sînge inima-i nu e sătulă ?
De-o vrea pe-a mea, hai, spintecați-mi pieptul
Și dați-i-o, ori lui ori Isabellei :
Acolo, vād, țintesc ei cel mai mult.

GURNEY :

Nu, sire, căci ne-a poruncit regina
Cît mai ferit, cu grijă să te ținem :
Doar patima-ți sporește suferința.

REGELE :

Ba nu, purtarea voastră mi-o sporește.
Cît poate să mai țină suflul vieții
Cînd mă înăbuș de duhori cumplite ? ¹
Monarhul Angliei în hrubă zace
Și-acolo se va stinge-nfometat ;
Ca hrană zilnică : suspine-adînci
Ce-mi sfîșie lăcașul inimii.
Îmbătrînește Eduard ne-alinat,
Și va muri la fel, chiar de-l plîng mulți.
Prietenii, dați-mi apă să-mi sting setea
Și trupul să mi-l spāl de scîrnăvie.

MATRÉVIS :

Na apă din hazna, c-așa-i porunca !
Stai jos, să te bărbierim, stăpîne.

REGELE :

Plecați, mișei ! Vreți să mă omoriți ?
Mă înecați cu apă din mocirlă ?

GURNEY :

Ba nu, doar te spălăm, și-ți radem barba,
Să nu fii cunoscut și smuls de-aici.

¹ Această replică anticipează întemnițarea regelui într-o cloacă a Castelului Kenilworth. (Scena 5.)

MATRÉVIS :

De ce te mai frămîntî ? Te zbaţi zadarnic !

REGELE :

Şi pitulicea-n gheara unui leu
Se zbate-n darn ; şi eu mă lupt zadarnic
Să smulg tiranului un pic de milă.

(Îl spală cu apă murdară, şi-i rad barba.)

Puteri eterne, ştiţi cumplita grijă
Ce-mi chinuieşte sufletul zdrobit !
Străpungeţi cu privirea pe-ndrăzneţii
Ce îşi rănesc stăpînul, suveranul !
De dragul tău, Piers Gaveston, îndur !
Doar pentru mine aţi murit, şi tu şi Spenserii,
Voi suferi-n miit eu pentru voi !
Oriunde-ar fi, cu duhurile lor,
Frăţeşte pe al meu îl vor primi ! Oricînd li-l dau !

MATRÉVIS :

Al lor cu-al tău nu se vor duşmăni.
La drum ! Plecăm ; şi stingeţi tortele !
La Killingworth intrăm pe întuneric !

GURNEY :

Hei : Cine vine ? *(Intră Edmund de Kent)*

MATRÉVIS :

E lordul Kent. De rege aveţi grijă !

REGELE :

O, frate scump, ajută-mă să scap !

MATRÉVIS :

Depărte ţine-l ! Regele păzeşte-l !

KENT :

Soldaţi, lăsaţi-mă să-i spun o vorbă !

GURNEY :

Pe Kent să-l pedepsiţi c-a dat năvală !

KENT :

Jos armele, mişei ! Predaţi pe rege !

MATRÉVIS :

Predă-te tu, lord Kent, sau vei muri !

KENT :

De ce mă strîngeţi, cîini nemernici ?

GURNEY :

Legăți-l și trimiteți-l la curte.

KENT :

Aici e curtea, unde-i regele !

Vreau să-i vorbesc : de ce să mă opriți ?

MATREVIS :

E curtea unde-i lordul Mortimer :

Acolo mergi domnia ta ; drum bun !

(*Matrévis și Gurney ies cu Regele Eduard*)

KENT :

E vai de țara-n care lorzi țin curtea

Iar regele e azvîrlit în temniți !

PRIMUL SOLDAT :

Mai zăbovim ? Hai, domnilor, la curte !

KENT :

Pe frate dacă tot nu pot să-l scap,

Duceți-mă oriunde, chiar la moarte !

(*Ies toți.*)

SCENA 4

(*În Palatul Regal de la Londra.*)

Intră Tinărul Mortimer

MORTIMER :

Ori moare Eduard, ori mă prăbușesc :

A și-nceput să fie plîns de plebe.

Dar cel care-l ucide va plăti

Din greu cînd se va face mare fiul.

Deci voi umbla prudent, cu viclenie.

Răvașul ăsta — scris de un prieten —

Îi cere moartea, însă și scăparea. (*Citește.*)

Eduardum occidere nolite timere, bonum est.

N-ai teamă : să-l ucizi pe rege bine-i :

Dar de-l citești în alt fel, alta-nseamnă :

Eduardum occidere nolite, timere bonum est.

N-ai teamă să-l ucizi pe rege ? Bine-i !

Cum este în doi peri, așa îl las ;

Căci dacă moare și-i găsit răvașul,

Matrévis și ceilalți să poarte vina,
Și nu noi care-am pus la cale-omorul.
Aici se află, zăvorît, chiar solul
Ce îl va duce și va face restul ;
Iar datorită unui semn ascuns
Ce-l poartă, după săvîrșirea faptei
Va fi ucis și el... (*Strigă.*) Hai, intră, Lightborn !
Rămii-și-acum la fel de hotărît ?

LIGHTBORN :

Păi altfel cum, milord ? Ba chiar, mai tare !

MORTIMER :

Și te-ai gîndit cam cum vei face treaba ?

LIGHTBORN :

Da, da. Cum de-a murit nu va ști nimeni.

MORTIMER :

Văzîndu-l, Lightborn, o să te înmoi.

LIGHTBORN :

Ha, ha ! Nu-s omul să se-nmoaie-ușor !

MORTIMER :

Mă rog, să ai curaj ; păstrează taina !

LIGHTBORN :

Nu vă mai osteniți să-mi dați povețe :
Nu-i primul meu omor : la Neapol
Am învățat să pun otravă-n flori
Să-năbuș cu un vâl băgat pe gît ;
Ori gîtul să-l străpung cu-un vîrf de ac ;
Să tai o pană și să suflu-un praf
Cu ea-n urechea celui adormit ;
De nu, să-i torn argintul viu în gură.
Dar am o cale și mai bună-acum.

MORTIMER :

Și-anume care ?

LIGHTBORN :

Iertați-mă : secretul mi-l păstrez.

MORTIMER :

Nu țin să-l știu ; vreau doar să nu se afle.
(*Îi dă răvașul.*) Lui Gurney și Matrevis dă-le asta.
Te-așteaptă cai de schimb din poștă-n poștă.
(*Îi dă un semn.*) Ia asta. Du-te ! N-am să te mai
văd !

LIGHTBORN :

Nu ?

MORTIMER :

Nu, pîn-nu vii să-mi spui că-i Eduard mort.

LIGHTBORN :

Păi, pe curînd, Milord, rămîi cu bine. (*Iese.*)

MORTIMER :

Și prințul și regina mă ascultă ;
Chiar lorzii cei mai trufași mă salută ;
Cu plecăciuni adînci, pîn-la pămînt ;
Pecetluiesc sau anulez, cum vreau,
Mai mult temut decît iubit sînt... Bine-i
Și cînd mă-ncrunt, curtenii să pălească.
La prinț mă uit cu ochi de Aristarh¹ : —
Acea pe școlari îi palmuiău.
Chiar lorzii m-au pus protectorul lui,
Și m-au bătut la cap să iau tutela.
Iar eu, la masa sfatului, destul de grav,
Și-asemeni unui puritan sfios
M-am văicărit întîi de slăbiciune
Spunînd că-i *onus quam gravissimum*² ;
Cînd însă, întrerupt de-ai mei prieteni,
*Provinciam suscepî*³ — vorba lor ;
În fine, protector sînt eu acum.
E limpede : eu cu regina — singuri —
Regatul — și pe rege — vom conduce !
Vrăjmașii mi-i voi urgisi, precum
Amicii mi-i voi înălța, cum vreau.
Și cine va-ndrăzni să-mi stea în cale ?
Major sum quam cui possit fortuna nocere :⁴
Să fie asta ziua-ncoronării,
C-așa e voia mea și-a Isabellei.
A, sună trîmbițele. Să-mi iau locul !
(*Se aud trîmbițe-n culise.*)

(*Intră Prințul — acum Regele Eduard al III-lea — Regina
Isabella, Arhiepiscopul de Canterbury, Luptătorul și Nobi-
limea*)

¹ Gramatician și critic din Alexandria (sec. II î.e.n.)

² Sarcină foarte grea. (*lat.*)

³ Mi-am luat această povară (*lat.*).

⁴ Mai mare sînt decît cei pe care-i poate lovi soarta (*lat.*).

ARHIEPISCOPUL :

Trăiască Eduard, ce prin har ceresc
E rege al Angliei, stăpîn Irlandei !

LUPTĂTORUL :

De vreun creștin, păgîn, evreu ori turc
Ar spune că nu-i rege pe dreptate
Și-ar cuteza să-și întărească spusa
Cu sabia, l-înfînt eu, luptătorul.

MORTIMER :

Nu-s îndoieli ! Sunați încoronarea ! (*Răsună trim-
bițe.*)

EDUARD AL III-LEA :

Primește, luptătorule ! (*Îi dă o pungă.*)¹

REGINA :

Lord Mortimer, să-l iei în grija ta.
(*Intră soldații care-l aduc pe Kent legat.*)

MORTIMER :

Ce trădător e-adus, împuns cu sulii ?

PRIMUL SOLDAT :

E ducele de Kent.

EDUARD AL III-LEA :

Dar ce-a făcut ?

PRIMUL SOLDAT :

Pe rege-a vrut cu forța să ni-l ia
Cînd ne porneam cu el spre Killingworth.

MORTIMER :

Cum, Edmund, ai cercat să-l scapi ? Vorbește !

KENT :

Da, Mortimer ; el e monarhul nostru
Iar tu-l silești pe prinț să-i ia coroana.

MORTIMER :

Tăiați-i capul ! Asta-i legea marțială !

KENT :

Cum, trădătorule, să-mi taie capul ?

EDUARD AL III-LEA :

Milord, e unchiul meu, și va trăi !

¹ După alte comentarii îi dă pocalul aurit, cu care — con-
form ritualului — a toastat pentru luptător.

MORTIMER :

Stăpîne, ți-e dușman, și va muri !

KENT :

Opriți, mișeilor !

EDUARD AL III-LEA :

Să-l iert, n-am voie ? Scumpă mamă, roagă-l
Pe Lordul Protector să-i cruțe viața.

REGINA :

Băiete, nu-ndrăznesc să scot o vorbă.

EDUARD AL III-LEA :

Nici eu, și totuși cred c-ar trebui
Să poruncesc ; cum nu pot, îl implor :
Lord Mortimer, de-mi lași în viață unchiul
Te răsplătesc și eu cînd mă fac mare.

MORTIMER :

Folosul, sire, e al tău, și-al țării.
(*Soldăților.*) De cîte ori să poruncesc să-l duceți ?

KENT :

Ce, tu ești rege ? Mor din voia ta ?

MORTIMER :

A noastră ! (*Soldăților.*) Luați-l, v-am mai spus !

KENT :

Stați, numai să vorbesc : nu vreau să plec.
Monarh e frate-meu, ori fiul lui :
Nici unul nu vrea sîngele lui Edmund !
Și-atunci, soldați, voi unde mă tîrîți ?
(*Soldății îl tirăsc pe Kent la locul de execuție.*)

EDUARD AL III-LEA (*Reginei*) :

Ce ocrotire de la el s-așept
Cînd unchiul meu va fi ucis astfel ?

REGINA :

N-ai teamă, eu te apăr de dușmani.
Doar Edmund, de trăia, ți-ar fi vrut moartea.
Băiete, hai la vînătoare-n parc.

EDUARD AL III-LEA :

Și unchiul Edmund vine tot cu noi ?

REGINA :

Hai, nu te mai gîndi la trădător ! (*Ies toți.*)

SCENA 5

(Castelul Berkeley.)

Intră Matrévis și Gurney

MATRÉVIS :

Mă mir că regele nu moare, Gurney,
Ținut pîn la genunchi în apă, -n cloaca
În care curg canalele cetății,
Scoțînd mereu un abur umed, gros,
Destul să otrăvească pe oricine,
Dar mite-în rege ce-a crescut în puf !

GURNEY :

Și eu mă mir, Matrevis, căci aseară,
Puțin cît am crăpat o clipă ușa,
— Ca să-i azvîrl ceva de ale gurii —
Și m-a izbit duhoarea ! Să mă-năbuș !

MATRÉVIS :

E trupul lui în stare să îndure
Mai mult decît putem să-l chinuim.
Deci mintea, hai, să i-o mai zădărim.

GURNEY :

Trimite după el și am să-l mîinii.

MATRÉVIS :

Stai ! Cine-i ? (*Intră Lightborn și le dă o scrisoare*)

LIGHTBORN :

Prin mine vă salută Lord Protector.

GURNEY (*citînd*) :

Ce-i asta ? Nu-i prind bine înțelesul.

MATRÉVIS :

Anume e lăsată așa-n doi peri :
Eduardum occidere nolite timere,
Acesta-i înțelesul.

LIGHTBORN :

Știți semnul ăsta ? (*Le dă semnul de la Mortimer.*)
Dați-mi-l pe rege.

MATRÉVIS :

Mai stai puțin ; îndată-ți dăm răspunsul.
(*Aparte lui Gurney.*) Nemernicu-i trimis s-omoare
craiul.

GURNEY :

Și eu mi-am zis la fel.

MATRÉVIS :

Iar după-acest omor,

Ia uite cum i se plătește truda :

Pereat iste !¹ Regele i-l dăm ;

Avem de-ales ? (*Lui Lightborn.*) Ai cheia. Asta-i
hruba.

Fă ce ți-a poruncit stăpînul nostru.

LIGHTBORN :

Știu eu ce-am de făcut. Acum plecați,

Dar nu departe ; vreau să m-ajutați :

Alături faceți focul ; o frigare

Mai pregătiți-mi, înroșită-n foc.

MATREVIS :

Prea bine.

GURNEY :

Dar altceva nu-ți trebuie ?

LIGHTBORN :

Ba da ! O masă și-o saltea de fulgi.

GURNEY :

Atîta tot ?

LIGHTBORN :

Atît ! Deci, cînd vă chem, aici le-aduceți.

MATREVIS :

N-ai grijă.

GURNEY :

Ia torța, să cobori în beci. (*Ii dă lui Lightborn o făclie și iese cu Matrevis.*)

LIGHTBORN :

Acum

M-apuc de treabă ; regele va fi

Tratat gingaș, cum n-a fost încă nimeni...

Ah, phiu, ce loc ! Într-adevăr ca-n vis. .

(*Se deschide o cortină, lăsînd să se vadă temnița regelui.*)

REGELE :

Lumină ? Cine e ? De ce-ai venit ?

¹ Să moară acesta (=Lightborn) (*lat.*).

LIGHTBORN :

Aduc plăcute vești, să te aline.

REGELE :

Doar alinare nu-ți citesc pe chip :

Mișele, știu că vii să mă omori !

LIGHTBORN :

Să te omor, Luminăția Ta ?

Nu-mi trece nici prin gând să-ți fac vreun rău.

Plîngîndu-ți starea, Doamna m-a trimis

Să văd cum s-au purtat aici cu tine,

Căci cine n-ar vărsa amare lacrimi

Văzînd un rege în nenorocire ?

REGELE :

Cum, lacrimezi ? Ascultă-mă și chiar

De ți-ar fi inima ca-a lui Matrevis

Ori Gurney, stîncă ruptă din Caucaz,

Tot s-ar muia pînă-mi închei povestea.

Nu-n beci m-au aruncat, ci-n cloaca-n care

Se scurge toată scîrna din castel.

LIGHTBORN :

Ce ticăloși !

REGELE :

În smîrc și zoi de zece zile stau

Și ca să n-ațipesc cumva o clipă

Mereu bat tobele ; măcar că-s rege,

Doar pline cu apă-mi dau ; așa că vezi,

De-atît nesomn, de-atîta nemîncare

Mi-e mintea-n ceață, trupul amortit :

Nici nu mai știu de am picioare, mîini.

De mi s-ar scurge sîngele din vine

Ca zoile din zdrențele ce port !

Reginei zi-i că n-arătam astfel

Cînd m-am luptat l-acel turnir, în Franța —

De dragul ei, și l-am zvirlit din șa

Chiar și pe ducele de Cleremont.

LIGHTBORN :

Ajunge, Sire, inima mi-o frîngi !

Întinde-te în pat și te-odihnește !

REGELE :

Privirea-ți nu ascunde decît moarte,

Pe fruntea ta-mi citesc sfîrșitul. Dar stai,

Mai zăbovească mîna-ți ucigașă

S-o văd din vreme cînd mă va lovi
Încît și-atunci cînd îmi voi pierde viața
Să-mi fie gîndul îndreptat spre cer.

LIGHTBORN :

De ce nu te încrezi în mine, Doamne ?

REGELE :

De ce te porți atît de prefăcut cu mine ?

LIGHTBORN :

Eu mîinile nu mi-am mînjit nicicînd
Cu sîngele-unui om nevinovat.
Nu le pătez acum cu-al unui rege.

REGELE :

Mă iartă c-am nutrit asemeni gînd.
Mai am un singur giuvaer ; primește-l. (*Îi dă o biju-
terie.*)

Mi-e frică, totuși, făr-a ști de ce,
Dar tremur din tot trupul cînd ți-l dau.
Gînd ucigaș de tăinuiești în suflet
Ți-l schimbe darul, mîntuindu-te !
Știu că sînt rege : cînd aud cuvîntul
Un iad de chinuri simt ; coroana unde-i ?
S-a dus ! S-a dus ! De ce să mai trăiesc ?

LIGHTBORN :

Prea mult nesomn ! Îți trebuie odihnă !

REGELE :

Mă ține chinul treaz, altfel dormeam.
De zece zile ochii n-am închis.
Acum, vorbind, se-nchid ; de teamă, însă
Iar se deschid. De ce stai tu aici ?

LIGHTBORN :

Mă bănuiești, stăpîne ? Plec, atunci !

REGELE :

Nu ; de ți-ai pus în gînd să mă ucizi
Vei reveni ; drept care, poți rămîne. (*Adoarme.*)

LIGHTBORN :

A adormit.

REGELE (*trezîndu-se*) :

Mai stai puțin ! Nu mă ucide încă !

LIGHTBORN :

Ce-i Doamne, ce-ai pățit ?

REGELE :

Tot îmi mai zumzăie ceva-n urechi
Soptind, că de adorm, adorm pe veci !
De teama asta m-au cuprins fiorii ;
Așa că spune-mi ; pentru ce-ai venit ?

LIGHTBORN :

Ca să te scap de viață !... Hai, Matrévis !
(*Intră Matrevis*)

REGELE :

Prea-s firav și sleit să-ți mai țin piept...
Ai milă, Doamne, sufletu-mi primește-l !

LIGHTBORN :

Aduceți masa !

REGELE :

Mă cruță, ori ucide-mă o dată !
(*Matrevis și cu Gurney aduc o masă și o frigare*)

LIGHTBORN :

Acum puneți-o peste el (*Îl ținutuește cu masa pe
rege, care țipă*)
Călcați pe ea. (*Tropăie deasupra mesei.*)
Prea tare nu, să nu lăsați vreo urmă

MATREVIS :

Mă tem că țipetele scoală tîrgul.
Pe cai, deci, și s-o luăm din loc îndată.

LIGHTBORN :

Ce ziceți, domnilor, lucrat-am bine ?

GURNEY :

Nespus de bine ! Iată-ți și răsplata ! (*Îl injunghie.*)
Să-i ducem leșu-n șanțul plin cu apă !
Pe-al regelui la Mortimer să-l ducem :
Plecăm !
(*Ies, tirînd cadavrele.*)

SCENA 6

(*Palatul Regal din Londra.*)

Intră Tînărul Mortimer cu Matrevis

MORTIMER :

E gata treaba ? Ucigașu-i mort ?

MATRÉVIS :

Făcută-i, și-i păcat că s-a făcut !

MORTIMER :

Matrévis, dacă-ncepi să te căiești,
Ți-oi fi eu popă ; deci, alege,
De vrei să ții în taină fapta, sau
Să mori de mîinile lui Mortimer.

MATRÉVIS :

Stăpîne, Gurney a fugit. Mă tem
Că ne va da de gol. Aș vrea să fug !

MORTIMER :

Fugi la sălbatici.

MATRÉVIS :

Smerit îți mulțumesc, Milord ! (*Iese.*)

MORTIMER :

Doar eu stau ca-al lui Zeus pom măreț
Cînd alții-s doar lăstari pe lîngă mine.
Chiar numele-mi le dă la toți fiori
Iar mie nu mi-e teamă de nici unul :
Ar cuteza vreodată cineva
Să-mi pună-n seamă moartea regelui ! (*Intră Re-
gina.*)

REGINA :

Vai, Mortimer, băiatul știe
Că tatăl lui e mort, ucis de noi !

MORTIMER :

Ce dacă ? Regele e un copil.

REGINA :

Își smulge părul, mîinile își frînge.
La-amîndoi ne jură răzbunare.
S-a dus acum în Sala de Consiliu ;
Cere-ajutor și sprijin de la lorzi.
Vai, uite, vine, însoțit de ei !
Da, Mortimer, acum ne prăbușim !

(*Intră Regele Eduard al III-lea cu mai mulți Lorzi și Inso-
țitori.*)

PRIMUL LORD :

Curaj, Măria Ta ! Ești rege, nu uita !

EDUARD AL III-LEA (*lui Mortimer*) :

Nemernicule !

MORTIMER :

O, o, stăpîne !

EDUARD AL III-LEA :

Să nu crezi că mă tem de vorba ta ;
Ai uneltit pînă-l-ai ucis pe tata,
Și vei muri ! Pe catafalcu-i trist
Va zace țeasta-ți hîdă, blestemată,
S-arate lumii că prin vicleșug
Ai îngropat prea iute trupul lui regesc.

REGINA :

Nu plînge, fiul meu iubit !

EDUARD AL III-LEA :

Nu vrei să plîng ? De ce ? Doar mi-era tată ;
Și de-l iubeai măcar pe sfert cît mine
Nu-i îndurai atît de calmă moartea :
Mă tem c-ai uneltit cu Mortimer.

PRIMUL LORD (*lui Mortimer*) :

De ce nu dai răspuns Măriei Sale ?

MORTIMER :

Sînt prea scîrbit că mă învinuiește !
Că l-am ucis, cine-a-ndrăznit să spună ?

EDUARD AL III-LEA :

Prin gura mea vorbește scumpu-mi tată
Și spune răspicat : Tu l-ai ucis !

MORTIMER :

Dovadă n-are Înălțimea Voastră ?

EDUARD AL III-LEA :

Ba da, și-i scrisă chiar de Mortimer. (*Arată răvașul.*)

MORTIMER (*aparte Reginei*) :

Fățarnicul de Gurney ne-a trădat.

REGINA (*aparte lui Mortimer*) :

Știam eu : crima nu se poate-ascunde !

MORTIMER (*Regelui*) :

E scrisul meu : și ce închei din asta ?

EDUARD AL III-LEA :

Că ai trimis un ucigaș la rege.

MORTIMER :

Ce ucigaș ? Aduceți-l să-l văd.

EDUARD AL III-LEA :

A, Mortimer, deci știi c-a fost ucis !
Și tu la fel vei fi !... De ce nu-l luați ?

Aduceți un grătar, ¹ de-aici țirîți-l
În ștreang, vă zic, și ciopîrțiți-l :
Mi-aduceți capul înapoi, pe dată !

REGINA :

De dragul meu, băiete scump, să-l cruți !

MORTIMER :

Domniță, nu cerși ! Prefer să mor
Decît să-i cer cruțare țincului.

EDUARD AL III-LEA :

Luați trădătorul ucigaș de-aici !

MORTIMER :

Pe Roata ta, haină Soartă, văd
Acel vîrf care, mult rîvnit de oameni,
De-a berbeleacu-i face să se ducă.
Eu l-am atins ; cum nu puteam urca
Mai sus, de ce mi-aș plînge prăbușirea ?
Regină scumpă-adiq ! Nu-l jeli
Pe Mortimer. Scîrbit de-această lume,
În chip de călător pornește-acum
Tărîmuri neștiute să cunoască.

EDUARD AL III-LEA :

Cum, îl lăsați pe trădător să stea ?

*(Tinărul Mortimer e luat de Primul Lord și cîțiva
însoțitori.)*

REGINA :

Cum viață eu ți-am dat, te rog din suflet
Să nu verși sîngele lui Mortimer.

EDUARD AL III-LEA :

E limpede că l-ai vărsat pe-al tatei,
De stărui astfel pentru Mortimer !

REGINA :

Eu, sîngele să-i fi vărsat ? O, nu !

EDUARD AL III-LEA :

Da, doamnă, tu ! Așa șoptește-un zvon.

REGINA :

E fals, scornit de cei ce te iubesc,
Spre-a doborî pe biata Isabella.

¹ Trădătorii erau țirîți pe un grătar.

EDUARD AL III-LEA (*către lorzi*) :

Putea ea să se poarte ca un monstru ?
AL DOILEA LORD :

Mi-e teamă, sire, că-i adevărat.

EDUARD AL III-LEA :

De-omorul lui ești bănuită, mamă,
Așa că-n Turnul Londrei te închidem,
Pîn-se va face întreaga cercetare.
Ți-s fiu, dar de ți-e dovedită vina,
Nu te-aștepta să fiu milos ori blînd.

REGINA :

Mai bine mor, căci am trăit prea mult,
De vrea chiar fiul să-mi scurteze viața.

EDUARD AL III-LEA :

Duceți-o ! Vorbele-i mă fac să plîng,
De mai grăiește, mă înduioșez.

REGINA :

Să nu-mi jelesc stăpînul îndrăgit ?
În groapă să nu-l însoțesc, cu ceilalți ?

AL DOILEA LORD :

Nu, Doamnă, -î voia regelui să pleci.

REGINA :

M-a și uitat ! Opriți ; sînt mama lui.

AL DOILEA LORD :

Mai are-nsemnătate ? Du-te, Doamnă !

REGINA :

Vin, dulce moarte și scurtează-mi chinul !

(*Iese Regina, cu al doilea Lord și cîțiva însoțitori. Reintră
Primul Lord aducînd capul Tînărului Mortimer.*)

PRIMUL LORD :

Stăpîne, capul tînărului Mortimer.

EDUARD AL III-LEA :

Îl pun pe catafalcul tatei. Rog
Aduceți-l — și straiul meu cernit. (*Ies însoțitorii.*)
Cap blestemat, de-aveam asupra ta
Puterea de acum, nu-ți mai urzeai
Trădarea monstruoasă ! Iată-î, vin !

*(Se-ntorc însoșitorii, aducînd o năsalie și veșminte de
dolu.)*

Vă rog, luați parte la durerea mea :
Scump tată, duhului ucis al tău
Jertfit-am capul cutrei trădătoare ;
Iar ochii mei în lacrimi să-ți arate
Durerea nevinovăției mele.

(Ies toți.)

S F Î R Ș I T

CUPRINS

<i>Christopher Marlowe — Viața și opera</i>	5
<i>Repere cronologice</i>	27
TAMERLAN CEL MARE	31
<i>Partea I</i>	31
Traducere de Leon Levițchi	
<i>Partea a II-a</i>	111
Traducere de Leon Levițchi și Florentin Toma	
EVREUL DIN MALTA	193
Traducere de Andrei Bantaș și Florentin Toma	
TRAGICA ISTORIE A DOCTORULUI FAUST	293
Traducere de Leon Levițchi	
EDUARD AL II-LEA	351
Traducere de Florentin Toma și Andrei Bantaș	

Lector : FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 7 martie 1988
Coli tipar : 29.

Tiparul executat sub cd.
nr. 712 la
I. P. „13 Decembrie 1918”
Str. Gr. Alexandrescu nr. 89—97
București
Republica Socialistă România

Profetic și furtunos, geniul lui Marlowe caracterizează momentul istoric respectiv în mod mai direct și mai pregnant decât Shakespeare; rămîne însă circumscris în acest moment, așa încît mărturia și povestirile sale sînt valoroase mai cu seamă în funcție de referirile lor la lumea pe care o reflectă în teatru.

Vitto Pandolfi

Lei 37

clw

Editura Univers
